

ŽELEZAR

TEDNIK - GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SZ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 30. DECEMBRA 1976

ŠTEVILKA: 52. LETO: XXV

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl - Naslov: Uredništvo Železarja, SZ - Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

VEČJI POUKAREK NA UČINKOVITOSTI DELA

V ravnomer iztekačem letu nam ni bilo prizaneseno z gospodarskimi težavami. Zastavljenih nalog niti po resoluciji niti po naših internih planih nismo v celoti izpolnili. To pa ne pomeni, da se zaposleni v gospodarstvu in železarji nismo trudili, da bi dobro proizvajali in dobro gospodarili.

Zakon o ugotavljanju in delitvi celotnega dohodka ter zakon o zavarovanju plačil, ki sta bila uveljavljena v letošnjem letu, sta bistveno posegla ne samo v neposredno področje discipline pri plačevanju in doslednem ugotavljanju dohodka, temveč sta vplivala na gospodarska gibanja v celoti. Za velike, pričakovane rezultate od teh dveh zakonov, pa je bilo potrebno plačati tudi primerno visoko ceno.

Železarji smo ob sistemu ugotavljanja dohodka na osnovi fakturirane realizacije odrezali slabši del pogače. Vedno smo bili na repu tistih, ki so dobivali plačila za svoje redne izdobe. Posledica takega sistema pa so bile predvsem blokade žiro računov. Sistem ugotavljanja dohodka na osnovi fakturirane realizacije sicer sam na sebi ni slab, vendar smo ga s svojim ponašanjem toliko izmalili, da je postal krivičen predvsem za tiste, ki se niso mogli hitro prilagajati tržišču. Najbolj pa nas je pri tem sistemu prizadelo to, da smo bili zaradi blokade žiro računa v celoti odvisni od finančnih ustanov.

Sistem plačane realizacije omogoča polno razpolaganje z ustvarjenim prihodkom, kar bi moralo predvsem bazni industriji zagotoviti enakovredni položaj in ji tako omogočiti ustrezen razvoj.

Zaradi izjemne strogosti novih zakonov, predvsem pa zelo široke in

dosledne družbene podpore, po starem gospodarstvu ni moglo naprej, novih poti in nove proizvodnje pa še ni osvojilo, pa se je zato nemalo de-

lovnih organizacij odločilo za zniževanje delovne aktivnosti.

Velik padec naročil v drugem in tretjem četrtletju je nastal kot logična posledica takih gibanj, zato železarji nismo izpolnjevali svojih planskih obvez, česar nismo mogli

(Nadaljevanje na 2. strani)

NA PRAGU NOVEGA LETA

Iz prvega prestopamo v drugo leto srednjeročnega razvoja 1976 do 1980. Po stagnaciji proizvodnje je novo leto 1977 odločilno za naš samoupravni preporod in prihodnost slovenskega železarstva.

Leto 1976 je sklenjeno in že stojimo na pragu novega leta 1977. Tisočletja človeštvo tej časovni zamjenavi posvečuje izjemno pozor-

nost. Ob pogledu na prehojeno pot so vsi upi in želje usmerjeni naprej, v čisto in neomadeževano novo leto. (Nadaljevanje na 2. strani)

NA PLAVŽU, ELEKTROJEKLARNI IN V ADJUSTAŽI BLUMING IZPOLNILI LETNI PLAN

Med obrate, ki so že izpolnili letni plan, so se v preteklih dneh vpisali tudi ADJUSTAŽA BLUMING, PLAVŽ in ELEKTROJEKLARNA.

Sodelavci v adjustaži bluming so svojo letno obveznost, ki je znašala 277.140 ton, izpolnili 18. decembra. Tako so predvsem z dobrim delom in boljšo organizacijo dela precej pred rokom uresničili letni plan.

Njim so se 28. decembra pridružili tudi sodelavci na plavžu, ki so prav tako z dobrim delom predčasno izvršili letni plan, ki je znašal 153.000 ton.

Dva dni za njimi, in sicer 28. decembra pa so na po-

poldanski izmenili svoj letni plan, ki je znašal 185.000 ton, dosegli tudi sodelavci v obratu elektrojeklarna. Tudi ta uspeh je pogojen z dobrim delom vseh, ki sodelujejo v proizvodnem procesu, z izboljšanjem mehanizacije, pa tudi nabavo kvantometra za analizo kroma in niklja, ki je izvršena uro prej. Tudi starega železa so imeli dovolj, le da ni bil najboljši kakovosti.

V sredo, 29. decembra v jutranjih urah, pa so svoj letni plan, ki je znašal, 1.860 ton, izpolnili tudi sodelavci v LIVARNI.

MIKA ŠPILJAK O NALOGAH SINDIKATA V PRIHODNJEM LETU

Uredništvo Informatorja, ki ga izdaja svet Zveze sindikata Jugoslavije za glasila organizacij združenega dela in občin, je pred novoletnimi prazniki zaprosilo predsednika sveta ZSJ Mika Špiljaka, da za glasila organizacij združenega dela in občin poda kratko oceno o tem, kaj je sindikat dosegel v dveh letih po VII. kongresu ZSJ in kakšne naloge čakajo sindikalno organizacijo v prihodnjem letu.

(Nadaljevanje na 3. strani)

POMEMBEN NAPREDEK VARSTVA PRI DELU V ŽELEZARNI

Zveza sindikatov Jugoslavije je na plenarni seji novembra meseca obravnavala varstvo pri delu in okolje, v katerem delavci delajo in živijo. Sprejela je sklep, da bo ta dejavnost v bodoče peta skrb sindikata na področju družbenega standarda.

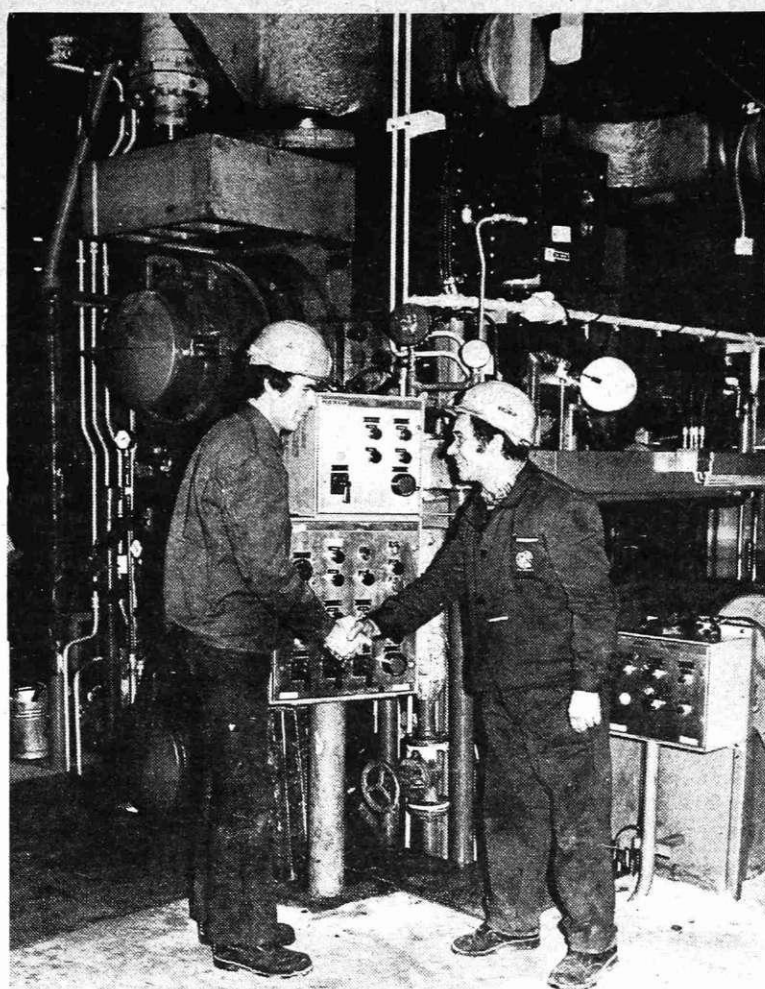
V 50. številki glasila Železar smo lahko prebrali, kakšen pomen urejanju varnih in zdravih delovnih pogojev in delovnih razmer daje Zveza sindikatov. Poudarjeno je bilo, da je sindikat po sedmem kongresu Zveze sindikatov vložil velike napore, da se je v delovnih organizacijah pristopilo k bolj organiziranemu in sistematičnemu urejanju te problematike ter da smo v Jugoslaviji na tem področju že dosegli vidne rezultate.

Število poškodb pri delu v Jugoslaviji je v stalnem upadanju. Leto 1970 se je na 1000 zavarovancev na delovnem mestu poškodovalo 60 oseb, 1973 - 56 in leta 1975 le še 46 delavcev. Uvajanje sodobne tehnologije izključuje težko fizično in nevarno delo. Manjša se številu primerov poklicnih obolenj in obolenj v zvezi z delom.

Na drugi strani pa je sindikat izrazil nezadovoljstvo zaradi previsoke bolezenske odsotnosti z dela, zaradi velikega števila smrtnih nesreč pri delu, zaradi stalnega naraščanja števila delovnih invalidov, zaradi velikega števila delovnih mest s tako imenovano beneficirano delovno dobo in podobno.

Zavzel se je za to, da se v bodoče na tem področju deluje čim bolj preventivno in manj kurativno. Zelo pomembno opozorilo sindikata vsem tistim, ki tehnologijo projektirajo, delo organizirajo, vodijo in nadzirajo je v tem, da nobena proizvodnja, ki škoduje zdravju in delovni sposobnosti delavcev, v naši družbi ne sme obstajati.

(Nadaljevanje na 7. strani)

Vsem sodelavcem in njihovim svojcem ter občanom jeseniške in radovljiške občine ter vsem, ki prejemaajo naše glasilo želimo

srečno in zadovoljno novo leto 1977

DECEMBRSKA PROIZVODNJA BLIZU OPERATIVNEGA PROGRAMA

Na podlagi zbranih podatkov do zaključka redakcije, to je do torka 28. januarja in predvidevanj, oziroma ocen, ki nam jih je posredovala pristojna služba na sektorju za ekonomiko in organizacijo, se bomo v decembru zelo približali predvidenemu operativnemu planu, saj računajo, da ga bomo v Železarni izpolnili z okrog 99 odstotki. Na podlagi istega podajamo tudi oceno za posamezne proizvode temeljne organizacije združenega dela, vendar pa so od zaključka redakcije do sklepa gospodarskega leta, pred nami še trije dnevi in tako kot že večkrat, bodo lahko rezultati tudi boljši, lahko pa se zgodi, da bodo tudi manjša odstopanja navzdol.

V TEMELJNI ORGANIZACIJI ZDRUŽENEGA DELA TALILNICE, bodo za mesečnim operativnim programom zaostali za dober odstotek in sicer na plavžu za okrog devet odstotkov, čeprav so v teh dneh že izpolnili letni načrt, v SM jeklarni pa za okrog dva odstotka, v ostalih obratih pa bodo mesečni operativni program presegli in sicer za okrog tri odstotke v elektrojeklarni, kjer so prav tako že dosegli svoj letni plan in v šamotarni, ki je bila v tem mesecu ukinjena, v livarni pa so svoje mesečne obveznosti uresničili 100 odstotno. Poudariti velja, da bosta obe jeklarni skupaj tudi letos presegle 500.000 ton surovega jekla.

Za okrog dva odstotka bodo za mesečnim operativnim programom zaostali tudi v TOZD VALJARNE. Mesečni operativni program bodo presegli v valjarni profilov in v valjarni bluming za okrog dva, oziroma en odstotek, v valjarni debele pločevine bodo program uresničili 100 odstotno, medtem, ko bodo v valjarni štekel, skupaj s termično obdelavo in v valjarni žice za operativnim načrtom zaostali za okrog devet, oziroma sedem odstotkov. Velja pa pripomniti, da so v adjustaži bluming že izpolnili svoje letne obveznosti.

Nekaj izredno dobrih proizvodnih uspehov pa v decembru beležijo v TOZD HLADNA PREDELAVA, kjer bodo za dobrih osem odstotkov presegli mesečni operativni program, ki je v nekaterih primerih istoveten z družbenim planom. Tako bodo mesečni operativni program presegli v jeklovleku za okrog 30 odstotkov, v profilarni za okrog 21 odstotkov, v hladni valjarni za dobrih devet odstotkov, v žičarni za dobre tri odstotke, v žebeljarni bo izvršitev znašala okrog 100 odstotkov, medtem, ko bodo v elektrodnom obratu za planom zaostali za okrog tri odstotke in v obratu podbojarna za okrog 25 odstotkov. V TOZD pa so v tem mesecu dosegli kar tri najboljše dosedanje mesečne dosežke, kar lahko preberete v posebnem sestavku.

ŽELEZARJI O ŽELEZARJU

Pred nami so delni rezultati ankete, ki smo jo v septembru izvedli med delavci in upokojeanci Železarne. Namen te raziskave je bil ugotoviti, kako naši delavci spremljajo izhajanje Železarja, kako ga poznajo, ocenjujejo in končno v njem tudi sodelujejo.

Ob 25-letnici izhajanja našega glasila se nam je zdelo prav, da ga poskusimo s skupnimi prizadevanji še izboljšati, tako da bo postal še popolnejši obveščevalec.

V vzorec raziskave je bilo slučajno izbranih nekaj nad 300 delavcev različne starosti, z različno izobrazbo, različno dolгим stažem v Železarni, pa tudi 76 delavcev iz drugih

republic je bilo med njimi, kar predstavlja natančno četrtino, kolikor je v Železarni neslovenskih delavcev.

Delni rezultati pravimo zato, ker smo želeli še v jubilejnim letu seznaniti vsaj z osnovnimi ugotovitvami raziskave, čeprav interpretacija rezultatov še ni zaključena, pri čemer mislimo predvsem na med-

(Nadaljevanje na 7. strani)

NAJVIŠJA MESEČNA PROIZVODNJA V HLADNI VALJARNI

Čeprav je od zaključka redakcije do sklepa leta še tri dni, pa je vendarle zanesljivo, da bodo delavci v hladni valjarni v mesecu decembru dosegli doslej najvišjo mesečno proizvodnjo, in sicer od 2.850 do 2.900 ton. To jim je uspelo z dobrim delom, z delom na proste sobote, zaradi zadostne oskrbe z vložkom in seveda zaradi zadostnih naročil.

V navedeni najvišji mesečni količini doslej pa je zajeta tudi doslej največja proizvodnja dinamo hladno valjanih trakov, ki znaša 700 ton. Ta uspeh so dosegli zaradi dobrega vložka, ki je že po prvem žarjenju dal dober rezultat in razumljivo, prizadevanj vseh delavcev.

V ŽIČARNI pa so pri proizvodnji VAC žice prav tako dosegli doslej največjo letno količino in sicer 2.700 ton, medtem ko je lanska proizvodnja znašala 2.380 ton. Tudi ta rezultat je pogojen s prizadevanjem vseh zaposlenih. Vsi doseženi rezultati pa so prav gotovo povezani tudi s prizadevanji delavcev, da bi kar najbolj dosledno uresničili svoje akcijske programe, v katerih je bil poukarek predvsem na tistih proizvodih, oziroma kvalitetah, ki so za tržišče najbolj zanimivi.

Vsem sodelavcem za izpolnitev letnega načrta in doseženo najvišjo mesečno proizvodnjo iskreno čestitamo!

VEČJI POUČENJE...

(Nadaljevanje s 1. strani)

popraviti niti z izredno prizadevnostjo in v dobrih delovnih razmerah. Izredno smo iskali v povečanem izvozu, tako po količini kot po regijski usmerjenosti, v spremembi strukture blagovne proizvodnje in z vrsto drugih akcij za zniževanje stroškov proizvodnje. Na izvoz je bila naravnana tudi druga industrija, zato ne presenečajo visoki indeksi izvoza — celotnega gospodarstva. Čeprav te prislužne devize niso bile poceni, lahko smatramo to kot enega izmed večjih uspehov našega gospodarstva v letu 1976. K temu pa lahko prištejemo tudi ustrezno znižanje uvoza, ki je omogočilo boljše izkoriščanje domačih zmogljivosti. Skupni rezultat pa je ugodnejša zunanjetrgovinska bilanca.

Železarji smo izdelali številne programe, ki bi nam omogočili premostiti težave prehoda na nov sistem plačevanja in ugotavljanja dohodka. Akcijski program je postal praktično svojina vseh nas, zlasti po seji konference Zveze komunistov Slovenije.

NA PRAGU NOVEGA LETA

(Nadaljevanje s 1. strani)

ki naj bi za vse ljudi bilo uspešno v miru in slogi.

Minulo leto za jugoslovanske narode in narodnosti pomeni nov korak pri uveljavljanju ter usmerjanju humane samoupravne izgradnje socializma. V Colombo in s svojimi načeli pri reševanju mednarodnih zapletov in zlasti z enotno podporo svojih bratov v tujini je socialistična federativna republika Jugoslavija povečala svoj ugled nevezane države. S srednjeročnimi družbenimi plani si je trasirala pot petletnega gospodarstva ter socialnega razvoja v obdobju 1976 do 1980. Z vključevanjem združenega dela v sistem družbenega načrtovanja so delovne organizacije prevzele neposredno odgovornost pri uresničevanju srednjeročnega plana. Slovenske železarne imajo svojo obvezo izraženo v dogovoru o temeljih družbenega plana SR Slovenije in v lastnem sporazumu o temeljih srednjeročnega načrta proizvodnje in razvoja za obdobje 1976 do 1980.

Leto 1976 je bilo za Jugoslavijo prvo leto novega petletnega obdobja. Dosežki na področju zoževanja delovanja inflacije, zniževanja zunanjetrgovinskega primanjkljaja, oblikovanja deviznih rezerv in približevanja dinarja njegovi konvertibilnosti kažejo moč in sposobnost samoupravne ureditve. Na žalost pa smo v materialni proizvodnji znatno zaostali za rezultati, ki so opredeljeni v srednjeročnem planu.

Kot učinek zunanjih vplivov, administrativnih predpisov, restriktivnih ukrepov ter zlasti zakona o varovanju plačil se je zmanjšalo domače povpraševanje, znižala investicijska poraba in tudi povečani izvoz ni kompenziral manjše prodaje v državi, zato je stagnirala proizvodnja in znižala sta se dohodek ter reproduktivna sposobnost združenega dela. V drugi obliki, a s podobnimi učinki, smo tudi pri nas čutili nadlogo restrikcije, kar mora biti poduk pri uresničevanju srednjeročnega načrta na celi njegovi poti.

Jugoslavija je odprta in nevezana socialistična država, zato mora tudi

— gradnja	200.000 ton,
— surovega jekla	809.000 ton,
— blagovne proizv.	772.000 ton,
— realizacije	9 milijard din.
— izvoza	50 milijonov \$,
— zaposlenih	17.300

Nove proizvodne zmogljivosti, zlasti valjarna za hladno valjane trakove in pločevino na Jesenicah ter tovarna traktorjev v Štorah, v katere so vložena velika družbena sredstva, zahtevajo skok v produktivnosti, realizaciji in izvozu. Smo torej pred velikim izpitom, ki bo odpiral vrata novim naložbam.

Proizvodnja materialnih dobrin in kvaliteten premik v gospodarjenju nista edini naši zadolžitvi v novem letu. Pomembni sta izpeljava določil zakona o združenem delu in preobrazba medsebojnih odnosov v proizvodnem procesu združenega dela. SOZD Slovenske železarne je že postala sistem, ki združene delovne organizacije izdelave in predelave jekla usmerja v proizvodnji ter blagovnem prometu, namensko združuje sredstva, usklajuje investicijske naložbe in razvija dohodkovno soodvisnost.

Raven, ki smo jo dosegli, je izhodišče za nadaljnjo krepitev naših samoupravnih odnosov, da bi postali sestavljena organizacija združenega dela, ki zajema sestavine družbenega načrtovanja, optimiziranja proizvodnje ter poslovanja, skladen ter dohodkovno soodvisen razvoj in bilanciranje zunanjetrgovinskega prometa. To bo moral zagotoviti nov samoupravni sporazum združevanja

Železarne, ki je program v začetku septembra zelo natančno ocenila in ga podprla s številnimi dopolnitvenimi sklepi in priporočili. Rezultat teh naporov je ob koncu leta viden ob številnih rekordih, ki so jih dosegli posamezni obrati. Proizvedli smo več kot 500.000 ton surovega jekla, na trg pa poslali več kot 363.000 ton blagovne proizvodnje, od tega na zunanje tržišče v vrednosti 11,5 milijonov dolarjev. Ob skrbnem tehtanju naših izdatkov lahko računamo, da bomo ob sklepem računu pokrili obveze do amortizacijskega sklada, zakonske in pogodbene obveznosti, izplačali ustrezne prispevke za hitrejši razvoj energetike in železnice, pokrili izgube teh samoupravnih interesnih skupnosti za preteklo obdobje ter prispevali znatni delež za hitrejši razvoj manj razvitih republik in pokrajin.

Tak rezultat železarjev nas lahko navdaja s ponosom, vendar nas po drugi strani tudi obvezuje. Širša družba nam je omogočila, da smo kot prednostna panoga bili deležni

njeno gospodarstvo biti vključeno v mednarodno delitev dela. En del izdelkov mora imeti svoje odjemalce v tujini, saj je to pogoj za doseganje načrtovane proizvodnje in želenega uvoza surovin, reprodukcijskega materiala, opreme ter blaga široke porabe. Preobrat v plačilni bilanci moramo v prihodnosti koristiti tako, da bo delež izvoza blaga v proizvodnji stalno rasel.

Naša sestavljena organizacija združenega dela Slovenske železarne ni mogla avtonomno voditi poslovne politike, refleksi splošnega gibanja jugoslovanskega gospodarstva, so tudi pri nas bili podobni.

Približni podatki nam kažejo, da smo leta 1976 dosegli 203.000 ton grodja in napredovali za 4%, 780.000 ton surovega jekla in nazadovani za 2%, 700.000 ton blagovne proizvodnje in nazadovani za 6%, 7,1 milijarde din prodanega blaga, kar je 2% manj kot lani, in 44 milijonov dolarjev izvoza, kar je 13% več od leta 1975.

V SZ je izvoz porastel, padli pa so proizvodnja, produktivnost in celotna realizacija.

Kljub temu da so Slovenske železarne tudi v letu 1976 presegle milijardo dinarjev bruto akumulacije, se je reproduktivna sposobnost znatno znižala, zato z dosežki tega leta ne moremo biti zadovoljni. Premalo smo stabilizacijsko delovali v smeri:

— oblikovanja zaloga kvalitetnega blaga, kar bo pogoj konkurenčne sposobnosti v prihodnje,

— trajnejše prisotnosti na zunanji tržišči, ki je pogoj optimalnega koriščenja proizvodnih zmogljivosti in s tem rentabilnosti poslovanja,

— gibanja zaposlenih, usklajevanja z osnovnim načelom stalne rasti produktivnosti dela,

— splošnega zniževanja poslovnih stroškov, kar bo v prihodnosti imperativ presežka dohodka in reprodukcijske sposobnosti.

Novo leto, ki je drugo leto tekočega srednjeročnega načrta, mora biti uspešnejše. Za leto 1977 gospodarski načrt SZ zopet predvideva rast proizvodnje in zboljševanje učinkovitosti poslovanja. Načrtujemo:

kar je 2% več od dosežka leta 1975
kar je 1,5% več od dosežka leta 1975
kar je 4% več od dosežka leta 1975
kar je 20% več od dosežka leta 1975
kar je 28% več od dosežka leta 1975
kar je 5,8% več od dosežka leta 1975

v Slovenske železarne. To pa ne bo vse.

Kot pobudnik in neposredno zainteresirane morajo Slovenske železarne v novem letu:

— uvesti zlasti za plemenita jekla in serijsko proizvodnjo resnično politiko prodaje preko zaloga,

— v vertikalnem proizvodnem postopku vpeljati delitev prihodka med združenimi delovnimi organizacijami,

— prevzeti in vpeljati bilanciranje proizvodnje ter porabe jekla v poslovni skupnosti za jeklo,

— razviti usklajevanje in pospeševanje plemenitenja proizvodnje in predelave jekla.

Leto 1977 bo pomembno za strukturalni preporod Slovenskih železarne. V tem letu moramo pospešiti delo na projektih, da bi pred sklenitvijo tega petletnega obdobja uresničili namene in dosegli predvidene cilje srednjeročnega razvojnega načrta.

V zaupanju v lastne sposobnosti in moč skupnih interesov sem prepričan, da bomo leta 1977 dosegli nov korak pri oblikovanju prihodnosti slovenskega železarstva.

Vsem delavkam in delavcem ter družinskim članom velike skupnosti Slovenskih železarne želim srečno, zdravo ter uspešno novo leto 1977.

Gregor Klančnik

nekaterih olajšav. Te olajšave sicer niso tako visoke, kot bi jih želeli nekateri drugi železarji ali pa jih celo zahtevajo, vendar so nam omogočile, da tudi ob globoki gospodarski krizi, ki vlada v gospodarstvu po svetu, nam, železarjem ostaja minimalni ostanek dohodka. Razumevanje za naš nadaljnji razvoj pa se je v letošnjem letu pokazalo predvsem v sistemskih olajšavah pri izgradnji naših objektov, med katere vsekakor sodi hladna valjarna Bela.

Uvrstitev železarstva v prednostno gospodarsko vejo, tudi po resoluciji za leto 1977, nalaga železarjem večje naloge, ki jih bomo izpolnili, v kolikor bomo že na začetku gospodarskega leta brez dodatnih akcijskih programov sprejeli naše planske obveze kot naše vsakodnevno delo. Plan je izdelan podrobno za vsako posamezno temeljno organizacijo. Pri tem smo vgradili medsebojno dohodkovno solidarnost, ki omogoča vsem temeljnim organizacijam enak start, cilj ob koncu leta pa je odvisen predvsem od dela znotraj delovne organizacije same. Prav ta pristop pri planiranju mora sprostiti in spodbuditi tiste notranje rezerve, ki združenemu delu zagotavljajo učinkovitost in veljavo.

V lanskem letu sprejeta, v letošnjem letu z zakonom o združenem delu dopolnjena reorganizacija bo v naslednjem letu morala biti predmet sprotnega preverjanja in utrjevanja. Z globokim prepričanjem, da nam nova organiziranost omogoča boljše in učinkovitejše delo, s polnim prizadevanjem vseh delavcev in temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, bomo kot že tolikokrat, tudi tokrat kos zastavljenim nalogam.

Tudi v letu 1977, vsaj na začetku ne moremo pričakovati polnega oživljanja gospodarstva in bomo zato imeli nekatere asortimentske težave pa tudi po višini bomo mogoče prodali nekoliko manj, kot bi lahko, vendar bomo temu prilagodili tudi stroške, rast zaposlenih in sprejemanje novih investicijskih bremen.

Polno izkoriščanje obstoječih sredstev, predvsem pa novih visoko produktivnih naprav, naj bi povečalo produktivnost našega dela. Da bomo to dosegli, bomo morali sproti usklajevati delo vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, veliko bolj učinkovito pa bomo morali voditi tudi sestanke.

Peter Kunc

GOST IZ ZAMBIJE

V petek, 24. decembra, je našo Železarno obiskal vodja oddelka pri zambijski vladi, ki si prizadeva vnesti več demokratičnosti na področje participacije delavcev v industriji.

To je v letošnjem letu že drugi obisk iz te prijateljske dežele. Moses Duna je ob tej priliki poudaril, da so odnosi med obema državama odlični, da imamo precej skupnih naložb in da se tudi menjava zadovoljivo povečuje, vendar bi Zambijci želela postaviti še tesnejše stike med obema ljudstvom in jih razvijati naprej — odnose torej, ki so značilni na vrhu, med obema vladama.

Gost je bil v Železarni delegat njihove sindikalne organizacije, zato se je še posebej zanimal za vlogo sindikata pri razvijanju samoupravljanja in humanističnih odnosov. Presenečena ga široko področje delovanja našega sindikata, saj so v Zambiji nekateri sindikalisti izrazili bojazen, da z uvajanjem samoupravljanja sindikalna organizacija ne bo več potrebna, ker bo odpadla skrb za delavca in njegovo varstvo, v odnosu do lastnikov proizvodnih sredstev.

Kot poseben problem je postavil veliko število priseljenih delavcev iz drugih sosednjih dežel v Zambijo, ki velja po afriških standardih za relativno razvito državo. Ker v nekaterih sosednjih deželah vlada rasiistična organizacija, se k njim zatekajo tudi številni begunci. Zato jim pomagajo pri njihovem boju za osvoboditev, kajti zavedajo se, da so svobodna sosedna ljudstva pogoj tudi za njihovo svobodo.

Doslej so se seznanili z razvojnjo potjo nekaterih socialističnih držav, vendar so prepričani, da bodo najhitrejši razvoji dosegli prav z zgledovanjem po našem samoupravljanju, ki pomeni za delavca svobodno delo in odločanje o rezultatih.

Albina TUŠAR

VELIKI DOSEŽKI V LETU, KI GA SKLEPAMO — NOVI DOKAZI ŽIVLJENSKE SPOSOBNOSTI SAMOUPRAVNEGA SOCIALISTIČNEGA SISTEMA

Ko ob sklepu leta delamo neke vrste letno bilanco, pa bi na tehnično vsekakor morali postaviti še mnoge slabosti in odklone, ki so in še vedno spremljajo naš razvoj. Nepošteno bi bilo pred vsem tem zapirati oči. Kritično se moramo soočiti s tem, kajti, kakor smo že nekajkrat na tem mestu napisali, da »že sama pripravljenost, govoriti o napakah in jih analizirati, pomeni polovico uspeha.« Seveda pa moramo odklanjati kritiko, ki največkrat ne upošteva naših izrednih razvojnih dosežkov in ki potencira le slabosti, ki se nam še dogajajo. Pri tem bi morali mnogokrat imeti tudi več vztrajnosti in biti bolj strpni, predvsem pa prepričevalni, kajti vse napake tudi ne izhajajo iz zavestnih dejanj, temveč mnogokrat iz notranjega konflikta med sedanjostjo in preteklostjo, kajti z novimi samoupravnimi in humanističnimi odnosi, nismo naenkrat odrezali s stari, kakor pravimo preživelim. Nasprotno pa bi morali napovedati neizprosno bitko vsem pojavom in slabostim, ki so posledica zavestnega delovanja proti našim skupnim — večinskim prizadevanjem za nadaljnji razvoj samoupravnega socializma.

Ob sklepu leta pa bi bilo tudi prav, da bi neke vrste letno bilanco naredil vsak sam — do sebe, družine, okolja, delovnega mesta in odgovornosti, ki jih je v družbi prevzel, in poskušal odgovoriti na vsa tista vprašanja, ki jih običajno postavljamo ob odnosih drugih do nas, pa naj si bo posameznikov, ožjega ali širšega okolja, ali družbe kot celote. Ponavadi se tega neradi lotimo, raje delamo bilanco za druge in ugotavljamo kakšni so drugi, pa čeprav morda hote ali nehoti enake napake tudi sami delamo. Prav gotovo nam je taka bilanca tudi potrebna, kajti le tako bo lahko vsak posameznik prispeval k našim skupnim naporom za humanizacijo družbenih in samoupravnih odnosov.

Tolikokrat ponovljena letna bilanca, pa ne bi smela ostati le ugotovitev, temveč osnova za naše nadaljnje delovanje. Samo govoriti, analizirati in nič narediti, nas ne vodi k napredku, nas ne vodi k odpravljanju slabosti in k boljšemu delu. Pa taki velikokrat smo. Ko ugotavljamo in analiziramo smo polni besed, ko pa je bilo le-te potrebno uresničiti v življenju, v vsakodnevni praksi, običajno odpovemo. Preveč je še praznine med besedami in dejanji. Ko bomo to praznino, izpopolnili, nam bo vsako naslednje leto še lepše in naša bilanca bolj zadovoljiva.

Če bi poskušali to razmišljanje v zadnjih urah leta, ki se nam izteka skleniti, potem prav gotovo lahko radostno in zadovoljno sežemo v roke sodelavcu, sosedu, mimoidočemu na cesti ali komurkoli in kjerkoli v naši socialistični domovini ter mu zaželimo prav tako srečno in zadovoljno leto, kot je bilo to, ki ga zaključujemo. Če pa bomo ob tem, povsem natiho še vsak sebi zaželeli, da bi bil naš prispevek v novem letu k nadaljnjim prizadevanjem pri krepitevi samoupravnega socialističnega sistema, ki pomeni tudi večjo produktivnost, boljše poslovne rezultate, večjo socialno varnost, še večji, potem bo naše naslednje leto še veselejše. Ob letu si bomo še bolj zadovoljni in veseli stisnili roke.

MIKA ŠPILJAK O NALOGAH SINDIKATA V PRIHODNJEM LETU

(Nadaljevanje s 1. strani)

SINDIKAT JE ŠE POSEBNO ZADOLŽEN ZA URESNIČEVANJE NAČELA NAGRAJEVANJA PO REZULTATIH DELA

Večina nalog, za katere smo se opredelili na minulem kongresu, je dejal Mika Špiljak, ima trajnejši, dolgoročni značaj, pa ne morejo biti uresničene naenkrat, niti ni njihovo uresničevanje lahko. Zaradi tega ne nameravamo začeti nekaterih novih akcij, temveč se bomo z upornim in stalnim delom prizadevali, da uresničimo in izvršimo prevzete obveznosti. Tudi v bodoče se bomo stalno vračali k tistim nalogam, za katere smo se dogovorili, vse dotlej, dokler jih ne bomo uresnili.

Od rezultatov, katere smo dosegli, in teh je veliko, kakor tudi odprtih vprašanj, katere bo treba rešiti, mislimo da posebno pozornost zaslužijo tisti s področja socialne politike. Ustvarjeni so, zahvaljujoč aktivnemu političnemu odnosu celotne družbe pri odpravi različnih nepravilnosti in socialnih razlik, tako da se stalno izboljšujejo življenjski in delovni pogoji delavcev in njihovih družin.

Pospeseno je zaposlovanje, predvsem mladih kvalificiranih delavcev in povečane so možnosti za odpiranje novih delovnih mest. Velika sredstva in napor se vlagajo v izgradnjo stanovanj, vedno večje število delavcev iz neposredne proizvodnje lahko računa na vse hitreje reševanje svojega stanovanjskega vprašanja. Ena od oblik družbene prehrane je zagotovljena v vseh proizvodnih delovnih organizacijah. Hitreje se gradijo zavodi za otroke, večja pozornost velja oddih in rekreaciji, varstvu pri delu in podobno.

Prizadevanja sindikalne organizacije in celotne družbe bodo v naslednjem in prihodnjih letih morala biti usmerjena v dokončevanje začeti akcij za nadaljnje izboljševanje življenjskih in delovnih pogojev delavskega razreda in delovnih ljudi. Sindikat bo zato posebno pozornost namenjal petim akcijam, ki jih na tem področju vodi: to je, uvajanju toplega obroka v vse temeljne organizacije; hitrejši gradnji stanovanj za delavce, zavodov za otroke; ustvarjanju ugodnejših pogojev za oddih in rekreacijo ter boljše varstvo pri delu.

Vztrajati samo na teh nalogah, zahteva velik napor vseh organizacij in vsakega člana.

Eno najpomembnejših področij, resnično, ki ni samo v pristojnosti sindikalne organizacije, je nadaljnje konstituiranje združenega dela, na osnovi zakona o združenem delu, ki smo ga ob koncu novembra sprejeli v zvezni skupščini. Vse tisto, za kar smo se v tem dokumentu opredelili, to je, za nadaljnje poglobljanje in razvijanje socialističnih samoupravnih odnosov, bo potrebno vsakodnevno, uporno in dosledno uresničevati v praksi v vsaki temeljni organizaciji združenega dela v združenem delu, kar bo večletna naloga.

Med nalogami, za katere smo od družbe še posebno zadolženi, je na prvem mestu celotno področje pridobivanja in delitve dohodka. S tistim, kar je bilo ustvarjeno v zadnjih dveh letih, to je, od časa, ko traja povečana aktivnost za dosledno uporabo načela nagrajevanja po delu in rezultatih dela, ne moremo biti zadovoljni, kakor tudi ne z aktivnostjo sindikalne organizacije na tem področju. Mi se pravzaprav še nismo bistveno odmaknili od načelnih stališč, ki so zelo jasno opredeljena v številnih dokumentih.

Njihovo uresničevanje v praksi poteka še zelo počasi, ob številnih odporih in upornem zadrževanju starega plačilnega sistema, z vsemi negativnimi posledicami za proizvodnjo, produktivnost in družbene odnose. Mislim, da moramo jasno povedati: če do konca in v vseh strukturah ne bomo opustili starega plačilnega sistema in ne bomo uvedli delitve osebnih dohodkov po delu in prispevku, ne moremo dosledno uresničevati niti ustave niti zakona o združenem delu.

Sedaj je neizogibno, da se v vseh temeljnih in delovnih organizacijah, tam kjer to še ni, ali ni ustrezno narejeno, najdejo kriteriji in merila za merjenje dela in rezultatov dela vsakega posameznika, od direktorja do vratarja. Sploh se ne sme več izgubljati časa v razpravah, kako je »težko poiskati pravilne kriterije in merila za nagrajevanje po delu.« Prav gotovo to ni lahko delo, toda, da je to mogoče, potrjujejo tiste delovne organizacije, ki so že izdelale lastne kriterije in merila.

Takim naporom je v tem trenutku potrebna širša družbena spodbuda, da bi se hitreje premaknili naprej. Ob takim anagažiranju vseh, bo mo-

goče dosegati zelo velike rezultate v proizvodnji, produktivnosti in dohodku, še posebno pa v družbenih odnosih.

Seznam nalog, na katerih je treba aktivno delati, razumljivo, s tem ni izčrpan. Opozoril bom samo še na dve, in sicer na borbo za večjo produktivnost dela in na organiziranje dela samoupravnih interesnih skupnosti po ustavnih načelih.

MEDNARODNA SOLIDARNOST ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Svet Zveze sindikatov Jugoslavije je 9. novembra letos osvojil spremembe in dopolnitve statuta sklada mednarodne solidarnosti Zveze sindikatov Jugoslavije.

Po statutu so sredstva sklada izključno namenjena za nudenje pomoči sindikalnim in drugim naprednim gibanjem, ki se borijo za svobodo in neodvisnost svojih dežel ter obrambo demokratičnih in sindikalnih pravic. Nadalje sindikatom na novo osvobojenih in drugih dežel v razvoju, za organiziranje redne sindikalne aktivnosti, kakor tudi sindikalnim gibanjem v tistih deželah, v katerih so delovni ljudi prizadeti z elementarnimi in drugimi nesrečami. Pomoč, ki ni z ničemer pogojena, se daje v denarni in materialni obliki, usklajeno z interesi in potrebami tistih, katerim je namenjena.

Iz sklada se bo, v okviru možnosti, nudila tudi pomoč našim organizacijam združenega dela v primerih, ko bodo le-te organizirale akcije solidarnosti z bojem delavcev in sindikatov drugih dežel proti določenim večnacionalnim stanovskim društvom, ali posameznih diktatorskih režimov.

Predloge za dodeljevanje pomoči iz sklada lahko predložijo predsedstva republiških in pokrajinskih svetov Zveze sindikatov, svet Zveze sindikatov Jugoslavije in izvršni odbori zveznih odborov posebnih sindikatov, in to samostojno ali na osnovi predloga osnovnih organizacij, občinskih in mestnih svetov Zveze sindikatov.

Zadnji dve leti je program nudenja pomoči iz tega sklada predstavljala nadaljevanje dosedanje politike pomoči. Osnovni cilj je bil, da se pomoč nudi v pravem času, da je različna in usklajena z interesi in potrebami sindikalnih organizacij in gibanj, katerim je namenjena. Ma-

terialna pomoč je bila nudena na osnovi njihovih zahtev, na osnovi neposrednega vpogleda v stanje teh organizacij in v okviru naših možnosti.

V tem času je bil izražen povečan interes osvobodilnih gibanj in sindikatov neuvršenih dežel, oziroma dežel v razvoju, za samoupravni sistem v Jugoslaviji, ker je vedno večje število tistih, ki so usmerjeni v uvajanje različnih oblik udeležbe delavcev v upravljanju v njihovih deželah. Naše izkušnje so pogosto eno od osnovnih navdihov tem sindikatom in zato je bilo iz tega sklada v zadnjih dveh letih financiranih več seminarjev, kot na primer, za predstavnike sindikalnih organizacij Vzhodne Afrike, Latinske Amerike ali Sudana in še posebno večje število študijskih delegacij.

Po statutu sklada mednarodne solidarnosti so viri sredstev sklada - 0,55 % skupnega zneska sindikalne članarine, obresti od vloženih sredstev sklada v banki, prostovoljni prispevki in darila organizacij združenega dela, sredstva, zbrana z organiziranjem akcij solidarnosti itd.

Program pomoči iz sredstev sklada se v funkciji celotne aktivnosti naših sindikatov, pojavlja prvenstveno v odnosu na sindikalne organizacije neuvršenih dežel v razvoju in osvobodilnih gibanj. Tako pojmovana dejavnost sklada pomeni izraz vdanosti delavskega razreda Jugoslavije načelom mednarodne delavske solidarnosti in njegovo pripravljenost, da tudi materialno pomaga sindikalnim organizacijam in gibanjem v svetu, ki se bojujejo za svobodo, nacionalno neodvisnost in samostojnost, mir, enakopravne mednarodne politične in ekonomske odnose, demokratično in sindikalno svobodo, proti imperizmu, ostankom kolonializma, hegemonizmu in diktaturi.

O pravilnosti dosedanje orientiranosti sklada priča tudi to, da so sindikalne organizacije in gibanja, katerim je bila nudena pomoč v letih 1975 in 1976, delovala v deželah, ki so ravno izbojevale neodvisnost (Vietnam), ali bile v zaključni fazi boja za neodvisnost (Angola), se soočale z okupacijo (Palestina), z rasističnimi kolonialisti na jugu Afrike, bile izpostavljene preganjanju (Čile), ali katerih boj je doprinesel k zlomu diktatorskega režima, kakor so delavske komisije v Španiji.

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O SODELOVANJU IN POSLOVANJU MED ŽELEZARNO IN UNIVERSALOM

V petek, 24. decembra, so se na prvi seji poslovnega odbora železarne Jesenice in Universalja Jesenice zbrali člani obeh delovnih organizacij. Vsaka organizacija je v poslovni odbor izvolila po tri člane, in sicer v skladu s 14. členom samoupravnega sporazuma o sodelovanju in poslovanju železarne Jesenice in Universalja Jesenice.

V uvodnih besedah je bilo izraženo zadovoljstvo, da so med prvimi organizacijami, ki so podpisale sporazum s tako vsebino, ki ga je verificirala pristojna komisija pri gospodarski zbornici v Ljubljani. Ocenjen je bil kot specifičen način reševanja dohodkovnih odnosov na podlagi zakona o združenem delu.

Nadalje so poudarili, da bo potrebno pri bodočem delu vložiti veliko napora in potrpljenja za uresničitev ciljev, ki izhajajo iz sporazuma, ter nadalje, za poglobitve poslovnih odnosov.

Na seji so soglasno izvolili za predsednika poslovnega odbora Valentina Erjavška iz Železarne, za podpredsednika pa Jožeta Sušnika iz Universalja.

V razpravi, ki je bila usmerjena na vsebino dela poslovnega odbora, so se dogovorili za naloge, ki jih bo potrebno opraviti kot pripravo za naslednjo sejo odbora.

Predvsem bo potrebno pripraviti poslovnik o delu odbora ter predlog le-tega poslati vsem članom do 10. januarja 1977. Naslednja važna in konkretna naloga pa bo sestava programa, ki naj bi obsegal naloge z operativnega kot tudi programsko-usmerjevalnega področja. Treba bo analizirati obojestransko poslovno usmeritev, razporejanje sredstev, ki se na osnovi sporazuma združujejo in so rezultat skupnega sodelovanja.

Program mora zajeti predvsem naslednje poslovne cilje, ki so navedeni v 2. členu sporazuma, in sicer:

- večja poslovna učinkovitost z usklajenim delovanjem,
- optimalni razvoj in izkoriščanje proizvodnih zmogljivosti in zmogljivosti blagovnega prometa,
- zniževanje stroškov blagovnega prometa in stroškov proizvodnje,

- rentabilnejše poslovanje in povečanje donosnosti.

Z združevanjem dela in sredstev, tako v proizvodnji kot v prometu blaga, podpisnici skupaj ustvarjata dohodek, ki ga delita po posebni metodi, katere osnova je prodana količina proizvodov.

Prav takšno ugotavljanje in razporejanje dohodka je posebna strokovna komisija pri gospodarski zbornici SRS ocenila kot originalen poizkus uveljavljanja zakona o združenem delu med proizvodnimi in trgovskimi organizacijami.

S. V.

Z MANJ ZNOJA IN ŽULJEV VEČJI USPEH

V zadnji, 51. številki našega glasila je na prvi strani pod gornjim naslovom, v razpredelnici, v kateri avtor prikazuje inovacijski dohodek v zadnjih šestih letih, prišlo v prikazu dohodka za leto 1975 do večje napake, ki jo je povzročil izpad ene same enice. Pravilno bi se moralo glasiti: 1975 14.871.000,00 din in ne, kakor je bilo pomotoma navedeno - 4.871.000,00 din.

Prosimo, da nam to napako oprostite.

Uredništvo

OBVESTILA KOLEKTIVU - OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK - 3. 1.	SEKLOČA PETER	STARE BRANKO
TOREK - 4. 1.	ISKRA BRANE	LEBAN IVO
SREDA - 5. 1.	BRUMAT MARTIN	BENEDIČIĆ MITJA
ČETRTEK - 6. 1.	BURJA ANTON, ml.	PETERNEL JANEZ
PETEK - 7. 1.	CUZNAR ALOJZ	AŽMAN ZVONE
SOBOTA - 8. 1.	SLIVNIK ALOJZ	BURJA ANTON, st.
NEDELJA - 9. 1.	POGAČAR KAREL	BERNIK FRANC
PONEDELJEK - 10. 1.	GMAJNAR JANEZ	REKAR VINKO
TOREK - 11. 1.	ROZMAN JANEZ	GASSER FRANC
SREDA - 12. 1.	ZUPANČIĆ MARTA	KORDEŽ FILIP
ČETRTEK - 13. 1.	KAVČIČ EDO	PIKON JANEZ
PETEK - 14. 1.	TUMA SLAVKO	ULČAR MARJAN
SOBOTA - 15. 1.	DROLC MARJAN	VARALOJZ
NEDELJA - 16. 1.	ROTAR VINKO	PRAPROTIČNIK NIKO

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Na proste sobote, nedelje in praznike dela:
dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni zgradbi TOZD-VET.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 4. do 8. januarja bodo delale naslednje obratne ambulante:

dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. obratna ambulanta.

V soboto, 8. januarja, samo dopoldan I. obratna ambulanta.

Zobna ambulanta:

dopoldan: I. zobna ambulanta,
popoldan: II. zobna ambulanta.

V soboto, 8. januarja, samo dopoldan I. zobna ambulanta.

V dneh od 10. do 15. januarja bodo delale naslednje obratne ambulante:

dopoldan: I. obratna ambulanta,
popoldan: II. in IV. obratna ambulanta.

V soboto, 15. januarja, samo dopoldan IV. obratna ambulanta.

Zobna ambulanta:

dopoldan: II. zobna ambulanta,
popoldan: I. zobna ambulanta.

V soboto, 15. januarja, samo dopoldan II. zobna ambulanta.

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13. ure, popoldan od 13. do 19.30. V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

DRUGO CEPLJENJE PROTI GRIPI

V dneh od 10. do 12. januarja 1977 bodo zdravstvene ekipe cepile na rešilnih postajah Javornik in Bela delavce Železarne obratov Javornik in Bela, KI SO BILI TUDI PRVIČ CEPLJENI NA OMENJENIH REŠILNIH POSTAJAH, proti gripi s cepivom, ki se mora dati dvakrat v presledku enega meseca.

Delavcev jeseniških obratov in vseh tistih, ki so bili cepljeni na rešilni I. in na rešilni Hrenovica, NE BOMO VEČ CEPILI, ker so dobili cepivo za enkratno cepljenje in so zaščiteni že z eno dozo.

Nekaj cepiva za enkratno cepljenje imamo še na razpolago; kdor še ni bil cepljen in to želi, bo v teh dneh lahko cepljen na rešilni postaji Javornik, na rešilni postaji Bela ter v obratni ambulanti Železarne Jesenice.

Obratna ambulanta
Železarne Jesenice

OBJAVA IZPRAZNJENIH DELOVNIH MEST

Da bi bila vsem delavcem žičarne, ki ustrezajo pogojem objave, enako dostopna vsa delovna mesta, ki so izpraznjena, je na predlog obratovodstva žičarne odbor za kadre in medsebojna razmerja TOZD Hladna predelava, dne 20. 12. 1976 sklenil

objaviti

naslednja izpraznjena delovna mesta v obratu žičarne:

	VSM (Alma-ata)	1 oseba	10 kgt.
- 2230 žičar	Arboga	6 oseb	8 kgt.
- 2232 žičar	Vaughn SD	1 oseba	8 kgt.
- 2253 žičar	Vaughn 5/6	2 osebi	9 kgt.
- 2254 žičar	Vaughn 6/7	1 oseba	9 kgt.
- 2255 žičar	Vaughn DD	2 osebi	8 kgt.

Pogoji:

Za vsa izpraznjena delovna mesta se zahteva šola za metalurške delavce-žičarske stroke in 7 let delovnih izkušenj na neposredno nižjih delovnih mestih.

Poleg navedenih osnovnih pogojev, ki se zahtevajo za zasedbo vsakega delovnega mesta, bo pri izbiri kadra upoštevano:

- da bo kandidat uspešno opravil preizkus iz varstva pri delu,
- da je kandidat pri delu uspešen s povprečnimi rezultati, ki se dosegaajo na navedenih delovnih mestih.

Kandidati se lahko prijavijo pisмено ali ustno v roku 10 dni od dneva objave v ŽELEZARJU, oz. na oglasni deski žičarne pri vodju proizvodnje Sašu PIBRU.

JUBILANTI 50-LETNIKI

V januarju bodo praznovali 50 let življenja naslednji naši sodelavci: Silvo JEKLER, strojno vzdrževanje - 1. januarja, Anton SMOLNIKAR, transport - 10. januarja, Anton GABRŠČEK, sekretariat-varnostna služba - 16. januarja, Vinko FILIPAJ, elektro toplotna energija - 18. januarja, Marija KRALIČ, nova hladna valjarna - 19. januarja, Ana KOČET, DE DP - 19. januarja in Janko KELBL, valjarna profilov - 22. januarja.

VSEM SODELAVCEM ISKRENO ČESTITAMO!

PREDSEDNIK REPUBLIKE

JOSIP BROZ TITO

TOPLO ZAHVALJUJE NA ČESTITKAMA

POVODOM DANA REPUBLIKE

Zahvala predsednika Tita za poslano pozdrave in čestitke s slavnostnega zborovanja ob otvoritvi nove hladne valjarne in proslave dneva republike

ŽELEZAR

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

29. SEJA ODBORA ZA SPLOŠNE ZADEVE IN INFORMIRANJE PRI DS ŽELEZARNE

Predsednik odbora Maks Klinar je za petek, dne 24. decembra 1976, sklical 29. sejo odbora za splošne zadeve in informiranje ter predlagal naslednji dnevni red: organizacijski predpis o obveznem prijavljanju škod, začasni sklep o spremembi stroškovnih mest, pregled sklepov zadnjih dveh sej, službena potovanja v tujino, poročila o izvršenih službenih potovanjih v tujino.

Najprej so na predlog sektorja za ekonomiko in organizacijo sprejeli organizacijski predpis o obveznem prijavljanju škod.

Na predlog sektorja za ekonomiko in organizacijo so sprejeli začasni sklep o naslednjih spremembah stroškovnih mest, ki so potrebne zaradi prehoda na novo organiziranost v železarni:

- Sedanji normativ delavcev vodstva TO Talilnic, Valjarn, Hladne predelave in VET ter glavni direktor se stroškovno začasno preneša na stroškovno mesto direktorja v delovno skupnost ekonomike, tehnične kontrole, razvoja in novogradnje.
- Opravi se prenos in združitve stroškovnih mest:

- plavža in aglomeracije,
- SM jeklarne in elektro jeklarne,
- elektrode in šamotarne,
- PIV in elektroenergije,
- valjarne žice in valjarne profilov ter

- skupnih služb v skladu z novo organizacijo po delovnih skupnostih.

- V sedanje proizvodne obrate se prenesejo delovna mesta asistentov za delovne naprave. V skladu z novo organiziranostjo pa je istočasno ustrezna delovna mesta že ukinil DS TOZD VET. Začasno obdržijo delavci, razporejeni na ta delovna mesta, sedanje kategorije.

- Začasni sklep velja od 1. 1. 1977 do konstituiranja novih delavskih svetov v novih TO in delovnih skupnostih, ko bodo vse začasne organizacijske spremembe in predlog mikro organizacije TO in delovnih skupnosti predloženi novim samoupravnim organom TO in delovnih skupnosti v potrditev.

Pri pregledu sklepov zadnjih dveh sej so ugotovili, da so bili sklepi 27. seje izvršeni, razen sklepa 28. seje pod točko 1.2., ker jubilejne značke železarja z listino 20 sodelavcem Gorenjskega tiska Kranj še niso bile podeljene.

Odobrili so službena potovanja v tujino naslednjim sodelavcem:

- Janezu Bidovcu in Jerneju Hočevarju v Moskvo,
- Milanu Budji v Zahodno Nemčijo,

- Silvu Bradaskliji v Švico ter obenem podaljšanje potovanja za 2 dni,

- Božu Oblaku podaljšanje potovanja v Švico za 2 dni.

Na znanje so sprejeli tudi obvestilo glavnega direktorja Petra Kunca, s katerim obvešča odbor, da se zasedanja komiteja za jeklo v okviru Združenih narodov v Ženevi ni mogel udeležiti, zaradi obiska visokih gostov - predstavnikov JLA v Železarni.

Sprejeli so sklep, da mora v bodoče predlagatelj službenega potovanja predlagati tudi eventualno potrebno podaljšanje potovanja in ne sam udeleženec potovanja, kot je bila praksa do sedaj.

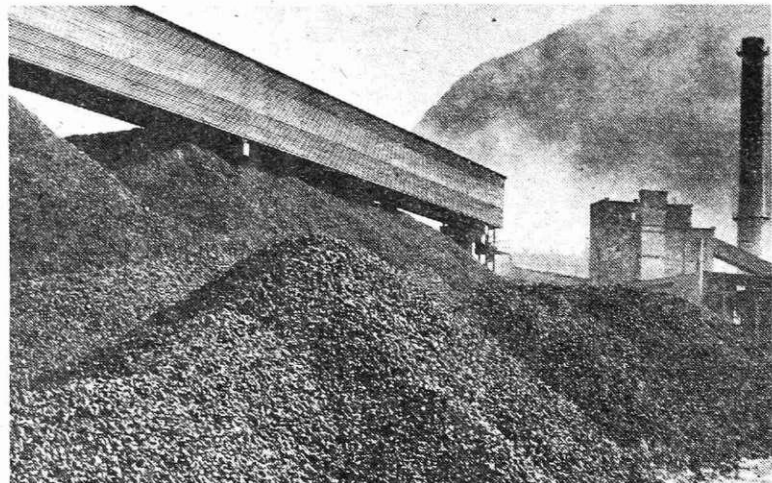
Na znanje so sprejeli naslednja poročila o opravljenih službenih potovanjih v tujino:

- Milana Budje v Zahodno Nemčijo,
- Sreča Vengarja v Anglijo,
- Petra Kunca v Osako na Japonsko,
- Janeza Komela v ČSSR,
- Marina Gabrovška v Münchenu,
- Jožeta Osvalda v DR Nemčijo,
- Valentina Erjavška na Poljsko.

Pregledali so poročila o uspešnosti službenih potovanj v tujino za 1. polletje 1976, ki so jih posredovali direktorji: TOZD Talilnic, TOZD Hladne predelave, TOZD Valjarn, TOZD VET, sektorja nabave, prodaje, novogradenj, TKR ter kadrovskega sektorja in jih sprejeli. Seznanili so se še s poročilom o uspešnosti službenih potovanj v tujino v sektorju TKR za II. polletje 1976 ter s poročilom sekretarja o službenih potovanjih v mesecu novembru.

Ob koncu seje so rešili nekaj vlog posameznikov, društev in organizacij ter sprejeli ustrezne sklepe. Informacijo sekretarja o izdanih knjigah in slikah ob obiskih poslovnih gostov in ostalih važnejših predstavnikov v Železarni v času od 16. 11. do današnje seje so sprejeli na znanje.

M. R.

23. SEJA ODBORA SAMOUPRAVNE DELAVSKE KONTROLE ŽELEZARNE

Predsednik odbora samoupravne delavske kontrole Franci Fon je za petek, 24. decembra sklical 23. sejo ter predlagal naslednji dnevni red: pregled sklepov zadnje seje, pregled sredstev za reprezentanco, III. kvartal, poročilo o problematiki kamnoloma ter poročilo o poslovanju DE Družbena prehrana.

Pri pregledu sklepov zadnje seje so ugotovili, da so bili v celoti izvršeni.

Seznanili so se s predlogom sredstev za reprezentanco, III. kvartal ter se s politiko koriščenja teh sredstev v celoti strinjali. Smatrali so, da je stanje porabljenih sredstev za reprezentanco v mejah predvidene vsote za leto 1976.

Obpravnavali so tudi poročilo o problematiki kamnoloma ter ugotovili, da je v obratu kamnolom in tudi v drugih dislociranih obratih ali oddelkih premalo doslednosti in preveč domačnosti. V bodoče bo treba pri teh problemih uvesti več odgovornosti, discipline ter delati po pravilih in sprejetih sporazumih. Pri ustanavljanju posameznih obratov je treba paziti, da se zaloge in osnovna sredstva popišejo zelo natančno ter da se knjigovodstvo izvaja tekoče. Zadovolili so splošno varnostno službo, da posveti večjo pozornost objektom, ki so izven teritorija Železarne. Potrebno je več kontrole in obhodov. Splošna Varnostna služba naj izdela poročilo o delu in nakaže probleme, o katerih bo odbor razpravljati na eni naslednjih sej.

Ob koncu seje so obravnavali še poročilo poslovanja DE družbene prehrane ter v celoti podprli sklepe odbora za gospodarstvo, glede rešitve tega problema.

M. R.

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulem tednu smo prejeli še dva zaostala zapisnika samoupravnih delovnih skupin plavža, s sestankov, na katerih so obravnavali predlog samoupravnega sporazuma o razvoju samoupravnih interesnih skupnosti do leta 1980.

Začeli smo prejemati prve zapisnike s sestankov samoupravnih delovnih skupin, na katerih obravnavajo predlog samoupravnega sporazuma o združevanju dela delavcev temeljne organizacije in statut temeljne organizacije. Sprejeli smo te zapisnike: od samoupravne delovne skupine plavž 1, 2, 3 in 4, apnenica 1 in 2, obratovodstva elektrojeklarne, elektropeči 3, vodstva TOZD VET, vzdrževanja plavž 1, 2 in 3, elektrovdzdrževanja Jesenice in montaže Javornik. Vse delovne skupine so se strinjale s predloženimi samoupravnimi akti in nanje niso imele pripomb. Samoupravna delovna skupina plavž 1 pa predlaga, da se samoupravnim delovnim skupinam da več pravic pri obravnavanju delavcev skupine, ali pohvalno ali pa disciplinsko. Samoupravna delovna skupina tudi zahteva od pristojnih služb ali organov pravno tolačenje, kako izvajati sankcije zoper delavce, ki kršijo delovno disciplino in dolžnost, odklanjajo delo, neopravičeno izostajajo z dela in podobno.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje - Milan Polak

SAMOUPRAVNA DEJAVNOST V MINULEM LETU

Ob koncu leta imamo navado, da se ozremo nazaj, po čistimo predale, seštevamo uspehe in ugotavljamo izide. Tudi v samoupravni dejavnosti je tako, še zlasti, če smo na zaključku leta, ki je bilo v tem zelo razgibano in se lahko šteje za prelomnico v nadaljnjem razvoju. Obravnavali smo in nato plebiscitarno sprejeli zakon o združenem delu, ki se nedvomno lahko šteje za malo delavsko ustavo, saj so v njem zelo natančno opredeljene naše pravice in obveznosti, ki so tolikšne, da lahko govorimo o popolni oblasti združenega dela.

Že osnutek zakona o združenem delu nas je obvezoval, da smo morali pregledati našo samoupravno organiziranost in pospešiti razvoj, ki smo ga pričeli že leta 1975. Analizirali smo možnosti za organiziranje več temeljnih organizacij, več takšnih organizacij združenega dela, kjer delavci lahko dosledno izvajamo naše pravice, zlasti tiste, ki jih že ustava opredeljuje kot neodtujljive. Odločili smo se za dvajset novih temeljnih organizacij, ki bodo nastale iz sedanjih štirih, dve temeljni organizaciji smo priključili, strinjali smo se, da se vključijo v našo družino, iz ene delovne skupnosti skupnih služb pa bomo organizirali tri delovne skupnosti. Da smo lahko prišli do teh pomembnih odločitev, je bilo treba opraviti veliko dela. Opravili smo ga in se prav ob zaključku leta nahajamo v zaključni fazi.

Pri tem velikem delu so poleg strokovnih služb, ki so pripravljale analize in podatke za naše odločitve, sodelovali samoupravni organi, družbeno politične organizacije, zlasti pa samoupravne delovne skupine. Že samo podatek, da se je v minulem letu naših, nekaj več kot 270 delovnih skupin sestalo kar 198-krat, če izračunamo povprečje, pa pride na eno samoupravno delovno skupino nekaj več kot 7 sestankov. Povprečje pa seveda ni enako v vseh temeljnih organizacijah. Poglejmo: v talilnicah so skupine imele 299 sestankov ali 7 v povprečju, v valjarnah 279 ali 8 v povprečju, v hladni predelavi 523 ali 9 v povprečju in v VET 729 ali 7 v povprečju. V delovni skupnosti so imeli 156 sestankov ali 4 v povprečju. Kadar takole seštevamo naše delo in ugotavljamo izide, ne moremo mimo tega, da ne objavimo tistih skupin, ki so v aktivnosti prednjačile in bile najboljše. To so skupine strugarne valjev, ki so imele 24 sestankov ali povprečno 12, hladna valjarina Jesenice 165 sestankov ali povprečno 13, žičarna 160 ali povprečno 11 in adjustaža bluming 38 ali povprečno 10.

Aktivnost samoupravnih delovnih skupin pa se ne odraža le v številu sestankov, temveč tudi v tem, kaj vse so obravnavale in pri katerih vprašanjih so bile aktivne. V minulem letu je bilo samoupravnim delovnim skupinam posredovano kar 14 zadev, o katerih so se morale izreči ali odločiti. Našejeje nekaj pomembnih: obravnavali smo analizo pogojev za organiziranje novih temeljnih organizacij in sprejemali sklepe o organiziranju, obravnavali in sprejemali smo predlog oblikovanja in delitve sklada skupne porabe, obravnavali smo akcijski program in ga prilagodili delu v obratih in samoupravnih delovnih skupinah ter zasledovali njegovo izvajanje, obravnavali smo in sprejemali nekaj samoupravnih sporazumov in kar dvakrat sklepali o solidarnostni pomoči prizadetim prebivalcem Posočja in Tolminskega. Poleg teh vprašanj in zadev pa so samoupravne delovne skupine obravnavale še vrsto problemov in vprašanj, ki so zadevale njihovo delo in življenje ter medsebojne odnose.

Opravili smo veliko dela, sedaj se nahajamo v zaključni fazi, vendar naše delo s tem ne bo končano. Že v prvih mesecih prihodnjega leta bomo z referendumom sprejemali samoupravni sporazum o združevanju dela delavcev temeljne organizacije in statut temeljne organizacije, o katerih prav sedaj razpravljamo, volili bomo samoupravne organe temeljnih organizacij in po sprejemu samoupravnega sporazuma o združitvi temeljnih organizacij v delovno organizacijo bomo volili tudi skupne samoupravne organe. Največ dela pa nas bo čakalo pri uveljavljanju novih temeljnih organizacij, saj bomo morali to, kar smo si zapisali v dva temeljna samoupravna akta, tudi dosledno izpeljati.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

TOZD Vzdrževanje, energija in transport

57. IN 58. SEJA ODBORA ZA KADRE IN MEDSEBOJNA RAZMERJA

V začetku decembra je predsednik odbora za kadre in medsebojna razmerja TOZD VET Ignac Juran sklical 57. sejo odbora, na kateri so obravnavali samo eno odločitev lastnosti delavca TOZD VET ter je sprejeli s skrajšanim odpovednim rokom.

V petek, 17. decembra, pa je bila 58. seja, na kateri so pri pregledu sklepov ugotovili, da so bili vsi reali-

zirani, razen tistih, ki so dolgoročnejšega značaja.

Nadalje je odbor na osnovi predlogov obratovodij razporedil in preimenoval naslednje število delavcev, oziroma ukinil odbitke od osnovne tarife postavke:

obrat	razporeditev	preimenovali	skupno	primerov	ukinitvev
strojno vzdrž.	6	-	-	6	
vodstvo vzdrž.	1	-	-	1	
transport	4	1	-	5	
el. topl. en.	2	-	-	2	
pl. in vodna en.	-	1	-	1	
gr. vzdrž.	-	1	-	1	
RTA	1	2	-	3	
e. vzdrž.	-	-	8	-	
	se ne ukine	2	-	-	
	se zmanjš. odb	1	11	-	
str. del.	2	2	1	5	

SKUPAJ 16 7 12 35

Na seji so reševali tudi prošnje in pritožbe, in sicer devet prošenj za pridobitev lastnosti delavca TOZD VET, devet prošenj za preimenovali, dve prošnji za preimenovali lastnosti delavca TOZD VET ter eno prošnjo za izdajo soglasja za malo obrt. Odbor je na tej seji tudi razporedil 35 upokoencev na delovna mesta z odločbami za določen čas, vendar je zahteval predhodno soglasje zdravnik.

Odbor je odobril tudi enomesečno dopolnilno izobraževanje delavcev iz elektro vzdrževanja za vzdrževanje novih naprav za avtomatiko valjarne pri Radu Končarju v Zagrebu.

NZ

TOZD Valjarne

26. SEJA DELAVSKEGA SVETA

Na 26. seji delavskega sveta TOZD Talilnice, katero je predsednik Jože Osvald sklical v petek, 17. decembra, so bili poleg članov še direktor TOZD Talilnice Stanko Čop, obratovodje in predstavnica centra za proučevanje samoupravljanja in informiranje Albina Tušar, direktor sektorja novogradenj Bogomil Homovec in predstavnik sektorja za ekonomiko in organizacijo Janez Faletić.

V obravnavo so bila predložena naslednja vprašanja:

- pregled sklepov prejšnje seje,
- predlog statuta TOZD,
- predlog samoupravnega sporazuma o združevanju dela delavcev TOZD,

- predlog sporazuma o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom,

- predlog za odobritev sredstev iz sklada amortizacijskih zamenjav za nabavo mačka za žerjav na plavžu I,

- predlog povečanja obratnih sredstev za hladno valjarino Bela,
- nabava strojev za valjarino Bela,

- dopolnitev sklepa delavskega sveta za popravilo BBC električne peči,

- predlog prenosa osnovnih sredstev v TOZD VET - obrat transport,

- imenovanje članov za inventurno komisijo za popis osnovnih in obratnih sredstev in

- pritožbo delavca iz TOZD Talilnice za varstvo pravice.

Pri pregledu sklepov prejšnje seje so ugotovili, da je ostal nerealiziran sklep, ki se nanaša na prekatgorizacijo nekaterih delovnih mest v obratih TOZD Talilnice. Zato je Janez Faletić, iz oddelka za nagrajevanje v sektorju SEO, obrazložil stališča komisije za prekatgorizacijo o nagrajevanju skupinovodij v Železarni.

Albina Tušarjeva, iz centra za proučevanje samoupravljanja in informiranje, je navzočim pojasnila nekatere bistvene točke statuta TOZD in samoupravnega sporazuma o združevanju dela delavcev TO.

Oba samoupravna dokumenta bodo v naslednjih dneh obravnavale samoupravne delovne skupine, vodje posameznih SDS pa bodo dobili navodila za obravnavanje tistih določil, ki so pomembna za posamezno temeljno organizacijo.

Delavski svet je obravnaval samoupravni sporazum o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom v občini Jesenice in imenoval za delegata Franca Sluga iz obrata elektro jeklarne.

Delavski svet je odobril sredstva iz amortizacijske zamenjave za nabavo mačka za žerjav na plavžu I.

Direktor TOZD Talilnice Stanko Čop je navzočim obrazložil prenos vseh osnovnih sredstev, ki so v zvezi s transportom po železnici in TOZD VET - obrat transport. Ta osnovna sredstva so: štiriosni ozkotirni vagoni, vagoni za korita, vagoni za ponvice za grodelj in vagoni za košare. Prenos se izvrši s 1. januarjem 1977.

Na seji so navzoči dopolnili sklep prejšnje seje delavskega sveta o popravilu BBC električne peči. Seznanjeni pa so bili tudi s sklepi SDS obrata plavž o obratovanju apnenice.

Direktor sektorja novogradenj Bogomil Homovec je obrazložil stanje projekta nove hladne valjarne na Beli in utemeljil povečanje obratnih sredstev za ta objekt.

Na seji so soglašali s povečanjem obratnih sredstev za hladno valjarino Bela in kot delež TOZD Talilnice odobrili iz sredstev amortizacije 8.842.350 din in s pogoji najetja posojila pri Ljubljanski banki. Prav tako je DS soglašal z nabavo strojev za hladno valjarino Bela.

Seja delavskega sveta je bila sklenjena z obravnavo in sklepom zahteve za varstvo pravice delavca iz TOZD Talilnic.

D. M.

OO ZSMS VALJARNA PROFILOV: ZAVZETO IN DELOVNO V NOVO LETO

Zopet je leto naokoli in pred nami je zadnja letošnja mladinska rubrika. Doslej je bila navada, da smo ta teden nekako »rezervirali« za ocnjevanje vsebine rubrike, oziroma za kramljanje z mladimi bralci. Tokrat sem naredil izjemo, in sicer v letošnji novoletni številki predstavljamo osnovno organizacijo ZSMS valjarne profilov. Da sem izbral prav to, ni golo naključje, saj smo o delu mladih v tem obratu v zadnjem času slišali vrsto pohval in spodbudnih besed.

Precej hladen decembrski ponedeljek je bil, ko sem se napotil v valjarno profilov na Javorniku, kjer je v letošnjih jesenskih mesecih ponovno zaživel OO ZSMS. Popolnoma znana je ravno veselo pljuvnila v roke, ko sem med strojnimi napravami v obratu iskal predsednika OO ZSMS MUJAGA HASKIČA, 23-letnega delavca, zaposlenega kot vodja zakladnega stroja ob peči. Že mimogrede sem od delo-

in se je zelo neodgovorno obnašalo do vseh dvaintridesetih mladincev, kolikor jih dela v obratu. Mene in še nekaj tovarišev je to bolelo, saj smo videli sposobne mladince, ki pa zaradi slabega vodstva OO ZSMS niso bili nikjer aktivni.

Jeseni smo naposled odločno sklenili, da je takšno mrtvilo naposled treba odpraviti. Resno smo se lotili priprav na sklic volilne konference in reči moram, da se nam je trud izplačal. Od dvaintridesetih mladincev se jih je konference udeležilo petindvajset. Z vsemi smo se predhodno lepo pogovorili in jih povabili k delu v OO ZSMS. Menim, da je takšen način najbolj primeren za aktiviranje širšega kroga mladih, pa naj si bo to v katerikoli sredini. Na volilni konferenci smo izvolili novo vodstvo ter se pogovorili o naših bodočih nalogah.

Kam je vaša OO ZSMS najprej usmerila svojo aktivnost?

»Predvsem smo se člani predsedstva OO ZSMS takoj v začetku popolnoma zavedali odgovornosti, ki so nam jo zaupali ostali mladinci v obratu. Na podlagi programa smo se najprej lotili reševanja osnovnih organizacijskih zadev. Kmalu zatem pa smo se lotili tudi prvih akcij. Uspešno smo izvedli dve samostojni delovni akciji v Posočju, na katerih je sodelovalo štirideset mladincev in tudi starejših članov našega obrata. Vključili smo se v akcijo za »najboljšo OO ZSMS« in »najboljšega mladega samoupravljalca«. Ob dnevu republike smo bili člani naše OO ZSMS pobudniki in tudi soudeleženci pri praznovanju v delavskem domu na Javorniku. Nadalje smo se udeležili kviza o železnici Jesenice, ki ga je pripravil koordinacijski svet ZSMS. Na tem mestu bi tudi omenil, da smo se izredno uspešno vključili v akcijo vpisovanja posojila za ceste, saj so mladinci v obratu 100% vpisali posojilo.«

Po uspešnem začetku delovanja OO ZSMS verjetno pripravljate nove akcije v letu 1977?

»Kot sem že omenil, izvajamo akcije po sprejetem programu, in sicer ga imamo sedaj do maja 1977. Je resnično pester, tako da je v njem za vsakega nekaj. Zajete so politične akcije, kulturne in športne, delovne akcije, skratka, vrsta dejavnosti, ki danes najbolj privlačijo mlade. Med konkretnimi nalogami v prihodnjih mesecih lahko nekatere že omenim. Vso težo aktivnosti bomo takoj v novem letu usmerili na reorganizacijo naše OO ZSMS. Z novo organiziranostjo TOZD v Železnici, se bomo namreč združili z OO ZSMS valjarne žice. Že sedaj se kadrovske pripravljamo na te spremembe, saj želimo čimprej pripraviti vodstvo nove skupne OO ZSMS. Zaenkrat še razmišljamo o dveh aktivnih in skupnem predsedstvu, vendar bomo dokončno izoblikovali organe skupaj z vodstvom OO ZSMS valjarne žice. Med načrti naj omenim še to, da bomo sedaj dokončno uredili svojo mladinsko sobo, kjer je potrebno še namestiti opremo. Pripravljamo se na izdajo biltena Mladi valjavec, kjer bodo razni prispevki o delu OO

ZSMS v obratu. Nadalje moram omeniti, da bomo v prihodnje še večjo skrb kot doslej namenjali idejnopoličnemu izobraževanju in usposabljanju. Naše stenske časopise bomo v prihodnje opremljali predvsem z aktivnimi idejnopoličnimi temami, naš program OO ZSMS pa zajema tudi ustanovitev marksističnega krožka. Za to nalogo je zadolžen naš referent za idejnopolično delo. Kakor je videti iz tega, nam dela v prihodnje prav gotovo ne bo manjkalo.«

Kakšno pa je sodelovanje vaše OO ZSMS z družbenopolitičnimi organizacijami in samoupravnimi organi v obratu?

»Tukaj lahko povem le vse najboljše. Mladinci resnično najdemo povsod podporo in pomoč, kar za nas pomeni najlepšo spodbudo za nadaljnje delo. Zelo uspešno sodelujemo s sindikatom in organizacijo ZK, kjer imamo povsod svoje delegate. Prav tako je tudi v samoupravnih organih, kamor stališča mladih delavcev prenašajo naši delegati. Zaenkrat smo z njihovim delom lahko zadovoljni, morda bi pripomnil to, da jih bo potrebno bolj izobraziti in poučiti, ker včasih naletijo na razne nerazumljivosti na sestankih.«

In kako ti osebno ocenjuješ delo mladincev v obratu?

»Predvsem sem vesel, da smo končno tudi mladi pokazali, da nam ni vseeno, kakšna bo prihodnost našega obrata, celotne Železarnice in samoupravne socialistične družbe. Začetniške treme, lahko rečem, da smo se že otresli in pred nami so sedaj nove akcije in obveznosti. Se posebno sem vesel, da so tudi starejši dobili v nas zaupanje, saj sedaj lahko resno računajo na našo pomoč na vsakem koraku. Izkoristim naj tukaj to priložnost in se vsem mladincem v obratu zahvalim za dosedanje dobro delo ter seveda želim, da bi se v prihodnje s še večjo vnetostjo lotili nalog.«

Ob sklepu leta je navada, da si sežemo v roke ter si zaželimo vse najboljše v letu, v katerega stopamo. Torej, kaj bi ti zaželel mladim delavcem v Železnici in ostalim mladincem v občini pred vstopom v novo leto 1977?

»Moja želja je, da se Zveza socialistične mladine tudi v prihodnjem letu tako odgovornih nalog kot doslej ter da aktivira še večji krog mladih. Za mlade železarje naj povem, da bi bilo prav, da bi se OO ZSMS v obratih in oddelkih tesneje povezovali med seboj ter si pomagali. Prav tako se morajo okrepiti vezi s koordinacijskim svetom ZSMS. Povečati se mora aktivnost na vseh področjih, odpraviti je treba napake in bolj samokritično kot doslej obravnavati negativne pojave v naši organizaciji. Tukaj naj posebno poudarim, da je sleheren dober rezultat plod trdega dela in ne pride sam od sebe. Ob koncu vsem mladim železarjem in ostalim mladincem v občini želim uspešno in ustvarjalno novo leto 1977.«

Tem želim mladega delavca Mujaga Haskiča iz valjarne profilov se pridružujemo tudi v uredništvu mladinske rubrike in vsem kličemo: **SREČNO 77!**

Janko Rabič

vodja izvedel, da je to resnično eden najbolj marljivih in vestnih mladih delavcev, tako na delovnem mestu kot pri opravljanju svojih dolžnosti v mladinski organizaciji, sindikatu, ZK in v samoupravnih organih v obratu in v TOZD. Ko je ustregel »nenasitni« peči, sva se umaknila v delovodsko pisarno, kjer je stekel prijeten razgovor.

»Naša osnovna organizacija ZSMS v obratu je po dolgem predahu ponovno zaživel v mesecu oktobru. Takrat smo izvedli volilno konferenco in izvolili novo vodstvo. Povem naj, da so bili prej v našem obratu mladi delavci dalj časa neorganizirani in nepovezani med seboj. Vodstvo OO ZSMS je bilo neaktivno

SESTANEK OO ZSMS TRANSPORT

Na pobudo vodstva OO ZSMS transport je predsednik sklical sestanek osnovne organizacije, na katerem so poslušali: poročilo s seminarja, izvolili referenta za informiranje in govorili o letnem poročilu.

Najprej sta tov. Andreuzzi in tov. Cvetkovič poročala s seminarjev, ki sta se odvijala od 18. do 20. decembra. Za referenta za informiranje so izvolili Dušana Rozmana iz motorne delavnice. V nadaljevanju pa so kritično spregovorili v svojem delu in ugotovili, da predvidene akcije niso dale željenih rezultatov, oziroma so bile zelo slabo izpeljane. Na sestanku sta bila prisotna tudi šef transportnih obratov tov. Košir in sekretar OO ZK transport tov. Skubic. Tov. Košir nam je objasnili, kakšno bo poslovanje v našem TOZD po reorganizaciji, žal pa ni opredelil vloge OO ZSMS v bodoče, ko bomo samostojen TOZD. Tudi vodstvo OO ZSMS transport, ki je proučilo samoupravni sporazum in statut temeljne organizacije PLAVŽ, ni zasledilo podrobne opredelitve OO ZSMS v teh dokumentih. Omembe vreden je le člen 111 v samoupravnem sporazumu, ki omenja samo usklajevanje akcij s sindikatom, OO ZK in OO ZSMS.

S sekretarjem OO ZK smo se dogovorili o nadaljnjem sodelovanju (predsednik sindikata žal ni bil prisoten). Domenili smo se, da bomo v bodoče po potrebi sklicali samo vodstva OO ZSMS, medtem ko bi naloge, oziroma akcije sporočali članom OO ZSMS na sestankih, ki bi jih organizirali enkrat mesečno (oziroma po potrebi pogostejše). Mislimo, da bi na ta način lažje izpeljali vse akcije in da na samih sestankih celotne OO ZSMS ne bi prišlo do nepotrebnih nesporazumov, kot je bilo to sedaj običajno.

In na kraju vsem OO ZSMS v Železnici in delavcem našega kolektiva člani OO ZSMS transport želimo srečno in uspešno delo v letu 1977!

Anton Andreuzzi
predsednik OO ZSMS transport

DELO MLADIH JE V KS LESCE UPOŠTEVANO

V sredo, 22. decembra, smo se predstavniki OO ZSMS Lesce sestali s predstavniki osnovne šole Frana Saleškega Finžgarja iz Lesc (prisotni so bili: ravnateljica, učitelj telesne vzgoje in mentor mladinske organizacije na šoli), pod pokroviteljstvom družbenopolitičnih organizacij leske krajevnosti skupnosti. Sestanek smo predlagali mi, da bi uskladili delo z OO ZSMS na šoli. Pokazalo se je tudi, da je naše delo še kako odmevno v krajevni skupnosti in da v resnici lahko računamo na podporo družbenopolitičnih organizacij in drugih dejavnikov.

Najbolj so se mnenja križala zaradi uporabe telovadnice. Precej vroče krvi je bilo na obeh straneh, večina udeležencev tega delovnega sestanka pa je šla mimo jedra problema: ali lahko mladi, kot pravna oseba, kot OO ZSMS, uporabljamo telovadnico, ker imamo svojo športno komisijo in razvite oblike športne dejavnosti? Mislimo, da smo sposobni kriti stroške uporabe, tudi ob podpori KS. Zaradi objektivnih težav problema na tem sestanku ni bilo mogoče rešiti, potrebno bo še nadaljnje dogovarjanje z osnovno šolo, zlasti zaradi usklajitve urnika z drugimi uporabniki. Verjetno pa bo problem uspešno odpravljen šele, ko bo ustanovljeno enotno športno društvo v krajevni skupnosti, za kar pa se bodo morali angažirati tudi drugi dejavniki.

Odpravili smo tudi osnovna nerazumevanja o vlogi obeh osnovnih

organizacij, na šoli in v krajevni skupnosti. Ni naš namen, da bi se vmešavali v delo OO ZSMS na šoli, ker je njihovo delo prav tako specifično kot naše, pripravljani smo le na sodelovanje, saj se zavedamo, da so prav osnovnošolci tisti, ki bodo nadaljevali naše delo v krajevni skupnosti. Prav z delom smo pripravljani dokazati in mislimo, da smo že dokazali, kako neutemeljene in zlonamerne so govorice o »nemoralnosti« in kdove kakšni »čudni« dejavnosti mladinskega kluba, prav zato se bomo preimenovali v mladinski center. Center bomo poimenovali po kakšnem mladincu, ki je padel v NOB.

O tretjem problemu, mentorju, ki bi usmerjal delo osnovne organizacije v krajevni skupnosti, udeleženci niso dosti razpravljali, izbrali so prepuščili mladincem, ki imajo vso pravico, da odklonijo človeka, ki jim ne bi ugajal, in si izberejo mentorja po svoji volji.

Kljub temu, da razprava ni potekala gladko in da je prišlo tudi do osebnih obračunavanj, smo mladi lahko zadovoljni. Prav pripravljenost družbenopolitičnih organizacij in drugih organizacij v krajevni skupnosti, da nam pomagajo materialno in z moralno podporo, nam dokazuje, da smo na pravi poti in da se naše delo še kako pozna v kraju, kjer živimo, in da lahko uskladimo interese, kljub razlikam v izobrazbi in različnim interesnim področjem.

M. V.

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

13

Tito

ORIENTACIJA KORISTNA V MIRU – NUJNA V VOJNI

VRSTE TEKEM

Tekmujejo lahko posamezniki, ekipe ali štafete. Orientacijsko tekmovalstvo lahko organiziramo podnevi ali ponoči, in to peš, na smučeh ali kolesu. Dolžina prog za moške je do 15 km, za ženske pa so približno polovico krajše. Tekmovanja na smučeh in kolesih ter tekmovalna štafeta pa so na daljših progah. Proge za nočna tekmovalstva so običajno krajše. Za prvenstvena tekmovalstva v glavnem izbiramo gozdne površine, kjer naj bo čimmanj cest in poti, teren pa naj bo lahko prehodan.

Tekme se razlikujejo po nalogah, ki jih morajo reševati tekmovalci, in po tem, ali morajo tekmovalci doseči cilj v določenem času ali pa čas ni predpisan. V prvem primeru dobivajo tekmovalci za prekorake časa kazenske točke, v drugem pa za vsak dosežen čas pozitivne točke, ki so za krajše čase seveda boljše.

Tekmovalci sledi označeni progi, najti mora kontrolne točke in jih vrisati na zemljevid.

TEK PO PODATKIH NA ZEMLJEVIDU

Proga je označena na zemljevidu. Tekmovalci mora na tej progi najti kontrolne točke in jih vrisati na zemljevid.

TEK H KONTROLNIM TOČKAM

Na zemljevidu so označene kontrolne točke. Tekmovalci jih mora najti v določenem ali poljubnem vrstnem redu in seveda v čimkrajšem času.

Zahtevnejša inačica je, da tekmovalci dobi na startu samo koordinatne kontrolnih točk in cilja. Na osnovi teh podatkov mora te točke vrisati v zemljevid, prav tako pa mora označiti, oziroma določiti tudi svoje stojišče, oziroma mesto starta. Potem lahko določi smeri ter oceni razdalje in s pomočjo kompasa reši naloge.

TEK S KOMPASOM

Tekmovalci izve le za smer do prve kontrolne točke in včasih tudi približno razdaljo. S pomočjo kompasa mora to točko najti. Tam dobi navodila za drugo točko itd.

ZVEZDNI TEK

Start je je v sredini tekmovalnega prostora in kontrolne točke so razdeljene okoli njega. Ko tekmovalci najde prvo točko, se vrne na start, kjer dobi navodila za drugo točko itd.

TEK Z RAZVRSTITVIJO PO TOČKAM

Kontrolna mesta so vrednotena z različnim številom točk. Tekmovalci poskušajo v predpisanem času zbrati čim več točk. Pri tem izbira sam (glede na svoje tekaške in orientacijske sposobnosti), katere točke bo poizkusil najti.

MALA ORIENTACIJA

To je orientacijski pohod v malem, saj ga lahko izvedemo na domačem vrtu ali drugem manjšem prostoru. Pri tem tekmovalci ravna tako, da potuje od točke do točke, večinoma v določenem vrstnem redu. Mala orientacija v glavnem služi le kot trening za delo s kompasom.

Tekme morajo biti organizirane tako, da se zagotovi regularen potek in se tekmovalci ne morejo posluževati raznih prepovedanih trikov. Čas med posameznimi starti mora biti dovolj dolg, da tekmovalci ne sledijo eden drugemu. Primerna mora biti tudi izbira terena za tekmo, po možnosti naj bo stran od bivališč in poti. Ko tekmovalci pride na cilj, se ne sme vrniti na tekmovališče, dokler tekmovalstvo ni končano. Kot pri vseh drugih športih tudi tu velja ta fair-play in tovarštvo.

ORIENTACIJA KOT REKREACIJA

Orientacijski šport je zelo primerna oblika za rekreacijsko dejavnost, saj ga lahko prilagodimo vsem starostnim in kondicijskim stopnjam. Pri načrtovanju tekem moramo dobro poznati povprečno sposobnost tekmovalcev in temu prilagoditi vrsto tekme, izberemo teren in dolžino proge ter določimo primeren čas. Uporabimo lahko pravzaprav vse vrste tekem, vendar se, predvsem pri starejših kategorijah, v glavnem odločamo za tekme z določenim časom. Teren je običajno manj zahteven, položnejši, brez strmih vzponov in padcev. Dolžine so dosti krajše od dolžin prog pritekmovanju športnikov (3–5 km). Tekme so dnevene.

S tem zaključujem sestavek o orientaciji, kjer so bile podane osnovne orientiranja, ki zadostujejo za reševanje nalog in problemov iz te vrste.

KONEC

SKUPNO PRAZNOVANJE Z VOJAKI

29. november, dan republike in dan vseh nas je za nami. Praznovali smo ga vsi, prav vsi in vsak na svoj način. Za jeseniške železarje je bil ta dan še posebno slovesen, kajti z delom svojih rok so si izbojevali novo delovno zmago: moderno hladno valjarno za plemenito pločevino na Beli.

Kako pa smo počastili ta praznik učenke srednje šole za zdravstvene delavce? Za nas je bil ta dan še posebno slovesen. Proslave so se v prejšnjih letih vrstile enako, pa še to v prostoru, mnogo premajhnem za vse nas. Zato smo se letos učenke četrtega letnika odločile, da bomo poiskale bolj primeren prostor. In našle smo ga, še več. Naša proslava v počitvah dneva republike je potekala v prijateljskem sodelovanju z vojniki karavle heroja Matije Verdika-Tomaža iz Zirovnice.

Zbrali smo se v domu TVD Partizan v Zirovnici. Velik prostor, okrašen z zastavami in napisji, je bil priča naši mladosti, radosti, veselju in sreči. Mladi smo se, pa se vendar zavedamo: domovina je le ena, le ena zemlja je tista, ki živi v naših srcih.

Glasovi, zanosni in ponosni so doneli po dvorani:

»Domovina, ti si kakor zdravje!«
Recitacije, ki smo jih pripravile dijakinje zadnjega letnika, so se končale. Nato smo zaplesali kolo. Nasmejani obrazi so se vrteli v krogu. Da, domovina, ti si res kakor zdravje.

Nato se je zaslislala glasba iz harmonike. Vojak iz karavle je zaigral jugoslovansko himno. Takrat so se marsikomu orosile oči, marsikomu so šle misli k tovarišu Titu, našemu Titu. Da, naš je in mi smo njegovi.

Želimo si, da bi bil še dolgo, dolgo med nami. Da bi še dolgo lahko vodili našo državo in bi skupaj živeli v miru, v bratstvu in slogi vseh narodov.

Želimo si še mnogo takih praznovanj dneva republike, še mnogo dni, ko se bo slovenska beseda prepletala s srbohrvaško, kajti to pomeni bratstvo in enotnost, prijateljstvo, ki nikdar ne more zamreti.

Dijakinje IV. letnika zdr. šole
Jesenice

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

HLADNA VALJARNA

Sestnajsta seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata hladne valjarne je bila 17. decembra. Član izvršnega odbora sindikalne organizacije Železarne Sašo Piber je obrazložil predlog sindikalne liste za leto 1977. Strinjajo se s stališči sindikalne organizacije Železarne, pripombe pa imajo glede dodatka za nočno delo, ki naj bi ga povišali na 40 %. Povračilo stroškov za prevoze na delo naj bi znašalo 50 dinarjev. Letna konferenca osnovne organizacije sindikata bo predvidoma 8. januarja v Planini pod Golico. Predsednik in blagajnik bosta pripravila poročila o delovanju sindikalne organizacije, obratovodstvo pa o proizvodni problematiki ter o izpolnjevanju nalog v letu 1976.

Ob sklepu se je s devetimi sodelavci odobrili denarno pomoč zaradi daljše bolezenske odsotnosti.

TRANSPORT

Osemnajsta seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila 20. decembra. Največ pozornosti so namenili pripravi na letno konferenco, ki bo predvidoma v januarju. Na letno konferenco bodo vabili tudi sodelavce, ki so bili upokojeni v minulim letu. Vodjem samoupravnih delovnih skupin so naročili, da pripravijo predlog delegatov za nov izvršni odbor osnovne organizacije sindikata.

Ob sklepu se je ugodno rešili prošnjo sodelavca Nila Bešića za denarno pomoč. Referent za športno dejavnost tovariš Smid bo organiziral izbirno tekmovanje v namiznem tenisu, ki bo hkrati priprava za mednarodno tekmovanje. Trije najbolje uvrščeni tekmovalci bodo sodelovali v nadaljnjem tekmovanju.

ELEKTRODNI OBRAT

Letne konference osnovne organizacije sindikata, ki je bila 18. decembra, se je udeležilo 56 članov kolektiva. Poleg sodelavcev iz elektrodne obrate, je bil na delovni konferenci navzoč tudi član izvršnega odbora sindikata Železarne Sašo Piber, ki je sodeloval tudi v razpravi.

O opravljenem delu v minulim mandatu dobi poročal predsednik osnovne organizacije sindikata Stanko Sedlar.

V razpravi je sodelovalo deset sodelavcev. Največ pozornosti so posvetili aktualni problematiki obrate. Postavljeno je bilo vprašanje, če je mogoče doseči planske naloge samo z dodatnim sobotnim delom. Sodelavka Močnikova ugotavlja, da so osebnih dohodkov iz nadurnega dela manjši, kot jih imajo delavci v nekaterih drugih obratih Železarne. Poudarja tudi, da so žene v obratu za-

postavljene, in meni, da, kolikor bi bili na delovnih mestih zaposleni moški, ne bi imeli tako nizkih kategorij. V razpravi je bilo tudi postavljeno vprašanje, kako je mogoče, da imajo v obratu vrtni podboji, ki so nerentabilni, boljše stimulacije in plačilne kategorije, čeprav so delovni pogoji boljši kot v elektrodnem obratu. Sodelavka Mikličeva vprašuje, zakaj o plačilnih kategorijah odloča skupina ljudi, ki ne upošteva pripomb obratovodstva in tudi ne zahtev samoupravnih delovnih skupin. Ustrezna komisija naj pride v obrat in se sestane in seznani na kraju samem. V nasprotnem primeru sestajanje samoupravnih delovnih skupin ne bi bilo potrebno, kolikor ne bi imele pravice odločanja. Mikličeva tudi poudarja, da je nočno delo za žene neprimerno in tudi protizakonito. Prav bi bilo, ko bi zdravniki večkrat pogledali stanje v obratu, in ugotovili bi, koliko ton materiala mora prenašati delavka na delovnem mestu. Preventivni, splošni in ginekološki pregledi bi morali biti organizirani vsako leto, zdravniki pa naj takoj ukrepajo.

Tudi ostali razpravljavci so največ govorili o beneficiranem stažu na delovnih mestih, zlasti pri proizvodnji varilnega praška ter ostalih razmerah v obratu. Sprejetih je bilo več sklepov.

STROJNO VZDRŽEVANJE

Delovna konferenca osnovne organizacije sindikata strojnega vzdrževanja je bila v soboto, 18. decembra, v hotelu Jelovica na Bledu. Delovne konference so se udeležili med drugimi tudi direktor TOZD VET Miroslav Noč, šef vzdrževanja Franc Brelih, predsednik sindikata TOZD VET Stane Torkar in član izvršnega odbora sindikata Železarne Jože Ulčar.

Predsednik osnovne organizacije sindikata je navzočim posredoval obširno poročilo in v njem poudaril pomen zakona o združenem delu, ki je bil pred kratkim sprejet.

Daljši čas se je zadržal tudi pri sedanjem stanju Železarne, ki ni najboljše, zlasti še, če upoštevamo, da smo 9-mesečno poslovanje zaključili negativno. K temu sta pripomogla zakon o medsebojni poravnavi obveznosti ter obširna zmanjšana storilnost. Potrebni so bili ustrezni ukrepi, ki so vsebovani tudi v akcijskem programu Železarne. Takšne programe so pripravili tudi obratovodje v obratih in na vzdrževanju na posamezne oddelke.

Že pred enim letom so na letni konferenci govorili o reorganizaciji strojnega vzdrževanja ter o novih samoupravnih organih. Pokazalo se je, da so se akcije lotili premalo pripravljeni. Predsednik osnovne orga-

nizacije sindikata je v poročilu obravnaval tudi delovanje samoupravnih delovnih skupin. Znano je, kako je gradivo obravnavano na sestankih samoupravnih delovnih skupin in na kakšni strokovni ravni je bila razprava.

Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata je na predzadnji seji razpravljali tudi o sindikalni listi. Prav bi bilo, da bi o predlogu sindikalne liste za leto 1977 razpravljali na sestankih samoupravnih delovnih skupin, saj je le-ta namenjena celotnemu kolektivu, ker obravnava dolžnosti in pravice delavcev. K predlogu sindikalne liste so imeli nekaj pripomb.

Poročilo predsednika osnovne organizacije sindikata obravnava tudi kulturno-prosvetno dejavnost. Z dogajanjem na tem področju ne moremo biti zadovoljni. Tako bi morala biti kulturna skupnost bolj pozorna pri izbiri programov za porabnike. Kritično je obravnavala postavitev TV pretvornika za II. TV program, ter akcijo za vpis posojila za modernizacijo cest.

Jože Ulčar, član izvršnega odbora sindikata Železarne, je pozitivno ocenil kritično poročilo predsednika in poudaril, da zakon o združenem delu sindikalni organizaciji daje nove naloge, zlasti na področju sodelovanja pri uveljavi samoupravljanja. Ko bodo vse možnosti izkoriščene, bo opazen uspeh na področju samoupravljanja in tudi v proizvodnji.

Ostali razpravljavci so največ govorili o beneficiranem delovnem stažu za posamezna delovna mesta ter o načrtovani reorganizaciji. Predsednik sindikata TOZD VET Stane Torkar se je daljši čas zadržal pri novi organiziranosti sindikata v temeljnih organizacijah, omenjal pa je tudi beneficirani delovni staž.

O vlogi sindikalne organizacije na strojnem vzdrževanju je govoril Miroslav Noč, direktor TOZD VET. Naloge vzdrževalcev so vedno večje in delo na tem področju je vedno težje, kot je pravilno ugotovil obratovodja vzdrževanja. Pri tem pa je zaskrbljujoč položaj, ker se je število vzdrževalcev zmanjšalo v enem letu za 25 delavcev.

Ob koncu letne konference so sprejeli ustrezne sklepe: Med drugim predlagajo uvedbo neposrednega obveščanja samoupravnih delovnih skupin in bolj strokovno razlago gradiva. Tako naj bi samoupravne delovne skupine postale tribuna delavcev ter izraz teženj delavskega razreda. Več pozornosti naj bi posvetili prehrani delavcev, ker je sedanje stanje nevarno. Prav tako naj bi več pozornosti posvetili rekreacijskim centrom na Črnem vrhu in na Mežakliji. Kulturno-prosvetno

dejavnost naj bi v prihodnje v Železarni obravnavali poklicno, tako kot na področju športne rekreacije. Zavzemajo se za enotno obliko sodelovanja samoupravnih delovnih skupin pri organiziranju družabnega življenja delavcev. Vprašujejo, kdaj bo začel delovati center za zgodnje

odkrivanje raka na prsih. Zahtevajo, da nadurnega dela ne bi smeli upoštevati pri mesečnih osebnih dohodkih, oziroma pri cenzusu za pridobitev pravice do otroškega dodatka. Osnovne organizacije sindikata naj bi ustanovili po opravljeni reorganizaciji.

REORGANIZACIJA VZDRŽEVANJA V POLNEM RAZMAHU

Dela na reorganizaciji vzdrževanja so angažirala, tako vodstvo vzdrževanja in samoupravne organe kakor tudi družbenopolitične organizacije. Vsi ti dejavniki morajo do končne reorganizacije, tako strokovno kot samoupravno, opraviti razmeroma odgovorne naloge. Posebno pred sindikalno organizacijo, glede na njen ustavni pomen in naloge, stojijo v zvezi s pravkar sprejetim zakonom o združenem delu, razmeroma odgovorne naloge.

Lahko rečemo, da so to odgovorni sindikalni delavci tudi razumeli, kar nam dokazujejo tudi letne konference sindikalnih organizacij, ki potekajo ravno v tem času. Iz samih priprav, kakor tudi iz potoke konference je razvidno, da vsi pričakujejo v novi samoupravni organiziranosti naše železarne nov, pomemben korak v razvoju upravljanja in krepitve neposrednega vpliva delavcev na oblikovanje našega gospodarstva, tako v Železarni kakor tudi na širšem območju.

Iz poročil na konferencah kakor tudi iz samih razprav, je razvidno, da delo sindikata v novih temeljnih organizacijah mora preiti iz dosedanjega okvira, ki je v glavnem zajemal delo okrog izletov, sindikalnih podpor, rekreacije, ponekod še manjšo aktivnost na kulturnem področju, vse ostalo pa je bilo prepuščeno drugim. Ti so to delo opravljali in pri tem niso preveč želeli, da bi se kdo od sindikata vtikal v to, kolikor je do tega prišlo, pa so smatrali to le za željo posameznika.

Novi zakon o združenem delu in iz njega oblikovani osnutki novih samoupravnih aktov, ki so te dni v javni razpravi, postavljajo sindikate v vse bolj odgovorno vlogo, tako pri izbiri kandidatov za vse samoupravne organe, pri tem smo že sedaj imeli odločujoče besede, kakor tudi pri kadrovske politiki, katera pa je bila večkrat doslej domena posameznikov in so ti le redkokdaj poslušali zahteve in predloge sindikatov.

Morda ne bomo uspeli takoj s tako dolgoletno prakso prekiniti, morda bodo ponekod potrebni večji napori, da bomo dokazali, da po starem ne moremo več, toda s sodelovanjem čim širšega kroga članov sindikata, bomo uresničili že na osmem kongresu Zveze sindikatov Slovenije sprejeto geslo: nič mimo sindikatov.

Na konferenci osnovne organizacije sindikata strojnih delavnic, ki se združuje s strugarnim valjev v eno osnovno organizacijo, je bila izrečena zanimiva ugotovitev, namreč, da smo danes vsi člani sindikata, od direktorja pa do najnižjega delavca v

kolektivu in vsi člani samoupravnih kakor tudi drugih organov, pa vendar postavljamo zahteve, da se bo sindikat moral boriti za svojo uveljavitev. Vprašanje, ki je bilo v zvezi s tem postavljeno, je bilo, proti komu naj se sedaj sindikat bori, da se bo uveljavil. Odgovor je bil zelo preprost. Boriti se bomo morali protitistim, ki so včeraj, danes in mislijo tudi jutri delati po starem, tem bomo morali povedati, da po starem ne bomo več. Žal se taki najdejo še povsod in se bodo verjetno še trdovratno potovali za pozicije, katere so si pridobili zaradi naše neaktivnosti in nezanimanja.

Na konferenci osnovne organizacije sindikata strojnega vzdrževanja je bilo v poročilih nakazano, da se je tudi sedanja reorganizacija pripravljala preveč za zaprtimi vrati in je bilo čutili vse premalo sodelovanja s sindikalno organizacijo. Na konferenci je bilo v razpravi tudi poudarjeno, da smo vzdrževalci v Železarni v težjem položaju kot ostali proizvodni obrati. Kajti oni bodo spremenili samo naziv, mi se pa moramo prej še reorganizirati.

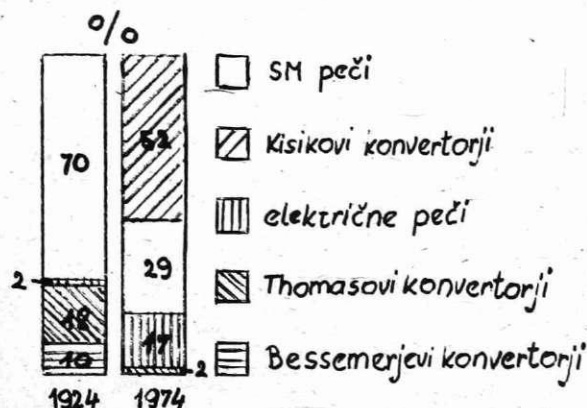
Pri tem nam mora biti vsem jasno, da gre pri novi samoupravni organiziranosti za več kot samo za spremembo imena, gre za povsem novo kvaliteto samoupravljanja, to je, za uveljavitev neposrednega vpliva proizvajalcev. Da to dosežemo, pa se bo moralo v Železarni marsikaj spremeniti, in to na vseh nivojih, prav posebno pa se bo morala spremeniti vsebina dela v samoupravnih delovnih skupinah, v katerih bomo morali začeti razpravljati o delu, o pomanjkljivostih pri delu, o uspehih in podobno, seveda pa se bodo temu primerno morale upoštevati tudi pripombe, zahteve in odločitve SDS. Se le, ko bomo uspeli, da bo vsak član delovne skupnosti na svojem delovnem mestu začel gospodarsko misliti, bodo napisane besede v ustavi, kakor tudi v zakonu o združenem delu, postale dejstvo. Seveda tega ne moremo doseči z raznimi predpisi ali samoupravnimi sporazumi, ampak samo z delom in spoštovanjem dela.

Stane Torkar

Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton

RAZVOJ JEKLARSKE TEHNIKE V PRETEKLIH PETIH DESETLETJIH

V preteklih petdesetih letih se je tehnika proizvodnje surovega jekla v svetu izredno močno spremenila. Jeklarski postopki, ki so pred petimi desetletji igrali veliko vlogo v svetovni proizvodnji surovega jekla, so danes močno izgubili na svoji pomembnosti ali pa jih sploh več ne uporabljamo. Istočasno so se drugi postopki zelo razvili in postali pomemben dejavnik na področju proizvodnje surovega jekla. Uvedeni pa so tudi novi postopki, ki predstavljajo danes velik del svetovne jeklarske proizvodnje.

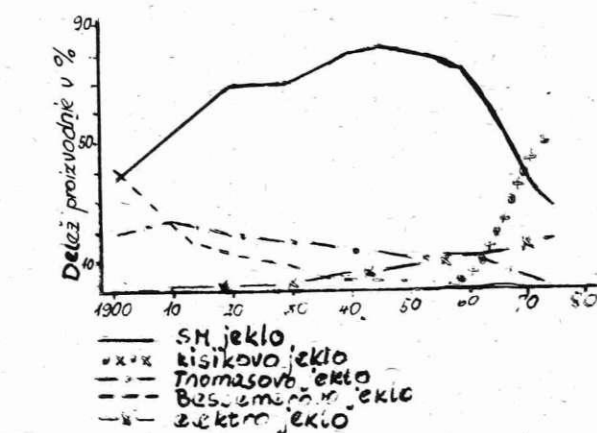
Na sliki št. 1 je prikazana primerjava deležev posameznih jeklarskih postopkov v svetovni proizvodnji surovega jekla v letih 1924 in 1974. Slika št. 2 pa kaže gibanje svetovne proizvodnje surovega jekla od leta 1900 naprej, glede na procentni delež posameznih postopkov. Iz slike št. 1 je razvidno naslednje:

— Delež postopka žilavenja z zrakom v konvertorjih je padel z 28 na 2 %. Pri tem Bessemerjev postopek ni več v uporabi.

— Leta 1924 je bil delež SM postopka v svetovni proizvodnji surovega jekla 70 %. Petdeset let kasneje je padel njegov delež na 29 % in ga je z 52 % v glavnem nadomestil kisikov konvertor.

— Količina surovega jekla, proizvedenega v električnih pečeh je v tem obdobju narasla z 2 na 17 %. Pri tem je nastala važna sprememba tudi glede na proizvodni asortiment. Medtem ko so do obdobja po drugi svetovni vojni proizvajali ti jeklarski agregati skoraj samo legirana jekla, proizvajajo danes tudi pomembne količine nelegiranih in navadnih vrst jekel.

Glede na vse to je bil zelo zanimiv razvoj posameznih jeklarskih postopkov v zadnjih petdesetih letih. Kako je potekal, je razvidno iz spodnjega kratkega opisa.

1. POSTOPEK V KONVERTORJU Z ZRAČNIM ŽILAVENJEM

Iz slike št. 2 vidimo, da je že v letu 1924 pričela padati proizvodnja surovega jekla v konvertorjih z zračnim žilavenjem. Pri Thomasovem postopku je viden izredno nagel padec proizvodnje po letu 1960, medtem ko je Bessemerjev postopek do tega obdobja praktično že izginil iz jeklarne.

Sprva izgleda ta ugotovitev nekoliko presenetljiva, zaradi znane resnice, da sta oba postopka zračnega žilavenja enostavna in imata visoko storilnost. Thomasov postopek je tudi

ekonomsko zanimiv zaradi običajno nizke cene uporabljenega grodlja in znatnega dobropisa pri prodaji žilindre za umetno gnojilo. Zato je bil osnovni vzrok postopne zamenjave teh dveh postopkov kakovost proizvedenega jekla.

Zaradi kisle obzidave konvertorja Bessemerjev postopek ni bil nikoli v stanju izpolnjevati celotnega proizvodnega kakovostnega asortimenta. Poleg tega so bile težave zaradi vsebnosti fosforja in žvepla, ki ga pri tem postopku ni možno odstranjivati. Končno je bila kakovostna slabost tega postopka previsoka vsebnost dušika v proizvedenem jeklu.

Pri Thomasovem postopku je potrebna v grodlju visoka vsebnost fosforja — okoli 1,7 %. Čeprav je bil kakovostni asortiment pri tem postopku širši kot pri Bessemerjevem, so nastajale tudi tu vedno večje kakovostne težave. Glavni vzroki so bili v previsoki vsebnosti fosforja, dušika in delno tudi kisika v proizvedenem jeklu.

2. POSTOPEK V SM PEČI

V nasprotju s postopkom zračnega žilavenja v konvertorju, pri SM postopku ni bilo posebnih kakovostnih problemov. Izjema so bile visoke kakovostne zahteve pri uporabi slabega jeklenega odpadka in goriva z višjo vsebnostjo žvepla. S stališča uporabe različnega vložka je SM peč naravnost idealen agregat. Možno je zakladati grodelj v raztaljenem ali hladnem stanju in jekleni odpadki v takšnem razmerju, ki najbolj ustreza trenutnim preskrbovalnim in ekonomskim pogojem.

Slaba stran SM peči, v primerjavi s procesom v Bessemerjevem ali Thomasovem konvertorju, je njena znatno manjša proizvodna zmogljivost. Pred petdesetimi leti so lahko, v takrat najbolj običajni 50-tonski SM peči, izdelali v eni uri od šest do osem ton jekla. Dvajsettonski Thomasov konvertor je lahko proizvedel pri dobro organiziranem obratovanju v eni uri od dve do dve in pol šarže, oziroma 40 do 50 ton. Zato so bili v preteklih desetletjih napor jeklarjev usmerjeni predvsem v povečanje proizvodnosti SM peči. Ti so postali še bolj intenzivni, ko so pokazali po letu 1950 kisikovi konvertorji izredno velike sposobnosti na področju povečanja proizvodne zmogljivosti.

Metalurški procesi pri teh naporih niso imeli vidnejše vloge. V ospredju so bila gradbena, toplotna tehnična in organizacijska vprašanja. Predvsem je šlo za povečanje peči in to v glavnem do zmogljivosti 400 ton, le redkeje — posebno v Sovjetski zvezi — so bile grajene večje peči. Tam so zgradili tudi doslej največjo SM peč s težo šarže 900 ton.

Tudi gorivo za ogrevanje SM peči se je po letu 1924 močno spremenilo. Najprej so uporabljali generatorski plin, nato mešani in koksarniški plin, do današnjega mazuta in zemeljskega plina. Vzporedno z uporabo kalorično močnejšega goriva, so se trudili tudi za doseganje večje toplotne obremenitve SM peči. To je pripeljalo do vedno večje uporabe bazične opeke za obzidavo in s tem končno do obzidave SM peči v celoti z ba-

POMEMBEN NAPREDEK VARSTVA PRI DELU . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

Poglejmo sedaj, kako je s to delavnostjo v železarni:

Delo v železarnah se smatra kot delo v težkih delovnih pogojih. Zlasti je to pomembno za železarnice, oziroma obrate z zastarelo tehnologijo, kjer je delo fizično težko, nevarno in zdravju škodljivo. Na žalost moramo priznati, da imamo v naši železarni še danes precej obratov in oddelkov s takimi pogoji. Poškodbe pri delu, odsotnost zaradi poškodb, število delovnih invalidov pa se je gibalo takole:

Leta 1960 se je v Železarni na 1000 zaposlenih poškodovalo 172 delavcev, zdravljenje teh poškodovancev je zahtevalo 16.432 delovnih dni. L. 1965 se je na 1000 zavarovancev poškodovalo 125 delavcev, njihovo zdravljenje pa je trajalo 16.235 delovnih dni, pet let pozneje pa se je poškodovalo 81 delavec in v letošnjem letu 1976 beležimo samo še 54 poškodb in 6.000 delovnih dni zdravljenja zaradi teh poškodb.

Iz tega vidimo, da je bilo število poškodb v Železarni v stalnem upadanju in se je približalo jugoslovanskemu povprečju, kar je zelo dober kazalec, če izhajamo iz tega, da so delovni pogoji v Železarni po težavnostni stopnji daleč nad povprečjem. Da smo na tem področju dosegli dobre rezultate, je dokaz tudi v tem, ker imamo že nekaj let najboljše rezultate po pogostosti in po resnosti poškodb med vsemi železarnami v Jugoslaviji.

Tudi ostala bolezenska odsotnost v Železarni je v zadnjih letih v upadanju, vendar, v primerjavi z drugimi železarnami, spadamo med najbolj "bolne" kolektive.

Število delovnih invalidov v Železarni ne narašča, oziroma je celo v upadanju, zlasti je to opazno pri invalidih prve kategorije, oziroma invalidsko upokojenih.

Eden od osnovnih pogojev za zniževanje poškodb pri delu, bolezenske odsotnosti z dela in števila invalidov, je prav gotovo ustvarjanje varnih in zdravih delovnih pogojev na delovnih mestih in v delovnih prostorih. In ne samo to, z varnimi in zdravimi delovnimi pogoji dvigamo proizvodnjo in povečujemo produktivnost, zmanjšujemo izostanke z dela, fluktuacijo in ne nazadnje, izboljšujemo medsebojne odnose, torej vse tisto, kar nam zagotavlja dobre rezultate dela.

Navajam le nekaj najpomembnejših ukrepov, ki so v zadnjih letih pripomogli k izboljšanju delovnih pogojev v Železarni.

V obratu plavž smo opustili delovanje stare aglomeracije, pražilnih peči, ročno skladiščenje koks, delovanje starih plinskih čistilcev. V nadomestilo opuščenih naprav je bila

zgrajena nova aglomeracija, montirana zračna naprava za koks, rude in apnenec, zgrajeni so bili novi plinski čistilci. Z organizacijskimi ukrepi je zagotovljeno, da martinarna jemlje več kot 80 % tekočega groblja, zaradi česar je odpadlo mnogo nevarnega in zdravju škodljivega dela na livnem polju plavža.

V martinarni je bil spremenjen delovni postopek z izgradnjo valjarne bluming, tako da je opuščeno vlivanje manjših formatov na tla livne jame. Vlivanje na livne vagonne v večje bloke je močno vplivalo na izboljšanje delovnih pogojev v livni jami. Uvedeno je mahansko nakladanje odpadkov v livni jami, kar je zmanjšalo mnogo fizičnih naporov. Tudi v elektro jeklarni je precej urejenega za izboljšanje delovnih pogojev in olajšanje fizičnega dela. Tako je urejena posebna hala za pripravo livnih voz, s tem je rešena utesnjenost v livnem prostoru, urejeni so avtomatski silosi in tehtnica za ferolegure ter nabavljen stroj za zakladanje ferolegur in stroj za posnemanje žlindre.

V valjarnah je doseženo nekaj izboljšav, kot mehanizacija dela pri snemanju in vezanju razrezanih kolobarjev na Bronks škarijah, obnovljena je južna stena valjarne Bela in v njo vgrajene žaluzije, kar je izboljšalo mikroklimatske pogoje v hali. V valjarni debele pločevine je v vsej hali obnovljena električna razsvetljava in s tem povečana stopnja varstva v tem obratu.

V obratih hladne valjarne in žičarne je z delno uvedbo mehanizacije ponekod zmanjšano nevarno in težko fizično delo, predvsem v adjustažah hladne valjarne in žičarne, z nabavo dvigal in aparatov za vezanje kolobarjev. Največja varstvena pridobitev v žičarni pa je v tem, da smo v zadnjih letih skoraj vse tehnološko zastarele žičarske stroje, na katerih je bilo delo fizično naporno in zelo nevarno, zamenjali z novimi, ki imajo poleg varnostnih tudi precej drugih ekonomskih prednosti.

V željarni smo z boljšo razporeditvijo nekaterih strojev ter z zamenjavo zastarelih strojev z novo pakirno linijo v adjustaži, zmanjšali fizični napor delavcev, zmanjšali utesnjenost in nekoliko znižali ropot.

V elektrodnem obratu je z uvedbo novih naprav in z izgradnjo novih skladiščnih prostorov delo olajšano, zmanjšana je utesnjenost, notranji transport pa je urejen bolj funkcionalno in varno.

Opustili smo proizvodnjo v šamotarni, kjer so bili slabi delovni pogoji in vrsta negativnih vplivov na zdravje delavcev.

Poleg navedenih ukrepov je bilo vgrajenih več klimatskih naprav v žerjavovodskih kabinah v jeklarni in valjarnah ter v komandnih kabinah

valjarniških ogródij v valjarni debele pločevine in v valjarni žice. V večini obratov Železarnice so zgrajeni sodobni pomožni prostori (kopalnice, umivalnice, stranišča), v nekaterih obratih pa so v izgradnji ali pa se zanje pripravljajo projekti. Z izgradnjo okrog deset kilometrov asfaltiranih cest v Železarni je posodobljen interni transport in s tem izboljšana varnost v internem transportu.

S tem smo našli le nekaj najpomembnejših ukrepov, ki imajo poleg ekonomsko-gospodarskih prednosti tudi značaj urejanja varnih in zdravih delovnih pogojev na delovnih mestih in v delovnem okolju.

Zoran Krejčič

VABILO UPOKOJENCEM

Sindikalni odbor delovne enote družbena prehrana vabi vse nekdanje sodelavce in sodelavke - upokojenke in upokojenke, na **DELOVNO KONFERENCO**, ki bo v torek, 11. januarja 1977, ob 17. uri v spodnjih prostorih restavracije Kazi-na.

ŽELEZARJI O ŽELEZARJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

sebojne povezave med podatki, na ugotavljanje trdnih, sistematičnih zvez in izločanje slučajnih.

Takoj na začetku naj poudarimo, da je bila med anketiranimi šestina članov samoupravnih organov interesnih skupnosti.

Ker vemo, da Železarja ne berejo samo delavci Železarnice, ampak postaja vse bolj občinsko glasilo, smo anketirane povprašali, koliko oseb ga poleg njih še redno ali vsaj občasno prebira. Rezultati so kar presenetljivo visoki, saj jih skoraj tretjina odgovarja, da njegovega Železarja preberejo še štirje občani.

Kako Železarji na splošno poznajo svoje glasilo: 7 % zelo dobro, 70 % dobro in 11 % slabo. Vprašanje je še kako pomembno, saj ni vseeno, kako ocenjujejo Železarja dobri in kako njegovi slabi poznavalci. Nič ne odgovoril, da ga sploh ne bere, 16 % je takih, ki preberejo v njem vse, velika večina (prek 70 %) pa prebere tisto, kar jih zanima.

Na te ugotovitve navežimo še vprašanje, če železarji dovolj berejo svoje glasilo. Samo 30 % anketiranih delavcev je odgovorilo pritrdilno,

HVALA ZA ODSTOPLJENO ZGODOVINSKO - DOKUMENTARNO GRADIVO

Že nekaj let v tem času objavljamo sezname darovalcev, ki so tehničnemu muzeju železarnice Jesenice, oddelku za delavsko gibanje in NOV, odstopili razno zgodovinsko-dokumentarno gradivo. Tudi v letu 1976 so bili darovalci kar številni. Velika večina je zgodovinsko-dokumentarno gradivo odstopila brez vsake zahteve po odškodnini. Za razumevanje in sodelovanje se vsem kar najtopleje zahvaljujemo.

Seveda ob takih prilikah vedno tudi ugotavljamo, da je še vedno mnogo zelo zanimivega in dragocenega gradiva po omarah in celo že podstrešjih, kar pa je prav gotovo velika škoda. Zato prosimo, ne uničujte starih listin - dokumentov, fotografij iz predvojnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnih bojev. Kadar torej pregledujete razne stare zapise, fotografije, oddvojite vse, kar vam dela napoto, in izročite tehničnemu muzeju železarnice Jesenice, oddelku za zgodovino delavskega gibanja in NOV. Čestokrat namreč uničujemo zelo pomembno in dragoceno zgodovinsko gradivo.

Letos so nam našo muzejsko zbirko obogatili ustanove, podjetja in posamezniki:

Ana Azman, Jesenice, Ela Bertoncelj, Radovljica, Marjan Dolinšek, Jesenice, Zdravko Ferjan, Jesenice, Franc Globočnik, Jesenice, Mirko Košir, Kranjska gora, Franc Konobelj, Jesenice, Ivan Kocjan, Jesenice, Katarina Lotrič, Jesenice, Alojz Noč, Jesenice, občinski sindikalni svet Jesenice, občinska konferenca SZDL Jesenice, Reza Prešeren, Jesenice, Lenart Petrač, Radovljica, Franc Pesjak, Jesenice, Minka Pesjak, Jesenice, Jože Rozman, Jesenice, Stres, Bohinjska Bistrica, Srečko Sorli, Blejska Dobrava, Franc Toman, Jesenice, Zora Vilman, Jesenice, Ivan Vovk, Jesenice, Janez Zorc, Jesenice, občinski odbor ZZB NOV Jesenice, železarna Jesenice.

Tehnični muzej
železarnice Jesenice

ostali pa so mnenja, da bi ga morali več prebrati.

Zdaj pa pogledajmo, kako anketirani delavci ocenjujejo vsebino, oblikovno, jezikovno, kritično plat Železarja.

Kar 75 % železarjev pripisuje svojemu glasilu premajhno kritičnost, medtem ko imajo ugodnejše mnenje o njegovi vsebini (samo 4 % so jo ocenili kot slabo, nihče kot zelo slabo in 11 % kot zelo dobro, ostali pa so se opredelili za »dobro vsebino«).

Obseg Železarja je za 20 % anketirancev še premajhen, veliki večini se zdi kar primeren in samo 2 % menita, da je že zdaj preobsežen.

Tudi glede ocene strokovnosti objavljenih člankov so se delavci večinoma odločili za »srednjo« alternatavo - članki so dovolj razumljivi, čeprav so strokovni, vendar pa je kar zaskrbljujoč podatek, da skoraj 20 % anketirancev zaradi strokovnosti članke težko razume. Ta odstotek je pri oceni jezikovne lepote člankov še višji (25 %), kar pomeni, da je Železar skoraj četrtini delavcev premalo razumljiv. Podatek je verjetno kar realen, saj se vse prepo-

gosto izražamo v strogem jeziku, »okrašenim« s tujkami, in pozabljamo, komu je pravzaprav Železar namenjen.

Mnenje, s katerim se zelo pogosto srečujemo - da namreč Železar objavlja premalo fotografij in narnih prikazov - je prišlo do izraza tudi v anketi. Pomanjkanje tega materiala čuti kar tretjina anketirancev, medtem ko 2 % bralcev meni, da je slikovnega gradiva preveč, ostali pa so z oblikovno stranjo Železarja kar zadovoljni.

Morda bo zanimiv tudi tale podatek: med anketiranimi bralci jih je le 17 % že kdaj sodelovalo s svojimi prispevki v Železarju (anketirali smo 4 % rednih dopisnikov).

Zelo dobro so delavci ocenili glasilo kot informativno sredstvo članom samoupravnih organov in delegatov (polovica jih meni, da je v ta namen zelo pomemben in koristen).

Podrobnejša analiza bo vsekakor dala še zanimivejše rezultate, vendar že na osnovi pričujočih skopih podatkotv, lahko sklenemo, da so anketirani delavci dovolj kritično ocenjevali svoje glasilo in da ga v celoti tudi ugodno ocenjujejo, za detajlnejše zaključke pa je vsekakor še preuranjeno, zato raje počakajmo na celotno raziskavo.

Albina TUŠAR

feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton —

zično opeko. Pri takšnih pečeh je bilo mogoče doseči še nadaljnje povečanje proizvodnosti s pihanjem kisika, s pomočjo posebnih kopij skozi obok ali skozi cevi direktno v kopel. Organizacijski ukrepi so šli v smeri boljšega izkoriščanja koledarskega fonda s skrajšanjem različnih zastojev med posameznimi šaržami, skrajšanjem zakladalnega časa, z uporabo večjih zakladalnih korit in bolj pripravljenega vložka ter skrajšanjem časa, potrebnega za izvedbo remonta po končani obratovalni kampanji.

Danes dosega 400-tonska SM peč, pri najbolje izvedeni konstrukciji, pri dobrem vodenju obratovanja in zgledni organizaciji dela, proizvodnost od 40 do 50 ton na uro. Vzporedno s tem pa proizvede 300- do 400-tonski LD konceptor prav tako od 300 do 400 ton na uro ali desetkrat več. Takšne zmogljivosti pri SM pečih niso uspeli doseči. Precej se je približala tem številkam tandem peč. Vendar se iz drugih razlogov do zdaj ni uspela prav uveljaviti in kaže, da se tudi ne bo.

Poleg večje uporabe energije in ognjestalnega materiala, je premajhna proizvodnost glavni vzrok za to, da so predelovalni stroški SM procesa znatno višji kot pri procesu v kisikovem konvertorju. Kljub temu ne morejo kisikovi konvertorji popolnoma nadomestiti SM peči. Vzrok je v tem, ker nastane v svetu še vedno znatno več jeklenega odpadka, kot ga lahko porabijo kisikovi konvertorji. Zato bo tudi v bodoče potreben agregat s primerno proizvodnostjo, ki bo lahko uporabil kot vložek večje količine jeklenega odpadka. Vprašanje pa je, če za to ni bolj primerna obločna električna peč z visoko zmogljivostjo, in je ta agregat resnično tudi drugi veliki konkurent SM peči.

3. POSTOPEK V OBLOČNI ELEKTRIČNI PEČI

Metalurško gledano, je bila obločna električna peč od prvih začetkov naprej namenjena za proizvodnjo legiranih - posebno še visoko legiranih jekel - in jekel z visokimi zahtevami za njihovo čistost. K temu je pripomogla tudi možnost izvedbe rafinacijske periode, med potekom samega procesa v peči. V takšne namene je ta jeklarski agregat do obdobja po drugi svetovni vojni tudi služil.

V letih po drugi svetovni vojni so bila za proizvodnjo samo legiranih jekel na razpolago prevelike zmogljivosti obločnih električnih peči. Zato so jih najprej pričeli uporabljati za proizvodnjo tistih vrst nizko legiranih jekel, ki so jih sicer normalno izdelovali v SM pečih. To je bilo zanimivo predvsem tam, kjer je nizka cena jeklenega odpadka spodbudila določen ekonomski interes. Nadaljnji razvoj je pokazal, da je pri posebno cenem jeklenem odpadku in dobri talilni sposobnosti peči, kar je omogočilo doseganje nizke specifične porabe električne energije v kWh/t, ekonomsko tudi zanimiva proizvodnja navadnih trgovskih jekel. Z ukinitvijo rafinacijske periode so vpeljali takšno tehnologijo izdelave šarže, ki je bila praktično enaka

tisti v SM pečih. Edina razlika je bila v tem, da je bila oksidacijska perioda kratka, oziroma še krajša pri pihanju kisika v kopel.

Razvoj je šel potem v smeri gradnje peči s posebno visoko talilno zmogljivostjo. Najprej so gradili peči, imenovane HP (angl. high power - velika moč), in nato UHP (ultra high power - zelo velika moč). Razlika med UHP in navadnimi pečmi je v tem, da imajo prve izredno veliko moč transformatorja, na primer 65.000 kVA za 100-tonsko peč. Vzporedno s tem je naraščala tudi zmogljivost teh peči. Danes imajo največje obločne električne peči za proizvodnjo masovnih jekel teže šarže tudi do 400 ton.

Pri UHP pečeh je pri navedenem proizvodnem postopku možno doseči čas trajanja šarže dve do tri ure. To pa ustreza proizvodnosti v odvisnosti od velikosti peči - 100 do 150 t/uro. Te številke so znatno večje kot pri SM pečeh. Zato lahko s precejšnjo zanesljivostjo predvidevamo, da bodo UHP peči v bodoče najbolj primeren proizvodni agregat za predelavo jeklenega odpadka. Za skrajšanje časa taljenja je možno z uspehom pihati kisik že v talilni periodi procesa.

Danes imajo UHP peči pomembno vlogo v tako imenovanih mini železarnah. Skupaj z napravo za kontinuirno vlivanje, predstavljajo osnovno proizvodno enoto takšne železarnice.

Dosedanji razvoj UHP obločnih električnih peči je postavil tudi proizvodnjo legiranih in ostalih visokovrednih jekel na novo osnovo. Pri pečeh, katerih glavna značilnost je sposobnost za hitro taljenje, pomenijo dolge faze metalurške rafinacije določeno izgubljanje proizvodnje. Zato gre razvoj že danes postopno v to smer, da predstavlja obločna električna peč v določenih primerih predvsem talilni agregat. Potrebni metalurški del procesa opravljajo dodatne naprave, posebne izvedbe, ki ustrezajo specifičnim potrebam.

Sodobne UHP peči imajo, kot talilni agregat visoke zmogljivosti, še drug pomen. Ta bo prišel vedno bolj do izraza v jeklarstvu že v bližnji prihodnosti. Gre za uporabo železove gobe (predreduciranih peletov) kot vložka za to peč. Čeprav je danes še nekaj manjših problemov povezanih z uporabo tega materiala v obločnih električnih pečeh, lahko računamo na njegovo postopno vedno večjo uporabo.

4. POSTOPEK V KISIKOVEM KONVERTORJU

Postopek proizvodnje surovega jekla v kisikovem konvertorju je v zelo kratkem času prevzel v svetu vodilno vlogo. Prvi LD konvertor je pričel obratovati novembra leta 1952 v avstrijski železarni VOEST v Linzu in drugi maja 1953 tudi v avstrijski železarni Alpine v Donawitzu. V 24 letih do danes, je naraščal delež svetovne proizvodnje surovega jekla v kisikovih konvertorjih od 0 na 52 %. To je bil nedvomno izredno hiter razvoj.

Kakšni so razlogi za tako nagel prodor kisikovega konvertorja v jeklarstvo različnih delov sveta?

Eden izmed vzrokov je dobra toplotna bilanca postopka v kisikovem konvertorju. V primerjavi z značilnim žilavjenjem v Thomasovem konvertorju, odpade kot balast dušik in v primerjavi s SM postopkom, sorazmerno slab prenos toplote plamena na kopel. Posledica tega je možnost za dodajanje večje količine hladilnih materialov. Pri tem je mogoče izbirati glede na ceno in možnosti preskrbe med jeklenim odpadkom, železovo rudo ali grodljem v hladnem stanju.

Poraba energije za proizvodnjo potrebnega kisika v količini okoli 50 kub. metrov na tono proizvedenega jekla je zelo majhna. Skoraj jo je mogoče pokriti z uporabo toplotne energije dimnih plinov, ki nastanejo med potekom procesa v konvertorju.

Izreden pomen pri prodiranju kisikovih konvertorjev v jeklarstvo je imela njihova visoka proizvodnost. V zadnjih letih gradijo zelo velike kisikove konvertorje, kljub temu pa so njihovi časi pihanja kisika in ostalih delovnih faz zelo kratki. Pri največjih konvertorjih, s teže šarže 400 ton, je ob dobri organizaciji dela možno doseči proizvodnjo 400 ton na uro. Tudi pri manjših velikostih konvertorjev je možno doseči v jeklarni z dvema do tremi konvertorji letno proizvodnjo od treh do šest milijonov ton surovega jekla. K tej visoki proizvodnji prispeva svoj delež tudi dobra vzdržnost ognjestalne obzidave.

Pri pihanju kisika v raztaljeno kopel nastane med procesom v konvertorju rdečerjav dim. V glavnem se sestoji iz drobnih delcev železovega oksida in količina ne presega odstotek teže kovinskega vložka. Ta dim je možno z različnimi odpravevalnimi napravami odstraniti tako dobro, da zaprašenje ne predstavlja problema za okolico. Pri ostalih jeklarskih postopkih je možno odpravevanje enako dobro rešiti samo pri obločni električni peči. Za SM peč so v proučevanju možnosti za rešitev tega problema. Vendar kaže, da bi bili potrebni izredno visoki investicijski in obratovalni stroški.

Postopek proizvodnje surovega jekla v kisikovem konvertorju bo zaradi svojih prednosti v bodoče še povečal svoj delež v svetovni proizvodnji. Pri tem bo prišel ta postopek do izraza predvsem v velikih integralnih železarnah z letno proizvodnjo surovega jekla, izraženo v milijonih ton.

V zadnjem času se razvoj nagiba tudi v predelavo železove gobe v obločni električni peč. Predvsem bo lahko veljala takšna usmeritev za tista področja, kjer so energetske razmere za razvijanje takšnega tehnološkega postopka v velikem obsegu ugodne (kjer so na razpolago velike zaloge zemeljskega plina). Nedvomno pa tega postopka ni mogoče v večji meri nadomestiti s kisikovimi konvertorji tako dolgo, dokler je proizvodna sposobnost naprav za proizvodnjo železove gobe znatno manjša kot modernih plavžev.

SREČANJE Z DELAVCI HLADNE VALJARNE BELA

S krajšimi razgovori smo se srečali le z nekaterimi, ki sestavljajo ta mladi delovni kolektiv, ki se je začel oblikovati že med samo gradnjo nove hladne valjarne. Zato imajo nekateri krajši, drugi daljši delovni staž, toda, ne glede na to, imajo vsi — tako organizatorji dela kot delavci na proizvodnih napravah in vzdrževalci — zelo odgovorno nalogo, da v obdobju poskusnega obratovanja čim bolj osvojijo proizvodnjo in da se bo ta velika investicija našega delovnega kolektiva in sploh združenega dela lahko čimprej začela optimalno izkoriščati.

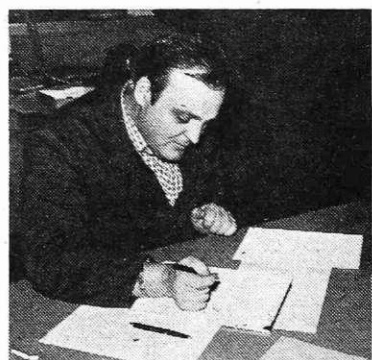

V proizvodni hali hladne valjarne Bela pa smo pritegnili v razgovor še devet sodelavcev in jih na podoben način spraševali o njihovem delu, počutju in samoupravnih organiziranosti njihove temeljne organizacije.

BORIS HAFNER:

»Sem izmenski vodja proizvodnje, moje delovno področje je, da organiziram delo samega obrata v podjetju. Prišel sem iz kadrovskega sektorja, kjer sem se zelo dobro počutil, toda zaradi problemov doma sem odšel v hladno valjarno Bela. Tu sem se najprej vklopil glede same organizacije obrata, potem pa tudi glede kadrovskih problemov in usposabljanja delavcev za delo na napravah, ki so nekaj novega, ne samo na jugoslovanskem, tudi na evropskem območju. Sicer imata podobne naprave železarni Smederevo in Skopje, vendar nam ti dve ne moreta biti merilo.

Na novem delovnem mestu se trenutno počutim dobro, s sodelavci se razumem, nimam kakih problemov, vse rešujemo v svojih okvirih, v okvirih celotnega obrata. Vključil sem se tudi v politično organizacijo, delujem kot sekretar osnovne organizacije Zveze komunistov. Pri tem delu tudi s svojim nikdar z delom ostalih, pomagam, da se prebrodijo začetne težave pri samoupravnem konstituiranju. Sem tudi član tovarniške konference ZK. Vidim železarno v celoti, ne samo hladne valjarne Bela, čeprav sta bistvenega pomena v tem trenutku prav hladna valjarna in njena kadrovska zasedba, oziroma njuno usposabljanje za delo, ker mislimo, z novim letom 1977 pričeti s triizmenskim obratovanjem, za kar pa nam primanjkuje določeno število delavcev. Naši napori so bili usmerjeni v tako samoupravno organiziranost s katero bi lahko začetne težave premostili, da bi te težave lahko premagali že danes in ne šele jutri, v neki daljnji prihodnosti.

Poleg tega se nam v tej fazi pojavljajo tudi težave z vzdrževanjem določenih naprav, ki so že prevzete. Opredelili smo se za samoupravne delovne skupine, bega pa nas samoupravna in sindikalna organiziranost podobnost teh skupin. Delavci sprašujejo, kako uskladiti na eni strani samoupravno in sindikalno pot na drugi strani. V preteklosti smo vse probleme iz dela, kot tudi sindikalne probleme reševali skupno, na samoupravnih delovnih skupinah, zato menim, da ni potrebna še sindikalna organiziranost v podobni obliki. Če imamo samoupravne delovne skupine, lahko vse probleme tam rešujemo in dajemo smernice za delo družbenopolitičnim organizacijam.

Z naraščanjem števila delavcev smo se hoteli samoupravno osamosvojiti. Tako smo v prvi fazi organizirali eno SDS — obratovodstvo, z razvojem in prihodom novih delavcev pa smo število SDS razširili, najprej na štiri, nato pa na sedem, kar je dokončna oblika za letošnje leto, v naslednjem letu pa jih bo verjetno 14. Samoupravno organiziranost smo gradili predvsem na sistemih dopoldanskega dela, na sistemih 5 + 2 in 4 + 1. Vse deformacije, ki se pojavljajo so posledica nerazumevanja delovnih skupin, ki delajo danes v eni izmeni, jutri pa mogoče že v treh.

Veliko pozornost smo posvetili pravilni zasedbi družbenopolitičnih organizacij. Izbrali smo 7-članski koordinacijski odbor, ki je imel nalogo usmeriti vsakega posameznika v čimboljše samoupravno organiziranost. Jasno nam je, da je učinkovitost neke tehnologije odvisna prav od pravih mesta delavca — samoupravljalca. Prav iz samoupravnih delovnih skupin izhaja organiziranost, ki je potrebna za nemoteno delo. Pred seboj imam samoupravni sporazum o združevanju delavcev v temeljno organizacijo, kjer se spet

kažejo neenakosti v vrednotenju delovnih skupin. Po mojem mnenju bi moral delavski svet šteti toliko članov, kot je število delovnih skupin, lahko bi šli tudi v podvojitve in potrojitve. Zakaj nobena stvar na svetu ni toliko vredna, da bi se človek lahko odrekel svoji identiteti!

Prva faza poskusne proizvodnje poteka z napakami, ki so rezultat neutečenosti delavcev in neutečenosti naprav, kjer so pomanjkljivosti pri kontinuiranem obratovanju, ne le pri obratovanju na eno izmeno. Delavci so na testih, oziroma na praktičnem delu izpita pokazali zelo dobre rezultate, pa so nekateri pri praktičnem delu popolnoma zatajili, tako da smo imeli probleme s premiščanjem na druga delovna mesta.

Slehernega člana ZK takoj vključimo v delo v sami organizaciji, predvsem z vidika družbene samozastite, ki je v danem trenutku zelo pomembna, tako za naš obrat kot za celotno železarno.

Sama organiziranost nove temeljne organizacije je drugačna kot v železarni, ker smo poslovno vezani tudi s tujimi partnerji. Zato hočemo z njimi dobro sodelovati in že v prvi fazi pokazati, da smo sposobni, tako organizacijsko kot politično, za tako poslovanje.

Rekel sem, da je poudarek na samozastiti, ker delavci sami upravljajo z napravami in od njih pričakujemo, da bodo te naprave tudi sami vzdrževali. V novi hladni valjarni nimamo delovnih skupin, nekatere delavce zelo moti, tudi delavci s srednjo izobrazbo. Nekateri kadri imajo staro miselnost pisarniškega dela, pri nas pa mora biti tako delavec kot vodilni osem ur prisoten s svojo odgovornostjo do dela, do materiala in do končnega izdelka.

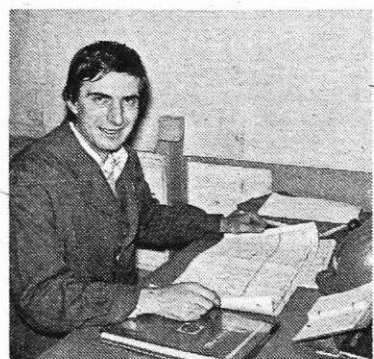
BRANKO BANKO:

V železarni je zaposlen od leta 1969, prej je bil na raziskovalnem oddelku, v hladni valjarni Bela pa je od začetka junija letos. Po poklicu je metalurški tehnik, v hladni valjarni pa je programer za termično obdelavo. Opravi je uveljavljene tečajne in poseben tečaj za termično obdelavo in meni, da je to zadostna podlaga za delo, potrebno pa je še dosti lastne pobude.

»Delovne razmere so zelo dobre, prišel sem na delovno področje, ki me zelo zanima, sem v neposredni proizvodnji, veliko bolj sem se specializiral za eno stvar, kot prej na raziskovalnem oddelku.

Tovariš Banko je predsednik OO ZSMS v hladni valjarni Bela. Vprašali smo ga, kako so se mladi konstituirali v organizacijo.

»Koordinacijsko-kadrovska komisija za družbenopolitične organizacije in samoupravne organe, ki je bila že prej izvoljena in katere član sem bil tudi jaz, je sklicala volilno in programsko sejo vseh mladincev, neke vrste konferenco osnovne organizacije. Mladincem, ki jih je okoli 70, smo poslali vabila, prišlo jih je okoli 50%. Zdi se mi, da mladi še niso zadosti seznanjeni z delom ZSMS, zato tudi odziv ni bil velik. Sam sem z delom seznanjen, v krajevni skupnosti Gorje sem že dolgo aktiven, bil sem predsednik osnovne organizacije, tudi član predsedstva občinske konference ZSMS v radovljiski občini, tudi član republiške konference ZSMS, v sami železarni prej pa ne, ker na raziskovalnem oddelku ni bilo osnovne organizacije.

Okviren program smo izoblikovali iz razprave na volilni seji in smernic 9. kongresa ZSMS. Zdaj bomo anketirali mlade v valjarni in v skladu z interesnimi področji izoblikovali programe po komisijah. V predsedstvu nas je samo sedem: predsednik, sekretar in pet referentov, za šport, kulturo, idejnopolično delo in SLO. Delo teh referentov bomo razširili v komisije.

V začetku je bilo veliko težav, ker ni bilo še vse opreme, sami monterji iz ZDA niso bili zadosti usposobljeni in so se menjavali. S kadri so bile običajne težave pri uvajanju, toda to je že za nami. Nekateri napake se še delajo, te pa so nujno zlo pri vsakem začetku. Na mojem delovnem področju, na zvonastih pečeh, teče proizvodnja v redu, razen vodik, ki ga nimamo, občasno pa pride do izpada dušika, tako da moramo

proizvodnjo prekiniti. Linija za razogljčevanje pa je še v montaži, kadri se še uvajajo in učijo.

HASAN DAMASTAGIĆ:

V železarni je od leta 1968, prej je delal v valjarni Bela, v adjustaži štel kot manipulant trakov na Bronx liniji. Zdaj je prvi rezalec na SSL — škraje za nerjavna jekla in je v hladni valjarni tri mesece.

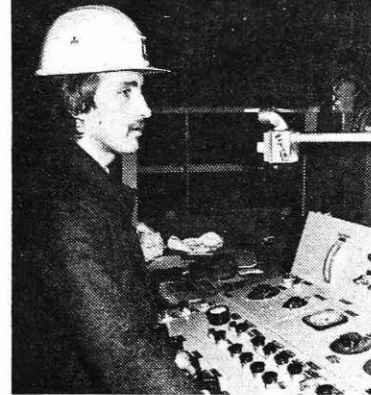

»Zadovoljen sem z okoljem, dobro se razumem s sodelavci in z vodji. Zdaj, ko se vsi poznamo, je vse dobro. Od družbenopolitičnih organizacij sem vključen v ZSMS in nameravam delati na kakšnem interesnem področju. Samoupravna organiziranost se mi zdi v redu, mislim, da 14 samoupravnih delovnih skupin za hladno valjarno Bela zadostuje. Proizvodni rezultati niso najboljši, ker dobimo slab vložek. Ne vem pa, kako bi se dogovorili s šteklom, da bi bil vložek boljši.

SREČKO SKRT:

»V železarni sem od leta 1971. Prej sem delal kot strugar v strojni delavnici na Jesenicah. Po odsluženem vojaškem roku pa sem prišel na Belo in sem v hladni valjarni od aprila, sodeloval sem že pri montaži. Sem vodilni žarilno-lužilne linije, za nerjavno in dinamo pločevino.

Pri proizvodnji ni vse najboljšje, a napake s časom odpravljamo. Posadka je v redu izveščana, problem je le vložek, mogoče je napaka na peč, lahko pa je slab vložek, ker se trga tudi na mestih, kjer ni zvara. Regeneracija toliko še ne dela, tako da lužimo, dokler je kislina dobra. Ko pa pride kislina do konca, je tudi material slabše lužen. V glavnem so izdelki dobro luženi.

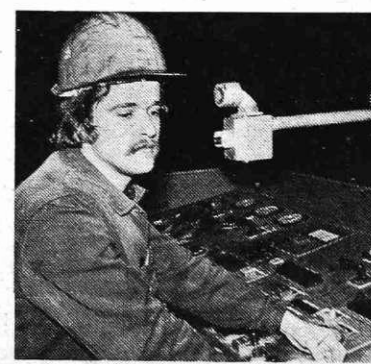
Okolje in odnosi so dobri. Razlike med vodilnimi in delavci ni, smo homogeni, in prijateljski odnosi. Od vsega začetka je samoupravljanje dobro vpeljavano. Se bolje pa bo, ko bo samoupravnih delovnih skupin 14. Več jih je, bolje bo delo povezano, delavci bo imeli več besede, bolj bo odločali.

Sam sem sekretar OO ZSMS v hladni valjarni. Nimam še toliko izkušenj, ker prej nisem delal, preden sem odšel na služenje vojaškega roka, sem bil predsednik v strojni delavnici, kjer delo ni najbolje teklo. Tu smo že sestavili program in določili, kaj bomo delali. Mladinci se tudi trudimo, da bo splošni delovni uspeh boljši.

SILVO KOSANČIČ:

V železarni je že eno leto in pravkar je končal pripravniški staž. Po poklicu je metalurški tehnik in je bil prej v stari hladni valjarni, od aprila je v hladni valjarni na Beli. Zdaj je vodilni delavec na Sendzimirju, opravil je splošni in strokovni seminar, bil je tudi 14 dni na izpopolnjevanju na Poljskem.

»Mlad kolektiv smo, zato se dobro razumemo in v redu sodelujemo.

Samoupravno organiziranje se mi zdi dobro. Vsaka delovna skupina obravnava svoje probleme, samo, kadar imamo sestanke popoldne nas je manj. Bolje bo, ko bo 14 SDS. Manj bo delavcev v skupini, bolj konkretni bodo in bolj izčrpno se bodo pogovorili.

Sem član osnovne organizacije ZSMS v hladni valjarni, aktiven sem tudi v krajevni skupnosti na Plavžu.

Rezultati poskusne proizvodnje so v splošnem dobri. Težave imamo z vložkom, veliki so nategi in velike redukcije. To pa vpliva na kvaliteto traku. Problemi pri nas, na Sendzimirju so bolj strokovnega značaja. Imamo dva nova delavca, dva mlada, ki ju šele uvajamo v delo, manjka jima izkušenj. Okretnost pri delu nam bo vsem dala šele praksa. Drugače pa je disciplina pri nas dobra.

MLADEN AZINOVIC:

V železarni Jesenice ja zaposlen 25 let. Izkušen je kot valjavec. Do prihoda v hladno valjarno na Beli pa je bil zaposlen v hladni valjarni na Jesenicah. Poudaril je, da je to že njegova tretja hladna valjarna in se spominja še stare hladne valjarne iz prvih povojnih let, ko so bile skoraj vse naprave opremljene z jermenjem. Tudi naprave v hladni valjarni na Jesenicah so, v primerjavi z novo hladno valjarno na Beli, že zastarele, kar zlasti velja za Siemag valjčno ogrodje. Z drugimi besedami to pomeni, da predstavlja hladna valjarna na Beli velik premik in velik korak naprej.

Mladen Azinović je govoril tudi o razpoloženju ljudi, v odnosu na samoupravljanje. Pred kratkim je bil izvoljen za predsednika osnovne organizacije sindikata, ki je imela že ustanovni občni zbor. Spregovoril je tudi o samoupravnih organiziranosti in samoupravnih delovnih skupinah.

Povsem zadostu je načrtovano število samoupravnih delovnih skupin, sindikalna organizacija pa lahko učinkovito sodeluje z morebitnimi predlogi. Ob sedanjem številu SDS so dane možnosti, da so delavci vsestransko obveščeni in da lahko samoupravno delujejo ter odločajo.

Z dosedanjimi rezultati poskusne proizvodnje je zadovoljen, kljub objektivnim težavam. Precejšnjo pozornost je posvetil izpolnjevanju proizvodnih nalog v decembru in poudaril, da so tudi njihovi izdelki kvalitetni. Opozoril je na sporočilo tovarne Rog v Ljubljani in Emo Celje, ki želijo, da bi jim kvalitete izdelke iz hladne valjarne na Beli pošiljali po dogovorjenem programu.

Meni, da bodo kupcem lahko odpremili že 1.000 ton kvalitetne proizvodnje, kar je za začetek zadovoljivo. Sicer nastajajo na samem začetku tudi nekatere težave, opozarja pa na neustrezen vložek, ki ga dobivajo iz valjarne štel na Beli. Da bi zagotovili kar najboljši vložek, ki jim je potreben, to problematiko rešujejo skupaj z raziskovalnim oddelkom in ostalimi pristojnimi organi v železarni. Kar zadeva delavce, zaposlene v hladni valjarni na Beli, posebnih težav nimajo, saj so to mladi ljudje, tehniki in strokovno usposobljeni.

OLGA SMOLE:

Zadnjih šest let je bila zaposlena v valjarni profilov, kot žerjavovodnica.

nja. V letošnjem aprilu je dobila prav tako zaposlitev kot žerjavovodkinja v hladni valjarni na Beli. Že med montažo naprav je lahko spremljala priprave za začetek poskusne proizvodnje na novih napra-

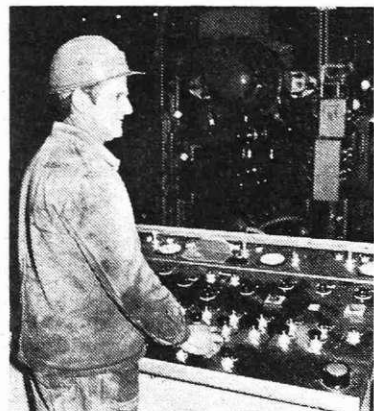
vah. Tako kot drugi sodelavci, s katerimi smo se pogovarjali, je tudi ona povedala, da je zadovoljna na delovnem mestu, razume pa se tudi s sodelavci v novi hladni valjarni Bela. Poudarila je, da že na samem začetku kaže, da v hladni valjarni.

Bela nastaja mlad, homogen kolektiv, od katerega lahko pričakujemo dobrih rezultatov. Z zanimanjem spremlja delovanje samoupravnih delovnih skupin. Vključena je v samoupravno delovno skupino Vilman, na sestankih pa obravnavajo probleme, ki so pomembni za kolektiv v celoti, pa tudi sicer za napredek pri izpolnjevanju proizvodnih nalog.

Osnovna naloga, ki jo bo treba opraviti, je izpolnjevanje odrejenih nalog, s posebnim poudarkom na kvaliteti izdelkov, ki morajo biti takšni, da bodo zadovoljili kupce. Z začetnimi rezultati poskusne proizvodnje je zadovoljna in meni, da bodo ob vsestranskem prizadevanju zaposleni v hladni valjarni na Beli v prihodnjem obdobju, zlasti pa še ob trizemskem obratovanju, še boljši.

IVAN MUHIČ:

V Železarni je zaposlen 27 let. Njegova prva zaposlitev je bila valjarni debele pločevine na Javorniku, pozneje pa je bil valjavec na duo ogrođu valjarne tanke pločevine vse do njene ukinitve 1970. Zadnjih pet let je bil zaposlen v hladni valjarni na Jesenicah, vse do premestitve v hladno valjarno na Belo, v mesecu avgustu. V delovnem kolektivu, ki je razmeroma mlad, se dobro počuti, kar je še posebej pomembno, zlasti v obdobju začetne proizvodnje. Zaposlen je na dresirnem ogrođu. Nekaj več je povedal o samoupravnem organiziranju in meni, da bo treba v naslednjem obdobju ustanoviti še več samouprav-

nih delovnih skupin. Sedaj imajo v hladni valjarni Bela sedem SDS, načrtujejo pa jih štirinajst. To je najboljše pot, da bodo delavci, zaposleni v hladni valjarni, lahko učinkovito razpravljali o proizvodnji, kvaliteti izdelkov, pa tudi o ostalih problemih in tudi odločali. Je član izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Doselej opravljeno delo pozitivno ocenjuje, sicer pa meni, da bodo rezultati še boljši, kolikor bodo imeli na voljo ustrezen vložek. Nadaljnji rezultati pri izpolnjevanju proizvodnega načrta bodo v veliki meri odvisni od delavcev, ki so zaposleni na posameznih strojih in napravah, ti pa so že v začetnem obdobju pokazali veliko razumevanje za skupno sodelovanje ter voljo, da bi dosegli še več.

FRANC DIVJAK:

Pred prihodom v hladno valjarno na Beli je bil zaposlen na strojnem vzdrževanju na Jesenicah. Je vodja linije za rorkristalizacijo za razogljčenje. V novem okolju se dobro počuti in razume z delavci. Omenjena linija, kjer je zaposlen, je še vedno v testiranju, trenutno pa je v skupini, kjer dela, zaposlenih 12 delavcev. Opravili so splošni tečaj, medtem, ko bodo v prihodnje morali opraviti še strokovni del tečaja. Sodelavec Divjak meni, da je samoupravna organiziranost v hladni valjarni na Beli dobra, vse probleme rešujejo neposredno. Z doseženimi rezultati pri poskusni proizvodnji je zadovoljen. To velja tudi za kvaliteto izdelkov, sicer pa meni, da bodo pozneje, ko bodo v hladni valjarni obratovali vse naprave, doseženi rezultati še boljši, skratka, takšni, kot jih pričakujejo že od samega začetka.

DELOVANJE DRUŠTVA UPOKOJENCEV JESENICE V LETU 1976

Društvo upokojencev na Jesenicah je po številu članstva najmočnejše, saj šteje 1.460 članov ali 46 % članstva vseh šestih društev upokojencev v občini.

Za normalno delovanje društva so bili na ustanovnem občnem zboru konec decembra lani izvoljeni 13-članski izvršilni in tričlanski nadzorni odbor ter nekatere komisije. Člani izvršilnega odbora in komisij so zastopani kot izvoljeni delegati v krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih na območju občine, gorenjske regije in v republiških samoupravnih organih. Društvo je tudi kolektivni član Zveze sindikatov. Delo v društvu je podeljeno na tri osnovne dejavnosti:

Ožje vodstvo društva, predsednik, tajnik, blagajnik z računovodskim poslovanjem, opravlja v okviru svojih pristojnosti dela za članstvo kot tudi za upokojence-nečlane, pripravlja gradivo za seje, sodeluje s koordinacijskim odborom vseh društev v občini in Zvezo društev upokojencev Slovenije. Sem spadata tudi pobiranje članarine in prispevkov za vzajemno samopomoč ter postopek za izplačevanje posmrtnin. Stroški administracije se delno krijejo iz dela članarine in vzajemne samopomoči, ki pa ne zadošča za polno pokritje stroškov.

»Dom – patronat« – Pod tem naslovom so združene v glavnem vse dejavnosti društva. Gospodarska komisija skrbi za redno vzdrževanje domskih prostorov, večja popravila zgradbe ter rekreacijskih prostorov. Tudi funkcionalne potrebe so skrb te komisije, kot, npr., kurjava, razsvetljava, zavarovanje, časopisi in revije, pristojbine za radio, TV, stroški za čiščenje prostorov in podobno.

Za stroške večjih popravil in predelav prispevata sredstva Železarna in ZDU Slovenije, po predhodno predloženem programu in stroškovniku.

Funkcionalne stroške je do leta 1975 v celoti pokrivala Železarna, ki ima nad društvom patronat, po predhodno izvršenem pregledu s strani interne finančne inšpekcije Železarne.

Za leto 1976 je delavski svet Železarne, po predhodni razpravi v TOZD, odobril sredstva za večja popravila in funkcionalne stroške v višini 60 din na člana, upokojenca – bivšega železarja, kar znaša okrog 11,25 din na zaposlenega v Železarni.

V društvu pa niso vključeni samo bivši železarji, ki sicer predstavljajo večino (okrog 77 % članstva) zato, je društvo zaprosilo za širšo družbeno pomoč preko krajevnih skupnosti Sava z vso potrebno obrazložitvijo. Zaprošena sredstva so bila društvu tudi delno odobrena.

Članom društva so v prostorih doma na voljo: radio, televizija, aparaturna za predvajanje magnetofonskih posnetkov z ozvočenjem prostorov, klavir, harmonij, šah, knjižnica z nad 200 knjigami različnih žanrov, dnevno časopisje in revije.

Društvo ima tudi svoj 12- do 15-članski moški pevski zbor. Preko posebne komisije pa skrbi tudi za organizacijo izletov.

Članom je za rekreacijo na voljo prenovljeno balinišče za domom, kegljači imajo možnost korištenja kegljišča v športnem parku, strelci pa prostore na strelišču v Podmežaklju.

Vsako prvo soboto v mesecu so sestanki članstva, na katerih člani izvršilnega odbora, predsedniki komisij in delegati upokojencev v SIS poročajo o vsakomesečnih novostih. Razprave se nanašajo predvsem na vprašanja iz pokojninskoinvalidskega zavarovanja, zdravstvenega varstva, na kulturna in politična dogajanja doma in v svetu kot tudi o raznih oblikah solidarnostnih pomoči.

Na sestankih so večkrat tudi razna predavanja s prikazovanjem filmov in diapozitivov, kot tudi zabavni programi za razvedrilo.

Poleg vsakomesečnih sestankov pripravljajo tudi razna praznovanja in proslave, ki so večidel povezane s kulturnim programom. Udeležba na sestankih, proslavah in praznovanjih je zadovoljiva, saj je dvorana večidel polno zasedena, nemalokrat pa celo premajhna.

Nerešeno vprašanje so še vedno najlepši prostori v zgradbi doma, ki po večletnem prizadevanju še vedno niso na voljo društvu.

K dokaj skopo prikazani dejavnosti društva je treba dodati nekaj konkretnih rezultatov.

V letošnjem letu so bila izvršena večja popravila in predelave kot:

- obnova ogroženih opornih zidov in dohoda na balinišče,
- obnove balinišča,
- obnova električne razsvetljave, zaščitne ograje in klopi na balinišče,
- odstranitev stare, dotrajane lesene ograje in namestitve nove, z zabetoniranimi železnimi nosilci in žično mrežo, od doma do razgledne poti,
- ureditev prostora za zgradbo doma.

Vsa navedena dela so bila izvršena v glavnem v lastni režiji s sodelovanjem članov – upokojencev.

Na področju kulturno-prosvetne dejavnosti prav gotovo sodi na prvo mesto moški pevski zbor društva, ki je imel do konca oktobra kar 26 nastopov, in sicer 18 samostojnih, v osmih nastopih pa je sodeloval s pevskim zborom Jeklar. Nastopi pevcev so bili na raznih proslavah, praznovanjih, pevskih revijah in komemoracijah, tako doma, v občini kot izven nje.

Zbor DU je prejel za uspešno delo in sodelovanje tudi že priznanje – diplomu in denarno nagrado od ZDU Slovenije. Omeniti je treba še:

- koncert komorne glasbe v domu na Jesenicah – komorni trio: Kleč (klavir), Knific (flavta) in Čelesnik (violina);
- informativno predavanje o stanovanjski problematiki, oziroma solidarnostnem skladu, t. j., o sredstvih, namenu in kriterijih (Pavel Lotrič);
- predavanje o SLO in samozasčiti (Marko Udir);
- potopisno predavanje z barvnim – ozvočenim filmom »Sedem dni po Grčiji« (Tone Grošelj);
- »Vzpon na Makalu«, predavanje z barvnimi diapozitivi (udeležene odprave, tov. Rožič);
- potopisno predavanje z barvnim – ozvočenim filmom »Pet dni po Španiji« (Tone Grošelj);
- potopisno in hortikulturno predavanje s potovanjema Jesenice – Budimpešta – Dunaj, obisk evropske razstave cvetja na Dunaju, gojenje cvetja in grmovnic, potek ureditve in zasaditve spominskega parka na Jesenicah. Predavanje je bilo spremljano z barvnimi filmi (Janez Pšenica);
- predsednik obč. odbora ZZB NOV Jesenice Franc Konobelj-Slovenko je govoril o zgodovinskih dogodkih 1. avgusta 1941, ob občinskem prazniku;
- kulturni program ob sprejemu 80 in več let starih članov DU.

V omenjenem razdobju je bilo organizirano tudi devet izletov, in to: v Sveče na Koroškem, skupaj z ZB NOV, na grob padlega narodnega heroja M. Verdika-Tomaža. Sledili so še izleti: na Pohorje, v deželo desetih jezer, v Cortino, Koper – Žusterna, Turjak – Žužemberk – Skočjan, Kumrovec – Podčetrtek, v Crikvenico, Vršič – Trenta – Bovec, krožno potovanje z vlakom Jesenice – Beograd – Titograd – Sarajevo in nazaj na Jesenice.

Stroške prevoza in prehrane so plačali udeleženci izletov sami, le organizacija izletov gre v breme društva.

Tudi na raznih tekmovanjih so člani društva dosegli nadvse zadovoljive uspehe – pogledimo:

Balinanje: – v počastitev občinskega praznika Jesenic na tekmovanju v Žirovnici prvo mesto – diploma (petčlanska ekipa);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

Kegljači: – tekmovanje članov DU gorenjske regije v Radovljici – prvo mesto (šestčlanska ekipa);

– republiško tekmovanje članov DU v Postojni – prvo mesto in pokal (šestčlanska ekipa);

– tekmovanje v organizaciji občinskega sveta ZSS Jesenice – tretje mesto – pokal (štiričlanska ekipa);

– v počastitev občinskega praznika tekmovanje ekip DU v Kranjski gori – prvo mesto – diploma (štiričlanska ekipa);

Strelci: – tekmovanje članov DU gorenjske regije z zračno puško v Kamniku – drugo mesto (štiričlanska ekipa);

– v počastitev občinskega praznika tekmovanje ekip DU v Kranjski gori – prvo mesto – diploma (štiričlanska ekipa);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto in prehodni pokal (ekipa Jesenic);

Šahisti: – šahovski turnir DU v počastitev občinskega praznika na Jesenicah – prvo mesto – diploma (1. ekipa) in četrto mesto (2. ekipa);

– v počastitev krajevnega praznika Javornik-Koroška Bela – prvo mesto – diploma (posameznik).

Stroški organizacije tekmovanj in nastopov gredo v breme društva, kolikor jih ne krijejo prireditelji tekmovanj.

Poleg letovanj upokojencev v domovih Železarne, t. j., v Crikvenici in Biogradu, je treba omeniti tudi letovanja v domovih ZDU Slovenije v Piranu, Izoli in (nekaj mest) v Rogški Slatini.

Za leto 1977 se predvideva, da se bosta prosvetnokulturna kot tudi

telesnokulturna dejavnost bistveno povečali.

Točilnica: V zadnjih dveh letih je uspelo točilnico, skladiščne prostore in sanitarije preurediti tako, da ustrezajo vsem sodobnim higieničnim tehničnim pogojem in je moč nuditi upokojencem in po njih vpeljanim gostom (zaprtga tipa) ceneno in kulturno postrežbo. Cene so prilagojene na polno lastno ceno brez iskanja »dobička«.

Iz vsega tega in rezultatov je razvidno, da je dejavnost društva in članov dosti pestra ter obsežna in da s svojo dejavnostjo društvo opravičuje širšo družbeno pomoč, ki jo pričakuje tudi v bodoče. Zeli pa tudi, da se v društvu vključijo še ostali, nečlanjeni upokojenci. Te

PROGRAM IN NALOGE POKLICNE GASILSKE IN REŠEVALNE ČETE ŽELEZARNE

Organizacija varstva pred požarom, kot drugod tako tudi v jeseniški občini, obsega organizirano izvrševanje nalog, ki se po osnovnem namenu nanašajo na preprečevanje in odklanjanje nevarnosti požara, gašenja požara in reševanje ljudi ter premoženja, nudenje pomoči ob elementarnih nesrečah in v drugih izrednih okoliščinah. V to so vključena tudi preventivna opravila in nadzor na področju varstva pred požarom.

Po razvojnem programu varstva pred požarom v jeseniški občini, izvajajo operativne naloge varstva pred požarom poklicna gasilska in reševalna četa železarne Jesenice ter operativne enote prostovoljnih gasilskih društev. Poklicna gasilska in reševalna četa je v okviru tega programa zadolžena in odgovorna za operativne zadeve varstva pred požarom, to je, za gašenje požarov, reševanje ljudi, varnostna in požarnovarnostna spremstva, nudenje pomoči ob poplavih in drugih elementarnih nesrečah ter za splošno reševanje družbenega in zasebnega premoženja na območju občine Jesenice. Pri izvrševanju teh opravil sodeluje s prostovoljnimi gasilskimi enotami, drugimi enotami civilne zaštite in vsemi občani.

Za opravljanje teh dolžnosti razvojni program varstva pred požarom jeseniške občine predvideva, da mora biti poklicna in reševalna četa sposobna istočasno sodelovati pri gašenju najmanj dveh požarov. Zato mora vodstvo te enote skrbeti za stalno strokovno in praktično usposabljanje gasilcev ter reševalcev. Ta četa pa je dolžna nuditi ustrezno strokovno pomoč tudi pri usposabljanju prostovoljnih

gasilskih enot in enot civilne zaštite v krajevnih skupnostih. Ta enota je tudi dolžna, da delovnim in drugim organizacijam ter krajevnim skupnostim v strokovnem pogledu pomaga pri usposabljanju delavcev in občanov v varstvu pred požarom ter načinu uporabe sredstev za gašenje. Po posebnem dogovoru pa tudi pregleduje naprave in sredstva, s katerimi razpolagajo delovne organizacije in občani, ki so namenjena za gašenje začetnih požarov, oziroma za reševanje.

Da bo poklicna gasilska in reševalna četa železarne lahko sodelovala pri vseh teh intervencijah in opravilih, razvojni program predvideva, da mora razpolagati s tako opremo in napravami, ki ustrezajo sodobnim dosežkom na področju gasilske reševalne tehnike. Dosedanja prizadevanja so pripomogla, da ta enota v precejšnji meri že razpolaga s sodobno gasilsko in reševalno opremo, ki pa jo bo treba dopolniti še z opremo za reševanje prebivalcev v visokih stavbah in za uspešno reševanje pri večjih prometnih in podobnih nesrečah. Poskrbeti pa bo treba tudi za zamenjavo dotrajane sedanje opreme.

B.

V NOvem SAMSKEM DOMU

Sem stanovalec v novem samskem domu v Rutarjevi 5. Spoznal sem, da je življenje sstanovalec v mojih sodelavcev težko in grenko.

Prej sem stanoval v samskem domu na Rutarjevi 8 in ker sem hotel stanovati v nekoliko boljših pogojih, sem poslal prošnjo za sprejem v ta dom na stanovanjski oddelk kadrovskega sektorja. Upal sem, da se bodo pogoji življenja izboljšali. Moja prošnja so ugodno rešili. Pred kratkim sem se preselil v novo zgrajeni samski dom. Toda tudi tu sem, prav tako pa moji sstanovanci, naleteli na nove težave. Temeljito sem predelal razpis, ki navaja vse usluge v novem samskem domu. O tem sem veliko razpravljal tudi s sstanovanci. Spoznali smo

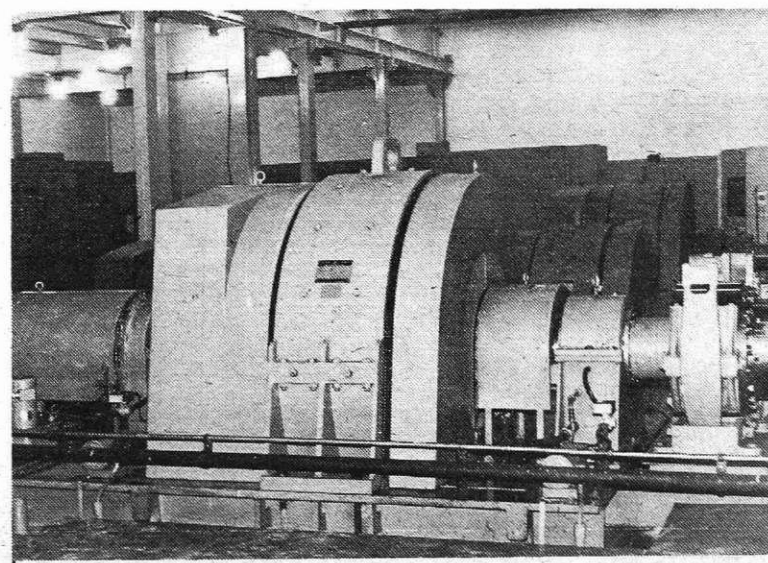
svoje pravice in dolžnosti. Vsi smo bili prepričani, da bomo imeli boljše pogoje, seveda ob večjih naših dolžnostih. Poleg ostalih zadev je bila v oglašju objavljena tudi cena stanovanja, ki naj bi jo stanovanci plačevali enkrat mesečno. Znesek znaša 300 ali pa 350 dinarjev. Ta znesek, ki je bil sam razumljivo višji kot v prejšnjem domu, smo radi plačali. Tistih nekaj tisočakov več je za nas pomenilo tudi pričakovanje boljšega, lepšega in bolj urejenega življenja.

V novem samskem domu nimamo tople vode. Glede tega sem vprašal upravnika samskega doma, vendar sem dobil odgovor, da to ni moja skrb in da se o tem z njim nimam kaj pogovarjati. Na vprašanje, kdaj bo topla voda, pa sem dobil odgovor, da je preizek pritisk in da bo voda mogoče konec tega meseca. Nekaj dni kasneje pa sem zvedel, da monterji čakajo na neke cevi in da bomo dobili toplo vodo šele po montaži teh cevi.

Ob tem se sprašujem, kako so mogli odtrogovati od našega zaslužka stanarino, ko pa sstanovalcem in seveda tudi meni, ni dana možnost higiene, kakršna je bila v razpisu.

Zanima me tudi, zakaj je upravnik samskega doma ob 11. uri dopoldan odločil mojega obiskovalca iz čajne kuhinje. Takrat sem bil bolan. Obiskal me je prijatelj. Ker zaradi poškodb nisem bil toliko pri moči, da bi mu postregel s kavo, sem ga prosil, če mi priskoči na pomoč. Medtem pa je v čajno kuhinjo prišel upravnik in brez kakršnega koli pogovora obiskovalca, tako rekoč, skoraj vrvel iz poslopja. To je bil zame zelo hud udarec.

Mislil, da bi morali ti dve pomankljivosti odpraviti ali pa nam vsaj razložiti vzroke. N.

Strojnica Sendzimir ogrođa v hladni valjarni Bela

»Če sam ne kaže volje, naj gre kamor hoče. Pri nas nihče omahljiv ne bi zdržal. Mama, zdaj je prehud. Se za nas, ki smo trmasti in vemo, za kaj se upiramo, še za nas je včasih pretežko. A zmremo, ker zaupamo drug v drugega in verjamemo v zmago.«

»Sem le vprašala. Albertu nisem nič rekla. Kot nisem tebi. Za druge pa, kako bi rekla, Leničeva. Justa tako namiguje, da bi skoraj prisegla — želi delati z vami. Blatnik me tudi tako prijazno pozdravlja, tako mežika z očmi, da slutim, nekaj mi hoče namigniti. Potlej frizerka Zora, ta me naravnost izživa. Zadnje dni je prav sitna. Tako, da mi je že sumljivo. No, če ti lahko kaj pomagam, se bom zanimala. Ko bodo zvedeli, da si tukaj, se bodo ponujali. Le to mi povej, kako lahko razločim pravega od tistega, ki ga bo poslal gestapo!«

»Se svitalo se mu ni. Mama ga je opomnila na možnost in to ga je prestrašilo. Gledal je njen gladki, trdni ne posebno lep obraz. Seveda, mama bo gestapo lovila. Če jo že zdaj opazujejo, je kmalu ne bodo spustili izpred oči.«

»Mama, nikomur ničesar ne obljubi. Sprenevedaj se. Če se bova srečala kdaj, kje tega ta trenutek ne vem. Takrat boš povedala, kar bo pomembno. Jaz bom potlej preko drugih preverjal, kdo je zanesljiv, kdo bi lahko bil gestapovski agent.«

Mama se je zagledala v Gamsa, ki je prihajal proti njima. Ko je videl, da je miren, je naglo šepnila: »Sabina je nekaj menceala, da ni izdala več, kot so že vedeli. Hotela me je prepričati, da ji je hudo žala.«

»To ji je, mama, ampak s tem ne bo ničesar spremenila.«

»Jo boste ustrelili?« je napeta vprašala mama.

»Če bo le mogoče. Kot izdajatelj!« Zdelo se mu je, kot bi se mama ob tem oddahnila.

»Mama, mene so določili, da pazim na vašega sina. Gams, eden najboljših partizanov, kar jih je tu v bližini, se je zarežal in stegnil roko proti mami.«

Dančija je znova začudilo, kako hitro zna Gams najti stik z nekaterimi ljudmi. Mama se je precej dobrovoljno. Nikomur se ji ni mudilo, kje Gams pripovedoval nekatere vesele zgodbe, ki jih je Danči že večkrat slišal.

»Mama, recite no kakšnemu Nemcu, naj gre malo na sprehod. Proti temle gozdu. Rad bi ga pričakal in počil. Danči mi ne posoja pištolo, pošilja me v neposredno. Ne vem, kje drugje bi lahko dobil pištolo kot pri Nemcu. V trafiki jih menda nimajo!«

»Boš moral priti že bližje,« se je posmejala mama. »Okrog Mirjave se puja mladi policisti s puncami. Vsi imajo pištolo in so precej brez skrbi. Če te ni strah, tam jih pričakaj.«

»No, ja, bom moral pa v mesto,« je čemerno odvrnil Gams. »Če nočejo policisti v gozd, bom moral ja v mesto, ker pištolo zelo potrebujem.«

Pospremil je mamo do roba gozda in ji zabičal, da lahko pozdravi le tiste, katerim popolnoma zaupa. Z drugimi pa naj se spreneveda, kot da ničesar ne ve.

»Mamo imaš pa imenitno,« je rekel Gams, ko je mama izginjala med drevjem. »Prekletu imenitna babica.«

»Se prilizuješ mojemu sorodstvu,« se je zarežal Danči.

»Moram, če si moj komandant. Z čistimi je najbolje, če si dober, to sem že ugotovil. Zaradi mame me je začelo zanimati, kakšni sta tvoji

sestri? Po mojem, vsaj ena mora biti v redu punca.«

»Ne vem,« je odvrnil Danči in se v hipu zresnil. »Za sestro ne vem. Za enega brata lahko rečem, da ni kaj prida. V nemško vojsko bo šel. Dobil je poziv, pa bo kar nemški vojak.«

»Ti prekleti pezdca,« je siknil Gams in preteče stisnil usta. »En tak presranec pa ti skvari družino.«

Dančiju se je porodila misel, kako bo prodrli v Mirjavo. Preko delavcev, ki delajo v mestu, stanujejo pa po vaseh, zaselkih ali celo na osamelih kmetijah. Začel je premišljati, kdo med njimi bi bil najbolj zanesljiv, h kateremu bi se najprej odpravil. Premišljal je v starejših delavcih, ki so bolje poznali druge. Najpogostejše se je zaustavljal pri Ruparju, ki se ga je spomnil iz zadnje stavke. Imel je prav malo zemlje, priženil se je na hiško, ki jo je dogradil. Ni bil povsem na samem. Pod njim je bil mlinar, o katerem ni vedel ničesar. Zato je sklenil, da bo Ruparja obiskal zelo pozno, ko bodo drugi ljudje že zanesljivo spali.

Dokler ni prepoznal njegovega glasu je bil Rupar precej neprijazen. Godel je, kdo ga budi. Ko ga je zagledal in prepoznal, se ni mogel zdržati. Objel je Dančija in ga stisnil k sebi.

»Si le prišel, Danči,« se je tiho smejal Rupar. »Upam, da nisem zadnji h kateremu si se oglašil.«

»Prvi. Rupar, prvi,« mu je zardil Danči, ki je zaslutil, koliko je Ruparju do tega, da bi užival zaupanje.

»To me pa veseli. Res sem vesel,« je tiho predel Rupar in ga vabil v hišo. »Ti kar povej, kaj moram napraviti, pa bom napravil,« je obljubil Rupar. Kot bi odmisli nevarnost. Ali pa se je ni zavedal.

Omenil je, da bi se rad sestal z Leničem, Blatnikom, povprašal Ruparja, če bi ju upal, vsakega posebej povabiti k sebi na dom. Tam bi se Rupar najprej, z njima pogovoril, potlej, če bosta za sodelovanje, pa bo poklical Dančija, ki bo čakal v gozdu. Tam bodo tudi imeli sestanke. Ne v hiši.

Ruparja je nezaupanje sicer bolelo, a se ni prerekal. Objubil je, da napravi, kar mu naroča. Ko je Danči poklical Gamsa in je ta poskušal s svojimi obojeznjaskimi navadami, je ostal Rupar hladen. Ko Gams le ni odnehal, je Rupar Gamsu odkrito povedal:

»Saj si morebiti dober partizan. Mislim po tem, ker si z Dančijem. Ampak takšne kot si ti, zlahka dobiš. Korajža ni nič, zvitost,« je razlagal Rupar in preteče mahal s prstom.

Gams, užaljen, da ga Rupar poučuje, se je zakrknil. Komaj ga je Danči pregovoril, da je vzel hrano. Potlej sta dvojce noči zapovrstjo obiskovala kmete. Večinoma so pristali, da bodo pomagali partizanom. Ampak nihče ne z navdušenjem. Danči ni uganil, kaj jih še zadržuje. Je strah pred trepetajočimi? Hočejo sodelovati s partizani, a nekako obotavljivo, brez pravega navdušenja, kot bi bili v to prisiljeni.

Popoldne je v gozdu utrujen zašel. Ko se je zdrnil, ga je začudilo, da Gamsa ni ob njem. Nahrbtnik je kazal, da ni šel daleč. Nekajkrat je Danči tiho žažvičgal v gozd, a ni dobil odgovora. Hipoma je bil pokonci. Začel je prisluškovati glasovom. Dolgo ni strpel. Oprtal si je nahrbtnik, vzel še Gamsovega v roko in se prestavil.

Nobene prave razlage ni bilo za Gamsovo ravnanje. Za partizana

zelo neodgovorno. Posebej še, ker sta bila le dva in je med njima veljalo tovarištvo, ki ni poudarjalo razlik. Moral bi mu povedati kam namerava. Edino, če bi Gams stekel v mesto? Izkoristil je priložnost, ko je zaspal, da prikljče policiste? V spomin se mu je prikradlo Jesenovo svarilo. Kaj če je Gams vrinjenec? Prav mogoče. Samo, nespreten. Spal je, lahko bi ga Gams obeladl. Če bi ga samo udaril s puškinim kopitom. Lahko bi mu pobral orožje. To je čudno. Da bi se zbal?

Sprva je hotel v hribe, kjer so bili večji gozdovi. Ampak Gams ni mogel drugam kot proti Mirjavi. Če se umakne v gozd, ne bo vedel, kaj je napravil Gams. Lahko se tudi zgrešita in potem dolgo iščeta. Prav to iskanje utegne postati usodno za oboje.

Sklenil je, da se bo varno premikal proti mestu. Poiskal bo mesto, odkoder bo imel dober pregled.

Našel je tak prostor. Potlej ga je pestil čas. Vse pogostejše se je oziral za soncem, ki je postajalo rdečkasto. Še malo in bo zatonilo za hribom.

Gams je hitel po kolovozu. Nenačudno se mu je mudilo. Danči mu je hotel zaklicati, a se je premislil. Stekel je po robu gozda naprej in se postavil za deblo drepesa. Spustil je Gamsa, da je šel mimo, potem pa je zaklical: »Gams!« in zgrabil pištolo v žepu.

»A, me že čakaš,« se je začudil Gams. Potem ga je prežaril razposajen nasmeh. »Bil sem v Mirjavi, skoraj v Mirjavi. Tvoja mama je imela prav.«

Policisti res hodijo s puncami. Enega sem počil. Ne ravno na puncu. Pustil sem, da sta svoje opravila in potlej, ko sta povita hotela v mesto, sem ju zaustavil. Ni bilo najlepše, ampak počil sem ga. Tole pištolo sem mu vzel.«

Gams je jemal pištolo iz žepa. Ni je ravno uperil v Dančija, a cev je bil bila obrnjena proti njemu. Danči ni vedel, kaj zapije nad Gamsom, naj mu zaupa. Premagal ga je Gamsov smeh, da je previdno potegnil roko iz žepa. Gams mu je ponujal pištolo, da si jo ogleda. Kako se je oddahnil.

»Kar dobra ne,« je hvalil pištolo Gams. »Le nabojev je malo. Sicer pa v partizanih ne streljaš veliko s pištolo. Bolje se pa počutiš, če jo imaš. Uporabiš jo lahko za posebno priložnost.«

Pištola je bila povsem nova, lepša od njegove. Ni ga zanimala kot orožje, bolj ga je klala radovednost, zakaj se je Gams odločil za tako tvegano dejanje? Gamsov obraz ni dajal odgovora. Bil je zadržan, miren, mučajoč, tako Danči ni mogel uganiti, kaj ta hip misli in čuti drzni partizan. Je res tako preprosto ubiti policista? Kako so v četi hlepleli po tem. So bili res nerodni, nespretni in je Gams izjemno spreten in hraber partizan?

»Kaj te je pičilo, da si se tako predrzno odločil,« je še zmerom zbežan vprašal Danči. Ni krotil razburjenja; glas mu je vreščavo porasel. »Nisi pomislil, da bi te lahko tudi dobili? In kaj bi bilo potem?«

Gams se je počohal za vratom. Spet je njegov obraz kazal brezmejno pretkanost. »Moral bi zaprositi za drugega spremljevalca. Nič drugega ti ne bi preostalo,« se je zarežal. Sam se je prestrašil neresnosti, zato je precej spremenil glas. »Seveda, sem pomislil, da bi me lahko dobili. Pa sem si rekel: Ne smejo! Napraviti moram tako, da jaz dobim policista na muho, ne on mene. Pištolo sem pa res potreboval. Saj razumeš, ne moreš si kar naprej sposojati pištolo. Ti jo rabiš, jaz jo rabim, imava eno samo, druge so pri Nemcih. Nimaš druge izbire kot da počiš Nemca. Pa še to sem premišljal: Svabi ne vedo, da smo tukaj partizani. Zdaj bodo vedeli. Imajo mrtvega policista. Tudi punca je vreščala, kot bi jo iz kože drl. Po mojem kar v redu, Danči,« je mirno zaključil pripoved Gams in mu pomignil z glavo, da bi se premaknila.

K O N E C

— Pametno in lepo dekle imate, pa je nočete poslušati! je začel. Aleš je molčal in stiskal zobe. Če bi bila sama, bi se ga zdaj lotil.

— O vaši zaročenki sem govoril, je pribil Werner še enkrat. — Ne bo ji najbolje, če boste tako zakrknjeni!

V njegovem glasu je bila pretnja, in to je Alešu odprlo usta.

— Deklet, ki nosijo uniforme, mi ne moremo in nočemo imeti za zaročenke!

Wernerja je Alešov odgovor razkačil.

— Pustite žaljivke. Se enkrat vam ponujam priložnost in vas opozarjam, da je zdaj zadnji čas. Skušam vas razumeti, vendar poznam meje. Tu je zdaj samo dvojce: lepo življenje in čast ali smrt! Kaj vas ne gane prihodnost in zaročenka? Odločite se!

Po teh besedah sta se spogledala, kot bi jima iz oči švignil vroč plamen.

Tolmač je preverjal in čakal, če se bo Aleš še oglašil. Ta res ni imel več namena govoriti, da ne bi pojedel svoje besede, vendar je šlo zdaj tudi za Martino. Gestapovec je čakal, da ga bo uklonil z njo. In to mu je hotel pojasniti, zato je rekel:

— Enkrat za vselej vam povem, da raje takoj zdaj v smrt, kakor z vami! Pa če v to mešate tisto dekle ali ne! Čudim se vam, da tega še niste doumeli!

Tolmač je skušal omiliti besede, pa se mu ni posrečilo. Gestapovec je prebledel, stisnil pest in zamahnil. Aleša je zadel, da se mu je poredila kri.

Aleš pa se je grenko nasmehnil! S hrbitom roke je obrisal kri in opazoval gestapovca, ki se je potem, ko ga je udaril, obrnil stran. Potem so ga na njegovo znamenje spet odgnali v celico.

X I

Bernard in Aleš sta se začudila, ko so ju spet dali skupaj. Pravzaprav sta se drug drugega razveselila. Kdo ve, čemu so ju združili, važno je bilo le, da nista bila več vsak zase. Gotovo sta že blizu smrti, pa nočejo z njima trošiti preveč prostora, sta si razlagala. O smrti sta govorila le malo, kadar pa je beseda le nanesla, tako, da se ni bilo mogoče ogniti, sta o njej razmišljala, kot o nekakšnem pojavu, ki je zanju drugačen kakor za vse druge.

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

81

— Nič novega ti ne odkrivam, je nekoč rekel Bernard, toda tako je že od nekdaj: nasilni oblastniki so vse in vsakogar, ki so se ga bali, preganjali različno. Če so bili močni, malo mileje, če jim je grozil propad, bolj surovo. Tako je zdaj. Verjemi, da se oni bolj boje jutrišnjega dne kakor midva!

Aleš je čutil podobno, le da je Bernard te misli znal lepše povedati. V njegovi pripravljenosti, ki je bila Wernerju tako všeč in spotakljiva hkrati, pa je neke na dnu še vedno tlela iskrica upanja. Morda na to, da bo vojske kmalu konec, kakor jih je prepričeval komisar Silvester? A kako, ko se je po besedah profesorja, ki jim je povedal največ novega, vojska šele razigrala. Nekateri voditelji so mu to hudo zamerili in mu očitali, da je plašljivec, da vnaša brezup in uči krivo vero. Računati na to, da bi gestapovci popustili, pa ne bi bila le neumnost ali vsaj naivnost, kakor je dopovedoval Martini, temveč tudi izdaja ideje, za katero se bojuje iz samega sebe. Martina mu je zdaj bolj škodovala kot koristila. Kaj bo storila vsa zbegana, nesamostojna, brez moči in zdrave presoje! Ni je mogel pozabiti, četudi ji je pokazal hrbit. Misel, ki se je lovila okoli nje, želja in žalovanje po njej in zaradi nje ga je budila in preganjala.

Martina, Martina!

Bernard ga je pogledal in se začudil glasnemu vzdihu.

— Kaj ti je? Koga kličeš?

Aleš ni niti vedel, da je izgovoril njeno ime na glas. Bil je prepričan, da je o njej le mislil.

Zdaj pred Bernardom ni hotel več skrivati svoje nesreče. Zakaj si ne bi olajšal srca. Bernard ni silil vanj, videl pa je, da ga nekaj še posebej teži, zato mu je rekel:

— Morda je kaj takega, da bi mi lahko zaupal?

Aleš je razjedajoča notranjost silila k pripovedovanju. Bernard bo razumel in bo znal kaj reči.

— Dosti bi imel povedati, a zgodba ne bo lepa.

— Kakršna je, poslušal bom brez besed. Nekaj sem namreč spoznal, nekaj, kar bi rad povedal tudi drugim. Pravijo, da čas celi rane. Ta misel pa se mi ne zdi preveč pravilna. Morda to velja za telo, a tudi ne v vsakem primeru! Za naša čustva, za našo duševnost pa prav gotovo ne.

— Kaj meniš? Razloži mi bolje!

— Ti si me spomnil na to. Čas celi rane le tedaj, če človek večkrat govori in misli o preteklem, o tistem, kar ga je raniilo, in če si dopoveduje, da se to ne bo več povrnilo. Kadar je tako, čas pomaga. Kdor pa noče priznati, da je nekaj minilo, do smrti ni več zdrav.

Tuje mu je veselje, sprostivne ne pozna in nazadnje umrje s težo, ki ga je morda tlačila več let.

Tako mu je Bernard razvezal jezik. Dolgo mu je pripovedoval vse po vrsti: o Filipu, o Martini, o Golobu, o vsem svojem delu in življenju, ki je bilo nazadnje tako tesno povezano s temi ljudmi. To je bila pretrgana pripoved in obtožil se je zaradi nerodnosti, ki jo je naredil pri Filipu.

— Zdaj vidiš, kaj me grize! Mi lahko rečeš, da nisem pri tem nič kriv? Najbolj pa se grenim zaradi Martine. Mislim, da je odločen človek, ki se bo znal žrtvovati v pravem trenutku, pa je le velik, naiven otrok! Zato pa ni moja krivda nič manjša! Kako prav imaš, da čas sam od sebe ne more zaceliti ran! Posebno ne takih! Še smrt je dostikrat premalo!

Bernard mu je prizanesljivo kimal in nekaj časa ni vedel, kaj bi mu rekel. Potem pa ga je oštel:

— Prav je, da si do sebe tako strog, vendar nimaš pravice, da v tem pretiravaš. Boš videl, da nimaš vselej prav.

Zdaj se je spomnil, da mu o obveščevalcu Petru, ki je bil tudi za temi zidovi, še ni povedal tako, kakor mu je povedala Martina, zato je rekel:

glavno mesto že v 13. stoletju in je ostal tudi pod Turki, ki so prišli semkaj tristo let pozneje, tudi pod Francozi, vse do današnje dne. Medtem ko Turki niso zapustili ne v mestu ne v deželi pomembnih objektov, so Francozi v 70 letih okupacije dobesedno preoblikovali vsa večja mesta in tudi Tunis.

JASMINOV CVET ZA MOŠKE

V središču mesta smo se spraševali, odkod pojoni vonj, ki se čuti, ne samo poleg parfumerij, ampak po vseh ulicah. Dognali smo, da je to vonj močno dehtečih jasmninovih cvetov, ki jih arabski prodajalci, častitljivi starci in bosonogi fantiči, nosijo na okroglih, iz protja pletenih pladnjih in jih ponujajo mimoidočim na terasah in v lokalih sedečim moškim kupcem. Pladnji z jasmninovimi cvetovi so nam na prvi pogled izgledali kot lepo okrašene torte. Može in fantje zelo radi kupujejo cvetove, ki si jih zatikajo za uho, v gumbnico ali žep, nekateri pa kar v usta in taki sede ali se sprehajajo. Če je že takšna navada, smo si dejali, in tudi kupili jasmnine. Kot pravi kavalirji smo jih, namesto za ušesa, dali ženam in drugim sopotnicam, ki so hvaležnost izkazale s tem, da so nas počastile z mrljim pivom.

Kupovanje jasmnine je le ena od še vedno globoko ukorenjenih tunizijskih navad, kar dokazuje, da se še močno prepletajo stara izročila z novim časom.

(nadaljevanje)

OKTOBER V TUNIZIJI

21

Doslej ni noben Žid zaradi izraelskih odnosov pretrpel nobene škode ali kakšnega nasilja zaradi židovske pripadnosti. Kaj takega si je težko zamisliti v katerikoli arabski državi. Podoba mesta ne odkriva samo lepih palač v francoskem in v sodobnem arabskem slogu, kar daje videz velemestnosti. Poleg kulastih mošej, spojenih skladno v okolje, je tudi več krščanskih cerkva in židovska sinagoga. Za razliko od vzhodnih islamskih molilnic, z vitkimi, okroglimi minareti s koničastimi vrhovi, so tunizijske dosti lepše. Stolpi minaretov so štiri ali večoglati in po vsej zunanji površini okrašeni s čudovitimi arabeskami. Vrhovi stolpov so pokriti z modro ali zeleno keramično opoko in s pozlačenimi drogovci ali krogli. Tudi balkoni za muhajzina, okoli stolpa pri vrhu, so grajeni zelo domiselno, z lepimi okraski.

1.0

ŽELEZAR

Novo mestne četrti sekajo široke, ravne avenije in se pravokotno stekajo na osrednjo Avenijo Habiba Burgibe v središču mesta. Poleg te je najlepša in najrazkošnejša Avenija kralja Muhameda (maroškega), ki jo po vsej dolžini krasijo palmovi drevoredi. Velemestni utrip je opazen tudi na Pariski in Kartaginski aveniiji, ki z Avenijo Svobode predstavljata najdaljšo poprečno komunikacijo prestolnice.

Vse vladne palače in večina osrednjih kulturnih in gospodarskih institucij so razvrščene ob Aveniji Habiba Burgibe. Tu se ponosno dviga tudi reprezentančni, 23-nadstropni hotel Afrika, neposredno ob obali, v začetku avenije, pa kot ogromen spomenik, piramidati hotel Lac. Ob senčnatih, širokih pločnikih se vrstijo najsoodnejše prodajalne, butiki, cvetličarne, parfumerije, kavarnе, restavracije in hoteli. V gostih krošnjah dreves neprenehoma nekaj cvrči, kot bi sto tisoč črčkov hotelo preglasiti ropot avtomobilov in glasbe iz številnih zvočnikov na restavracijskih terasah.

Ljudje vseh ras in narodnosti se drenjajo po pločnikih in nihče ne zbija pozornosti. Očitno so tu vajeni tako domačinov kot tujcev, bodisi z zapada ali vzhoda. Morda smo se prav zaradi tega počutili bolj sproščeno in domače, kot kjerkoli v drugih velemestih Evrope. Tu imaš res kaj videti, vendar se to ne more primerjati s starim delom izza obzidja Medine, prvotne naselbine iz 7. stoletja, ki so jo, takoj po prihodu na obrežje severne Afrike, zgradili Arabci. Zanimivo je, da je Tunis postal

KATERE CESTE BOMO GRADILI IZ PRESEŽKA VPISANEGA POSOJILA

Akcija za vpis posojila za ceste v jeseniški občini je uspela zelo dobro. Občani in delovne organizacije naj bi vplačali po razredu, ki ga je pripravila republiška skupnost za ceste, v jeseniški občini 19.073.986 dinarjev posojila. Ta znesek pa je bil presežen za 9.224.493 dinarjev ali za 48,36 odstotka.

Ker bo ves denar nad obvezno vsoto posojila, ki jo je bilo treba zbrati, lahko porabljen na področju tiste občine, kjer so ga občani in delovne organizacije zbrali, je izvršni svet občinske skupščine Jesenice pripravil predlog, katere ceste naj bi v prihodnje modernizirali iz tega denarja. Seveda pa bo mogoče ta denar uporabiti šele takrat, ko bo v celoti vplačan, se pravi, takrat, ko ga bomo vsi tisti, ki smo se obvezali vplačevati posojilo za ceste, tudi v celoti vplačali. Predlog bodo obravnavali vsi trije zbori skupščine občine Jesenice in če ga bodo potrdili, potem bodo iz viška posojila v prihodnjem obdobju rekonstruirali izključno regionalne ceste, ki so tudi sicer zajete v petletni načrt razvoja cestnega omrežja, pa sredstva za njihovo rekonstrukcijo in modernizacijo niso zadostna. Po sedanjem predlogu naj bi bil višek zbranih sredstev razporejen predvsem na štiri regionalne ceste, tja, kjer je že zdaj ugotovljeno, da sredstva v petletnem načrtu razvoja cestnega omrežja zanesljivo niso zadostna.

Največ sredstev bo manjkalo za rekonstrukcijo ceste Jesenice-Bled, na odseku Blejska Dobrava-Kočna. Predvsem bodo planirana sredstva nezadostna zato, ker je zemeljski plaz uničil del sedanje ceste in bo na tem odseku treba zgraditi cesto popolnoma na novo in jo premakniti na novo traso. Za ta dela manjka nad 4 milijone dinarjev. Če

bo iz viška sredstev posojila namenjenih za to cesto nekaj več kot 4 milijone dinarjev, je mogoče pričakovati, da bo cesta zgrajena do občinske meje onkraj Poljan. Do tja pa jo bodo že pred tem asfaltirali tudi iz Gorij in bi bila tako cesta v celoti modernizirana. Za modernizacijo ceste od Žirovnice do Begunj manjka predvidoma poldrugi milijon sredstev. Ko bi iz viška zbranega posojila zagotovili manjkajoča sredstva, bi lahko na tej cesti v celoti obnovili asfaltirano vozišče.

Po petletnem načrtu razvoja cestnega omrežja naj bi do leta 1980 modernizirali tudi dva in pol kilometra ceste iz Mojstrane proti Vratom. Za ta dela manjka okrog

pol milijona dinarjev in po predlogu naj bi jih namenili iz sredstev posojila. Nekaj sredstev, oziroma preostanek viška posojila, pa naj bi namenili za cesto Kranjska gora-Vršč, in sicer za obvozno vršiške ceste v Kranjski gori. Ta obvoznica je bila načrtovana že takrat, ko je bila grajena obvoznica na magistralni cesti. Potekala bo od sedanje vpadnice v Kranjsko goro ob strugi Pišnice ter se bo južno od hotela Lek priključila na sedanjo cesto proti Vršču. Tudi za to cesto manjka poldrug milijon dinarjev, ki naj bi jih zagotovili iz viška zbranega zneska posojila.

Če bo podpisano posojilo tudi v celoti vplačano in če bo obveljal predlog izvršnega sveta občinske skupščine, je pričakovati, da bodo z denarjem iz posojila za ceste opravljena obsežna dela na regionalnih cestah v jeseniški občini in da bodo zaradi dobrega uspeha pri zbiranju posojila nekatere ceste lahko v celoti modernizirane, na drugih pa bodo dela zastavljena in se bodo nadaljevala v prihodnjem petletnem načrtu.

ZDRUŽITEV »ZARJE« IN »ROŽCE« V TPP »GOLICA«

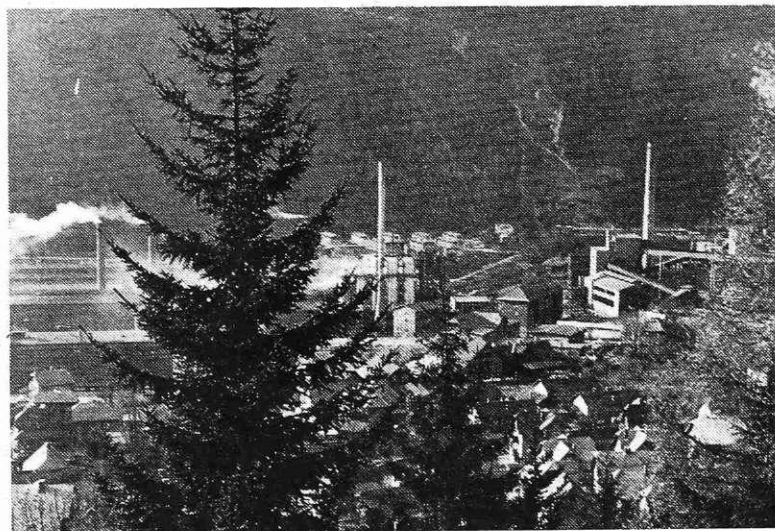
Pretekli četrtek so v trgovskih podjetjih Zarja in Rožca izvedli referendum, na katerem so se delavci izrekli za spojitve v novo organizacijo združenega dela. Referendum je zelo dobro uspel. V Zarji je za združitev glasovalo 86 odstotkov, v Rožci pa skoraj enako, 85,6 odstotka delavcev. S 1. januarjem 1977 bo na Jesenicah pričela s poslovanjem nova delovna organizacija: trgovsko proizvodno podjetje GOLICA.

Razumljivo, da pot do tega »finala« ni bila enostavna. Najprej so imenovali pet mešanih komisij in jim poverili sestavo elaboratov za določena področja. Dela in priprav za združitev so se lotili že v letošnji zgodnji pomladi.

Dejstvo je namreč, da sta razvoj in uresničevanje integracijskih procesov že dalj časa v središču gospodarske in družbenopolitične aktivnosti na Jesenicah. Ta aktivnost se je zlasti močno povečala v času konstituiranja združenega dela po načelih nove ustave. Integracijska

zaradi manjšega obsega dela ne kaže organizirati v vsaki temeljni organizaciji.

Na kraju velja še povedati, da so se delavci Zarje na omenjenem referendumu izrekli tudi za združitev s SOZD ABC Pomurka. S to združitvijo se je TPP GOLICA vključila v širši slovenski gospodarski prostor, kar ji bo omogočilo povezovanje proizvodnje in trgovin ter medsebojno soodvisnost na področju dohodkovnih odnosov. Doseženo povezovanje in združevanje dela in sredstev pa nikakor ne bi smelo

prizadevanja so bila prisotna tudi v trgovskih delovnih organizacijah. Znana je združitev Zarje in Delikatese ter ROŽCE iz ABC Ljubljana. Toda kljub tem pozitivnim premikom, je ostala oskrbovalna funkcija trgovine znotraj občine še vedno precej razdrobljena, navzven pa premalo povezana. To stanje je negativno vplivalo na uresničevanje razvojnih ciljev trgovine, dezorituriranost ponudbe, prevelike zaloge določenih artiklov, šibko povezovanje s proizvodnjo, kadrovske težave in ne nazadnje, na razvoj samoupravljanja.

Te ugotovitve so bile iztočnica trgovskim organizacijam Zarje in Rožce za povezovanje in združevanje dela in sredstev, s čimer bi učinkoviteje odpravljali opisano stanje in v ovire.

Poleg tega bi se netrgovski dejavnosti Zarje - temeljni organizaciji Industrija - obrt, odprle širše možnosti poslovne povezave in sodelovanja.

Na teh izhodiščih je bila zasnovana aktivnost, ki je privedla do spojitve. Pri tem so v Zarji in Rožci odigrali pomembno vlogo organi samoupravljanja in družbenopolitične organizacije.

V novi delovni organizaciji TPP GOLICA bo zaposlenih okoli 440 delavcev, združevala pa bo naslednje temeljne organizacije: Rožco, Delikateso, Zarjo in Industrijo - obrt.

Na ravni delovne organizacije se bodo oblikovale skupne strokovne službe, le za tiste zadeve, ki izvirajo iz skupnih potreb vseh temeljnih organizacij, in tiste zadeve, katerih

biti zaključen proces, temveč le ena od pomembnih etap v smeri nadaljnjih prizadevanj.

Upravičeno lahko pričakujemo, da bo TPP GOLICA uspela uresničiti pričakovanja naših občanov, v svoji oskrbovalni funkciji, smotrni naložbah v nove prodajne površine ter z ustrezno kvaliteto dejavnosti.

Vibr

PRIZNANJE DELAVCEM SGP SAVA

Pretekli teden je bila v Kranjski gori vsakoletna svečanost splošnega gradbenega podjetja Sava Jesenice. Na svečanosti so podelili nagrade za deset, petnajst in dvajsetletni delovni jubilej, katere je podelil predsednik centralnega delavskega sveta podjetja Jernej Vrevc.

Predsednik sindikalne organizacije Franc Vončina pa je izročil knjižne nagrade posameznikom za delovanje na samoupravnem in družbenopolitičnem področju ter posameznikom za delo, za katero je Sava prejela posebno plaketo železarne Jesenice.

Posebno obeležje je dobila svečanost s podelitvijo državnih odlikovanj delavcem, katere je odlikoval predsednik republike, tovariš Tito. Odlikovanja je izročil predsednik skupščine občine Jesenice Slavko Osredkar, ki je bil gost svečanosti. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo sta dobila Slavko Grumerc in Rudi Hlebanja. Red dela s srebrnim vencem Mehmed Alijagič, Franc Biček, Vincencij Lužovec, Mujo Pivač, Jože Rožanc in Egidija Smrkar, medaljo dela pa Hugo Oitzl.

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

V petek, 24. decembra, so na skupnem sestanku predsednikov KK SZDL in OO ZK obravnavali izvajanje akcijskega programa o razvoju kmetijstva v občini, problematiko organiziranosti in dejavnosti SZDL ter ocenili skupne akcije v 1976. letu. Zmenili so se tudi za okvirni program dela v prihodnjem letu.

Na skupni seji komiteja OK ZK in predsedstva OK ZSMS Radovljica, 21. decembra, so ocenili rezultate akcije dnevnih Mladine v decembru ter se dogovorili o skupnih programih te akcije za 1977. leto. Sprejeli so več pomembnih sklepov, glede izvajanja novih zakonov o ljudski obrambi, varnosti in družbeni samozasčiti. Dogovorili so se tudi o pripravah na praznovanje 40-letnice ustanovnega kongresa KPS in prihoda tov. Tita na čelo KPJ, ki bo prihodnje leto. Sklenili so, da bodo v januarju sklicali posvet vseh sekretarjev OO ZK, januarja pa bo tudi zasedanje OK ZK.

Na razširjeni seji komisije za idejnopolični in idejna vprašanja prosvete in kulture, pri komiteju OK ZK Radovljica, so 20. decembra razpravljali o pripravah za organizacijo skupnih služb SIS, o integraciji delavske univerze in šolskega centra Radovljica ter o integraciji delavske univerze in šolskega centra Radovljica ter o uresničevanju programa idejnopoličnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev. Razprava je tekla tudi o osnutku razvoja usmerjenega izobraževanja v regiji in občini.

Aktivno poverjenikov Komunistov je na 4. seji 16. decembra spregovoril o neposrednih nalogah pri informiranju in idejnopoličnem delu v OO ZK glavni in odgovorni urednik slovenske izdaje časopisa Komunist Vlado Krivokapič. Poverjeniki so tudi obravnavali poročilo o delu aktivov v letošnjem letu s posebnim poudarkom na uresničevanju programa akcije Človek, delo, kultura. Na seji so sprejeli okvirni program dela aktivov in obvezni osnovni program usposabljanja članov ZK v občini za 1977. leto.

Klub radovljjskih študentov pri OK ZSMS je v petek, 17. decembra, v sejni dvorani občinske skupščine Radovljica sklical javno tribuno o problematiki štipendiranja, ki so se udeležili tudi predstavniki skupščine in družbenopolitičnih organizacij.

Aktivni komunistov-neposrednih proizvajalcev je 23. decembra kritično obravnaval gospodarska gibanja v občini po uveljavljanju novega plačilnega sistema in ocenil proizvodne rezultate in družbene dejavnosti v 1976. letu. Beseda je tekla tudi o organiziranosti ZK v združenem delu, s posebnim poudarkom na krepitvi socialno kadrovske strukture v prid delavcev, žena in mladine.

Do 28. decembra so imele seje skupščine vseh občinskih SIS družbenih dejavnosti, na katerih so obravnavali in sklepali o valorizaciji letošnjih finančnih sredstev in o uskladih OD zaposlenih v SIS po merilih republiškega državnega dogovora o delitvi dohodka. Sklep o valorizaciji so najprej sprejeli zbori uporabnikov v SIS, nato pa še delegati zbora združenega dela občinske skupščine, ki je imel ločeno sejo 29. decembra.

Po podatkih komiteja OK ZK Radovljica je v 1976. letu sprejeli v ZK 278 novih članov, večino iz vrst mladih neposrednih proizvajalcev in na ta način že v številnih OO ZK dosegli delavsko večino. Socialno kadrovska struktura ZK v občini je s 40 % neposrednih proizvajalcev in s 15 % mladih bistveno boljša kot prejšnja leta, vendar pa še ni zadovoljiva glede števila žensk v ZK. Vsi novo sprejeti so opravili uvodne seminarje in se udeležili drugih oblik idejnopoličnega usposabljanja.

Do konca januarja 1977 bodo v vseh 120 osnovnih organizacijah in osmih konferencah osnovnih organizacij sindikatov v radovljjski občini opravili letne konference, ki so že v polnem teku. Do konca leta bodo sklicali okoli tretjino vseh konferenc, na katerih ocenjujejo enoletno delo in sprejemajo programe za 1977. leto.

Med najpomembnejše izvoznike v radovljjski občini sodi tudi LIP Bled, ki je kljub težavam pri nabavi hlodovine uspešno prebrodil letošnje leto, kar gre pripisati izredni prizadevanosti celotnega kolektiva pri preusmerjanju proizvodnje. S planom za 1977. leto so si zadali nalogo, da bodo izvozili na tuje za 5.487.000 dolarjev proizvodov, kar predstavlja največji izvoz v zgodovini podjetja.

Kot kaže, bo letošnji izid poslovanja delovnega kolektiva Iskra Otoče razmeroma ugoden. Računajo, da bodo ustvarili preko devet milijonov presežka dohodka. Da bi to uresničili, so morali proizvesti in prodati kar za 136 milijonov din izdelkov in izvoziti v evropske in druge dežele sveta za blizu dva milijona dolarjev instrumentov.

Od 1. septembra do 1. decembra je urbanistična inspekcija pri OS Radovljica registrirala na Goški ravni 40, na Taležu 12 in na Blatu dve črni gradnji počitniških hišic, ki so postavljene na območjih, z urbanističnim načrtom predvidenih kot vikend cone. Ker so objekti pretežno starejšega značaja in grajeni na dovoljenih območjih, jih bodo najbrž legalizirali.

Stanovanjska skupnost Radovljica je v 1976. letu zagotovila precej boljše razdelitev stanovanj. Letos je bilo zgrajenih 200 družbenih stanovanj, od teh 46 iz solidarnostnih sredstev. Skupnost je zastavila plan financiranja sanacije 14 stanovanjskih objektov, ki so bili najbolj poškodovani ob letošnjih potresih. Šest stanovanj so že obnovili, osem pa jih bodo prihodnje leto.

V 28 oddelkih zavoda za otroško varstvo v radovljjski občini je vključenih letos 680 predšolskih otrok, kar je 50 več kot lani. Letos so vključili v vzgojno delo tudi okoli 80 otrok v Zasipu, Stari Fužini in Srednji vasi, kjer nimajo svojih vrtcev. Prihodnje leto bodo začeli z gradnjo vrtca na Bledu in nato še v Lescah, kjer so zmogljivosti najmanjše.

Za najstarejše občane KS Radovljica je koordinacijski odbor za vprašanja starih pri KK SZDL 24. decembra pripravil v radovljjskem domu upokoencev tradicionalno novoletno srečanje. Na srečanju so jim spregovorili o aktualnih problemih v krajevni skupnosti in jih informirali o poteku akcije za gradnjo doma za stare občane. Pripravili so jim krajsi kulturni program in jih pogostili. Bolehne starostnike je delegacija ZSDL obiskala na domu in jim izročila novoletna darila.

Delavska univerza Radovljica je v šolskem letu 1975/76 na deseti oddelkih za odrasle raznih šol izobraževala 286 rednih slušateljev. Na področju družbenega izobraževanja je priredila tri politične šole in 19 seminarjev, ki jih je obiskovalo 844 slušateljev. 12 strokovnih tečajev je opravilo 230, deset jezikovnih 167 in šest gospodinskih tečajev 112 slušateljev. 98 predavanj obrambne vzgoje se je udeležilo 13.965 in 15 družbenopolitičnih predavanj 543 občanov. Skupaj je bilo v raznih oblikah izobraževanja vključenih v tem šolskem letu nad 20.000 slušateljev in občanov.

V sodelovanju s KUD Zasip, je osnovna organizacija ZSMS Zasip, v okviru praznovanja 100-letnice rojstva Ivana Cankarja, pripravila v soboto, 18. decembra, zvečer v zaspikem kulturnem domu literarni večer. Predstavili so se gorenjski literarni ustvarjalci, ki so brali svoje pesmi in prozne sestavke, s katerimi so že nastopili v nekaterih drugih slovenskih krajih.

V avli osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici je bil v soboto, 18. decembra, občni zbor planinskega društva Radovljica, na katerem so udeleženci obravnavali poročilo o enoletni dejavnosti društva in njegovih sekcij, ki je bila kljub kadrovskim težavam zelo uspešna. Sprejeli so program dela za 1977. leto in izvolili novo upravni odbor.

Razstavo umetniških izdelkov iz stekla in keramike Ljubice Ratkarjevec-Kočica iz Rogaske Slatine v Ščivci hiši v Radovljici si je v novembru ogledalo blizu 700 obiskovalcev, med katerimi je bilo tudi precej mladine in tujcev. Veliko zanimanje vlada tudi za decembrsko razstavo slik hrvaškega umetnika Ivana Pessija, ki bo na ogled do 3. januarja.

Lutkovna sekcija pri KUD Ljubno, ki šteje sedem rednih članov, je za novoletne praznike, pod vodstvom Marjanca Ambrožič, pripravila igrice Baterija inž. Lisca in Strah ima velike oči. Razen za domače otroke, bodo nastopili ljubenski lutkarji tudi za otroke delavcev Iskre v Otočah in v Kranju. Dogovor teče tudi za gostovanje v drugih krajih občine, pripravljeni pa so nastopiti povsod, kamor jih bodo povabili.

Od 25. do 30. decembra nastopa v vseh krajevnih skupnostih 25-članski Linhartov oder mladih, ki pod režiserskim vodstvom Alenke Vrabčeve uprizarja za predšolske otroke in učence I. in II. razreda igrice Zadržanje sanje dedka Mraza. Za novoletne praznike je v sodelovanju z OK SZDL, sindikati in Zvezo prijateljev mladine vse prireditve pripravila ZKPO Radovljica.

MINILO JE 36 LET OD SMRTI TONETA VERGLJA

Spomin na revolucionarja prve generacije članov Komunistične partije Jugoslavije, ki je vse življenje, že od rane mladosti namenil revoluciji, delavskemu razredu.

Rodil se je v družini, katere oče je bil zaveden Slovenec, delavec v železnici, rojen onkraj Karavank, njegova mati pa na Jesenicah. Mati je dala življenje šestim otrokom. Vse sta vzgojila v naprednem duhu. Nebogljivi Tone se je rodil 6. 6. 1900. Že v mladosti je zaradi posledic bolezni postal invalid, delno ohromljen po eni strani telesa. Dokončal je

osem razredov osnovne šole in bil prirodno zelo inteligenten. Ko je bila končana prva svetovna vojna in je propadla avstroogrska monarhija, je tudi jugoslovanske delavce zajel oktobrski duh ruske revolucije. Kot zaveden sin delavca je stopil po osnovanju komunistične delavske partije v njene vrste. Kot mnogo obetajočega borca ga je partija pozvala v Ljubljano v politično šolo v letu 1919–1920, katero je napravil z odliko. Zaradi svoje sposobnosti je določen čas deloval v uredništvu partijskega tiska, leta 1920 pa je bil poslan kot delegat na vukovarski kongres, na katerem je bil sprejet najbolj revolucionarni program. Nato je bil izvoljen v pokrajinski komite KPJ.

Po vidovdanskim ustavi, ki jo je izglasovala takratna jugoslovanska vlada, je bila KPJ razpuščena, prav tako levičarski delavski sindikati, člani KPJ pa so bili preganjeni in zaprti. Tako je tudi Tone takratna oblast spravila za nekaj časa za zapah. Toda to ga ni odvrglo od političnega dela. Ravno zaradi tega od takratnih oblastnikov vse življe-

BIL JE MOŽ PRETEHTANIH ODLOČITEV IN NJIHOVEGA DOSLEDNEGA IZVAJANJA

V mrzlem nedeljskem popoldnevu, ko je sonce ožarjalo Julijce, se je društveni prapor zadnjič poklonil svojem doslej najbolj zaslužnemu članu in častnemu predsedniku. Poslovili smo se od človeka, ki nam je bil kot človek in delovni tovariš izredno blizu. Življenje mu je bilo delo. Poznal je besedo moram, ta beseda pa pomeni resnico in pomeni življenje. Njegovo delo je veliko pomenilo pri krajanah. Uveljavil se je in bil spoštovan med krajanji. S svojo iskreno besedo je marsikomu vtil novega upanja in novih sil, ki so nam tako potrebne v današnjem, sila dinamičnem svetu in življenju.

Danes se nam zdi, da ni mogoče najti besed, s katerimi bi zajeli njegovo bistvo, povedali kaj v njem občudujemo, kaj spoštujemo, zakaj smo mu dolžni globoko zahvalo. S svojim neugnanim delom se je trajno zapisal v življenje kraja pod ponosnim Triglavom. Njegova pretehtana beseda je vselej prinesla red in jasnost, postavljala na množičnih sestankih probleme na pravo mesto in jim odpirala rešitve.

Janez TARMAN je bil mož z zanesljivim občutkom za pravo, ustvarjalno in resnično besedo. Znal se je tudi odločno upirati poskusom zlorabljanja, za kar se je vedno dosledno in odločno zavzemal.

Navada in dolžnost je, da v trenutkih slovesa premerimo obzorje, ki ga je kdo oblikoval sebi in nam s svojimi načeli in delovanjem. Kadar je Janez Tarmar kaj organiziral, tedaj ni bilo zastojev, velikih zmot, temveč načrtovitost v iskanju najbolj pravnega v tistem trenutku. To je bila dragocena spodbuda njegovim sodelavcem. Zato bomo še posebej boleče pogrešali njegovo široko razgledanost. Čvrsto je stal v svoji zagnanosti in zanj živel, da se nam je zdelo, da ne živi za nič drugega, da nima svojega zasebnega življenja, radosti in bolečin. Pa je bila naša misel tragično zmotna.

Vse premalo zahval smo mu izrekli za njegovo nesebično delo. Najbolj bridko je slovo tedaj, kadar ga spremlja občutek dolga. Janez TARMANU, oziroma po domače PEZDIRNIKO-VEMU očetu, ne bomo mogli poravnati dolga hvaležnosti in spoštovanja, ki ju je vreden kot delavec, organizator in mobilizator napredka kraja ter dober in plemenit človek.

nje ni dobil zaposlitve. Tako se ga spominjam že v letu 1919 spomladi, ko je bila osnovana organizacija KPJ v Bohinju, poleg Alberta Hlebeca, člana pokrajinskega komiteja KPJ, ko sta nam pojasnjevala program za vpis v delavsko komunistično stranko. Tam smo prejeli tudi izkaznice, ne glede na starost, nekateri smo bili stari komaj 15 let. Tam nam je Albert Hlebec dejal: »Vaše pesti so vam garant, da buržoazija pri nas ne bo več mirno spala!«

Drugič sem se srečal z njim, ko je bila ustanovna konferenca napredne mladine julija 1922 pri izviru Savice. Vodil jo je tov. dr. Albert Leneš. Navzoči so bili tudi Tina in Tone Vister ter Jože Ažman iz Nomenja. Tretjič pa sem bil skupaj z njim julija 1927, ko je bila sklicana konferenca napredne revolucionarne mladine. Takratni mladinci Bohinja smo lepo poskrbeli za sprejem in prevoze, kar pa je prišlo na ušesa takratni žandarmeriji in je bilo vse to preprečeno. Več Bohinjcev je bilo aretiranih, med njimi tudi Tone in njegova sestra Anka. Tonetu je pri pretepanju počila lobanja in je posledice tega nosil vse življenje.

Cetrtič sem se srečal z njim na njegovem domu spomladi 1931, nekaj dni za tem, ko je prišel iz konfinacije iz Vidma pri Krškem, kamor ga je takratna oblast poslala. Prišel sem k njemu po nalogu Jožeta Ažmana iz Nomenja, takrat člana okrožnega komiteja KPJ, da se organizira kurirski ilegalni kanal prek Karavank in povežava s CK KPJ, ki je bil takrat na Dunaju. To sta Tone in Jože tudi izvedla. Takrat so obnovili tudi ilegalno organizacijo KPJ na Jesenicah, ki je bila v popolnem razsulu, zaradi terorja in preganjanja, ker so bili člani postavljeni izven zakona. Toda to ni zadržalo mladih: Čufarja, Gregorčiča, Bokala, Guzelja, Toneta Talarja, Albina Sušnika, Franca Krašovca in Albina Pibernika za vstop v članstvo KPJ. S svojim delom so dokazali, da so vredni člani KP. Pozneje so tudi dali življenja za zmago revolucije.

Ta preosnova partije se je odražala že v letu 1935, pri veliki stavki kovinarjev. Po tem letu so stopali še novi mladi v članstvo, za vse pa je bil duhovni oče tovariš Tone. Bil je zelo priljubljen, s svojimi nastopi je znal vplivati na mlade, katere je najbolj razumel. Pri delu ni poznal sektaštva.

Vsa ta težko prehojena življenjska pot mu je zapustila težke posledice pri zdravju. Malo pred okupacijo je bil v ljubljanski bolnici operiran na žolčniku, vendar je podlegel, kljub temu, da so si zdravniki močno prizadevali, da ga ozdravijo. 12. marca 1941 je bil pokopan s skromnim spremstvom na ljubljanskem pokopališču. Najbrž pa ga je naravna smrt rešila, da ni pozneje doživel strašne smrti, ki mu jo je namenil gestapo, ki je pri domačih že poizvedoval, kje se nahaja. Oče jim je povedal, da v Ljubljani, in ko je gestapo vprašal, v kateri ulici, je oče dejal: »Na Zalah, 11. grob.« Gestapovci so skrušenemu očetu odgovorili: »Sreča za njega in tudi za vas.«

Te vrstice sem napisal v spomin na 35-letnico njegove smrti in zato, da se ne pozabi njegov prispevek pri vzgoji revolucionarjev, ki so povečini dali svoja življenja v času, ko je bil slovenski narod zapisan uničenju.

Ljudež Tišov

DELO GASILCEV NA KOROŠKI BELI

V prostovoljnem gasilskem društvu Koroška Bela namenja veliko pozornost preventivi, operativi in pomlajevanju članstva. Za dobro izvežbanost članstva je potrebno čim več teoretičnega in praktičnega znanja, zato mora vsak član društva opraviti tečaj za izprašane gasilca, med letom pa se udeleževati suhih in mokrih vaj.

Med letom smo imeli več mokrih vaj, med drugim za krajevni praznik Javornik – Koroška Bela vajo na Potokih, ob tednu požarne varnosti pa nočno vajo na Koroški Beli. Udeležili smo se sektorske vaje v Planini pod Golico in nočne vaje v Mostah pri Žirovnici.

Pri pregledu hidrantov pa smo ugotovili vrsto pomanjkljivosti, zato pričakujemo od podjetja Vodovod, da bo te pomanjkljivosti v prid požarne varnosti v vasi odpravilo. Gasilci pa imamo v delu omariče, v katerih bo orodje, potrebno pri gašenju iz podtalnih hidrantov. To bo velika pridobitev, saj bodo v omaričah štiri »C« cevi, hidrantni nastavek, ključ za odpiranje hidranta in ročnik.

Gasilsko društvo je pred leti s pomočjo vaščanov kupilo novo motorno brizgalno Rosenbauer, lansko leto pa novo orodno vozilo TAM – 2001, ki ga moramo še dokončno opremiti z orodjem, da bo lahko služilo gasilstvu. Tudi dom gasilcev je potreben dokončnega popravila, saj bomo praznovali 80-letnico ustanovitve delovanja društva, za vse to pa so potrebna velika finančna sredstva, ki jih društvu vedno primanjkuje.

Upravni odbor društva je na seji sklenil, da organiziramo nakup ročnih gasilskih aparatov na prah »S«. S temi aparati lahko gasimo: bencin,

NACISTIČNI ZLOČIN PRED 35 LETI

Tridesetega decembra 1941 so nacisti v Dragi pri Begunjah ustrelili Lavoslava Planinščka in Nikolaja Lončnerja, istega dne pa v Celovcu Antona Ivančiča. Vsi trije so bili primorski rojaki, prva dva sta bila aretirana na Jesenicah v prvi polovici maja, medtem ko so Ivančiča Nemcem izročili ustaši.

Lavoslav Planinšek je bil doma iz Podgore pri Gorici in se je naselil na Jesenicah po končanih bojih na Koroškem leta 1919, kjer je sodeloval kot prostovoljec, v enotah tržaškega bataljona. Bil je zaveden primorski rojak in na Jesenicah, kjer je imel svoje carinsko posredništvo, je veliko pripomogel k lajšanju bede primorskih rojakov, ki so bili prisiljeni, zaradi fašističnega preganjanja bežati preko meje v Jugoslavijo. Zadnja predvojna leta je bil tudi predsednik primorskega emigrantskega društva SOČA na Jesenicah. Po vojni smo lahko slišali, da so ga nacisti osumili sodelovanja z angleško obveščevalno službo, to pa je kaj malo verjetno.

Nikolaj Lončner, doma z Nemškega Ruta v Baški grapi, je bil že od leta 1928 aktiven sodelavec ilegalne protifašistične organizacije TIGER na Primorskem. Bil je eden najbolj aktivnih članov te organizacije in kar dobrih 12 let je prek bohinjskih gora prenašal čez mejo slovensko literaturo.

V začetku decembra 1931 je padel v zasedo, ko se je vračal iz sestanka na Suhi pod Rodico, in fašista sta ga odpeljala proti Rutu. Na poti je z naglo kretnjo potisnil oba fašista pod strmo stezo in srečno pobegnil čez mejo v Jugoslavijo. Nastanil se je na Jesenicah, kamor je prišla za njim kasneje tudi njegova družina. Tako je začel svoje delovanje v obratni smeri. To mu je bilo tem lažje, ker je imel v Nemškem Rutu več predanih borcev proti fašizmu, katere je prav on uvedel v ilegalno delovanje proti fašizmu, to sta bila med drugim tudi brata Jože in Tone Koder, od katerih prvi je padel 20. februarja 1942 na Stolu.

Nikolaj Lončner je bil skromen človek, ki je živel le za svoje ideale in za svojo družino, vedno pa pripravljen tvegati življenje za svoj zasluženi narod.

Anton Ivančič, ki je bil pred aretacijo zaposlen v Gorjah, je bil tudi

primorski rojak. V jeseni leta 1940 je bila za njim razpisana tiralica z nagrado tistemu, ki ga prijavi.

Nemška obveščevalna služba je nekako dognala, od kje izvirajo nekatere sabotaže na Koroškem, in je od jugoslovanskih oblasti zahtevala aretacijo Ferda Kravanja, nekoga koroškega rojaka Kneza in Antona Ivančiča. Ivančič, ki je pravočasno zvedel, da ga bodo aretirali, se je skrival, vendar se je našel nekdo, ki se je polakomnil judeževih grohov in ga je ovdal. V Beogradu sta bila obsojena, Kravanja na pet let zapor, Ivančič pa na štiri leta. Zaporno kazen je Ivančič prestajal v Sremski Mitrovici. Kmalu po razpadu stare Jugoslavije so ga ustaši izročili Nemcem, ki so ga dneva ustrelitve imeli zaprtega v Celovcu. s. š.

PRIZNANJA ZA DELO V DRUŠTVU INVALIDOV

Te dni je imel izvršni odbor društva invalidov Jesenice v Kranjski gori svojo zadnjo sejo v tem letu. Na seji so potrjevali predračun izdatkov za leto 1977, poslušali poročilo komisij za šport in kulturo ter razpravljali o akcijskem programu za leto 1977. Izvršen je bil tudi sklep predzadnje seje IO, da se posameznim članom podelijo pismena priznanja za delo, ter nekaterim posameznikom, oziroma poverjenikom v krajevnih skupnostih.

Pohvale so prejeli: Jože Bulovec, Danica Hostnikar, Janez Čerin, Tončka Jakelj, Marija Klinar, Esad Mahmutović, Jože Mrovlje, Vinko Oman, Mira Orel, Marica Potočnik, Peter Papič, Alojz Rebolj, Kristina Rubin, Franc Štager, Izidor Zupan in Silva Potočnik.

Knjžne nagrade pa so prejeli člani, ki so v tem kratkem času pokazali resnično veliko aktivnost pri delu v društvu.

To so bili: Boris Brginc, Milena Juran, Martin Petrič, Martin Jan, Darko Krakar in Janez Iskra.

Ob zaključku zadnje seje v letošnjem letu pa je bila želja vseh nas, da bi tudi v bodoče delali tako aktivno in složno in da bi program dela za leto 1977 tudi v celoti realizirali.

Jože Mrovlje

OBRAMBNI DAN V MOJSTRANI

V soboto, 25. decembra, je pripravila osnovna šola 16. december Mojstrana, v okviru praznovanja 35-letnice JLA, skupaj s krajevnimi skupnostjo, člani ZB NOV, ZRVS, gasilci ter pripadniki JLA, obrambni dan.

35-let je minilo, ko je bila v mestu Rudo ustanovljena prva proletarska brigada, ki se je legendarno borila proti okupatorju. Da bi čimbolje proslavili ta dan, smo v soboto na naši šoli imeli obrambni dan šole. To je bil za učence velik dogodek. Spoznali smo, kako se bomo morali obnašati v primeru vojne in tudi kako lepo je živeti v svobodni domovini!

Težko smo pričakovali sobotnega jutra. V prvih dveh urah pouka smo si ogledali zanimive barvne filme o splošnem ljudskem odporu in načinu

sodobne obrambe. Vuko Lešnjak pa nam je predaval o osnovnih značilnostih naše armade, njenem nastanku in boju za osvoboditev domovine ter njenih nalogah pri varovanju pridobitev socialistične revolucije.

Med zanimivim pogovorom nas je zmotil alarm – enominutni zavijajoči zvok, ki se je jedko zarezal v mirni dan... Solo smo zapustili v slabi minuti, brez panike in disciplinirano. Vsak razred je imel natanko določen izhod. Učenci 7. razreda so bili oskrbovalci s hrano, vendar so šolo zapustili ravno tako hitro kot ostali učenci. Naša skupina je odšla iz šole pri zadnjih zasilnih vratih in bežala ob bregu pod Grančiče čez most na Bistrici v Mlačco, kjer je bilo zborna mesto. Da bi bilo vzdušje popolnejše, je za nami pokalo in se kadilo, kot bi šlo zares.

V Mlačci smo postavili šotor za prvo pomoč in poslali kurirja v štab, ki je bil pod smrekami ob vhodu v sotesko. Kurirji so sporočili, da smo varno prispeli in sprejeli nalogo. Prvi, drugi in tretji razred so postavljali zaklonišča iz vej in snega, četrti razred je bil določen za opazovanje, peti razred je zavzel stražarska mesta, šesti, sedmi in osmi razred pa si je ogledoval orožje, ki so nam ga razkazovali vojniki karavle Belca. Razstavljali smo mitraljeze in puške, pri tem pa so nas vojniki celo pohvalili. Dekleta osmega razreda pa so se urila v prvi pomoči.

Čeprav smo bili zelo zaposleni, nas je kar pošteno zeblo, saj je čez sneženo planjavo in med smrekami zavijal hladen veter in nas prehladal do kosti.

Ko je bil dan alarm za konec napada, smo razvili zastavo pionirskega odreda in s pesmijo odkorakali do šole. Spotoma smo nabirali še dračje in vejevje za taborni ogenj. Pred šolo so nas čakali gasilci, ki so nam opozorili na suho gašenje šole in gasilske vaje. Nato smo odšli v telovadnico, kjer so se fantje pomerili v streljanju. Vendar so se našla tudi pogumna dekleta in dokazala fantom, da tudi one nekaj znajo. Mojca Janša, učenka 7. razreda, je celo premagala vse fante in osvojila prvo mesto.

Taborniki so pred šolo zakurili taborni ogenj in postavili šotore. Za zaključek smo zapeli ob ognju nekaj borbenih pesmi.

Kljub rdečim noskom in premrzlim rokam nam bo obrambni dan naše šole še dolgo ostal v spominu kot izjemno doživetje.

Mirjam Klinar, 8. r.

USPEŠNI LOČENI SEJI OBEH ZBOROV SKUPŠČINE KULTURNE SKUPNOSTI JESENICE

Pretekli petek, 23. decembra, sta predsednika Stanko Čop in Peter Sitar sklicala ločeni seji zborov izvajalcev in zborov uporabnikov skupščine kulturne skupnosti Jesenice. Ob izredno dobri udeležbi se je prvi zbor sestel ločeno že tretjič, drugi zbor pa ob zelo slabi udeležbi, drugič. Vsekakor pa se moramo pridružiti mnenju delegatov, da sta bili obe seji dobro pripravljene in kvalitetni. Obe zboroma so bila, poleg potrjevanja zapisnika zadnje seje skupščine in delegatskih vprašanj, v razpravo predložena naslednja vprašanja:

DEVETMESEČNO POROČILO O URESNIČEVANJU PROGRAMSKIH NALOG IN FINANČNEGA NAČRTA

Po zakonu o kulturnih skupnostih in družbenem dogovoru o skupni in splošni porabi v občini Jesenice za leto 1976, morajo organi skupnosti in združeno delo med letom ocenjevati izvajanje in uresničevanje družbenega dogovora ter usklajevati dejansko porabljenih sredstev z dovoljenimi in zbranimi sredstvi ter ocenjevati uresničevanje programov izvajalcev in njihovih storitev. O tem je na dveh sejah razpravljala izvršni odbor skupščine kulturne skupnosti, ob sklepu leta, ko so v oblikovanju programi dela za prihodnje leto, pa je bila presoja o tem predložena tudi obema zboroma. To še toliko bolj, ker kritična presoja letošnjega devetmesečnega dela mora biti v nekem smislu osnova za oblikovanje programov za naslednje leto.

Delegati obeh zborov na devetmesečno poročilo, ki so ga prejeli z vabilom za sejo, niso imeli bistvenih pripomb. Iz njega je namreč razvidno, da je bila večina programiranih del močno presežena, razen nekaterih, ki pa se tičejo predvsem poklicnih kulturnih ustanov, ki po dogovoru opravljajo določena dela kulturni skupnosti Jesenice. Vsekakor pa bodo prizadevanja kulturne skupnosti in posameznih izvajalcev v prihodnje morala biti usmerjena v prizadevanja za še hitrejši razvoj kakovostne kulture, nič manj pa v vsebinska vprašanja bodočega kulturnega snovanja v občini.

Pri tej obravnavi najbolj preseneča to, da delegati zborov uporabnikov na poročilo niso imeli pripomb, čeprav bi prav oni morali devetmesečno poročilo kritično oceniti. Vsekakor je to nedvomno znak, da poročilo ni bilo obravnavano niti v delegacijah, toliko manj pa še med delavci in občani, ki naj bi imeli najpomembnejši vpliv na programe izvajalcev. Delegat iz Železarne – TOZD Hladna predelava, je celo pripomnil, da je vabilo za sejo dobil dva dni pred sejo, čeprav je bilo pristojni službi v Železarni dostavljeno že 14 dni pred sejo. Razumljivo, da ob tako neustreznem samoupravnem komuniciranju ni mogoča kakršnakoli širša razprava.

MINIMALNI KULTURNI STANDARDI

Posebna strokovna delovna grupa pri skupščini kulturne skupnosti SR Slovenije je pripravila predlog minimalnih standardov, ki so v tem času v javni razpravi v vsej Sloveniji. Ta zahteva namreč izhaja iz ustavnih določil, da je potrebno s samoupravnimi sporazumi opredeliti merila in kriterije, ki bodo v pomoč pri svobodni menjavi dela na eni strani, na drugi pa v pomoč prizadevanjem za skladnejši razvoj kulture v republiki, oziroma za objektivnejše koriščenje sredstev solidarnosti in vzajemnosti, ki jih prispevajo vse občinske kulturne skupnosti. Ta zahteva je opredeljena tudi v srednjeročnem razvojnem načrtu SR Slovenije.

Minimalni kulturni standardi so oblikovani na osnovi nekaterih kazalcev in spoznanj o kulturnih potrebah in navadah delovnih ljudi na Slovenskem ter standardov, ki jih je za nekatera področja opredelil UNESCO. Ker bo uresničevanje minimalnih standardov zahtevalo na eni strani znatno večja finančna sredstva, na drugi pa tudi večje prelivanje sredstev solidarnosti in vzajemnosti med posameznimi občani, predlog mora biti obravnavan, tako med uporabniki kulturnih dobrin in vrednot kakor tudi med samimi izvajalci kulturnih programov.

Oba zboroma sta bila na seji seznanjena z nekaterimi posebnostmi, pa tudi posledicami, ki jih bo sprejem minimalnih standardov povzročil. Sklenili so, da bo o predlogu tekla javna razprava do 15. januarja 1977, ko bodo na seji skupščine kulturne skupnosti o tem ponovno spregovorili in strnili pripombe na predlog.

URESNIČEVANJE DELEGATSKIH RAZMERIJ V KULTURNI SKUPNOSTI JESENICE

Predsednik izvršnega odbora skupščine kulturne skupnosti Jesenice Joža Varl je v zvezi z uresničevanjem delegatskih razmerij v kulturi poudaril, da je bilo to vprašanje stalno prisotno v delu organov kulturne skupnosti Jesenice. Še posebej

no poglobljeno in kritično pa so o tem v letošnjem letu spregovorili komunisti, ki delujejo na področju kulture. V nadaljevanju je obrazložil ugotovitve in stališča, ki so jih sprejeli na sestanku komunistov-delegatov v kulturni skupnosti, in o čemer smo obširneje pisali v 49. številki Železarja.

V kritični in ustvarjalni razpravi je bilo rečeno, da so stiki delegatov z okoljem, v katerem so bili izvoljeni, resnično slabi. Da mnogokrat o gradivu, ki je predloženo na dnevnem redu skupščine ali ločenih sej obeh zborov, ne spregovorijo niti delegacije, v katerih so delegati že v naprej porazdeljeni na posamezna interesna področja, in zato največkrat na sejah nastopajo v lastnem imenu, z lastnimi stališči in pripombami in ne s pripombami, stališči in interesi sredine, iz katere prihajajo. Večinsko mnenje je bilo, da sedanje splošne delegacije ne ustrezajo resničnemu uresničevanju delegatskih razmerij. Nasprotno pa so bile izrečene pripombe, da bi delegacije, sestavljene po interesnih področjih, lahko pomenile še večjo zaprtost posameznih interesnih skupnosti, kajti vsa naša prizadevanja morajo biti usmerjena v to, da se naša družba kar najbolj celovito razvija, ne pa zaprti, po posameznih interesnih področjih.

Ugodno je bilo na seji ocenjeno delovanje delegatov občinske kulturne skupnosti in republiške skupščine, kakor tudi zadostne informacije, ne samo delegatom, temveč vsem delavcem in delovnim ljudem, ki jih redno in dovolj obširno prinašata lokalna radijska postaja Triglav Jesenice in tednik Železar. Kritika pa je bila izrečena na to, da delegati v Železarni ne dobivajo dovolj zgodaj vabil za sejo in da sklici sej skupščin interesnih skupnosti niso dovolj usklajeni. Mnogo lažje bi bilo delo, tako splošnih delegacij kakor delegatov, ko bi bile seje sklicane v istih časovnih intervalih. V razpravi pa je bilo tudi poudarjeno, da je, v zvezi s tem, potrebno delegacijam in delegatom ustvarjati pogoje za uresničevanje njihove delegatske odgovornosti. Pri tem so predvsem poudarili večjo odgovornost družbenopolitičnih organizacij in njihovo tesnejšo povezavo z delegacijami in delegati.

PREDLOG VALORIZACIJE SREDSTEV KULTURNE SKUPNOSTI

O valorizaciji sredstev sta bila seznanjena oba zboroma, vendar je o tem sklepal le zbor uporabnikov. Le-ta je soglašal, da kulturna skupnost valorizira dogovorjena sredstva za leto 1976 in jih uporabi za povečanje osebnih dohodkov za področje arhivov, muzejev, galerij, zavodov za spomeniško varstvo, glasbene in gledališke dejavnosti. V občinskem programu se valorizirajo sredstva nave-

KONCERT APZ TONE TOMŠIČ

Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane – zlati zmagovalac na letošnjem tekmovanju zborov v Mariboru, bo gostoval na Jesenicah v petek, 1. januarja 1977, ob 19.30 v dvorani gledališča Tone Čufar. Koncert za mladino bo popoldan ob 16. uri v Zabreznici.

VABI ZKPO JESENICE

DELOVNEMU KOLEKTIVU ŽELEZARNE JESENICE

USPEŠNO NOVO LETO 1977

LESKOŠEK-FRANC-LUKA

LJUBLJANA, dne 22.12.1976

denih prednostnih dejavnosti po stopnji 2,77 % in porabijo za povečanje osebnih dohodkov delavcev v zavodu za spomeniško varstvo Kranj, zgodovinskem arhivu Ljubljana in amaterskem gledališču Tone Čufar Jesenice. Na teh področjih namreč osebni dohodki najbolj zaostajajo za dogovorjenimi razmerji za leto 1976. Preostali del sredstev občinskega programa se valorizira po stopnji 2,06. Sredstva programa skupnih nalog, vzajemnosti in solidarnosti, brez RTV, kar občinska kulturna skupnost odreja kulturni skupnosti Slovenije, se valorizirajo po stopnji 2,77 %.

Tako skupna valorizirana sredstva občinskega programa znašajo 82.000 din, od tega bo za povečanje osebnih dohodkov v navedenih dejavnostih porabljeno 57.657 din, preostali del v višini 24.343 din pa se odstopi izobraževalni skupnosti Jesenice za izboljšanje osebnih dohodkov delavcev v osnovnih šolah kot sredstva brez vračila. Skupna valorizirana sredstva za skupni program vzajemnosti in solidarnosti, brez RTV, za kulturno skupnost Slovenije znašajo 94.000 din.

Zbor uporabnikov skupščine kulturne skupnosti Jesenice je s predlogom valorizacije soglašal, sklep pa bo postal veljaven, ko se bo o tem izrekel zbor združenega dela skupščine občine Jesenice.

Na ločenih sejah sta oba zboroma tudi imenovala petčlansko komisijo za spremljanje in izvajanje samoupravnega sporazuma o temeljnih plana kulturne skupnosti Jesenice za obdobje 1976–1980, in sicer zbor uporabnikov tri člane, zbor izvajalcev pa dva člane.

Ob sklepu naj še enkrat poudarimo, da sta bili seji obeh zborov dovolj dinamični in kritični ter v mnogočem tudi spodbudni in podučni za vse prisotne delegate.

USTANOVLJENA JE SIS ZA VARSTVO PRED POŽAROM OBČINE JESENICE

V ponedeljek, 27. decembra, je bila v prostorih Kazine ustanovna skupščina samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom občine Jesenice. Inicijativni odbor je delegatom, izvoljenim v gasilskih društvih, temeljnih organizacijah, krajevnih skupnostih in drugih organizacijah, še pred skupščino posredoval obširno gradivo.

Na ponedeljkovi seji so najprej izvolili vodstvo skupščine ter imenovali izvršni odbor. Za predsednika skupščine so izvolili Dušana Sikoška iz Železarne, za podpredsednika pa Cirila Jalna iz GD Smokuč. Predsednik izvršnega odbora skupnosti za varstvo pred požarom bo v prihodnji dobi Jože Gregorij iz Kranjske gore, tajnik skupnosti pa Edi Čenček iz Javornika.

Z nekaterimi manjšimi dopolnili so delegati sprejeli statut samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom, sprejet pa je bil tudi samoupravni sporazum o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti. Delegati zborov uporabnikov in zborov izvajalcev so največ pozornosti posvetili razvojnemu programu varstva pred požarom občine Jesenice, kjer so vsebovana tudi potrebna sredstva za financiranje požarne varstva v obdobju 1977–1980. Sprejet je bil še predlog programa s finančnim načrtom za leto 1977.

V razpravi je sodelovalo več delegatov, vsi pa pričakujejo z ustanovitvijo samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom občine Jesenice bistveno izboljšanje razmer na tem področju požarne varnosti, z zbranimi sredstvi pa bodo lahko še izboljšali opremo gasilskih društev. Tako bodo gasilci bolj učinkoviti pri varovanju našega skupnega imetja ob požarih in drugih nesrečah.

Pionirski kot v radovljiški knjižnici

LJUBEZEN DO DOBRE KNJIGE IN MNOGO ENTUZIAZMA

Predzadnjo nedeljo v decembru se sestanejo knjižničarji v radovljiški občini in naredijo nekakšno bilanco, pregledajo uspehe in neuspehe, z namenom, da bi v naslednjem letu naredili, kar se največ narediti da. Upravnica matične knjižnice v občini, knjižnice Antona Tomaža Linhartarja iz Radovljice, Rezka Šubičeva mi je bila takoj pripravljena posredovati podatke o letošnjem delu in o načrtih za prihodnje leto:

Najprej nekoliko historiat: O začetkih matičnosti v radovljiški občini lahko govorimo od leta 1962 dalje, ko se je v enotno knjižnično mrežo okrog matične knjižnice vključilo 19 podružnic, ki so prej spadale k prosvetnim društvom. Takoj so uvedli skupno računovodstvo, centralni katalog, po podružnicah so sestavili abecedne imenske kataloge, v ta čas pa segajo začetki skupne statistike. Ščasnoma so bili prisiljeni zaradi slabega obiska štiri podružnice zapreti (Ribno, Lancovo, Bohinjska Bela, Gorjuše), ostalo jih je še petnajst: Dobrava pri Kropi, Mošnje, Kamna gorica, Kropa, Gornje, Begunje, Podnart, Zasip, Brezje, Ljubno, Srednja vas, Stara Fužina in tri večje, v Lescah, na Bledu in v Bohinjski Bistrici. Takoj, ko so se podružnice povezale, so se začele težave: neprimerni prostori, ki jih je bilo treba preurediti ali celo dobiti nove, stroški vzdrževanja, cene vezave in cene knjig...

Delo centralne knjižnice in podružnic temelji na dobri volji štirih zaposlenih in 11 izposojevalcev – amaterjev, ki pri vsej pripravljenosti komaj zmorejo delo. Zlasti v hudi stiski so, kadar kdo zbolí in je treba najti zamenjavo. Da o razdaljah in popoldanskem izposojevalnem času ne govorimo, zaposlene pa so v glavnem ženske z majhnimi otroki.

V lanskem letu je skupna zaloga knjig obsegala 45.000 zvezkov, od tega jih je bilo 13.000 v Radovljici, 7.000 na Bledu, 5.000 v Lescah in 4.000 v potujoči knjižnici. Letos je zaloga v potujoči knjižnici narasla že na 5.000 izvodov. Navajeni smo, da je potujoča knjižnica v obliki bibliobusa, v radovljiški občini gre to drugače. Skupna zaloga knjig potujoče knjižnice je v matični ustanovi, za transportno sredstvo pa služi tista knjižničarka, ki gre pač izposojevati knjige na teren. Posredujejo pa knjige iz tega sklada na zahtevo bralca, v večini izposojevalci poznajo okus in zahteve bralcev in jim knjige sami ponudijo.

Da ne marajo samo zdihovati, radi bi, da realno prikažemo težave, s katerimi se otepajo v knjižnicah radovljiške občine, je poudarila Rezka Šubičeva. Najbolj jih boli to, da se je nakup knjig v letošnjem letu še zmanjšal v primerjavi z lanskim. Po slovenskem normativu bi morala v enem letu priti na pet prebivalcev ena nova knjiga, torej bi jih morali imeti v radovljiški občini kar 6.000. Te številke še zdaleč ne dosežajo, od leta 1974 stalno pada. Tako je bilo novih knjig v letu 1975 še 2.700, letos pa niti 2.000 ne. Vzrok je seveda stalno naraščanje cen knjig. Tako so še v lanskem prvem polletju za 130.000 dinarjev nabavili še 1.400 knjig, v letošnjem prvem polletju pa za 110.000 dinarjev komaj še 700. V primerjavi s prejšnjim letom pa

jim je bila letošnja dotacija dvignjena komaj za 12 % (lani 610.000 din, letos 720.000). Skladno s tem pa naraščajo tudi stroški za porabo energije, najemnina prostorov (knjižnica nima v celi občini niti enega lastnega prostora), na repu pa so osebni dohodki. Šele letos so se približali merilom samoupravnega sporazuma o delitvi dohodka. Odkar so pred tremi leti prešli od izposojevalnine na članarino, se je najprej obisk povečal. Izposojevalnino so prav zaradi dviga cen ukinili, ker je znašala 2 % od nabavne cene. Zlasti težko je bilo pojasniti bralcu, zakaj mora za ponatis plačati toliko več, ko je v polici poleg nove izdaje stala tudi stara knjiga. Članarine pa so postavljene enotno, 50 dinarjev za odrasle (v vaskih knjižnicah 30 dinarjev), za otroke pa 10. Po hudih in dolgih razpravah so se odločili, da bo višina prispevka letos ostala nespremenjena. Kljub temu krijejo s članarino eno tretjino nabave.

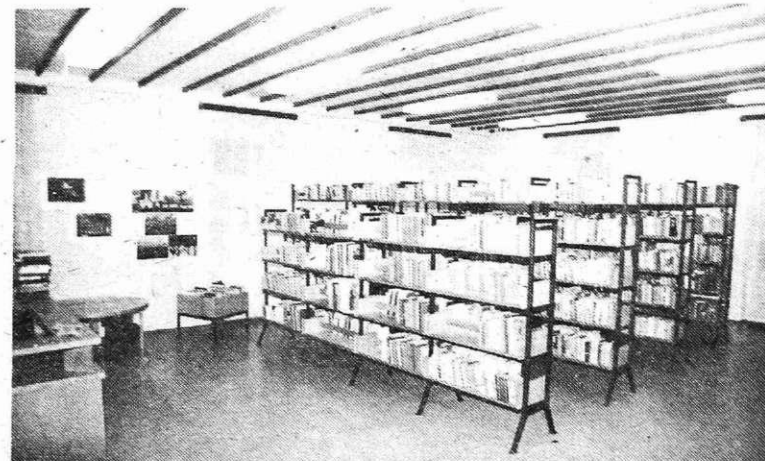
Kakšnega pomena je za knjižnico nova knjiga, kaže že to, da je izposoja odvisna prav od števila novih knjig. To kaže že naslednja podatka: letos so do 30. 9. izposodili 78.300 izvodov, lani pa v istem obdobju 79.800. »Marsikje se trudijo, da bi bralce pridobili, mi pa ne moremo ustreči njihovim željam po knjigah. V matični knjižnici imamo največ tri izvede novih knjig, v občini pa največ deset. Tako čakajo bralci tedne na novost, beležimo si celo vrstni red, ker hočemo knjigo posredovati kar najbolj pravično.« je še poudarila tovarišica Šubičeva.

Poseben problem so knjige, ki jih imajo mladi v šolah za obvezno čtivo. Zanje naj bi poskrbele šole, te pa še zdaleč nimajo dovolj knjig, tako da jih mora vsaj del preskrbeti knjižnica. Zaradi pogoste izposoje potujoči izvodi problema ne bi rešili, tako da so te knjige v trajni lasti podružnice ali matične knjižnice. Pa še teh je premalo, da bi lahko zagotovili knjigo za vsakega otroka.

Knjižnice v občini so odprte okoli 100 ur na teden. Matična v Radovljici vsak dan od 8. do 13. in od 16. do 19. uri, podružnične pa enkrat do dvakrat tedensko (večje knjižnice). Vse delo pa, kot že rečeno, opravi 15 ljudi. Knjižnico zaprejo res le takrat, ko nikakor ne morejo dobiti zamenjave, drugače pa hodijo izposojati knjige po vsej občini, z veliko entuziazma in dobre volje.

Kljub vsem težavam pa hočejo delo razširiti. Želja je, da bi ponovno odprli oddelek na Bohinjski Beli, v obnovljenem kulturnem domu. Če jim bodo prostorske razmere dopuščale, pa še pionirski in marksistični oddelek v matični knjižnici. Kako živo čutijo potrebo po čitalnici, pa kaže že veliko zanimanje bralcev za revialni tisk, ki ga zaenkrat še izposojajo na dom.

M. V.

Notranjost knjižnice na Bledu

OSREDNJA SLOVESNOST OB DNEVU JLA

V organizaciji občinskega odbora zveze rezervnih vojaških starešin Jesenice je prireditveni odbor KO ZRVS – Sava pripravil 21. decembra v dvorani amaterskega gledališča Tone Čufar Jesenice za vse rezervne vojaške starešine, pripadnike teritorialnih enot in civilne zaščite ter ostale občane osrednjo slovesnost v počastitev 35-letnice ustanovitve JLA.

Program slavnostne akademije so izvajali: pihalni orkester Jeseniških železarjev, pod taktirko dirigenta, podpolkovnika Ivana Knifca, ženski pevski zbor Jesenice, pod vodstvom zborovodja Milka Škoberneta, združeni pevski zbori, solist Marjan Jemc in recitatorji amaterskega gledališča Tone Čufar Jesenice.

Po državni himni, ki so jo izvedli združeni pevski zbori in pihalni orkester, je prisotne s slavnostnim govorom pozdravil predsednik občinske konference ZSMS Jesenice, Franjo Kragolnik. Narodni heroj, generalpodpolkovnik Jože Ožbolt, je v imenu komandanta ljubljanskega armadnega območja izročil srebrno plaketo JLA predsedniku skupščine občine Jesenice Slavku Osredkarju, kot priznanje za uspešno opravljene naloge in organizacijo na področju splošnega ljudskega odpora v občini Jesenice. Priznanja občanom s področja splošnega ljudskega odpora in civilne zaščite ter razglasitev napredovanj rezervnih vojaških starešin je podelil in razglasil predsednik skupščine občine Jesenice Slavko Osredkar.

V umetniškem delu programa je bil kot vedno uspešen ženski pevski zbor Jesenice. Če izločimo začetek pesmi ČIRI – BIRI (Mare moja), ki je bil nezanesljiv in nečist, potem lahko rečemo, da so bili izpolnjeni vsi potrebni pogoji za dobro oceno njihovega dela izvedenega sporeda. Posebno uspešno je bila izvedena makedonska humoreska Todor Skalovski, SAMO SE KARAME, SAMO SE TEPAME (samo se kregamo in tepemo). Poslušalci so jo sprejeli z dolgim aplavzom in najraje bi jo slišali še enkrat. Skladatelj Skalovski je dober poznavalec makedonskega melosa, posebno pa humorističnega. Zato je skladbo upravičeno postavil v hiter tempo. Zborovodja Škoberneta je to upošteval in pesem priredil in interpretiral po izvorni skladateljevi zamisli. Hiter, ali enakomerno precizen ritem članicam zbora ni povzročil prav nobenih težav. Intonativno so bile čiste, dobro naučeno besedilo pa je prispevalo k popolni sproščenosti, tako

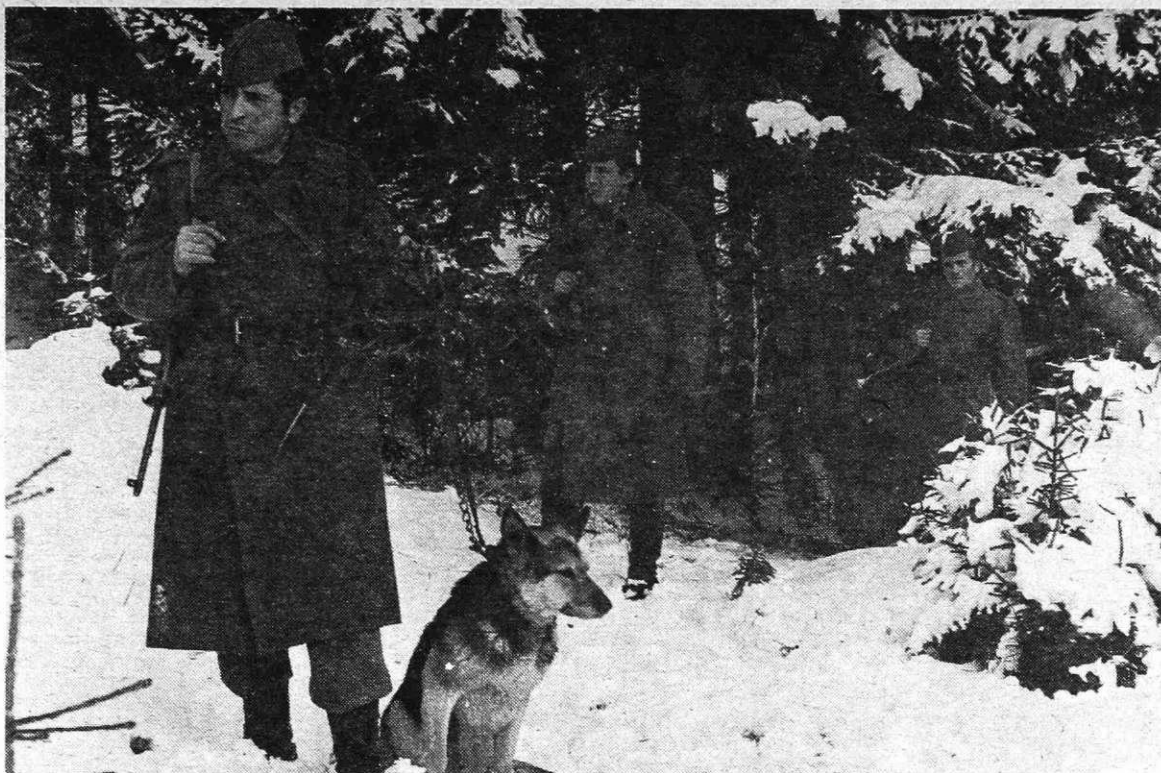
da smo doživeli naravno petje s popolnoma razumljivo makedonsko besedo. Solistka bi bila lahko še glasnejša.

Solist Marjan Jemc je ob spremljavi pihalnega orkestra, združenih pevskih zborov in pod taktirko Ivana Knifca zapel dve pesmi: PESEM PLANINCEV in NAJ TOPOVI POČIVAJO. Solistu manjka še prilagojenosti glasu in rutine za tako vrsto solo petja. Često je distoniral, da bi se ob koncu fraz distonacija izgubila. To je bilo mogoče, ker je bil tempo skladbe umirjen, v pomoč pa so mu bili tudi spremljevalci, posebno orkester z dirigentom, ki je v zaključnih frazah tudi dobro intoniral.

S skladbo HEROJEM KADINJACE, ki jo je Ivan Knific posvetil herojski borbi užiškega odreda na Kadinjači nad Titovimi Užicami, je pihalni orkester najavil nekaj novega v zvoku. Zamenjava činelista v orkestru (?) je prispevala, da so bili odnosi med skupino tolkal in ostalim delom orkestra zelo skladni v zvoku in precizni v ritmu, posebno pa v tihih (piano) delih skladbe. In namesto da bi orkester v nadaljevanju sporeda stopnjeval kvaliteto, se je začutil padec v skladnosti in intonaciji v vseh spremljevalnih točkah. Upajmo, da je bil to le trenutni spodrselj in da bomo kmalu imeli priložnost poslušati boljše nastudiran in pripravljen spored. (Potrebno bi bilo enkrat poskušati z drugačno razporeditvijo orkestra in pevskih zborov?) Združeni pevski zbori so tudi tokrat nastopili s svojimi skromnimi možnostmi, celo brez samostojne točke v sporedu.

Mladi recitatorji, člani amaterskega gledališča Tone Čufar Jesenice, z veznimi teksti (!) katere je sestavila Vera Smukavec, niso bili na ravni svečanosti.

Vzdušje je bilo ves čas sporeda svečano, primerno jubileju, ki smo ga praznovali, ki čemer je prispevala napolnjena dvorana obiskovalcev, med katerimi je bilo dosti aktivnih pripadnikov JLA, predvsem vojakov, ki služijo vojaški rok na našem območju. Franjo Ropret

Budni čuvaji naših meja

RAZGOVOR KULTURNIH ANIMATORJEV IN DELEGATOV S PREDSTAVNIKI LJUBLJANSKE OPERE

Pretekli teden je občinski svet Zveze sindikatov Slovenije – Jesenice povabil na razgovor s predstavniki ljubljanske OPERE nekaj kulturnih animatorjev iz organizacij združenega dela in delegatov, ki delujejo v kulturni skupnosti ter nekaj drugih predstavnikov kulturne življenja v občini.

S tričlansko delegacijo, ki jo je vodil direktor Opere Ciril Cvetko, so v razgovoru izmenjali številna mnenja o tem, kako opero in operno glasbo čim bolj približati delovnim ljudem in občanom, obenem pa bili seznanjeni z delovnim programom in številnimi problemi, ki spremljajo našo osrednjo operno hišo. Namen pa je bil seveda tudi drug drugega seznaniti z možnostmi trajnejše medsebojne povezanosti, ki je seveda pogojena s svobodno menjavo dela med delavci v materialni proizvodnji in delavci v kulturi, oziroma konkretno delavci v slovenski Operi.

Slovensko narodno gledališče, oziroma OPERA IN BALET sedaj šteje 240 sodelavcev, to je umetniških in tehničnih delavcev, vključno z zunanjimi sodelavci pa skupaj okrog 270. V sezoni ta kolektiv izvede od 200 do 210 opernih in baletnih predstav, to je povprečno pet do šest predstav tedensko, če upoštevamo dvomesečno prekinitev. S tem se uvršča med tiste operne hiše, ki dosegajo evropski normativ, medtem ko je zmogljivost ostalih jugoslovanskih opernih hiš znatno nižja. Njihov sezonski program zajema pet opernih in dve baletni premieri, poleg ponovitve iz preteklega sezone in gostovanj opernih kolektivov iz domovine in zamejstva. Razumljivo je, da je njihov osnovni interes, da ta svoj program izvedejo kar najbolj kakovostno in pred polnimi dvoranami slovenskega občinstva in ne samo ljubljanskega. Če v ilustracijo navedemo, je bila Opera v lanskem letu od celotnega letnega dohodka, kar 12 % vezana na lastni dohodek.

Vsa prizadevanja vodstva in samoupravnih organov Opere, da bi svoje delo opravljali kar najbolj kakovostno, pa se na drugi strani bijejo z delovnimi pogoji. Dejstvo je, kar so nekateri prisotni tudi sami videli, da niti zbor, niti balet, niti orkester in solisti nimajo ustreznih pogojev za svoje delo. Upoštevati je namreč treba, da je bila operna hiša grajena leta 1896, to je v času, ko je Ljubljana štela okrog 80.000 prebivalcev, danes pa jih ima skoraj 300.000, razen tega pa Opera danes pokriva mnogo širši prostor. Da bi vsaj delno izboljšali delovne pogoje, bi potrebovali 2.550.000 din za odkup zgradbe v sosesčini Opere, kjer bi uredili delovne prostore. Vendar so bila njihova dosedanja prizadevanja v tej smeri zaman, čeprav bi ta prizadevanja morala podpreti vsa Slovenija. Tudi osebni dohodki zaposlenih v Operi, ki se bodo sicer sedaj z revalorizacijo nekoliko izboljšali, dosegajo komaj 80 % osebnih dohodkov na pogojno ne kvalificirane delavce v proizvodnji. K vsemu temu pa se pridružuje še pomanjkanje stanovanj, kar vse skupaj predstavlja veliko težavo pri pridobivanju mladih kadrov, ki jim primanjkujejo v vseh ansamblih.

Drugi del razgovora je bil seveda namenjen temu, kako slovensko Opero približati delavcem in občanom, da bi bili tudi oni deležni teh kakovostnih kulturnih vrednot. Izraženih je bilo mnogo mnenj in idej, ki jih bodo tako v Operi, kakor jeseniški animatorji in kulturni delavci upoštevali pri njihovem nadaljnjem prizadevanju za večje medsebojno sodelovanje ter zblíževanje. Čeprav

voljni z informacijo, ki so jo jim posredovali predstavniki ljubljanske Opere, kajti prvič so imeli možnost tako celostno spoznati delo in probleme te hiše. Izrazili so tudi obojestransko željo, da bi se vsaj enkrat na leto morali tako srečati. Na ta način ne le, da bi spoznavali delo in probleme Opere ter se dogovarjali o sodelovanju, temveč bi na ta način tudi ustvarjali možnosti, da delovni ljudje tudi vplivajo na programsko zasnovano Opere. S tem pa bi bil med njimi ustvarjen večji interes, kar bi se v končnih prizadevanjih na obisku v ljubljanski Operi moralo tudi poznati.

ČESTITAMO

Vsem sodelavcem v Železarni želi srečno novo leto in veliko uspehov pri uresničevanju ustavnih določil in zakona o združenem delu

nekdanji sodelavec – vojak
Hasib Kovačević iz Niša

Bivšim sodelavcem VEN jeklarne, kakor tudi celotnemu kolektivu Železarne želi mnogo delovnih uspehov v letu 1977

vojak Gorazd Koblar

Celotnemu kolektivu Železarne želi vse najboljše v novem letu in veliko delovnih uspehov

vojak Janez Kržišnik

Bivšim sodelavcem v strojni delavnici (ključavničarji) in vsem delavcem Železarne želi srečno novo leto 1977 in veliko delovnih uspehov

vojak Simon Biček iz Doboja

ZBRANA DELA TONETA ČUFARJA ZA DELAVCE ŽELEZARNE

V založbi kulturno umetniškega kluba pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, so v zbirki Mala Čufarjeva knjižnica izšla zbrana dela Toneta Čufarja z obsežnim zapisom o njegovem delu in življenju v dveh knjigah.

TONET ČUFAR – IZBRANO DELO I in II

lahko naročite na spodnji naročilnici na uredništvu Železarja do 31. decembra 1976. V sporazumu s finančno-računskim sektorjem, bodo z vašim soglasjem od vaših osebnih dohodkov odtrgali mesečni obrok, kar bo razvidno tudi iz izplačilnega obrazca.

Izbrana dela Toneta Čufarja, pisatelja, pesnika, dramatika, publicista, revolucionarja in komuniste in nekdanjega delavca naše železarne, so izšla v dveh delih, skupaj na 650 straneh. V dveh delih je objavljeno njegovo življenje in delo, ki ga je po mnogih pričevanjih in dokumentih napisal književnik in literarni zgodovinar Emil Cesar, medtem, ko je njegova dela izbral Čufarjev prijatelj in najboljši poznavalec njegovih del, rojen Jeseničan, književnik Cvetko Zagorski. Knjigi sta vezani v rdečo umetno platno in tiskani na kakovostnem papirju ter zaščiteni v kartonskem ovitku.

Zaradi pomembne finančne podpore izdaje delovnega kolektiva železarne in kulturne skupnosti Jesenice, je cena obeh knjig izbranih del le 120,00 din, ki jih boste plačali v štirih zaporednih obrokih po 30,00 dinarjev, s pričetkom 15. januarja 1977.

TAKOJ Z ODDAJO NAROČILNICE NA UREDNIŠTVU ŽELEZARJA (nekdanja Kovačeva hiša nasproti glavne pisarne) BOSTE LAHKO ŽE DVIGNILI KNJIGO. To lahko s prinosom naročilnic opravi ena oseba za več delavcev skupaj.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam Tone Čufar Izbrano delo I in II

Priimek in ime

obrat

TOZD

delavska številka

S to naročilnico dajem tudi soglasje, da se mi od osebnih dohodkov v štirih zaporednih obrokih odtrga po 30,00 din, to je do cene knjige 120,00 din.

Datum

Lastnoročni podpis

KDAJ DRUGI TV PROGRAM V OBČINI

Na zadnji ločeni seji zbora uporabnikov skupščine kulturne skupnosti občine Jesenice je bilo med drugim postavljeno tudi delegatsko vprašanje: KAJ JE Z VZPOSTAVITVIJO MREŽE ZA DRUGI TV PROGRAM V JESENISKI OBČINI.

Kakor je bralcem verjetno znano, je akcijo za vzpostavitev mreže za drugi TV program v občini prevzela kulturna skupnost Jesenice, ki pa nikakor ni mogla prevzeti tudi celotnega finančnega bremena. Ker bo odgovor zanimiv za širši krog bralcev, iz informacije, ki je bila podana na seji in 6. decembra letos posredovana predsedstvu občinske konference SZDL Jesenice v pisni obliki s prošnjo, da verificira nadaljnje delo posebnega odbora, ki dela po tem vprašanju, povzemamo najpomembnejše ugotovitve.

Poseben odbor pri kulturni skupnosti po tem vprašanju že deluje od začetka letošnjega leta, o svojem delu pa je med letom tudi večkrat poročal na sejah izvršnega odbora kulturne skupnosti. Dobro začeta akcija pa je bila spomladi prekinjena zaradi slabega sodelovanja in odziva ostalih samoupravnih interesnih skupnosti, pa tudi večjih delovnih organizacij in krajevnih skupnosti. Seveda pa je k temu svoje prispeval tudi zakon o zavarovanju plačil. Odboru tako ni bilo mogoče zbrati sredstev, potrebnih za letošnje leto, oziroma dobiti potrebne garancije za prispevek potrebnih sredstev za naslednji dve leti, kolikor časa naj bi trajalo plačevanje vzpostavitev mreže za drugi TV program v občini.

Pri tem velja poudariti, da bi industrijsko montažno podjetje Ljubljana, TOZD tovarna elektronaprav, Ljubljana, dobavila dodatne pretvornike in ustrezno opremo na obstoječe pretvornike tri mesece po tem, ko bi bila podpisana pogodba, oziroma nakazano 30 % avansa, od skupne vsote, ki je potrebna v višini 1.508.560 dinarjev, medtem ko bi ostali znesek morali nakazati, oziroma vrniti dobavitelju opreme v treh letih z 11 % obrestno mero, ker je dobavitelj pripravljen to akcijo tudi kreditirati. Kot že rečeno, se je tej akciji odzvalo le devet organizacij združenega dela, kar seveda ni bilo dovolj, da bi odbor lahko sklenil kakršno koli pogodbo oziroma z akcijo nadaljeval. Podatki, ki jih navajamo, so iz druge ponudbe, ki jo je poslala TOZD tovarna elektro naprav Ljubljana, 30. septembra letos in je znesek nekoliko višji od pomladanskega, ker nova ponudba zajema dodatne naprave, oziroma opremo na vseh sedanjih sedmih pretvornikih v občini.

Odbor je v sedanjih prizadevanjih

v razgovorih z Ljubljansko banko – enoto Jesenice uspel, da bo le-ta prevzela avaliranje menic za dve tretjini kredita IMP Ljubljana. Ker pa mora biti podpisnik, oziroma nosilec pogodbe delovna organizacija, je to prevzela lokalna radijska postaja Triglav Jesenice, ki pa bo seveda pogodbo podpisala, ko bodo s samoupravnim sporazumom zagotovljena vsa sredstva. Dogovorjeno je tudi bilo, da se pri SDK Kranj odpre podskupino žiro računa radia Triglav, na katerem se bodo zbirala sredstva.

Odbor je pripravil tudi osnutek ustreznega samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev za vzpostavitev mreže za spremljanje drugega TV programa v občini Jesenice, kot osnova za podpis pogodbe z RTV Ljubljana – TOZD oddajniki in zveze ter TOZD IMP Ljubljana. Po tem sporazumu naj bi prispevale:

- kulturna skupnost Jesenice, temeljna telesnokulturna skupnost Jesenice, izobraževalna skupnost Jesenice, skupnost otroškega varstva Jesenice, raziskovalna skupnost Jesenice in samoupravna stanovanjska skupnost Jesenice, prvo leto vsaka po 40.000 din, drugo leto vsaka po 25.000 din in prav toliko tretje leto;
- krajevnne skupnosti v občini prvo leto po 20.000 din, drugo leto po 5.000 din in prav toliko tretje leto;
- delovne organizacije v občini, pri čemer se računa na okroglo 14.000 zaposlenih, naj bi prispevale prvo leto 27,38 din na zaposlenega, drugo leto 13,31 din in tretje, zadnje leto 13,31 din na zaposlenega.

Sporazum predvideva tudi 15-članski, delegatsko sestavljeni odbor, ki bo vodil akcijo.

Seveda je letošnji rok, ki je bil predviden za podpis do 25. decembra, zamujen, zato bo potrebno takoj po novem letu pospešeno nadaljevati z akcijo. Predlog odbora pa mora pred tem verificirati predsedstvo občinske konference SZDL in s politično akcijo podpreti podpis samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev za vzpostavitev drugega TV programa v občini. Če bi to uspeli v prvih dveh mesecih in če izvajalci del, oziroma dobavitelji opreme, ne bi bistveno spreminjali svojih doslej ponujenih rokov, potem bi objektivno lahko pričakovali, da bomo v občini do konca prvega polletja gledali tudi drugi TV program. Seveda pa to v naslednji fazi zavisi od podpisnikov sporazuma.

PO LETOŠNJEM (ODPADLEM) TEKMOVANJU ZA SVETOVNI POKAL

Tako točne hrane, kakor jo nudi razmišljanje, presojanje, sklepanje, modrovanje, pisanje, kombiniranje dejstev, polresnic in laži ter izmišljotij o neuspehu na Vitranu, ob neuspelem poskusu tekmovalca za letošnji svetovni pokal, še dolgo nismo imeli. Vsako in vsi imamo poligon, na katerem se lahko držimo gor in dol skoraj do omejitosti. Ko pa razgrnemo kopreno s celotnega sklopa resnic in okoliščin, se vsa naša razmišljanja ustavijo na štirih sklopih vprašanj:

1. Ali je Kranjska gora s svojo nadmorsko višino resnično primeren kraj, kjer lahko prirejamo tekmovalca takšnega ranga?
2. Ali želimo zgolj tekmovalca in njihovo atraktivnost, ali pa se zavedamo vseh plusov in minusov, ki jih vsako takšno tekmovalstvo nosi s seboj?
3. Ali smo dovolj zreli, da lahko dovolj temeljito in pravočasno razvzamemo vse igre, ki se odvijajo v zakulisju vseh velikih smučarskih dogodkov?
4. In nazadnje, ali smo kot država smučanja pripravljeno vložiti dovolj naporov, da bi to dokazovali in potrjevali tudi pred mednarodno javnostjo?

NADMORSKA VIŠINA KRANJSKE GORE IN SNEŽNE RAZMERE TER NJI ZANESLJIVOST

To vprašanje najraje postavljajo tisti, ki so tako ali drugače pod vtisom veličastja centralnih Alp, višin nad dvanajst ali celo trideset metrov in njihovih peščenih ali celo travnatih pobočij. Takih pogojev nimamo ne v Kranjski gori ne nikjer drugod v Sloveniji in Jugoslaviji. Kljub temu pa pri nas cvete smučarstvo kot najmnogičnejša oblika rekreacije in kljub temu smo imeli v preteklosti med našimi smučarji nekaj pomembnih imen, ki so jih uvrstili anali evropske in svetovne smučarje na vidna mesta. Kako to, če pa nimamo pogojev? Najbrž zaradi tega, ker je bil skoraj pred stoletjem tudi pri nas sneg. Ko bi ga ne bilo, bi ne bilo pri nas več deset tisoč smučarjev, bi ne smučali na Bledu, na Valvasorju, bi ne imeli Janezov Polodov, Tinkov Mulejev, Francetov Smolejev in množice drugih, bi se ne moglo razviti pri nas ena največjih tovarn smučarske opreme v Evropi in bi ne bilo mednarodnih skokov v Planici, ki leti le dobrih 100 metrov višje kot Kranjska gora, a skoraj več kot 40 let, bi ne bila prav pri nas preskokena dolžina stotih metrov in prav to rojena naša disciplina smučarskih poletov.

Nekateri smučarski eksperti, ki so hodili k nam v preteklosti, sprva niso mogli verjeti, da se na tej nadmorski višini to lahko dogaja. Ko pa so se prepričali, da si niti ne morejo izmišljati in da je vse to res, so nekateri med njimi skušali poiskati vzroke za to našo blagodat. Našli so jih v tem, da naši kraji leže v smeri vlažnih sredozemskih vetrov, na stičiščih sredozemskih in atlantskih zračnih front in v oblikovanosti planinskih masivov, ob katerih se pač zlije, kar se zlije. Zaradi vsega tega je pri nas več in ne manj padavin kakor v marsi-

katerem kraju visoko v centralnih Alpah. Te padavine, ki so bile leta nazaj med novembrom in marcem po pravilu sneg, so zadnje zime kaj rade v obliki dežja. Zato beležimo nekaj posebnosti naših zim, kar je za naše kraje velika redkost, vse več zim pa se tudi kaj posvečeno paradoksalno. Leta 1970 sem potoval v Sankt Moritz. Na vsej poti, ne v Kitzbühlu ne v visokih alpskih grebenih nad Innsbruckom in ne v avstrijskem Engadinu, pa tudi ne v Sankt Moritzu nisem videl toliko snega kot v Kranjski gori. Tudi to je izjema, kakor so izjeme zelene zime pri nas.

Vendar se velja sprijazniti s tem, da so zime v Kranjski gori in drugod v Sloveniji zadnja leta nezanesljive. Mi pa smo zimskošportna država in to želimo tudi ostati. Če je tako, potem lahko na kranjskogorskem primeru ugotovimo, da se lahko z našo državo na zgrajena smučišča in vlečne naprave s 60- do 70-odstotno zanesljivostjo. K temu, da bi lahko zagotovili zanesljiv sneg in zanesljivo smučarstvo, nam torej manjka 30 do 40 odstotkov. Zanesljivost pa je potrebna, če želimo že ustvarjati sloves Gornjesavske doline obdržati in poglobiti, če želimo optimalno izkoristiti natančne zmogljivosti v Dolini in seveda, če želimo graditi nove zmogljivosti in če želimo nekoč dominirati tudi v mednarodnem svetu kot razvita zimskoturistična država.

Velja opozoriti na to, da imajo absolutno zanesljiv sneg samo tisti zimskošportni centri, ki imajo večni sneg. Taka je, na primer, Cervinia. Če nam torej manjka 30 do 40 odstotkov do tega, da bi lahko zagotovili sneg, tako zanesljivo kakor zrezek na krožniku ali dobrega smučarskega uteljevalca v smučarski šoli, je kakor na dlan vprašanje, kaj storiti. Čakati in jadicovati nam vremenom, najbrž ne kaže. Tega so se zavedali že davno pred nastopom zelenih zim nekateri izmed tistih, ki so na nakopičenih kapitalih preteklosti zasnovali vizijo turističnega napredka v Gornjesavski dolini. Od tod programi za povezovanje smučarje od Vrtaške planine nad Mojstrano do Peči na tromeji, z vključitvijo Karavank od Rožce navzgor. Za vse to obstoje programi in študije. V sklopu teh programov predstavlja smučarstvo na Vršču le naravno zaledje Kranjske gore, eno izmed etap bodoče izgradnje in izpolnitve kritičnega pomanjkanja smučišč in vlečnih naprav že za današnje potrebe in zadovoljitev smučarskega interesa naših in tujih ljudi. Že med Mibovim domom in Erjavčevim kočjo je bilo dovolj snega tudi v najbolj zelenih zimah pred nekaj leti. In če o vsem tem razmišljamo zaradi letošnjega propadlega FIS tekmovalca za svetovni pokal, povejmo, da imajo takšne misli že brado in da bi morali izkoristiti prav letošnji neuspeh za to, da bi izgradili eno nadaljnji etap za razvoj smučanja in Gornjesavske doline, realizirali načrte, ki so že pripravljeni, zagotoviti dodatna in rezervna smučišča ter na njih rezervne zanesljive proge za izvedbo najrazličnejših tekmovalcev, še prav posebej zato, ker se doslej vse vlaganja v smučišča in vlečne naprave v Kranjski gori normalno amortizirajo in ustvarjajo dohodek ter zato nova vlaganja ne pomenijo nikakršnega poslovnega tveganja. Vrh vsega pa tudi investicije ne gredo v več deset milijonov, pač pa so dokaj skromne, zlasti, če jih primerjamo z nekaterimi drugimi vlaganji pri nas in v svetu.

(Nadaljevanje prihodnjic)

2.

PROGRAM DRŠANJA IN DRŠALNIH PRIREDITEV v športnem parku v Podmežakliji do 6. januarja 1977

REKREACIJSKO DRŠANJE:

— za teletarzanje Jesenice;

petek, 31. decembra, OPADE;

— za javnost:

četrtek, 30. decembra, od 10.30 do 12.30,

petek, 31. decembra, od 10.30 do 12.30,

sobota, 1. januarja, od 17. ure in od 20. do 22. ure,

nedelja, 2. januarja, od 14. do 16. ure, od 17. do 19. ure in od 20. do 22. ure,

ponedeljek, 3. januarja, od 14. do 16. ure in od 17. do 19. ure,

četrtek, 6. januarja, od 10.30 do 12.30.

GORENJSKA LIGA:

četrtek, 30. decembra, od 22. do 23.30 GL Ljubno,

torek, 4. januarja, od 22. do 23.30 GL Jes.-Podmežaklija,

šreda, 5. januarja, od 21. do 22.30 GL Trzin,

četrtek, 6. januarja, od 22. do 23.30 GL Ljubno.

OPOMBA:

Štiristozna avtomatsko kegljišče obratuje od 17. decembra normalno, vendar je kegljanje dovoljeno samo v copatah.

Zaželeno je, da uporabniki, oz. kegljati prinesejo copate s seboj, možno pa si jih je tudi sposoditi na kegljišču.

Med novoletnimi prazniki bo kegljišče od petka, 31. decembra, popoldan zaprto.

Iz pisarne ŠD Jesenice

ONEMOGOČANJE ŠPORTNE DEJAVNOSTI

V teh nekaj vrsticah bi rad seznanil široko javnost o stanju v kegljaškem klubu Jesenice, še toliko bolj, ker družba vlaga v te namene precejšnjo sredstva (nove plastične stee). Sam sem vnet pristaš kegljaškega športa, vendar mi je ta aktivnost onemogočena. Zaradi sile slabih odnosov v klubu, predvsem z dolgoletnim predsednikom, kajti šeststovni ni, obnega zborni, zaradi, skoraj bi rekel, malomarnosti, vso sezono ekipa kegljaškega kluba ŠD Jesenice ni nastopala. Ob vsem tem in zaradi velike samovolje predsednika, sem se, kakor že nekaj kegljačev pred menoj, odločil, da iz protesta zaradi takih odnosov zapustim klub.

S tem pa nisem imel namen zapustiti kegljaškega športa. Pred pol leta sem zaprosil za izpisnico, da bi si poiskal drug, vendar takšen klub, kjer ne bi bilo toliko samovolje posameznikov. Resnici na ljubo, do danes nisem dobil ne izpisnice in ne odgovora, kaj je z možno preregistracijo. Tako mi je onemogočeno aktivno športno udejstvovanje, kajti k drugemu klubu ne morem brez izpisnice, na stee kegljišča z ekipo KK Jesenice pa po naročilu predsednika ne smem.

Postavljam vprašanje, ali je tako ravnanje posameznikov v skladu z našimi prizadevanji za uveljavljanje samoupravnih odnosov tudi na področju športa. Sekretar IK predsedstva ZKJ Stane Dolanc je ob neki priliki dejal, da so samo samoupravni odnosi osnovno orodje v boju proti teokratizmu, karizmu, profesionalizmu, ki se kažejo na področju vsesplošne športne aktivnosti.

B. Langus

ZAHVLA

Osnovni organizaciji sindikata HVŽ se iskreno zahvaljujem za obisk v bolnici, denarno podporo in novoletno darilo. Obenem prisrčno pozdravljam obratovodstvo in sodelavce hladne valjarne in jim želim zdravja in uspehov v novem letu 1977.

Sodelavec Milan Gačnik

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

ZAHVLA

Sodelavcem druge izmene v martinarji, osnovni organizaciji sindikata martinarne in vsem, ki ste mi pomagali v času daljše bolezenske odsotnosti, se iskreno zahvaljujem.

Jovan Savov

ZAHVLA

Odboru osnovne organizacije sindikata HVŽ se najlepše zahvaljujem za denar, ki sem ga prejel ob daljši bolezenski odsotnosti.

Emil Beljan

DEŽURNE TRGOVINE

V petek, 31. decembra — zadnji dan leta, bodo v občini do 18. ure odprte vse prehrabene trgovine.

V ponedeljek, 3. januarja 1977, bodo od 7. do 10.30 odprte vse prehrabene trgovine v občini.

ZAHVLA

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta in starega očeta

VENČESLAVA ROVANA

se iskreno zahvaljujem sosedom za denarno pomoč, vsem prijateljem, sorodnikom, znancem in vsem, ki so z nami sočustvovali, nam izrekli sožalje in nam ob tej težki izgubi pomagali.

Posebno zahvalo smo dolžni dr. Rojčevi za nesebično in humano pomoč v času pokojnikove bolezni. Vsem, ki so podarili vence in cvetje, ter tistim, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti, najlepša hvala.

ZALUJOČI: žena Gabrijele, hčerki z družinama in ostalo sorodstvo

ZAHVLA

Ob bridki izgubi drage tete

MARIJE MARKOČIČ

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom, sostanovalcem, znancem in prijateljem, ki so jo v tako velikem številu pospremili na zadnji poti. Posebno se zahvaljujem vsem, ki so ji darovali vence in vence, nam izrekli sožalje ter kakorkoli počastili njen spomin.

Zahvalo izrekamo pevskega zboru Jesenice za zadnje pozdrave s pesmijo. Iskrena zahvala tudi govorniku, sostanovalcu Janezu Fonu, za njegove, res ganljive poslovljne besede ob odprtem grobu.

Nečak Stanko z družino

ZAHVLA

Ob izgubi naše ljubljene sestre in tete

IVANKE NOVAK

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom, prijateljem in znancem za izraženo sožalje ter vsem, ki ste jo številno pospremili na njeni zadnji poti. Iskreno se zahvaljujem sostanovalcem bloka Tomšičeva 70 b za denarno pomoč, posebno še Julki Federle za njeno požrtvovalnost.

Prisrčna hvala dr. Mihaelu Sajevidu za dolgoletno nesebično nego na domu in pevskega zboru upokojencev z Javornika za poslovljne pesmi.

Zalujoči vsi njeni

ZAHVLA

Zahvaljujem se osnovni organizaciji sindikata v elektroodnem obratu za darilo ob upokojitvi. Obenem želim vsem sodelavcem srečno novo leto.

Anica Kocjan

ZAHVLA

Obratovodstvu PIV energije in osnovni organizaciji sindikata ter sodelavcem, ki delajo na področju valjarne Bela, se iskreno zahvaljujem za izkazano pozornost in jim želim srečno in veselo novo leto 1977.

Marija Šuligoj

ZAHVLA

Iskreno se zahvaljujem za razumevanje in vsestransko pomoč, da sem ostal na delovnem mestu v elektro jeklarni, obratovodstvu elektro jeklarne Karlu Ravniku, direktorju TOZD Talilnice Stanku Čopu, kadroviku TOZD Talilnice Poldetu Lomovšku ter socialni delavki Veri Šventovi.

Izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata Železarne se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki mi je bila med boleznijo zelo dobrodošla.

Said Sarhatlić

ZAHVLA

Osnovni organizaciji sindikata strojno vzdrževanje se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki mi jo je nudila za obnovo hiše mojih staršev, ki je bila prizadeta ob potresu v Posočju.

Franc Loncner

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

1. in 2. januarja zap. nem.-jug. CS barvni film WINNETOU II. del, režija Harold Reinl, v gl. vlogi Lex Barker, Pierre Brice, ob 17. in 19. uri.
3. in 4. januarja franc. barvni film BORSALINO IN KOMPANIJA, režija Jack Dere, v gl. vlogi Alain Delon, ob 17. in 19. uri.
5. januarja amer. barvni film 87 POLICIJSKA POSTAJA, režija Richard Colla, v gl. vlogi Burt Reynolds, ob 17. in 19. uri.
6. januarja zaprto!
7. januarja amer. barvni film ŠOLA ŽIVLJENJA, režija Michael Schultz, v gl. vlogi Glynn Torman, ob 17. in 19. uri.
8. in 9. januarja amer. barvni film LOPOV, KI JE PRIŠEL NA VEČERJO, režija Budd Yorkin, v gl. vlogi Ryan O'Neal, ob 17. in 19. uri.
10. in 11. januarja italij. barvni film POLICIJA OBTOŽUJE, režija Enzo G. Castellari, v gl. vlogi Franco Nero, ob 17. in 19. uri.
12. januarja italij. barvni film PUŠČICE STRUPENEGA PAJKA, režija Paolo Cavara, v gl. vlogi Cionacario Cianinni, ob 17. in 19. uri.
13. januarja zaprto!
14. januarja amer.-hong kong. barvni film V ZMAJEVEM GNEZDU, režija Robert Clause, v gl. vlogi Bruce Lee, ob 17. in 19. uri.
15. in 16. amer. barvni film LET NAD KUKAVIČJIM GNEZDOM, režija Miloš Forman, v gl. vlogi Jack Nicholson.

Kino PLAVŽ

1. in 2. januarja franc. barvni film BORSALINO IN KOMPANIJA, ob 18. in 20. uri.
3. in 4. januarja zap. nem.-jug. CS barvni film WINNETOU II. del, ob 18. in 20. uri.
5. januarja zaprto!
6. januarja italij. barvni CS barvni film BELI OČNJAK, ob 18. in 20. uri.

LASTNIKI KOLES Z MOTORJEM IN DELOVNIH STROJEV — NE ODLAŠAJTE

Novembra je stopil v veljavo predpis, da sme delovni stroj, motokultivator ali kolo z motorjem voziti v cestnem prometu le tisti, ki ima potrdilo o znanju predpisov o varnosti cestnega prometa, ali voznik, ki ima veljavno vozniško dovoljenje za vožnjo motornih vozil, oziroma kmetijskih traktorjev.

Uporaba tega predpisa je bila sicer odložena za določen čas, vendar ne kaže odlašati. V jeseniški občini je okrog 500 lastnikov koles z motorjem in okrog 120 lastnikov različnih kmetijskih strojev, ZA KATERE TUDI VELJA NOV PREDPIS. Avto-moto društvo Jesenice priporoča vsem, da si čimprej zagotovijo potrebno literaturo, oziroma učbenike in se začno učiti, da ne bi prišlo do nepotrebnih gneče in negotovanja, ko bodo začele delovati izpitne komisije in tečaji.

Za lastnike kmetijskih strojev bo pripravilo tečaje združenje avtomehanikov in šoferjev Jesenice, za ostale pa avto-moto društvo.

Podrobne informacije o vpisu in začetku tečajev lahko dobite vsako sredo med 16. in 18. uro v prostorih AMD Jesenice (za ŽIC). Ustrezne obrazce potrdil o znanju predpisov, vprašalne pole in druge tiskovine pa lahko dobite na oddelku za notranje zadeve skupščine občine Jesenice.

Potrdilo o znanju predpisov o varnosti cestnega prometa lahko dobi, kdor izpolnjuje naslednje pogoje: da je opravil preizkus, da je dopolnil starost 18 let, za vožnjo delovnih strojev; 15 let za vožnjo motokultivatorjev in 14 let za vožnjo koles z motorjem.

RAZPIS

Počitniški dom društva upokojencev Žirovnica

razpisuje naslednja prosta delovna mesta:

1. KUCHARICA — 1 oseba
2. TOČAJKA — 1 oseba

Za delovno mesto pod 1. se zahteva: gostinska šola z večletno prakso. Na voljo je samsko stanovanje. Osebnih dohodkov po dogovoru. Kandidatka mora biti večja samostojnega vođenja kuhinje.

Za delovno mesto pod 2. se zahteva: gostinska šola z vsaj dveletno prakso. Samostojnost dela v bifeju. Osebnih dohodkov po dogovoru. Stanovanje ni zagotovljeno.

Ponudbe sprejemamo do 15. 1. 1977.

Društvo upokojencev Žirovnica

ZAHVLA

Izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata Železarne se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč ob smrti moža.

Marinka Preželj

ZAHVLA

Izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata in obratovodstvu šamotarne se za organizacijo prijetnega srečanja s sodelavci najtopleje zahvaljujem.

Upokojenci šamotarne

GLAS
v vsako
gorenjsko hišo!

DOMŽALE : JESENICE 91:69

Domžale, 25. decembra, prvenstvena tekma 8. kola v slovenski košarkarski ligi, gledalcev 200, sodila sta Radošević (Ljubljana) in Stvarnik (Velenje).

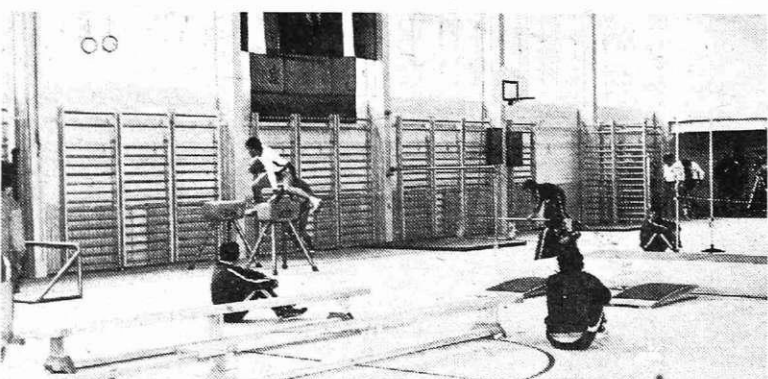
V zadnjem prvenstvenem nastopu v tem letu so Jeseničani nastopili proti Domžalam, ki so se edino neporaženo moštvo v ligi. Kljub temu, da so na trenutke igrali dobro, so doživeli poraz. Najboljša igra je bila v začetku, ko je bil rezultat v deseti minuti 20:20. Domačini so bili predvsem boljši v skokih pod košem in so precej zadetkov dosegli po odbitih zogah. Opravičilo za slabše rezultate v zadnjem času so predvsem poškodbe, saj so tokrat nastopili brez Vauhnikarja, že šest kol ne nastopa Janjčič, tako da proti Domžalam ni nastopilo kar pet igralcev, ki so bili v moštvi še do drugega kola. Mladi igralci igrajo vedno bolje, vendar so za tako naporno tekmo potrebnosti večletne izkušnje.

Do konca prvega dela so ostala še tri kola. 8. januarja igrajo Jeseničani doma z Dolenjci, nato gostujejo proti Trnovu in igrajo doma z Rudarjem iz Trbovelj.

Nastopili so: Eržen 4, Šter 8, Smolej 9, Božič 34, Lozar 2, Mišič 2, Šmid 6, Berginc, Matučec, Noč 4.

TURNIR V MOJSTRANI

Šestnajstega decembra je Mojstrana praznovala svoj krajevni praznik. V počastitev tega dne je bil med drugim organiziran tudi košarkarski turnir, na žalost ne preveč dobro pripravljen.

Nova telovadnica železarsko izobraževalnega centra je zasedena od jutra do poznih večernih ur

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Današnja križanka je nagradna. Za reševalce s pravilnimi rešitvami razpisujemo naslednje nagrade:

ena nagrada 125 din, dve nagradi 90 din, tri nagrade 65 din in štiri nagrade po 40 din.

Vsak lahko sodeluje pri zbiranju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti, na katero naj, poleg naslova Uredništvo Železarnja, napiše še nagradna križanka.

Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno 11. januarja 1977 do 12. ure.

Organizator je za sojenje košarkarskega turnirja najel sodnike, ki niso znani niti osnovnih pravil igranja (sojenja). Pri takem sojenju ne more biti igra niti kvalitetna niti v duhu pravil. Vodstvo tekmovalcev je kršilo materialne pravice udeležencev. Prav tako pri zbiranju niso bili navzoči nekateri predstavniki klubov. Tako je najmlajši klub SSD OS 16. decembra lahko igral samo eno tekmo, čeprav so želeli še igrati. Mlajšemu kadru bi pa že lahko nudili kaj več, kot eno samo tekmo. Finalna tekma med KK Mojstrana A in KK Mojstrana B je bila prekinjena. Na naslednja mesta pa so se uvrstili: 3. Rekencija, 4. mladina Mojstrane in 5. OS 16. decembra.

V bodoče se bo moral organizator KK Mojstrana bolj potruditi pri organizaciji tekmovalcev, kajti ni dobro zbijati hude krvi pri tekmovalcih.

ZMAGALI SO BOLJŠI

V četrtek, 23. decembra, so na Jesenicah pionirji SSD Tone Cufar in SSD Žirovnica odigrali zaostalo tekmo drugega kola občinske košarkarske lige za pionirje. Ker so v prvi - razveljavljeni tekmi zmagali Žirovnčani, je bilo pričakovati, da bodo boljši tudi tokrat. Povedli so Jeseničani, ki so vodili skoraj ves prvi del, toda ob koncu so popustili in ob polčasu je bil rezultat 28:23 v korist ekipe iz Žirovnice.

Med odmorom je trener Jeseničanov Kežar zakrpal luknjo v obrambi in spremenil taktiko napada. To je odločilno vplivalo na potek srečanja, v katerem so zasluženo slavili pionirji SSD Tone Cufar z rezultatom 62:39.

Koše za SSD Tone Cufar so prispevali: Čarni 10, Vidali 11, Malej 10, Primož Kosmač 23, Lončar 4 in Vojko Kosmač 4. Za Žirovnčane pa so bili uspešni: Baloh 10, Črne 17, Fabjanič 7 in Ovsenek 5.

V decembru so pričeli s tekmovalci tudi naši alpski smučarji. V novi sezoni bodo tekmovalci potekali po novem tekmovalnem sistemu, ki ga je sprejela smučarska zveza Slovenije. Osnova novega tekmovalnega sistema bodo občinske tekmovalnice, na katerih se bo dal poudarek mlajšim kategorijam in množičnosti. Na ta način naj bi se vzgojilo čim več tekmovalcev z dobrimi točkami, s katerimi bi se lahko prebili v tekmovalni razred. Nosilci tekmovalni bi bili klubi, tekmovalci pa bodo organizirani za naslednje razrede:

a) ciscibani, b) pionirji (tekmovalje bo skupno, rezultati pa se vodijo ločeno za starejše in mlajše); c) člani in mladinci (tekmovalje bo skupno, rezultati pa se vodijo ločeno za člane, starejše mladince in mlajše mladince); d) starejši člani.

V drugi stopnji se bodo tekmovalci prirejali v okviru gorenske tekmovalne skupnosti, na teh tekmah pa bo število tekmovalcev že omejeno po kvaliteti. Nosilci tekmovalni bodo ravno tako klubi. Sedež gorenske tekmovalne skupnosti pa je v Radovljici.

Tretja stopnja bo športno tekmovalni sistem, tekmovalci te stopnje pa se bodo lahko udeležili le od smučarske zveze Slovenije imenovani tekmovalci. To bodo najbolj kvalitetni tekmovalci s tekmovalci, ki že imajo določeno število jugo točk, katere so si priborili na regijskem in občinskem tekmovalstvu.

ŠPORTNA SREČANJA OB 35-LETNICI JLA

V počastitev 35-letnice ustanovitve JLA je krajevna skupnost Javornik-Koroška Bela organizirala tekmovalje v streljanju z zračno puško, šahu in namiznem tenisu. Na teh tekmovaljih so sodelovali vojaki s karavle Javorniški rovt, pionirji iz osnovne šole Koroška Bela, mladinci iz OO ZSMS valjarne debele pločevine 2400. Projekta in krajevne skupnosti Javornik-Koroška Bela. Tekmovalje se je odvijalo v kulturnem domu Albina in Julke Pibernik, v soboto, 18. decembra.

REZULTATI: ŠAH: 1. vojaki iz karavle Javorniški rovt, 2. osnovna šola Koroška Bela in 3. DPD Svoboda France Mencinger Javornik-Koroška Bela.

NAMIZNI TENIS: 1. vojaki iz karavle Javorniški rovt, 2. OO ZSMS valjarne ploč. 2400 in 3. OO ZSMS Javornik-Koroška Bela.

STRELJANJE: 1. SD Triglav, 2. vojaki iz karavle Javorniški rovt in 3. OO ZSMS Projekt.

Podelitev nagrad in priznanj je bila na karavli v Javornškem rovtu na sam dan JLA, kjer so vojaki, skupaj s pokrovitelji, ob podelitevi organizirali kratek kulturno zabavni program

M. rjana Stojan

GORENJSKA LIGA

PRISTAVA: JESENICE -
PODMEŽAKLJA 1:18

V četrtem kolu sta se srečali ekipi, ki letos prvič igra v gorenski ligi. Srečanje se je začelo ob 20. uri.

Začetek tekme je obetal izenačeno igro, toda gostje - Jesenice - Podmežaklja, so začeli igrati grobo. Posledica je bila visoka, vendar zaslužena zmaga gostov.

Omeniti velja sodnika, ki sta premalo krat kaznovala grobosti. Strelci za Jesenice - Podmežaklja: Ajdišek 6, Ambrožič 4, Butinar in Horvat 2, ter Leskovar, Lindič in Košir po 1; za Pristavo pa Anton Smolej.

MB

TUDI SMUČARJI PRIČELI TEKMOVATI

Najboljši tekmovalci posameznih kategorij pa bodo zbrani v republiško reprezentanco in nas bodo zastopali na mednarodnih tekmah.

Nov tekmovalni sistem omogoča torej napredovanje zares najboljšim in najbolj prizadevnim tekmovalcem, kvalitetno delo po klubih pa bo omogočilo napredovanje

posameznikom. Le s kvalitetnim delom pa se bo jugoslovanska smučanje lahko prebilo v evropski smučarski vrh.

S kvalitetnim treningom naših najmlajših ciscibanov in pionirjev se bomo lahko sčasoma kosali v evropskem merilu z Avstriji, Italijani in ostalimi evropskimi smučarskimi velesilami.

bef

PRVA TEKMA PIONIRJEV

V soboto, 25. decembra, je bila v Španovem vrhu nad Jesenicami prva letošnja tekma pionirjev v slalomu, ki jo je organiziral smučarski klub Jesenice. Na tekmovalju, ki je veljalo mnogo truda s pripravo proge, ki pa je bila zares odlična, se je prijavilo 84 pionirjev iz šestih klubov in to Jesenic, Kranjske gore, Mojstrane, Dobrave, Žirovnice in Planine pod Golico. Borbe naših najmlajših smučarjev so bile izredne, velik del nastopajočih pa je pokazal že dosti znanja pri krmarjenju med vrati.

Največ uspeha so požel pionirji z Jesenic, Kranjske gore in Blejske Dobrave, najboljši čas proge je postavil starejši pionir Bojan Kavčič (35,50), najboljši skupni čas pa je imel mlajši pionir Matej Oblak (71,85).

Med najmlajšimi se je najbolje odrezal Robi Žan, ki je kot cisciban zasedel odlično tretje mesto med mlajšimi pionirji. Med pionirkami je imela najboljši dosegček Barbara Kunc, ki je dosegla najboljši skupni čas (74,72) in najboljši čas ene vožnje (36,96).

Progo, ki je imela 33 vrate in višinsko razliko 140 metrov, je postavil trener Jesenic Janez Šmitek, odličja pa sta ob koncu podelila predsednik SK Jesenice Rafael Cafin in vodja tekmovalja Edi Kavčič.

REZULTATI:

MLAJŠE PIONIRKE: 1. Barbara Kunc - Jes. (36,96 - 37,76) 74,72, 2. Verona Klinar - Jes. (47,37 - 45,65) 93,02, 3. Tanja Borštnik - Jes. (46,78 - 47,01) 93,79, 4. Irena Svetina - Žirov. (63,84 - 67,44) 131,28.

MLAJŠI PIONIRJI: 1. Matej Oblak - Jes. (36,13 - 35,72) 71,85, 2. Matjaž Naglič - Jes. (37,07 - 37,74) 74,81, 3. Robi Žan - Jes. (38,48 - 38,88) 77,36, 4. Blaž Ravnik

STAREJŠE PIONIRKE: 1. Mateja Rakovec - Jes. (37,48 - 37,66) 75,14, 2. Saša Vesek - Jes. (37,67 - 38,25) 75,92, 3. Nataša Čop - Bl. Dobrava (37,77 - 38,45) 76,22.

STAREJŠI PIONIRJI: 1. Aleš Podrekar - Mojstrana (36,23 - 36,31) 72,54, 2. Miran Benet - Kr. g. (37,69 - 38,98) 76,67, 3. Bojan Kavčič - Jes. (42,71 - 35,50) 78,21, 4. Andraž Berlik - Jes. (39,74 - 39,88) 79,62, 5. Roman Kavčič - Jes. (41,39 - 40,61) 81,00, 6. Boštjan Klinar - Jes. (40,45 - 41,37) 81,82, 7. Maks Ferluga - Kr. g. (40,28 - 42,35) 82,63, 8. Jani Horvat - Kr. g. (41,18 - 41,67) 82,85, 9. Vilko Dolensek - Bl. Dobrava (42,48 - 44,90) 87,38, 10. Boštjan Pristavec - Kr. g. (44,36 - 43,69) 88,05, 11. Janko Zupan - Bl. Dobrava (44,83 - 46,14) 89,97, 12. Milan Ostir - Bl. Dobrava (45,28 - 45,87) 91,15, 13. Vinko Valentincič - Jes. (49,15 - 44,19) 93,24, 14. Tonček Ravnik - Bl. Dobrava (64,50 - 43,26) 107,76.

bef

Odbojka

OK NOVO MESTO : OK JESENICE (ČLANI) 2:3

V zanimivi in borbeni tekmi petega kola jeseniškimi odbojkarjem, kljub dobri igri v zadnjih treh nizih, ni uspelo premagati solidne ekipe OK Novo mesto. Jeseničani so nastopili v postavi: Bogataj, Gasar, Bergelj, Divjak, Kravanja, Koe, Čučnik in Stravs, sodila pa sta z nekaj napakami Paul (Kropa) in Bajt (Jesenice).

Začetek tekme je minil v napadih gostov, ki so s domiselnimi in natančnimi udarci na mreži, uspešneje kot domačini zaključevali svoje akcije. Domačini se nikakor niso mogli zbrati in zaigrati tako, kot znajo. Medtem ko so skušali urediti svoje vrste in najti najuspešnejšo obrambo proti razigranim gostom, so jim, kljub borbenosti in prizadevnosti, le-ti ušli za nekaj točk in niz je bil izgubljen.

Drugi niz so domačini začeli s poletom, saj so povedli s 7:2 in vse je kazalo, da so prebrili začetne težave. Igrali so dobro in uspešno nabirali točke. Vendar je proti koncu niza koncentracija popustila, nekaj slabih branjenih zog in gostje so najprej izenačili na 11:11, nato pa po številnih menjavah srečno odločili niz v svojo korist šele na razliko.

V tretjem in četrtem nizu pa je prišlo do preobrata in na igrišču je popolnoma prevladoval domači moštvo. Vse jim je uspelo, od obrambe, do napada, dobro so servirali in ob bučnem navijanju gledalcev globoko dobili oba niza.

Tudi v začetku zadnjega, odločilnega niza so domačini nadaljevali z dobro igro in povedli celo z 8:3. Potem pa se jim je ustavilo. Gostje, ki so po višini in skoku precej prekašali Jeseničane, so z nekaj dobro izpeljanimi akcijami ustavili jeseniški napad in prevzeli igro v svoje roke. Neustavljivo so nabirali točke in izenačili na 10:10. Borbene domačine je za trenutek preobrat zmedel, tako da so izgubili tempo in kontrolo nad igro. Akcije jim niso več uspemale, utrujenost po skoraj dveurni borbi jim je stopila v noge pa še športna sreča jih je zapustila v odločilnih trenutkih tekme. Povedli so še z 12:10, potem pa niso mogli več doseči točke in zaslužena zmaga se je spremenila v poraz.

Kljub porazu je treba vse domače igralce pohvaliti za borbenost in požrtvovalnost, le da bodo morali v bodoče bolj zaigrati tudi v odločilnih delih tekme, saj prav zadnje osvojene točke prinašajo zmago.

V soboto, 15. januarja, ob 18. uri, bodo jeseniški odbojkarji gostili ekipo OK Kamnik.

BOJ

JESENICE : LJUBLJANA (ČLANICE) 2:3

Jeseničanke so tudi v dvoboju z ekipo Ljubljane ostale praznih rok. Proti ekipi Ljubljane so sicer nastopile v nekoliko okrnjeni postavi, vendar niso našle pravega »oročja« in taktike, zapustila pa jih je tudi športna sreča. Nastopile so v postavi: Mahnič, Toman, Rabzelj, Baloh, Tušar, Lukek, Lužnik, Golob in Primc.

Naše igralke so začele odlično. Kljub vodstvu nasprotnic 4:1, so z odlično igro, tako v polju kot na mreži, popolnoma nadigrale gostujoče igralke. Uspevalo jim je res vse, predvsem pa raznovrstne kombinacije v napadu, tako da je gostjam uspelo osvojiti le še dve točki.

Z enako igro so nadaljevale tudi v začetku drugega seta in povedle s 3:0. Vendar se jim je nekoliko lažnejša igra maščevala. Gostje so umirile igro in z dobrimi servisi set odločile v svojo korist.

Tudi v tretjem setu so naše povedle s 4:0, vendar so gostje ponovno prevzele igro in tudi v tem setu uspelo zmagati.

Potek igre v četrtem setu je bil podoben prejšnjim dvema. Naše povedo, gostje izenačijo in povedo s 13:10. Vendar so naše igralke le našle toliko moči, da so uspelo izenačiti rezultat na 2:2 v setih.

V petem, odločilnem setu so gostje povedle s 5:0, domačinke pa so izenačile in povedle z 8:7. Vendar gostje niso popustile in rezultat ponovno obrnile v svojo korist z 12:9. Našim je ponovno uspelo izenačiti na 13:13, vendar so gostje zaradi nespornosti in neodločnosti naših igralk le uspelo zmagati in se tako brez poraza še bolj utrditi na vrhu razpredelnice.

Jeseničke igralke so kljub porazu pokazale borbeno in lepo odbojko, le neizkušeni mlajši in nekoliko slabši igri standardnih igralk se imajo gostje zahvaliti, da niso odle poražene. Mislim pa, da gostje s tako prikazano igro ne zaslužijo tako visoke uvrstitve. Za naše pa lahko rečem, da jim je tudi športna sreča popolnoma obrnila hrbet.

V naslednjem kolu, ki bo 8. januarja 1977, gostuje ekipa Jesenic ponovno v Mariboru pri istoimenski ekipi. Če lahko izkoristimo priložnost, vsem ljubiteljem odbojke želimo srečno in uspešno novo 1977. leto.

ACO

GLAS
v vsako
gorensko hišo!

19	77	OČE	STRAN	SLOVEN- SKA REKA	VRHOVE- NJE	PROMET- NI OBJEKT	GLAVNI ŠTEVILNI	MEM- ORIAL ZNAČILNOST	ŽIMSKA POJAV	OBAD	VZVLJ NA BI- LOBORBI	DRŽAVA V LATIN. ALFABETU	BOA	TUJE JEZIKO IME	MEM- ORIAL ZNAČILNOST	GLAVNO MESTO JORDANA
KROH IZ AJDO- VE MOKE																
VRSTA POKON- LEGA STROJA															RIMSKA 1000	
ŽENSKO IME															OTOŽEN	
OZEK PAS BLAGA																
ČLOVEŠKI RAJDA- LEC																
ROZMAN OLGA																
VEZNIL																
MEM- ORIAL ZNAČILNOST																
NEZNA- NEC																
YONJ																
CUNJA																
DRŽAVA V ZDA																
UJEDE																
TLA																
SOGLASNIK																
OPRAVA																
AVTOM- OBNAVST- SESTAV- LJALEC																
BIRT																
OSEBA IZ BIBLIJE																
VOJAŠKA FORMA- CIJA																
DRŽAVA V ARIJI																
O																
IME ERKE																
VRSTA COLNA																
PREDLOG																
ASKEDE- VA PESEM																
LJUDSKI ODBOR																

ZAKAJ SOKOL KRADE PIŠČANCE

Nekoč si je sonce izposodilo od sokola sto tisoč zlatih cekinov. Kljub obljubi, da jih bo kmalu vrnilo, se za dolg ni zmenilo, zato se sokol napoti do sonca, da dolžnika opozori na nevrnjeni dolg.

»Jutri pridi, ko bom doma,« je reklo sonce. »Kot vidiš, v tem času sem na nebu in na poti okoli zemlje in ne morem se prav zdaj vrniti domov.«

»No, dobro,« reče sokol in naslednjega dne navsezgodaj vstane, pa je bilo zopet prepozno. Sonce je že bilo visoko na nebu. Tako se je dogajalo skozi vse leto. Nekega dne pa, ko se sonce vrača v svojo sončno domačijo, sokol sreča petelina. Prijazno ga pozdravi in mu reče:

»Čuj, sokol, zakaj vse dni hodiš k soncu?«

»I, zakaj vendar? Nekoč sem mu posodil sto tisoč zlatih cekinov, pa mi jih noče in noče vrniti,« odgovori sokol.

»Poslušaj, prijatelj, ti bom jaz pomagal,« pravi petelin. »Prespi eno noč z menoj, zjutraj pa te bom prebudil preden sonce izide iz svoje hiše. Prebudim se namreč vsak dan pred soncem.«

Tako je sokol prenočil pri petelinu, navsezgodaj zjutraj pa ga petelin prebudi:

»Ki-ki, ri-ki! Zbudi se sokol, sonce še vedno spi. Sokol vstane, se zahvali petelinu in hiti k soncu, ki je še vedno spalo. Sokol vstopi v njegov hišo, ga prebudi in reče:

»Dobro jutro, sonce, prišel sem po denar.«

»Dobro jutro,« odgovori sonce. »No, naposled si me le našel doma. Zdi pa se mi, da te je nekdo podkuril, da si se oglašil tako zgodaj. Povej mi, kdo je bil, sicer ne dobiš denarja.«

Sokol ni pomišljal, pa pač pa je mirno povedal, kako je prenočil pri petelinu in kako ga je le-ta prebudil.

»Imenitno,« vzklikne sonce. »Zato pa bo petelin plačal moj dolg s svojimi piščanci. Odslej so tvoji vsi njegovi piščanci.«

Kaj je hotel storiti sokol. Misli si je: »Bolje nekaj, kakor nič,« in če le more ukrade kakšnega piščanca iz gnezda in dvorišč, saj so to njegovi zlati cekini.

Po vzhodnoafriški pravljici priredil Črt Sinkovec

KDO JE NAJMOČNEJŠI

Nekoč, ko se je ravno kopal v reki, je slaven čarovnik opazil miško, ki se je ravno utapljala. Reši jo, odnese iz vode in začara v čudovito deklico. Bila je tako lepa, da ji je čarovnik želel izbrati najbolj čudovitega ženina.

»Poročim te s soncem,« reče deklici.

»Nikarte me poročiti s soncem,« zaprosi si deklica. »Sonce nima nog, pač pa ognjene roke. Vsak dan potuje okoli sveta, zvečer pa izgine. Sicer pa že ima dve ženi: svetlobo in senco.«

»Toda sonce je najbolj mogočno,« vzklikne čarovnik.

»Ne, nisem najmočnejši,« se oglasi sonce. »Oblak je močnejši od mene. Če se mu zahoče, me lahko zakrije.«

»Poroči se torej z oblakom,« reče čarovnik deklici.

»Ne, ne poročim se z oblakom. Temen je in poln vode. Nihče ne ljubi oblakov. Česar se dotaknemo, ovlažijo. Oblak ima tudi blisk, strašnega sina,«

»Toda oblak je najmočnejši,« pripomni čarovnik.

»Ne, nisem najmočnejši,« se oglasi oblak. Veter je močnejši. Če ga je le volja, me odpihne z neba.«

Poroči se torej z vetrom,« reče čarovnik deklici.

»Ne, ne poročim se z vetrom. Veter vedno hiti za kakšno rečjo, vznemirja ljudi, uničuje in raznaša, česar se dotakne.«

»Toda veter je najmočnejši,« vztraja čarovnik.

»Ne, nisem najmočnejši, Gora je močnejša, kadar se zaletim vanjo, se zmeraj razletim na drobne kosce.«

»Poroči se torej z goro!«

»Ne, ne bom se poročila z goro, saj jo je sama skala in grmičevje. Kaj naj počnem z goro,« ugovarja deklica.

»Toda gora je najmočnejša,« zatrjuje čarovnik.

»Ne, nisem najmočnejša,« se oglasi gora. »Mišek je močnejši. Lahko me izpodjeda, izglođa, prevrta, če hoče, me lahko razmaja.«

»Torej se boš omožila z bratom miškom,« vpraša čarovnik.

»Da,« odgovori deklica in se nasmehne mišku, ki je imel ostre in močne zobe ter rdeče oči.

Tedaj čarovnik zopet odčara deklico v miško in ona z vso naglico pohiti s svojim dragim miškom na zeleno polje.

Po indijanski pravljici priredil Črt Sinkovec

Pavel Lužnik – Pri Ribčevih v Vrbi – rdeča kreda

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

ANDREJ KOKOT

SMRT BESEDE I

Jezik je onemel, skrhan se opoteka po svoji votlini. Kljub temu proseče tolče na steno povelja in čaka grmado novih besed, da jih zloži v nožnico svoje ostrine. Toda zaloga je pošla, le veter še nosi raztresene zloge po polju in se ne spušča v pogovor onemelega jutra.

SMRT BESEDE II

Moja beseda je obležala ob zidu sovraštva. Nad njo se razlega simfonija neizrečene ljubezni in obupa nad tujimi zvoki, ki so ubili njeno dobroto.

Nekdo je zaslutil melanholijo smrti in se sklonil nad molk ob nesrečnem trenutku.

Odšel je z jeklenim obrazom. V stenah njegovih zenic je votlo zapelo. Njegov pogled pa je uprt v sinje nebo, kot da ne sliši udarcev vesti.

LISTI izhajajo kot priloga tednika ZELEZAR – glasila delovnega kolektiva SOZD SZ ZELENARNA JESENICE. Ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 29/VI

Jesenice, 30. decembra 1976

CVETKO ZAGORSKI

V ARENI ŽIVLJENJA

PRISPEVEK K RAZPRAVI NA LETOŠNJEM ŠTATEMBERŠKEM SREČANJU PISATELJEV

K besedi se oglašam s premišljanjem, ki mi ga narekuje čas, v katerem živimo. Cankarjevo ime na tem našem srečanju naj bi bilo namreč izhodišče za izmenjavo mnenj, ki naj bi bila izpovedna, plodna in spodbudna in ki naj kot taka prevetrijemo naš čas in najdejo odmevnost v javnosti. Do izraza naj bi prišla vsa vprašanja, pogosto tudi kočljiva, kakor so se pokazala letos v zvezi s proslavljanjem Cankarjevega dela. Poglavitno je, da ugotovimo, kaj je pri Cankarju še živega in kako naj to negujemo in posredujemo. V uvodnih referatih tovarišev Potrča, Zdravca in Freljha je bila za tako razpravljanje že postavljena odskočna deska, zadnji od teh treh, potem pa še diskutanta Gajšek ter Milčeva pa so že prešli tudi k aktualiziranju letošnje štatemberške teme – vloga književnika in lepe besede v sedanjem času – in v tem smislu želim prebrati kratko premišljanje, ki sem ga koncipiral tik pred tem srečanjem. Pričakujem pa, da bo veliko več in bistveno prispevala sprotne diskusije, ki bo, tako upam, nakazala poglavitna, najbolj žgoča vprašanja naše današnje slovenske umetniške besede, saj se ob tako široko in tehtno zastavljenem naslovu odpirajo vse možnosti, da lahko vsakdo prispeva svoj delež v mozaik letošnjega posvetovanja.

Preden sem se lotil tega pisanja, sem vprašal prijatelja, udeleženca že nekaterih štatemberških srečanj, za svet, kako naj se kot nov gost vključim v to razpravljanje. Odgovoril mi je: povej, kar te ta trenutek najbolj žuli. In tako pričrnam to moje priložnostno premišljanje ob intervjuju, ki sem ga ujel iz ljubljanskega radia 29. avgusta. Novinar je vprašal starejšo ameriško Slovenko, znano javno delavko, kakšni so njeni vtisi po sedmih letih, odkar je bila zadnjič v Sloveniji. Zavzeto je odgovorila, da se je od takrat ogromno spremenilo, da so kraji komaj še spoznavni pa da imamo zdaj pri nas drugo Ameriko, saj si ljudje kar naprej kupujejo nove avtomobile, hitrejši in lepše; pač pa se z ljudmi ne more več pogovarjati kot nekoč, da so nekako nedostopni. Na vprašanje, če je zaradi tega razočarana, je vpraševalca odločno zavrnila in navdušeno odgovorila v tem smislu, da si je treba z delom prizadevati za čim višji standard.

Odkrito povedano, mene sta ta intervju, še bolj pa nekritični, odobravalni način, s kakršnim je bil podan, prizadela. Vprašal sem se, ali se nista uredništvu morda izmuznila ali pa je v tem primeru podleglo procesu dehumanizacije in vplivu tuje, zmehanizirane miselnosti. Ni me prizadelo

toliko to, da je bila intervjuvanka enostranska, saj se je verjetno s taksijem prevažala le od Velenja pa do Radencev in morda do Bernardina oziroma Portobetona, bolj me je prizadelo to, da je dajala pred človekom prednost pločevinastemu stroju, da je pripisovala temu stroju večjo vrednost kakor medčloveškim odnosom, s čimer se je po vsem videzu strinjal tudi vpraševalec.

S tem pa bi se približal letošnji štatemberški temi **V areni življenja sem stal – vloga umetnika v preteklem in sedanjem času**. Že z naslovom je povedano, da ne gre za vprašanje, ali naj stoji umetnik v areni življenja ali ne, in s tem je tudi že nakazano, kakšna je bila in naj bi bila tudi danes in vnaprej književnikova vloga: katerikoli pisec, za katerim je ostala v narodni ustvarjalni zavesti sled, se je postavljaj v bran razčlovečevanju in v tem okviru tudi socialnemu in narodnostnemu zatiranju ter je s svojimi etičnimi in estetskimi prizadevanji stal na okupu počlovečenja sveta in odnosov v njem. In to kljub skeptičnim, glodajočim pomislekom, kajti, če pogledamo resnici v oči, moramo priznati, da človeštvo živi in bo bržčas zmeraj živelo v večnem krogu narave, in se iz tega kroga, ki mu lahko brez usmiljenja rečemo živalski, zlepa ne odlepi. Ob takem spoznanju ne more storiti književnik nič drugega kot vsak drug zavesten človek, da namreč z njemu lastnimi sredstvi sprejme to človeško danost, da se v večnem spopadanju in dvojnosti svetlobe in teme, dobrega in zlega postavlja na stran svetlobe, naprednega in dobrega ter vztraja na svojem okupu, dokler le lahko čustvuje in premišlja ter drži med prsti pero, oziroma udarja po tipkah.

Delež književnosti v narodnem in družbenem razvoju preučujejo literarni zgodovinarji in si prizadevajo zajeti vse pomembno, kar je bilo ustvarjenega, oz. nastanjenega. Lahko pa tudi rečemo, da je v tej zgodovini marsikaj arhiviranega, kar bi moralo biti še živo in prisotno v našem vsakdanjem življenju in delovanju. Naj bom stvaren in izrazim rahlo bojazen, da zveni proslavljanje Ivana Cankarja le malo preveč priložnostno in da so imeli več besede njegovi razlagalci kakor Cankar sam. Pa še to naj bo dovoljeno ob tej uri, da posežem še na drugo področje in omenim našo narodno skupnost na Koroškem: ali ni bilo naše zanimanje zanjo nekoliko zanemarjeno, zaradi česar je prišla zaostritev

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

za marsikoga nepričakovano in nanjo nismo bili, predvsem ekonomsko, dovolj pripravljeni.

Toda vrnimo se k vlogi umetniške besede v sedanjem času. Tega sedanjega časa ne pojmujem ozko kot čas, ki ga živimo le ta dan, marveč kot čas, v katerem naj bi živela tako kot današnja tudi naša včerajšnja misel, ki pogojujeta tudi našo jutrišnjo misel in njej ustrezno obstajanje. Ob tem se pogosto sprašujem, kaj je še živega v naši zavesti, kar bi po vsej logiki narodne in človeške sle po obstajanju se moralo živeti. Morda je iz bližnje preteklosti še najbolj živ Srečko Kosovel in zelo prav je, da so v teku priprave v počastitev petdesetletnice njegove smrti. Vprašajmo pa se, koliko so še prisotni med nami drugi pisatelji in pesniki, dramatik in esejisti, katerih dediščina je za našo narodno in človeško oblikovanje brezpogojno nujna. Cela vrsta je teh imen, vsakdo izmed nas se jih lahko mimogrede spomni, vsakdo morda drugih, a vsa ta imena so vizitka našega obstoja, našega obraza in naše prihodnosti. Ali niso samo še v predalčkih spomina profesorjev slovenščine, na primer, angažirani in tenko občuteni verzi Iga Grudna, ki je tako preseljeno in tudi še v našem času veljavno zapel: »Na Daljnem vzhodu in ob Pacifiku / pogažen gine človek na umiku, / na polnoč v Teruelu ne pozvanja. / Živi ta svet še ali bolno sanja?« Ali nam ne bi mogel in moral biti Igo Gruder še danes zgled in spodbuda, kako odprto, široko in obenem intimno naj bi tudi mi doživljali svet in se mu odzivali? Če tak pesnik ne živi več v narodni zavesti, je to zanj neprecenljiva škoda, je pa tudi tragika za samega pesnika, hujša od njegove fizične odsotnosti.

Vprašajmo se, koliko so še prisotni Gregorčič s svojo Sočo, Askerc s Staro pravdo (pa tudi s pesmimi, nastalimi v zvezi s Stantenbergom, čeprav včasih šepavi) in še mnogi drugi, in če posežem v novejši čas, naj omenim Prežihovo bajto, ki še zmeraj propada in bo kdove kdaj spremenjena v spominski dom. Pa se spomnimo, na primer, še Iva Brnčiča, čigar dramo »Med štiri stenami«, ki sodi v vrh naše angažirane dramatike, sta po vojni med poklicnimi gledališči uprizorila le zamejsko tržaško gledališče in obmejno novogoriško, kar ni le slučajno. Vprašajmo se, koliko je prisotni med jeseniškim delavstvom Tone Čufar, v revirjih France Kozar, da o mari-borskem proletarskem pesniku Antonu Tancu-Čulkovskem sploh ne govorimo. Pred dvema desetletjema je bil zaman ves trud, da bi natisnili njihova dela, in zaman je bilo prizadevanje, da bi objavljali v časopisih in žepnih izdajah dela domačih pisateljev, tako da še danes velja praksa, da tiskajo večidel prevode, pogosto celo brez osnovnih bibliografskih podatkov o avtorju in prevajalcu. Lahko pa bi zadovoljevali človeško slo po kriminalnih in ljubezenskih zgodbah z visoko kvalitetenimi deli, ki jih je v svetovni literaturi na pretek, na čelu s Tolstojem in Dostojevskim, in jih ne manjka niti pri našem nobelovcu Andriću, pa tudi ne med slovenskimi pisatelji. Če pa preidemo za trenutek spet k naši koroški bolečini, naj ne zamolčim svoje zadnje izkušnje, da sem ponudil potopis s Koroške, ki je izšel v zadnji sobotni prilogi Dela, poprej nekemu popularnemu ljubljanskemu tedniku, ki pa za to temo ni bil nič kaj navdušen, objavil pa je v tisti številki reportažo o tem, kako konkurirajo ljubljanske študentke in gospe poklicnim prostitutkam, da si morajo le-te iskati zaslužek med sezono v Italiji. Medtem pa o Koroški niti besede. Pa sočustvujmo še s Hitlerjevo ljubico Evo Braun, katere življenjepis objavlja v nadaljevanjih drugi popularni ljubljanski tednik, kakor da v svetovni in naši preteklosti ni vrednejših ljudi, o katerih bi bilo vredno pisati.

In če se vrnem k zastavljeni temi, naj priznam, da se zavedam, kako lahko zveni za marsikoga to moje premišljanje nostalgico, vendar nas zgodovinska izkušnja uči, druge pa nimamo, da vendarle obstaja neko merilo, ki naj ga brez sramu ponovim po Ivu Brnčiču: »Sredi te neusmiljene življenjske predmetnosti, sredi te nagonske, krvave telesnosti živcev, mišic in tople možganske skorje, ki utripa na dnu vseh umetniških manifestacij... je bil in je še dandanašnji ves preprosti in vendar toliko skrivnostni namen umetnosti v tem, da je koristna.« (Ko bi mu jaz lekturiral esej, bi mu svetoval rajši besedo: smiselna.) In naprej: »Koristna zagadelj, ker se ni pojavila sama po sebi ali po ukazu kake nadnaravne volje, temveč je zrastle iz neplatonične, stvarne življenjske potrebe, ker je nastala med ljudmi in izključno za ljudi... iz človeške ogojenosti sredi stvarstva, iz razvojne nujnosti, ki ga je silila, da se je

organiziral duhovno, kakor se je moral organizirati produkcijsko in družbeno.«

Ta smiselnost je bila skrajno prisotna pri Otonu Župančiču, ko je zapisal znamenite verze: »Vrzi pesem v svet, pesem za današnje rabo: vsi jo bodo povzeli za tabo.« Ta smiselnost je v resnici prisotna v vsem našem delu, čeprav se je, takrat, kadar pesnimo, ne zavedamo, ker bi sicer pesnili slabó, didaktično in propagandno.

In zato kljub vsemu nezadovoljstvu, ki nas včasih navdaja, ki pa je obenem spodbuda za nove dosežke, lahko ugotavljamo, da najde tudi v našem času prava in na pravi način izpovedana beseda odmev, ker je človeško zavzeta in vsebuje socialno afiniteto. Le taka beseda je lahko v resnici sodobna in tudi avantgardna. Z njo tudi danes potrjuje sebe, svoj čas, svoj obstoj in svoj razvoj, zvesta Cankarjevi maksimi: V areni življenja sem stal.

(Napisano v ječi, 1938, prvič natisnjeno v samozaložniški zbirki »Bog umira«, Maribor 1939, zdaj ponatisnjeno ob petdesetem letu Kosovelove smrti.)

CVETKO ZAGORSKI SREČKU KOSOVELU

*Z okovanega okna je zletel golob,
bel golob.
V sinjino je utonil,
kjer je grob,
v Tomaju grob.
Se jaz bi poletel,
če bil bi golob,
v Tomaj bi poromal
k bratu na grob,
tam bi se sklonil
do črne prsti,
da bi začutil,
kako zemlja drhti,
da bi izjokal
vse naše boli.*

*Nisi pel o opojni ljubezni,
o slavi junakov,
o lesku zlata.*

*S samotnimi bori
si jokal v puščini
v deželi stromakov
o boli srca.*

*Pa ti ga strlo je
kot ptici v sinjini
v tem svetu »junakov
in sivih vojska.*

Pavel-Lužnik — Iz popotne skicirke — sepija kreda

Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce

CVETKO ZAGORSKI

KDO KIDA SNEG

Veš, sinček, pred šestimi, sedmimi leti, takrat, ko si bil še prav majhen in ljubeč frkolinček in si imel še čisto gladka, rožnata ličeca (kadar nisi bil umazan kot dimnikar), takrat si gledal v svet z modrimi očmi še tako začudeno, radovedno... kot komaj rojen teliček. No, zdaj si seveda že čisto cel fant: za praznike nosiš že dolge hlače, dedek Mraz se te v podjetju nič več ne spomni (zato pa ste prinesli fantje za Silvestrovo v razred gramofon in plesali z dekleti), na leto strgaš tri pare čevljev — skrtaka, jaz, tvoj oče, sploh ne bi več vedel, da si bil kdaj tak droben, ljubeč fantek, ko se ne bi vsako leto ob tem času spomnil neznanega dogodka, zgodnice, pravzaprav samo anekdote.

Bil je prav tak čas kot zdaj, sneg je kopnel na debelo, noč in dan je kapljalo in curljalo s streh in po cestah so žuboreli potočki snežnice, pomešane z mestnim prahom, blatom in smetmi. Ob pločnikih so ostajali zmeraj bolj umazani kupi snega, ki kazé ob koncu zime to naše mesto in le počasi kopne. Sneg skriva svoj beli obraz pod saje in prah, da si še za kak dan, teden podaljša življenje...

Takega nedebednega dne — z vsako pomladjo kaj čakamo, najbrž že od pamti-veka — sem se zagledal skozi okno, ošinil lužasto cesto, strehe, s katerih so polzele snežene plasti, sončno nebo, po katerem so tako veselo frfotali vrabci in golobje, pa rekel, ko da sem odkril kaj prav posebnega, o čemer se ljudem dozda še sanjalo ni:

»Jug jemlje sneg!«
Po teh treh tako pomembnih besedah nisem rekel nobene več. Gledal sem skozi okno kot stvarnik, ki mu ves svet potrjuje njegovo odkritje, in užival ob svojem globokem razumevanju vsega dogajanja in nehanja na tem našem planetku...

Ob meni si stal ti — ne še tak hrust, ne tako grozeč, da me boš še to leto, še ta mesec, mogoče že jutri prerasel, ampak še tako majčken, ljubeč, ko da sploh nisi zaresen človek, marveč le dobri palček izpod mahu. In nisi zinil besede — najbrž presunjen od očetovo velike, zrele modrosti.

Kaj je zmotilo to mojo filozofsko pogreznjenost in me vrnilo v svet puhle vsakdanjosti, ne vem. Mogoče sem ti moral odpeti hlačke (pa prav brž!). Res ne vem. Skratka, od tistih treh veliki besed pa do naslednjega dogodljajčka, ki se ga spet spominjam, zeva praznina.

Namenila sva se na Rožnik po šibe za fračo, pa spotoma stegneš na cesti prstek — še zdaj ga vidim, tvoj drobní prstek (tako rad imam tako drobcene, bele, voljne prstke) in zapiskaš:

»Tovariš Jug! Tovariš Jug!«

Onkraj ceste se je sklanjal star mož in z lopato odmetaval zadnje sledi snega. Tako je bil zatopljen v svoje delo, da se še ozrl ni. »Ga poznaš?« vprašam fanta, ki mu tiči drobna peščica v moji dlani.

»Ne.«

»Kako pa veš, da se piše Jug?«

Saj si rekel, da jug jemlje sneg.«

Debelo sem pogledal — česa vsega ne povemo očetje svojim sinovom, ne da bi vedeli — nazadnje pa sem se zasmejal, zakrohotal, zacepetal, dvignil svojega ljubečega fantka, ga vrgel visoko pod nebo in tisti hip se mi je posvetilo, da bo odkrival še vse večje resnice, kot sem jih jaz.

Kaj si je mislil ubogi pobič takrat, ne vem. Rekel ni nič. Mogoče me ni hotel užaliti. Ampak gledal me je tako začudeno, svetlo in široko s svojimi modrimi očmi!

PISMO DEDKU MRAZU

Pika se je potuhnila v postelji, ko da spi. V resnici pa je tako dolgo bedela, dokler ni legel tudi oče. Ko je ugasnil luč in se v postelji obrnil, je Pika tiho vstala, šla po prstih k očetovi postelji in mu položila k zglavju pismo:

Dragi dedek Mraz!

Lepo Te prosim, da mi na Tvojega prazdnika dan prineseš 1 nalivno pero, 1 škatlo za servijete, pa ne papirnato ampak leseno, ker servijete zbiran in jih imam različnih že 96 in mi samo še štirje manjkajo do sto, pa 200 din, da si bom kupila še en zavojček servijet, da bom imela kaj zazamenjat ker pri nas dosti deklic zbira servijete pa še eno bol veliko punčko. Mi prinesi in škatlo zagospodarski pouk in sladkarij ne pozabi in še za spominjsko knjigo te prosim.

Prav lep pozdrav od Toje

Komaj se je zjutraj zbudila, je zagledala pismo tudi ob svojem zglavju. Ozrla se je po sobi, češ: kaj le to pomeni? Ampak v sobi ni bilo nikogar več, vsi so že odšli po svojih opravkih: oče v službo, mama je pospravljala po kuhinji, starejša sestra je odšla v šolo, brat pa po mleko in kruh.

Pika je nestrpno razgrnila pismo in prebrala:

Dragi dedek Mraz!

Lepo Te prosim, da Pika ne bi več prinašala iz šole podpisov; da bi si vsak dan osnažila čevlje; da ne bi več izgubljala ključev; da ne bi več nosila domov vseh izgubljenih in sestranih mačk; pa da se ji pri pisanju ne bi več tako mudilo in ne bi izpuščala črk in ločil.

Prav lepo Te pozdravlja

Pike

Pikin oče

MUHA SE JE POROČILA

Muha se je oblekla v eno izmed svojih najlepših oblek in se odpravi na potovanje po svetu. Potujoč po cesti se sreča s šakalom.

»Kam greš, muha, tako olepšana?« jo vpraša šakal.

»Kam, misliš, da grem?« reče muha. »Grem, da si poiščem ženina, hočem se omožiti.«

»Zakaj se ne bi poročila z menoj?« jo vpraša šakal.

»Morebiti,« reče muha. »Toda poprej mi moraš kaj zapeti, zakaj rada bi slišala, če mi ugaja tvoj glas.«

Šakal zapoje, toda šakalovo petje je muho rezalo v ušesa.

»Ne, šakal moj, ti tuliš ampak ne poješ. Ne morem se s tabo omožiti, reče muha in se odpravi dalje po poti.

Kmalu se sreča s psom.

»Kam greš, muha, tako olepšana?« vpraša pes.

»Kam grem?« de muha. »Iščem ženina, hočem se poročiti.«

»Tedad se oženi z menoj,« reče pes.

»Morebiti,« reče muha, »toda najprej mi moraš kaj zapeti, zakaj rada bi slišala, če mi ugaja tvoj glas.«

Pes zapoje, toda muha odmaje z glavo, ne ugaja ji njegovo petje.

»Ne, dragi pes, tvoje petje je lajanje, ne oženim te,« reče muha in gre dalje.

Tretji, ki ga sreča muha, je bil muren.

»Kam greš, muha, tako olepšana,« jo vpraša.

»Kam grem?« pripomni muha. »Iščem ženina, hočem se poročiti.«

»Tedad se omoži z menoj,« reče muren.

»Morebiti,« pritrdi muha, »toda najprej mi moraš kaj zapeti, rada bi slišala, če mi ugaja tvoj glas.«

Muren zapoje in muhi njegovo petje zelo ugaja.

»Da, muren moj, poješ zelo lepo, rada se poročim s teboj,« se razveseli muha. Tako je muren postal muhin mož.

Po veseli svatbi sta si napravila hiščo iz lupin in listi so jima bili streha nad glavo. Ker nista imela kaj jesti, se muren odpravi po moko. Kmalu jo prinese. Muha se pripravi, da bo zamesila pogačo in začne sejati moko, medtem pa postane bela od nog do glave.

»Muha moja,« se hihita muren, »vso glavo imaš belo, očisti se in otreši si moko. Muha si začne otrešati glavo, otreša se in otreša, naposled odleti in izgine.

Muren bulji v to mušjo predstavo in se začne krohotati. Krohota se toliko časa, dokler ne počí.

To je bila zadnja poroka med muho in murnom.

Po berberski pravljici
pridil Črt Sinkovec

BIVALIŠČE

Značilnost stavbe — kožarice je koničasta streha do tal, z lesenim ograjem in s smrekovim lubjem pokrita streha. V njej je bilo prostora za tri do štiri ležišča na slami in odprto ognjišče ter za klopi ob straneh. Prostor je bil namenjen za kuho in bivanje. Vse do 1936. leta je znano, da so tako že živeli ljudje v dolinah Vrat in Kota (skupini Rekar in Pavelček), ki pa niso ogledali, temveč so bili gozdarji.

Kožarica je imela eno stran ostrejša pomaknjeno naprej, kot nadstrešek nad vrati, za odlaganje orodja in lesenih posod za vodo (petrihi). Kopišča običajno niso stala ob vodi, ker sta tehnologija dela in transport zahtevala, da gozdno maso čim prej predelajo v lažje oglje. Zato so kuhali kope spomladi in jeseni, ko je več dežja. Zanimiva je izjava ogledarja Urbanka iz Radovne, ko pravi, da je obstajalo pravilo: oglje se kuha, ko gre listje gor al' pa dol.

Ta tip stavbe, meni neznanega obdelovalca — arhitekta, ki pa je danes razširjen od Zaprane, Karavank, Poljanske doline, Radovne in drugje, je arhitektonsko obdelan s sodobnimi materiali in spremenjeno funkcijo potreb domačega življenja človeka.

PRIPIS

K razvoju teh dolin, ki pa gospodarsko in arhitektonsko ni imel večjega vpliva v teh krajih v daljši preteklosti so prispevali tudi turizem, lov, planinstvo in alpinizem. Zagotovo so ovčarji prvi prehodili vrhove in poznali prehode v grebenih in ob razcevitosti planinstva nudili svoje usluge in znanje »gospodi« za skromne denarje. Znan je primer, ko je praded kajžar — Simenc iz Mojstrane, oral njiivo za hišo. Prišli so ga iskat, da bo vodil skupino hribolazcev v Triglav, ki je rekel ženi: »Spela, gaspovde so pr' Šmerco, hitr' grem, ti pa do kraja zorje.«

Pritisk germanizatorstva, tudi v prelesti Triglava, je že pred in po prvi svetovni vojni zajelo Slovensko planinsko društvo in naše gore spet poslovenilo. V gospodarski krizi, v letih 1930, je prav SPD nudilo marsikateremu domačinu začasen kruh.

ZAKLJUČEK

Iz tega zapisa vidimo, da imajo tudi triglavske doline neko svojsko arhitekturo objektov. Zato čaka urbaniste in arhitekte hvalevredno delo. Osnovni prvobitnosti bi bilo potrebno prilagoditi današnje oblikovanje prostora in stavb s sodobnimi materiali in potrebami: planinske koč, gozdarske in lovske objekte, še posebno pa individualne gradnje — vikendi.

Oglejte si Veliko Planino in pojdite po stopinjah Vlada Kopača — entuziasta, ki ima zasluge, da je ta planota tako enkratna, prvobitna, arhitektona in domača.

Po studijah bi kaj hitro lahko okarakterizirali stil in po zaznavi postavili objekte nevsiljeno v ta prostor.

Občinski organi in krajevne skupnosti so dolžni in poklicani ta prostor očuvati zanamcem, kolikor je še mogoče, neokrnjen, ker je tudi to kulturna zapuščina naših prednikov in odnos današnjice do nje. Premalo je samo začitati in zakonsko opredeliti triglavske nacionalni park s conami. Zakon zahteva več, tudi ta zaključek naj bo del njega in POZIV POKLICANIM.

GOSPODARSTVO IN ARHITEKTURA

Nadrobnejši podatki iz pisanih virov: Zgodovinski časopis 1956/IX (Pavel Blaznik), Železar — Teh. priloga 1966/VIII (Božo Pibernik), Gorskí vodniki 1961 (Eugen Lovšin), 400 let Triglava (Julius Kugy), Zgodovina slov. naroda I, II (Bogo Grafenauer), Bled v feudalni dobi (Franc Gornik), 90 let železarne Jesenice (odličja), Železar — Zgodovinska priloga (Stane Tušar), P.V. 1973 Notranji Norik (Stanko Dominik), Kronika Dvije — Mojstrana (rokopis) (Miha Tillešov).

HERO

PESMI

1. Polno obliče otožne lune, zdi se, da kot barčica plave po modrih valovih neba in da jaz sem njeno jadro. Polno obliče otožne lune, zdi se, da kot metulj leta po beloti cvetnih zvezd in da jaz sem njegova perut. Polno obliče otožne lune, zdi se, da kot drevo se klanja v vetru oblakov in da jaz sem veja tega drevesa.

Potihu, — da ni bi prebudila lune in belih zvezd — potihu sem zaprla okno. In daleč je zapihal veter in zdramil oblake in drevesa iz njihovih sanj.

2. Ocean bi moralo biti tvoje ime, kajti tvoje oči so čudovite in globoke; nikoli se ne bom mogla poglabiti vanje.

Ptica bi moralo biti tvoje ime, kajti v dejanjih si podoben ptici; nikoli se ne bom mogla kosati z njo.

Pomlad bi moralo biti tvoje ime, kajti v tebi najdem polno rož, trav in sonca.

3. Strah me je — prižgati luč. Strah me je — zapreti okno. Strah me je — odpreti vrata.

Rada imam temo v sobi, da lahko opazujem zvezde. Rada imam odprto okno, da lahko čutim sapo vetra. Rada imam zaprta vrata, da lahko občudujem samoto.

4. Kako je, če si žalosten? Jočeš?

Ne. Jočeš, kadar si razočaran.

Če si žalosten, strmiš v nebo in v tvojih očeh je tema in na bledeh ustnicah smeh. Ali smeh je grenak brez sonca in pomladnih jutur. In oči so mrtve in blede kot nebo, ko dežuje, kot drevesa, ko prihaja zima.

Otožen si in rišeš otožnega človeka, ki piška samotno pesem na mrtvo piščal.

5. Pa je umrl ptič in sem mu hotela izkopati grob — v atomskem veku. Pa bil je sam beton, nikjer hrpice zemlje za mali grob. Pa sem ga položila na beton in iskala zanj cvetic. Cvetice pa ni bilo, niti češnjeve vejice — tu ni bilo dreves; le nekaj ožganega lubja je ležalo po betonu.

Pa so prihiteli jekleni ptiči in ptico zasuli z železom. Meni so pritekale solze, pa so padale na beton in daleč nekje je vpijal robot: — Kaj je to? — Raztopljeno železo? — Ne! — To so solze! — Kaj so solze? so vprašali elektronski možgani.

— Nevidni računalniki? — Ne, to je del človeka! Smeh je odmeval v jeklu. Pogazili so me: računalniki in atomski vek.

6. Sama sem le tišina je tukaj in samota, ki prede pajčevino in jo deli po stvih zidovih, ki dajejo občutek tesnobe, in solza je tu, ki je zdrknila iz temnih oči kot kapljica rose na prašna, betonska tla in se spremenila v umazano kapljico civilizacije. Tamkaj pa je Tvoja senca, ki je odeta v tišino in se potaplja v tesnobo, in jaz in tvoja senca sva skrita v temi, ki se razteza v betonski molk atomskega veka.

IVAN JAN

DRAŽGOŠKA BITKA IN NJENO BISTVO

Ob 35-letnici tega zgodovinskega dogajanja

Tedaj ko je mrak bil povsod, ste vi ga s plameni razgnali!

Tridnevni spopad Cankarjevega bataljona z nekaj tisoč Hitlerjevih napadalcev januarja 1942 v Dražgošah je kmalu postal legendaren in o tem je bilo že veliko izgovorjenega in zapisanega. Toda v legendah so številke običajno pretirane, osebam so pripisane nadčloveške lastnosti, zato tudi v govoricah o dražgoških bojih dostikrat ni bilo mogoče ugotavljati stvarne resnice. A legendi o dražgoški bitki ni treba dodajati nič izmišljenega. Nasprotno: prava resnica o njej njeno legendarnost in zgodovinsko pomembnost samo še povečuje. Ob njeni petintridesetletnici si zdaj ta spopad ogledimo z vojaško-političnega in človeškega stališča ter s pogledom nepoučenega bralca. Zanima nas predvsem tisto, kar dražgoško bitko uvršča ne le med poglavne boje gorenjskih in slovenskih partizanov, temveč tudi med najpomembnejša dejanja v vsem takratnem jugoslovanskem prostoru.

Cankarjev bataljon je priganil v Dražgoše iz Poljanske doline in se nastanil tam na Silvestrovo 1941 ter na novega leta dan 1942. Po množični zimski vstaji, ko je bataljon narasel na več ko 400 ljudi, se je po močnih okupatorjevih napadih skrčil na okoli 200 borcev, katerih jedro je bilo okoli 70 borcev iz zaletnih dni. V Dražgoše se je umaknil zaradi neprestanega zasledovanja močnih nemških enot.

Večina prebivalcev Dražgoš tedaj še ni bila povezana z osvobodilnim gibanjem, vendar pa so vedeli za okupatorjevo nasilje nad ljudmi, ki so sodelovali s partizani. Naenkrat pa so bili partizani, ki so zasedli vso vas, tu. To je bilo prvič, da se je tako velika, pravzaprav tedaj največja partizanska enota na Slovenskem, za dalj časa naselila v neki vasi. In zaradi nemških represalij so nekateri domačini partizane prosili, naj bi raje šli drugam, če pa že na vsak način hočejo ostati v vasi, pa naj jim dovolijo, da njihovo prisotnost javijo nemškim oblastem, s čimer bi se zavarovali pred okupatorjevim nasiljem.

Cankarjev bataljon, ki je sicer nekako razumel prošnje domačinov, pa se v teh zimskih dneh ni tako ugodnega terena ni hotel umakniti drugam. Po zaustavljeni decembrski vstaji se je povečani Cankarjev bataljon moral nekje odpočiti in utrditi, prebivalstvu in borcem pa dokazati, da so tudi »nepremagljivi« Nemci ranljivi. Partizansko poveljstvo je tudi računalo, da bi z močnejšim spopadom zavirali tudi nadaljnje izseljevanje Gorenjcev in priključitev k nemškemu rajhu.

Tako je nemško poveljstvo že dan po prihodu partizanov v Dražgoše zvedelo, kje se je ustavil Cankarjev bataljon. Zvedeli niso le, koliko borcev šteje, ker so partizani navajali domačinom večjo številko.

Nemško poveljstvo je torej vedelo kje so partizani, le ti pa so vedeli, da je tako in da jih bodo Nemci, ki jih je na Gorenjsko prihajalo čedalje več, kmalu napadli. Nemcem je še kako ustrezalo, da jih partizani čakajo na enem kraju. Tu torej ne gre za nobeno klasično izdajstvo, kar je bilo tudi nekaj enkratnega.

Zato so priprave na spopad pospešeno potekale na obeh straneh. Okrepljeno in vse bolj uspešno delovanje gorenjskih partizanov za Nemce tako pomembni pokrajini je sprožilo skrb v samem Berlinu. To predvsem zaradi velikega Cankarjevega bataljona, ki je 12. decembra 1941 v Rovtu had Škofjo Loko uničil oddelek 181. rezer. policijskega bataljona, ko je padlo 45 Nemcev. Hitler in Himmler sta, da bi okrepila delovanje proti osvobodilnem gibanju in

gorenjskim partizanom, ki so začeli z zimskim uporom, še posebej v decembru 1941 na okupiranem ozemlju zamenjala nekaj vodilnih ljudi. Tako je prišel na Koroško in s tem na Gorenjsko nov bolj izobražen šef civilne uprave dr. Friedrich Rainer, poleg njega pa še policijski SS general Erwin Rösener in policijski generalmajor iz Berlina Georg Schreyer. Slednji, ki nas tu zanima še posebej, je bil sredi decembra 1941 imenovan za posebnega »Polizei-Einsatzstab Südost« — »Policijskega akcijskega štaba jugovzhoda«. Ta general je svoj štab namestil na Bledu, da je bil bliže Rösenerju in ostalim.

Policijski in drugi bataljoni so na Gorenjsko prihajali iz Nemčije in Avstrije že od polovice decembra 1941 do začetka januarja 1942. Za napad na Dražgoše je general Schreyer skupno z Rösenerjem kmalu imel na voljo najmanj deset bataljonov, katerih številke so zdaj znane. Ti bataljoni so bili podprti s smučarskimi, oklepnimi, topniškimi in radijskimi oddelki ter z letalom. Vsa ta vojska je šla na najmanj 6.000 dobro opremljenih in izurjenih mož.

Cankarjev bataljon, ki je šel le dobrih 200 borcev, je med vojaške priprave štel tudi pripravo domačinov. Zato je prirejal mitinge in hrabrih ter za primer spopada poučeval ljudi. »Dražgoška republika«, kakor jo je krstil Stane Zagar, član glavnega poveljstva slovenskih partizanov, čet in poglavna osebnost gorenjske vstaje, je v vse večji napetosti pričakovala napad. Bilo je čudno, da Nemci niso napadli takoj, kot je bila njihova navada? A očitno so se po neuspehih v decembru zdaj temeljiteje pripravljali.

Četrtek, 8. januarja 1942

Nemški štab se je že ta večer s spremstvom naselil v gostilni Ratitovec na Čejnici. Partizanske straže in patrolje v Dražgošah so bile ponoči na 9. januar budnejše, kakor običajno. Poveljstvo Cankarjevega bataljona je namreč zavestno pričakovalo napad neprimerno močnejšega napadalca. S tem se je — po vsestranski presoji — izjemoma odločilo za frontalni način obrambe, kar ni bilo v skladu ne s partizansko taktiko ne z razmerjem sil. Vendar se je glede na sestav in moralno borcev, glede na figurativnost zemljišča in vremenskih razmer, odločilo povsem pravilno. Toda — tolkli bi se le en dan, potem pa bi se premaknili!

Petek, 9. januarja 1942

Partizanske straže so nemške kamione opazile že za noči, ko so prisvetili iz smeri Škofje Loke proti Selcam. Našteli so okoli 100 dvojnih luči. To je pomenilo, da samo s temi kamioni prihaja najmanj 2.000 mož! Zdaj je Cankarjev bataljon takoj zasedel vnaprej predvidene položaje. Ti so segali od najvišje ležečih Jelenšč na vzhodu pa prek Peči in dela vasi Pri cerkvi vse do Rastoka na zahodu. Ta fronta je bila dolga dobrih 2,5 km. Po njej je bilo poleg puškarjev, potaknjenih tudi 20 mitraljezcev. Poveljniki Stane Zagar, Jože Gregorčič, Jaka Bernard, Franc Benedičič, Matija Blejč, Rudi Robnik ali Franc Biček so hodili med borci, jih poučevali, razmeščali na položaje, jih hrabрили in jim dopovedovali, da brez povelja ni umika! Hrbenica obrambe so bili mitraljezi, ključ, vozlišče pa vzvišene Jelenšče, kjer je bil razporejen Bičkov vod. Štab, ki je bil na Pečeh, je za rezervo pridržal le 16 borcev z dvema mitraljezoma.

Partizanska patrolja je globoko pod Dražgošami naletela na nemško izvidnico še v temi. Tedaj so padli prvi strelji, kar je bilo za obe strani znamenje, da se je spopad začel. V tej napetosti je začelo še sne-

žiti. Nemški bataljoni so še za noči krenili v dražgoške strmine v več smereh, vendar pa se je glavni spopad začel šele okoli devetih, in sicer pri Sv. Jeri na levem krilu obrambe, kamor je priganila kolona 200 mož. Le desetina borcev Cankarjevega bataljona jo je odbila nazaj, s tem pa je bilo očitno, da je tudi nemško poveljstvo prisodilo Slemen in Jelenščam taktično pomembnost. Prodir obrambe na tem odseku bi omogočil potiskanje partizanske fronte proti zahodu.

Ko je bila ta prva nemška kolona odbita, je bojno razpoloženje partizanov še poraslo, streljanje pa se je vnelo skoraj po vsej dražgoški fronti.

A Nemci so najbolj pritiskali v smer Jelenšč in tudi drugod pokazali, da hočejo Dražgoše zasesti že s prvim naletom. Toda iz tega ni bilo nič! Dobro in iz neposredne bližine merjene partizanske krogle so vsak poskus napadalcev razbile. Tu, v teh strminah so partizani prvič videli nemške vojake in policiste bežati! Morala borcev in prebivalcev se je kljub resnosti položaja ob tem občutno povečala.

Toda, spet se je zgodilo nekaj novega! Iz Ruda so proti vasi bruhlihi nemški topovi na Peči, kjer je bil partizanski štab. Tedaj so Nemci prvič s topovi streljali na slovenske partizane. S tem so priznali, da s pehoto niso uspeli. Sicer so granate povzročile dodatne skrbi, vendar to ni bilo odločilno.

Ko so nehali streljati s topovi, so se proti Dražgošam spet pognali novi valovi napadalcev. Največ proti Jelenščam. A tu je priskočila na pomoč bataljonska rezerva in megla, ki se je dvignila nad strmino. Tu je ta dan tudi padlo največ nemških policistov — smučarjev. Nemški bataljoni so napadli večkrat, a vselej so bili krvavo odbiti. Partizani so jim celo zaplenili nekaj orožja.

Tako je šlo vse do noči. Toliko močnejši in številni nemški bataljoni (en sam je štel okoli 600 mož, ves Cankarjev bataljon pa trikrat manj), ne le, da niso uničili partizanov in zavzeli Dražgoš, temveč so imeli tudi več deset mrtvih, partizani pa še nobenega. Dan je minil, ne da bi Nemci dosegli karkoli. Tudi to je bila novost, kajti na obeh straneh so sodili, da bo vse skupaj trajalo največ en dan.

A po vsestranski presoji so partizani zvečer še ostali v Dražgošah, ki so se za obrambo pokazale še ustrežnejše, kot so računali spočetka. Samozavest braniteljev se je povečala in tudi zaokrnjenim domačinom se je dvignila morala. Vso noč so potekale priprave na prihodnji dan.

Sobota in nedelja, 10. in 11. januarja 1942

Ko so Nemci pripeljali nekaj svežih sil in močnejše topove (baterijo 76 mm), so v soboto zjutraj najprej začeli streljati s topovi. Za tem se je v strmino spet pognala pehota. Tega dne so granate padale dlje in z večjim učinkom ter zažgale več poslopj kot prejšnjega dne. Toda — branilci tudi zdaj niso odstopili niti za korak.

Ko se je spet enkrat dvignila megla, so Bičkovi borci odkrili skalo Jelenčo, s katere so poslej streljali z mitraljezi. Tako je skala začela postajati Bičkova.

Vsa vas je bila eno samo bojišče in tudi nekaj domačinov je sodelovalo pri obrambi. Večina pa je imela skrbi s seboj, z družinami, z živino, z gorečimi hlevi in hišami ter z imetjem.

Spet se je znočilo, minil je drugi dan zagrizenih apopadov, vendar Nemci tudi

(Nadaljevanje na 4. strani)

tega dne niso prebili obrambe. Vendar pa popoldne že ni dosti manjkalo. Jurišne oddelke so odbili predvsem mitraljezi.

Partizanski štab je spet ugotovil, da bodo tudi naslednji dan branili dražgoške položaje, hkrati pa se odločil, da se bodo pripravljali tudi na umik. Izvedli so nekaj nočnih manevrov, vendar je že bilo jasno, da bodo okrepljene nemške sile prej ali slej prodrle v vas. Premoč je postajala vse večja in partizanom je začelo primanjkovati tudi streliva.

V nedeljo, 11. januarja, zjutraj so v dražgoško pobočje spet najprej zaorale nemške granate, potem pa je napadla pehota.

Po večkratnih in neodjenljivih poskusih, so napadalci končno prebili obrambo na Jelenščah, na ključnem položaju. Bičkov vod se je umaknil in na zahodnem predelu fronte se je vnel boj za vsak korak. Tako so partizani Nemce zadržali do noči, ko so se umaknili na visoko zasneženo Jelovico. Tudi nekaj domačinov se je umaknilo z njimi, še več pa so jih Nemci pobili in odpeljali s seboj. Nacisti so potem vso vas požgali in porušili ter se znašli nad golorokimi ljudmi, popivali in ropali. Ta dan so na Jelenščah pobili 20 domačinov — od otrok do starčkov — naslednji dan pa še pri cerkvi 21.

Cankarjev bataljon se je potem na mrzli in zasneženi Jelovici razdelil na več skupin, da bi lažje prebil hudo zimo.

Kakšen je bil — ob tragediji domačinov — izid te bitke?

Predvsem je treba vedeti, da se je spopad odigral v času, ko je bila Hitlerjeva oborožena sila na vrhu svoje moči, da je bila to najmočnejša vojska tedaj na svetu, vojska, ki je ogrožala celo Moskvo in Leningrad. Da je bilo to v času, ko ni prav nič kazalo na zlom fašizma, temveč da je tedaj nacizem strahoval vso Evropo in vsak poselek upora zadušil v krvi. Zato je bila večdnevna dražgoška bitka visok plamen upora sredi Hitlerjeve trdnjave!

Kljub 20—30 kratni premoči, so se partizani v Dražgošah cele tri dni — prvič toliko časa na Slovenskem, — uspešno upirali do zob oboroženim napadalcem. S tem je ta bitka postala največji partizanski spopad na Slovenskem dotlej. K temu niso pripomogle le idealne vremenske in terenske razmere, temveč in predvsem zgledno zadržanje junaških poveljnikov, kot so bili Stane Žagar, Jože Gregorčič, Jaka Bernard in nekateri drugi. Le-ti so se med bitko vedno pojavljali tam, kjer je bilo najhuje.

Pri tem so Nemci imeli več deset mrtvih in še več ranjenih (zaradi prikrivanja podatkov ne poznamo natančno teh števil), na partizanski strani pa je bilo kljub desetstičnim izstreljenim nabojem in granat v vseh dneh le devet mrtvih in 11 ranjenih. To je bil dejansko nemški poraz, kajti partizanov niso bili razbili, kaj šele uničili. Dražgoše so bile res uničene, pobitih je bilo 41 domačinov, njihovo trpljenje je bilo nepopisno, vendar je okupator z nasiljem kazal le svojo nemoč nad uporom. Legenda o nepremagljivosti Hitlerjeve oborožene sile je tu utrpela hud udarec. In to v frontalnem boju, ko so Hitlerjevci po vseh pravih vojskovanjih imeli vse možnosti za drugačen izid. Tudi to je bilo nekaj novega! Najpomembnejše pa je bilo, da so bili s tem razbiti tudi Hitlerjevi načrti o ponemčevanju Gorenjske, o izseljevanju ljudi in o mirnem priključevanju Gorenjske k nacističnemu rajhu!

Zato je pomen dražgoške bitke prestopil meje ožje domovine. Česa podobnega v tedanji Hitlerjevi Evropi ne poznamo. Ta spopad je zato vzbujal upanje na končni zlom fašizma, čeprav je bil le ta še zelo oddaljen. In prav v tem je moralna in human v vsebina te bitke, kajti slovensko ljudstvo je bilo brez upora zapisano uničenju. O tem pričajo dejanja in dokumenti.

Ivan Jan

PARTIZANSKI HUMOR

PREŠMENTANA ŽLICA

Pred komisarja Počkaja pride sestrada in utrjen partizan: »Počkaj, daj mi kaj jesti!« Počkaj vedno uslužen, ga pelje v kuhinjo in naroči, naj mu dajo jesti. »No, daj porcijo!« ga opozori kuharica. »Zahajkal sem jo!« se odreže partizan. Kuharica mu da svojo porcijo in jo napolni zvrhoma. Partizan ogleduje »jedično goro«, a se jedi ne pritakne. Počkaj ga gleda in ga sili, naj je. Partizan še vedno gleda veliko goro pred seboj. »Zakaj pa ne ješ? Kaj nisi lačen?« ga pobara Počkaj. »O, lačen sem že, pa ne morem jesti.« In Počkaj, vedno v skrbeh za vsakega partizana: »Pa menda nisi bolan? Kje te pa boli? Kaj imaš vročino, ali ti je slabo?«

»Nisem ne bolan niti nimam vročine niti mi ni slabo, ampak no, no...« In z veliko težavo je stresel iz sebe:

»Žlice nimam.« Ne, kaj takega pa še ne! Partizan pa brez žlice, ne, tega pa ne. Mehka Počkajeva duša je bila zaprepaščena. Žlica je bila pravzaprav sestavni del partizanske uniforme, če ne bi rekel, sestavni del oborožitve, in evo ga: partizana brez žlice! In kakor se je komisar Počkaj hitro razburil, tako se je hitro pomiril, rekoč: »Tudi žlico dobiš, ampak povedati mi moraš, kako si jo zapravil.«

Partizan je dobil žlico in gora se je hitro manjšala. Počkaj se še ni dobro obrnil, ko je gora izginila iz porcije. »Ejen sem tudi«, je dejal partizan in si obrišal usta v precej spremenljive barve svojega rokava. Počkaj mu naroči dva deci. Ko je stal pred partizanom prazen kozarec, mu je dejal Počkaj: »Zdaj pa povej!«

Na teoretičnem sestanku naj bi diskutirali o prvem poglavju zgodovine VKP (b). Danes o tem in potem naprej na novo poglavje. Prvo nam je že davno prešlo v meso in kri. Zdi se nam, da ga dobro poznamo, ko beremo, se nam vse zdi več kakor znano, ko pa moramo diskutirati, stoje stvari malo drugače, ne gre in ne gre. Vsaj nam, nekaterim.

Pred sestankom se sprašujem. Kako neki se je imenoval tisti, ki je v Rusiji prvi vodil marksistične krožke in proučeval Marksa in tistega njegovega tovariša. Nikakor se ne morem spomniti. Sestanek pa se bo pričel vsak čas. Še dve, tri minute... Listamo po knjigi, a njega nikjer. Kot nalašč! Vrag, če ga ne bi iskal, bi se gotovo po platnicah sprehajal!

Ta trenutek pa se je pričela študijska ura. Sedimo na travi.

»Tovariši,« pravi komisar, »nekoliko bomo diskutirali o prvem poglavju »zgodovine«. Govorili bomo o tem, kar nam je že znanega, potem pa se bomo seznanili z novim materialom. Kdo bo prvi?«

Tišina. Blagor tistim, ki vedo in znajo vse. Sede brezbržno, a se vendar nočejo prigrasiti.

»Sem k nam gleda,« pravi Djoka.

»Gleda, pravim.« No, komisarjev pogled je oddrsel drugam in oddahnili smo se. »Kdo je prvi uvažal marksistične krožke v Rusiji?« vpraša komisar.

»Bes me plentaj, boš videl, da bo sedaj mene,« vzdihne Djoka.

»Ej, dragi komisar, to je bilo šele za večerjo, za žejo pa še ni bilo nič in kaj šele za mene, da bom dobil slino za tako dolgo povest, ki ti jo bom pripovedoval.«

»Daj mu, Micka, polno porcijo, da bo imel dovolj,« je dejal nestrpni Počkaj. Počasi se je manjšala porcija »Vivodincea«.

»Veš, težko mi je pripovedovati, ampak, naj bo, ker sem ti obljubil,« je z veliko težavo spravil iz sebe partizan. »Saj veš, dolga je pot od šentjernejske strani preko Gorjancev, žepa pa je tudi velika, da se je hudo premagati, če zagledaš v zidanci črna vrata. Pa sem zavil v zidnico, nekje tam v lokviških vinogradih. No, ne bom rekel, da ni bila v zidanci ravno deklica, s katero sem hotel malo pokramljati. Pa je padla prva majolika in še druga se je napolnila z zlahtno kapljico. In beseda je dala besedo in ker sva bila ravno sama, no, saj veš, kaj pride še zraven besed, če sta dva taka skupaj, kot sem jaz in taka deklica. Pa saj veš, moj dragi komisar, vedno sem slišal, da se partizan na ognjeni črti ne sme ničesar ustrašiti in ona je bila tako ognjena. No, in...«

Nestrpni Počkaj ni mogel več prenašati te jecljače izpovedi in ga je nahrulil: »Da, da in no...?«

»No, in prosila me je, če imam kaj za spomin. Če ji moram dati kak mal spominček. Bil sem v veliki zadregi. Saj veš, človek se res veseli, če ima vsaj kak mal spominček na človeka, ki mu je bil dober in mil. In dal sem ji za spomin žlico. No, da, žlico za spomin.«

»Kdo ve koga, tebe ali mene, sem gleda... morda bi bilo bolje, da smo sedli bolj naprej.«

»Vrag naj bi vedel, kaj je bolje. Še najbolj bi se prileglo biti sedaj na straži ali v patrolji.«

»Daj ti, Djoko! Saj znaš... spomni se.«

»Naj povem, kdo je te krožke ustanovljal v Rusiji?«

»Da, Djoko, to nam povej?«

»V tem času je bila Rusija cesarstvo. Imeli so carja, ki za delavce ni bil kaj prida. Preganjal jih je, delavci so trpeli in se bili izkoriščani... Potem je prvi pričel voditi te krožke. To je bilo takrat potrebno, da bi se delavci izobrazili in dvignili, da bi se zaveli, da lahko carja vržejo in uvedejo komunizem. In zato so pričeli tedaj ustanovljati krožke.«

»Točno tako je, Djoko. Toda povej mi ime tistega, ki je uvažal te krožke.«

»Prvi, ta prvi, ki se je ukvarjal s temi stvarmi... te krožke in še druge potrebne stvari, je bil... no... imenoval se je Žleb...«

Nekateri so se zasmejali, nasmehnil se je tudi komisar, Djoko pa je zalila močna rdečica.

»Potem pa Lijak... ali nekako tako.«

Četa se smeje.

»Že dobro, Djoko! Kar sedi,« pravi komisar.

»Naj pove, kdor ve.«

»Plehanov«, so spregovorili mnogi.

»Ti Djoko, pa Žleb, Lijak...«

»Saj sem vedel, da je nekaj s tem v zvezi, saj je Žleb iz »pleha« in Lijak tudi.«

nje pa trdo in neusmiljeno, pa tudi kruto. Znan je primer še iz leta 1907, ko je bil samotar Gornov, ovčar v Viških, ubit in oropan, z garanjem prisluženih goldinarjev.

Zaradi dolge zime in visokega snega, saj so ti objekti stali vsi na višinah nad 900 m, so imeli lastniki dovolj dela z ogradami in vzdrževanjem lesenih objektov ter pripravo kuriva.

Ta osnovni življenjski cikel je zahteval funkcionalno urejene prostore za leto in zimo.

BIVALIŠČE

Gradbeni material za gradnjo teh objektov je bil ves na mestu gradnje. Kot osnova za gradnjo je bil les, pa tudi kamen. Ker je na tem območju dovolj apnenca (še sedaj se najdejo sledi kuhanja apna), so kasnejši večji objekti tudi zidani. Kroparskih žebeljev niso uporabljali pri gradnji, pač pa so ovčarji v zimskem času sami izrezovali lesene čepe — štirioglate kline za vezavo lesa.

Zasnova gospodarskega poslopja je po letu 1800 že iz kamna in apna. Spodnji del hleva je zidan, visok do 1,80 m, z zračnimi linami in nizkimi vrati do 1,50 višine.

Strop je bil iz macesnovih brun s podaljškom, običajno na zahodno stran. Prostor je bil velik od 6 do 8 x 6 do 10 m, to je, od 36 do 80 kvadratnih metrov tloris. V tem prostoru je bilo mesta za od 60 do 100 ovac, ki jih je ovčar dnevno spuščal na razgibanje na sneg ali v predprostor, o katerem nekaj besed v nadaljevanju. Živali so zimo le preživele.

Nad tem prostorom, hlevom — stajo, je bil prostor za seno in podaljšan prostor — strop na zahod, za skladiščenje vejnikov, pod podaljškom pa je bil listnjak. Objektu je nad stropom sledila nadgradnja, od pol do enega metra v višino položena bruna, na katerih je bila nadstrešnica, nikdar strma, prej položna, dvokapnica, iz tesanih brun. Streho so prekrili z lubjem, od leta 1800 dalje pa z deskami. Uporabljali niso skodel, ker je les v teh krajih za klanje — cepljenje neprimeren. Zagotovo pa so poznali tudi ta način obdelave, ki se je uporabljal v Karavankah.

Prostor za seno je imel ponavadi dvoje vrat, na čelni in začetni strani. Začetna stran, ponavadi v robu, je služila za polnjenje senika (tudi takrat so razmišljali o racionalnosti dela). Čelna stran vrat pa je služila za praznjenje — krmljenje živali. Posebna značilnost teh gradenj je na čelni strani. Nadstrešek ograde je bil izdelan v več različicah, a v osnovi v vsej širini objekta. Temu so posvečali posebno oblikovno idiličnost, ki se je običajno ujemala z gospodarstvom in lepoto in posebnost.

Objekte so zaklepali z lesenimi zapahi, ki bi bili lahko osnova današnjim specialnim ključavnicam. Vsi objekti so bili povsod grajeni stilno enako, razlike so bile le v tlorisih, oziroma površinah. Nadstrešek, naslonjen na posebnih izstavkih čelne strani strehe objekta, je bil naslonjen kot enokapnica na dveh lesenih stebrih, s podstavljeno kamnito podlago. Funkcija in stran neba tega prostora sta zahtevala obdelavo sten. Pod ostrešjem je bilo nataknjeno (pregledno in urejeno) razno orodje od grabel, kose, vil, do strgalcev za odstranjevanje snega s streh.

Ta pokriti prostor je bil namenjen za striženje ovac, molži, razgibanju črede, pripravi krme za jasi v hlevu. Ovčarju je služil tudi kot delovni prostor za druga drobna opravila in popravila. Dohod v ta prostor je bil skozi dvojna, to je, ozka in široka vrata. Le-ta so bila izdelana iz okroglice — kapnikov, s premerom okrog osem centimetrov. Mala vrata z obojestransko ozko ograjo, so bila namenjena za ovce in koze, kjer so stale in se premikale druga za drugo, pripravljene za molžo. Posebnost je ovčarjev sedež ob vratih in

kamen za golidico z mlekom. Molža je bila eno najtežjih del, ki ga je opravljal ovčar v večernem somraku in jutranjem svitu. Trop je po jutranji molži šel sam svojo, že naučeno pot za pašo, v svet pod skale, in se zvečer vračal.

Življenje ovčarja pa je teklo v za ognjeni zubelj oddaljeni bajti — bivalnem prostoru, ki pa arhitektonsko nikjer ni v teh dolinah svojstven. Grajen je kot brunarica, dvokapnica, z enim prostorom. Stene so opremljene z zračnimi linami in lesenimi čepe, prostor je brez stropa, urejen za spanje največ dveh oseb, z odprtim kuriščem — ognjiščem. Na sredi prostora, oziroma nad ognjiščem so bile gliste, na katerih so sušili drva, da se ogenj ni dimil. V glistah so visela obešala za kotle, za sirjenje in ob steni police za sušenje sira.

Zadnji ovčar — sirar v Vratih Janez Hudgej, oče pokojnega skakalca Janeza Polde, si je že privoščil »modernizacijo«. Za objekt v taki obliki pa še vedno skrbi njegova hči.

Ta osnovna dejavnost planšarstva je pogojevala svojevrsten arhitektonski stil. Današnje gradnje na tem območju je nujno vrniti v prvotno obliko, seveda z današnjo funkcijo življenja in potreh.

OGLAR — DNINAR

Kmetijstvo in ovčarstvo je preživljalo drugo vejo gospodarstva na tem področju — kovače in oglarje. Lesno bogastvo ni imelo porabnikov za tehnični les, razen za lastno uporabo lastnikom. Zato pa so po zaslugi plavžarstva in kovaške dejavnosti, posebno v bohinjskih in poključkih gozdovih, tisočletje dolgo pripravljali gorivo — oglje. Severne doline Triglava so zaživele v oglarski dejavnosti dosti kasneje, procvit pa jim je prinesel šele začetek industrijske revolucije. Ta oglarska dejavnost je potem do druge svetovne vojne le še živovarila.

Razcvet in propad kovačij ob reki Bistrici ter razvoj obrtništva v Mojstrani, od oglarjev, kovačev, vrvarjev, krznarjev, žagarjev, dninarjev in drugih dejavnosti, so zgodovinsko neraziskani, čeprav imena domačij, zapiski v župnijskih in katastrskih knjigah še potrjujejo te dejavnosti.

Lastniki gozdov so bili kmetje in kmečke srenje, oglarji pa so se udinjali le kot dninarji, brez lastne imovine. Njihovo težko delo, sekanje lesa, transport do kopišča in kuha oglja, je bilo sezonsko delo, ker sta zima in sneg to dejavnost omejila. Tudi objekti, potrebni za delo, niso bili zaradi ekonomske pogojenosti, odvisnosti dninarja — oglarja od kmetovalca — lastnika prostora in surovine, trdno grajeni — drče, kopišča, pota, bivalni prostori.

Močno zaznavna so še kopišča in drče, kjer so gorele tudi po tri kope, z zmogljivostjo od 80 do 100 kub. metrov drv (ki

dajo trikrat deset ton, to je, 30 ton oglja). Delo so imeli organizirano, od priprave drv, do transporta oglja za odkup. Za transport — prevoz, je običajno skrbel lastnik — posestnik, ki je s tem zaposlil svojo živino.

Ta dejavnost je bila močno okrnjena z lastnim oglarjenjem posestnikov fužin iz Bohinja in Jesenic, ki so imeli posebne pravice v poključkih in karavanskih gozdovih. Fevdalni red in cerkevna posest sta po svoje ovirala to dejavnost tudi po priznanih pravicah »rudarskega reda«. Že oblastniki pred Habsburžani so predpisovali rudarske in oglarske pravice gospodarjem in delavcem te stroke. S tem se je začela uveljavljati oblast močnejšega fevdalca, kasneje monarha. Tako so izgubljali gospodarsko moč v potrebah in materialu manjši fevdalci in cerkveno oblastništvo.

Belopečka posest ni bila velika, bila pa je tudi razdrobljena v masivu Julijskih Alp. Gozdovi, severozahodno od Jesenic, so bili v veliki meri v posesti kmetov in kajzarjev. Zato tudi blejska in škofješka cerkvena oblast nista imeli vpliva. Toliko bolj so pa lastniki fužin in kovačij segli po gozdni masi za oglje in ceneni delovni sili teh krajev. S tem so se vsaj delno izogibali sporom in tožbam, tja do dunajskega dvora.

V tridesetletni vojni je bilo mnogo mladih ljudi, pribežnikov z dolin, posebno v Kotu in Krmi. Ti so se rajši udinjali za golo preživljanje pri sekanju drv in oglarjenju, kot pa da bi šli na vojsko. O tem pripoveduje tudi Psnak iz Radovne, in sicer, da so k njihovi domačiji prav ti skromni ljudje postavili žago in mlin.

Oglar je bil v tistem času specialist. Znanja ni rad prenašal na druge. Tehnologija kuhanja oglja za topljenje rude je bila strokovno zahtevno delo. Eksperimentalni poizkus pridobitve oglja, kakršnega so kuhali v prejšnjih časih, ni docela uspel leta 1972 v Radovni, ko je akcijo izvedel tehnični muzej železarnice Jesenice. Oglje za ogrevanje jekla, ki se nadalje toplo preoblikuje, je manj zahtevno in le-to delo obvladajo še redki današnji oglarji.

Pri postavljanju kope in njenem razdiranju (štoranje!) ter pri skladiščenju (kolperni), so pomagali tudi sekači, žene in otroci. Vse to delo je bilo vezano na bivanje v gozdni samotni, v soodvisnosti gospodarja, zato je tudi arhitektura bivališča temu primerna. Dejavnost oglarjenja je bila prinesena v te doline kot konjunktura oglja pri razcvitu železarstva — topilništva in kovaštva.

Obliko bivališča teh ljudi — dninarjev, predstavlja značilna kožarica. Ta nima svoje prvobitnosti v teh krajih, saj je zaznana tudi na Tirolskem in širšem področju Slovenije, vključno s Koroško. Tudi nazivi za orodje in delo kažejo tuj vpliv, kar pa pri poljedelstvu ni primer, kjer prevladuje praslovanski koren.

Gospodarski objekt — perorisba Jaka Torkar

GOSPODARSTVO IN ARHITEKTURA TRIGLAVSKIH DOLIN

Krutejša je narava, bolj skopi in kleni so ljudje, ki od nje živijo. Naravni pogoji so narekovali v preteklosti pogoje dela in življenja z vsem takratnim razvojem. Take so tudi razmere triglavskih dolin: Vrat, Kota in Krme (Radovne), ki so svoj čas domačinom ob rekli Savi — vasi Mojstrane in Dovja pomenile osnovo za preživljanje.

Dolino Save — Gornjesavsko dolino, so poznali že Rimljani kot pomožno pot čez Kranjsko goro in Trbiž ter Karavanke, ko so vdrali v Dravsko dolino — Koroško, k takratnim Venerom. Ta ljudstva so že v tretjem stoletju pred našim štetjem izdelovala noriško jeklo. Tudi bohinski fužinarji niso zaostajali za njimi. Le severne doline triglavskega očaka so bile divji svet gamsov in srnjadi.

Prvo naseljevanje, s krčenjem gozdov za poljedelstvo je prav gotovo pritisk ljudstev iz Koroškega čez Kranjsko goro v dolške rebri. Dokaz zato so podobnosti stare arhitekture gospodarstva teh krajev in prvobitna imena in izrazoslovja, ki je pomešano s prišleki — dosejenci iz Dolenske v 16. stoletju.

Ta prostor je bil v posesti s pisano besedo frizijske gospode že leta 1033, ko navedajo hube — kmetije in paznike, delavce, železarje.

Kako pa je bilo pred tem? Že prej imenovani prišleki iz dravske kotline, ki je bila že pred Rimljani, za časa Norika, gospodarsko razvita, so iz neznanih nagibov v Gornjesavski dolini iskali naseljevalne. Gotovo so tudi v času razkroja rimskega imperija, v letih okrog 400 p. n. št. in v vojnih klanj ter preseljevanja narodov, ljudje bežali v odročne kraje.

Zgodovinarji v svojih razpravah navedajo, da so najpoznejše v 15. stoletju krčevine segle že do gorskih hrbtov. Interes frizijske gospode je bil povečati gospodarsko moč z delo sposobnimi ljudmi ter njihovim imetjem ter versko utrditi oblast.

Drugi naseliteni tok prihaja iz bohinskih strani, ko so iskali energijske vire — vodo, tudi v Radovni in Mojstrani, ob potoku Radovna in Vratarski Bistrici. Prve kovačije so stale za Mojstrano, pod sedanjimi ruševinami nekdanje cementarne.

B. Grafenauer omenja v Zgodovini slovenskega naroda ... da so »prazniki« iz Mojstrane plačevali dajatve v železu gospodski — to je, frizijskim škofom, že v 13. stoletju. Pisani vir pa omenja praznike že leta 1033, iz česar lahko sklepamo, da so bili takrat že tam in tudi pred tem letom in še prej.

Lastniki Buceliniji so že leta 1589 prodali vse to imetje Breščanom Locatellijem. Te kovačije sta industrijska revolucija (ustavljene so bile 1881. leta) in zob časa ustavila in na njihovem mestu je dunajska družba (Cementarna Lengenfeld — Dovje), postavila svoje obrate po letu 1885.

Ta industrijski poseg je bil mogoč šele z izgradnjo železnice Trbiž — Ljubljana, katera je stekla 12. decembra 1870.

Življenjski razmah domorodcev je tako zaznan: kmetovalcev levo od Save, kovačev, imenovanih tudi kladivarjev, desno od nje, pri vstopu v dolino Vrata!

Kmetijstvo, ki mu narava ni naklonila posebne rodnosti, je zaživelo šele v pašništvu po obronkih Karavank in triglavskih dolin, vse do drevesne meje in čez nje. Visoko v skalovje je segalo pašništvo in ovčarstvo, katerih sledi so še v teh roboh. Odnose med gospodarstvi, kmetijami in kajžarji, so urejali v vaški srenji (srenjska pravica). Lastniki ovčjih in kozjih čred so bili večkrat ob

to imetje, ko jim je gosposka živali zaplenila in odgnala. Franc Gornik omenja v knjigi Bled v fevdalni dobi te žrtve mejnih sporov in pravi blejskih in belopeških gospodov na mejnih področjih Krme, v letu 1656.

Zanimiva je primerjava vzhodnih in jugovzhodnih pobočij triglavskega gorovja, kjer so že staroselci pred Rimljani poznali železarstvo in kmetijstvo s sirarsko dejavnostjo. S severnim pobočjem Triglava, ki je zaživelo svojo prvobitnost dosti kasneje, prav tako v predelavi železa in z osnovno dejavnostjo, potrebno za življenje, poljedelstvom in ovčarstvom.

Pogoji življenja so v tej kruti naravi, v tem prostoru, narekovali svojstveno gospodarjenje. Železarstvo, pridobivanje rude in topljenje v Bohinju in Savskih jamah nad Jesenicami, so pospeševali predelavo jekla in oglašanje, osnovna dejavnost naseljenec pa je bilo kmetijstvo za samopreživljanje. Tristoletno dobo procvita, tja do časa med obema svetovnima vojnima, je uničil nenehni tehnični razvoj. Danes obstajajo le še sledi tega življenja, ki ga narava že zakriva času. Značilnosti te dobe pa ostajajo le še v zaznavah in spominih.

ZIVLJENJE

Konec 17. in v začetku 18. stoletja so začeli urejati odnose med kmeti in fevdalno gospodo. Reforme za časa Marije Terezije in Jožefa II. (habshurska monarha v avstroogrski državi) so zatekle gospodarstvo vasi Dovja in Mojstrane, za takratno tehniko izkoriščanja poljedelskih in pašnih površin, do skrajnih meja. Bile so velike površine košenic in pašnikov v dolinah Vrat, Kota in Krme, z njihovimi pobočji in grebeni pa dopolnilo h kmetijski dejavnosti v nižini.

Na teh košenicah, so bila 300 let pred nami, postavljena gospodarska poslopja, ki so služila ovčarstvu in sirarstvu. Nekako do 15. stoletja je gosposka vodila pregled nad kmetijami le z vidika imetja, živali in pridelka. Posebne rudarske pravice pa so že takrat ščitile poimensko fužinarje, rudarje in deloma oglarje.

O človeku se začne voditi pregled šele v kasnejših letih, ko se tema srednjega veka začne jasni in po letu 1700 uvede država pri verskih ustanovah, vodenje rojstev in evidenco ljudi.

Dve smeri poljedelske dejavnosti sta zaznavni ob izgradnji železnice po dolini Save: kmetijska dejavnost s tropi ovac od 50 do 100 ter samostojni ovčarji, s tropi do 200 ovac in zimske črede od 60 do 100 ovac, ki so preživele z ovčarjem tudi v zimskem času v rovtih (Značilni so Hudgej — Polda, Šimenc, Vrebnik, Turk, Jozelj, Tileš, Karserjevi in še kateri).

Dokaj razpredena so bila ovčarska pota za jesenske in zimske premike tropov iz ene lokacije košenice — rovta, na drugo. Življenje ovčarjev je bilo vezano na sorodstvene vezi in osnovno gospodarstvo v dolini.

Po junjski košnji v ravnini so šli vsi domačini po rovtih v višjih legah, katere so kosili v juliju in avgustu (Peričnik — Višeki, Mežaklja, Vrata, Kot, Kreda, Radovna in Srednja gora). Prav tako so jeseni (pred listopadom!) pripravili obsek jesena in javorja, ter ju vezali v vejnike, krmo za spomladansko pomanjkanje hrane za preživljanje živali.

Umno urejeno delo je potekalo takole: konec avgusta so črede ovac zadržali na rovtih za strižo volne. Pasli so le okrog rovtov in po plazovih in nato po rovtih, vse do prve zmrzali. Čez zimo so morali živali krmiti najprej v senikih na višjih legah, v Vratih, Kotu in Viških, nato pa, so trope premaknili v snegu v nižje ležeča poslopja — staje, Krede in Radovne ter tudi Karavank (Ravné, Viaške).

Tako so prigrisnili tudi hlevski gnoj in košenice gnojili. Spomladansko delo je zahtevalo priprave košenic in spet spomladansko striženje ovac. K osnovnemu tropu so priključili še ostale ovce in koze, ki so prezimile v dolini na osnovnih gospodarstvih. Jeseni so prodajali ovce za meso, spomladi pa mladice — jagnjeta in volno. Tropi ovac so ob sočni zgodnji pomladanski paši (v Vratih je to šele julij) dajali dosti mleka za sirarstvo, oziroma sir, ki je šel dobro v prodajo oglarjem in kovačem. Kruh gorjanov je bil težko prigran, življe-

CVETKO ZAGORSKI

TOPLO ČLOVEŠKO ČUSTVO

OB IZIDU ČUFARJEVEGA IZBRANEGA DELA

NEKAJ SPOMINOV, ANEKDOT, MISLI

V Mariboru se je prikazal dolg, motovilast mlad mož, ozek v glavo, z visokim čelom, od koder se mu je zarila globoko v teme svetla pleša, čeprav je bil star komaj trideset let. V ozkih, cevastih hlačnicah, vitez, tenak, slok je hitel po promenadi Gosposke ulice, postajal pred bifejem zgoraj na oglu in z mehkiimi rjavimi očmi meril v daljavo, kot da bi koga ali kaj iskal. Okoli tenko oblikovanih ustnic mu je trepetal radoživ, pomenljiv, pogosto hudomušen nasmeh.

(Takih »promenad« na žalost pri nas ni več, pač pa jih lahko vidiš in se tudi vključiš vanje npr. v Nikšiću, na Cetinju pa še kje na našem jugu; so nekaj drugega, kolektivnega, ljudje se vsak dan videvajo, pozdravljajo, pomenkujejo, prijateljsko so razpoloženi, pa čeprav so med njimi stanovske, starostne, nazorske razlike. Tudi tistega bifeja na vrhu Gosposke že davno ni več — tam je zdaj banka, kakor pač rastejo pri nas banke kot gobe po dežju, kar je vsaj po mojem občutku nesimpatična značilnost našega časa.)

Študent? Ne, kar preveč motovilast je bil, ni mu bilo vidati, da bi ga kaj dolgo klesale šolske klopi. Delavec? Mogoče, ampak ne težak, preveč gibčen je bil. Lahko bi bil boljše vrste obrtnik, tak, ki vlaga v svoje delo vsega sebe, svoje zamisli. Prav gotovo pa ni bil slovenski intelektualac, preveč je bil sproščen, svoboden, nezadržan, brez lupine, preprost v gibih, pogledih, smehljaju.

Nekdaj je bil res obrtniški pomočnik, mizar. Še prej pastirček, hlapček, vajenec. Tudi bolnik je bil: TBC. In tudi arestant: komunist. In pisatelj: napisal je že mnogo pesmi, črtic, povesti, nekaj dram. Pisatelj posebnega kova, iz posebne zibke: samouk. Takih je malo, a kolikor jih je, je njihova pot trnova. Ob zibkah jim ne stojijo prave rojenice.

Človek njegovega stanu se je moral po dvanajst in še več ur na dan pehati z najbolj grobim delom, če je hotel preživljati sebe in družino — in potlačiti v sebi vse druge misli, čustva, slo po lepoti, po višjih ciljih. ... Kolikor jih je omagalo, popustilo alkoholu, se potepalo po svetu — kot na primer Cankarjev oče ...

Čufar pa je kot po čudežu dobil iz Amerike nekaj dolarjev za neko svojo povest, objavljeno tam v slovenskem časopisu. In s tem denarjem je začel živeti življenje svobodnega človeka, delavskega pisatelja, umetnika. Ampak še zmeraj je ostal vse, kar je bil: pastir, delavec, mizar, komunist, arestant ...

Pisateljstvo, tako takrat kot danes na moč tvegana reč. Töne je s svojim čudovitim optimizmom, z voljo in pridnostjo vse zmagoval. Koliko tisoč listov je moral popisati, da mu je stekla beseda — instrument, s katerim je hotel izpovedovati svoje misli in čustva, pripovedovati o človeku, o predmetju, o tovarni ... Okorni roki je že pisanje samo težko, Töne pa se je name-

nil za pisatelja, kar je dosti bolj kočljiv poklic kot poklic vrhovodca. Namenil se je, da bo velika priča svojih dni, krajev in ljudi.

V pismu, ki ga je pisal svoji zaročenki (pa ga ni dobila, saj so jo ubili v Kosovski Mitrovici 14. 8. 1942, tri dni po Tonetovi smrti), v tem pismu pravi, da je med njegovimi zamislami nekaj takih, ki jih ne bo mogel nihče uresničiti, če jih ne bo on sam. Prav zato bi se najbolj hotel živeti.

Töne, jaz ti povsem verjamam. Mnogi so zviška, a svojih elitističnih foteljev gle-

dali nate in gledajo tako še danes, ampak jaz ti tudi danes verjamam. S tvojo smrtjo, kakor s Kajuhovo, Klusovo in mnogih drugih, so nastale vrzeli, zgubili so se dragoceni drobci naše besede, naše misli. S tabo smo zgubili enega redkih pisateljev, ki so se lotili snovi iz delavskega revirja, realistično in s človeško toplino, pa brez posiljene tendencnosti. Skozi včasih okoren izraz utripa še danes v tvojih junakih toplo človeško srce, po svojih notranjih zakonih in težnjah, ki jih navkljub vsem oviram uveljavljajo.

»GOSPOD ČUFAR NALOG IMAM ...«

Jesenice so mu postale pretesne. Jesenice: delavski revir, kjer ga je vsakdo poznal, kjer se je toliko angažiral, prosvetno in politično: predaval, režiral, organiziral ... Posebno žandarji so ga predobro poznali. On pa se je želel učiti, ne le učiti druge, in pisati. Zato je šel v Ljubljano. Ampak Ljubljana mu je bila pregosposka, preveč frakarska, filistrska. Odločil se je za Maribor. Stajerci so bolj sproščeni, naravnost, mesto proletarsko, brez ponarejenosti, domišljavosti, brez tiste kulture, ki bi živila rada sama zase, ubežala življenju.

Tak se je torej prikazal na mariborski promenadi, na »oksenštantu«, v središču družabnega življenja meščanov, srednješolcev, vajencev in pomočnikov, delavk in služkinj. Mesto ga je sprejelo za svojega in tudi on je sprejel mesto.

Lahko bi si našel sobo v mestu — takrat so oddajali ljudje sobe za mal denar — ampak raje se je naselil v predmestju, na Pobrežju. Tam se je počutil med svojimi, lahko je dihal in pisal. V Mejni ulici so si postavili hišice delavci, nameščenci, delovni in skromni ljudje. Še kadar je šel v gledališče, je hotel ostati med najskromnejšimi: hodil je stat na galerijo. Takrat tega nisem razumel. Z galerije vendar komaj kaj vidiš, od zgoraj navzdol, še slabše pa slišiš na tako razdaljo. Pa tisto prerivanje in slab zrak, ki se segret dviga iz parterja in lož proti stropu ...

Čufar se za to ni menil. Nasmeh je hodil svojo pot, jemal, kar mu je bilo potrebno za rast, in ni imel nobenih predsodkov. Kultura? Pha! Literatura? Pha! Akademizem se ga ni dotaknil. Rad pa je imel Gorkega, Zolaja. Pel je po svoje, kakor je najbolje vedel in znal, in kakor je menil, da ga bodo ljudje najlažje razumeli. Če zna kdo bolje, pa naj. Meni je prav tako, kakor znam. To je moja umetnost in naša umetnost, proletarska, ljudska, slovenska. Povedati hočem, kar imam povedati. Tudi zabavati se hočem in zabavati druge. Smejati se. Spremljati svoj razred na njegovi poti — skozi staveke, brezposelnost, pomanjkanje, boj in revolucijo.

Tudi Prežih je tako mislil.

Razlike so v izrazni moči, v tem, kako daleč in globoko sežeš z mislijo.

Čufarja je nosilo na svojih krilih vse to življenje, gibanje predmetja, njegovega razreda, ki je v dolgih kolonah hodil v železarno, v železniške delavnice, v tekstilne tovarne, v obrtne delavnice.

Okoli njega so bili študentje, ki so nosili v Ljubljano duh predmetja in se vračali od tam z literaturo; delavci, ki so peli v pobreški »Svoboda«, igrali Cankarja, tam blizu je stanoval Vilko Čižmek, organizator protidraginskih in protivojnih demonstracij, živahen fant, poln smeha, gibčen ko kušar.

Pot domov ga je vodila čez most, po prašni in blatni Pobreški cesti, mimo bolnišnice, mrtvašnice, kaznilnice, in po Mejni ulici, obdani z vrtovi, plotovi in majhnimi hišami. Spominjala ga je Jesenica: tudi tam je bila ozka ulica, vrtovi in hišice. Samo da je bilo tam, na Jesenicah, vse dosti ožje, vrtovi stisnjeni v sotesko, da so komaj dihal in zeleneli, in tudi hišice so komaj dihal in ljudje v njih. Na ozek prostor med Savo in tovarniške zidove je sedlo toliko hišic, da so kar lezle druga na drugo. In vse, hišice in vrtovi in ceste, je bilo sivo in črno od saj in dima. Tu, na Pobrežju, pa je bilo dosti prostora za vse, vrtovi in ljudje so dihal s polnimi pljuči. Iz daljave se je zelelo Pohorje, od tam in od Drave je pihala zdrava sapa.

Tudi hišica ga je spominjala Jesenic: po strmih lesenih stopnicah si se vzpel v sobico, kjer sta bila ležišče in miza in na mizi star pisalni stroj z ležečimi črkami. In nekaj knjig pa časopisi.

Na Jesenicah je bilo pehanje za kruh. Polna hiša otrok. TBC stalen gost. Krčevito, trdoživo življenje kopriv ob cesti. Na Pobrežju pa samostojno, sproščeno življenje človeka, ki si služi kruh z igrivim delom za »Toti lista«, s podlistkom za »Večernik« in s črticami in novelami za »Obzorja« in »Modro ptico«. Piše o življenju ljudi v kleti, o njihovih skrbih in ljubeznih, o nestalnem življenju ilegalcev, o kako si are-

(Nadaljevanje na 6. strani...)

Kožarica — perorisba Jaka Torkar

(Nadaljevanje s 5. strani)

stantje ubijajo čas in kako jetično dekle ne zmore denarja za zdravila ... Kadar gre na Jesenice, si nabere toliko snovi, da lahko polni v »Totem« gorenjsko rubriko. In kadar hočejo jeseniški delavci koga zbosti, delničarje ali upravo ali kakega advokata ali petokolonca, sporoče Tonetu in on za piše nekaj verzov, se zabava in še zasluži zraven.

Obenem premišlja in si zapisuje (po rokopisu):

»Ako je v meni in mojih prijateljih — na primer Kozar — vstala notranja potreba po literarnem delu in smo sledili sami sebi in vzlic težkim neprilikam kaj napisali, smo storili pač nekaj, kar smo pravzaprav morali ... Da se kdo brez prave izobrazbe, v okolju in prilikah, ki človeka le morijo in tlačijo (npr. delati v rudniku, stanovati v brlogu in slabo zaslužiti), vendarle pne v svet umetnosti, je potrebna velika doza močne volje in tiste fabriške energije, ki ni vsakomur dana. Že zgolj navadno življenje stavlja obilo zaprek, zato ima vsaka ustvaritev v omenjenih okoliščinah svojo posebno ceno ... O tovarnah, proletariatu, njegovem položaju in nalogah se danes mnogo govori in piše. Največkrat iz mode, včasih pa tudi iskreno. Delavstvo je zlasti po vojni čulo mnogo svojih »rešiteljev« ... Lahko je biti »voditelj« in »borec« v času konjunktura, lahko je igrati razne vloge, teže pa živeti proletarsko življenje ... V fabriških centrih se pišejo povesti na krvav list življenja kar same od sebe. Tisoče tihih tragedij se prepleta skozi fabriški dim. A prav zato, ker v trpljenju vztraja in ne klone v največjem obupu, je on tudi porok človečanske bodočnosti. V svojem jedru je zdrav, je naraven in poklican, da izvrši svojo misijo v svetu. V obrambi osnovnih pravic, čestokrat golega življenja, ga vodijo etični motivi. Človeško dostojanstvo brani ... nove poglede na svet prinaša ... Ako je umetnot zrcalo življenja, slika njegovih višin in globin, potem se mora proletarska idejnost poleg profetarskega življenja nujno zrcaliti v njej. Kako se bo, to pa je odvisno od oblikovalcev. Čim intimneje se prisluhne udarcem kovaškega kladiiva in kovaškega srca, tem vernejša je podoba kovačnice ... Da je umetnost mogoča kot socialno gibalno, dokazuje že sam predvojni ruski realizem, ki je postal prava socialna velesila in v mnogem pospešil tek časa ...«

Pri pisanju in premišljanju so ga zmotili žandarji. S počasnimi koraki so prišli, mogočni v svojih suknjenih sivih uniformah z rdečimi našitki, s puškami čez ramo. »Gospod Čufar, nalog imam ...« Gospod Čufar je bil ves gibčen in hudo mušen. »Prosim, izvolite! Tam pod posteljo so bombe, za omaro peklenški stroj.« Cutil se je varnega. Zanašal se je, da nimajo dokazov. Nič obtežilnega ni imel doma, samo legalno literaturo. Bilo pa je že toliko zakonitosti, da brez dokazov človeka niso odpeljali, vsaj za dolgo ne.

Žandarji so sobo premetali in odšli ... Tako lahkoten je bil Tone. Ni bolešno vrtal po sebi in drugih, z lahkoto je hotel opraviti tudi z najtežjimi rečmi v življenju. Prelahkoten se mi je zdel. Tako veselo je hodil mimo tolikih reči v življenju. Skorajda malomarno, igrivo, S šalo in smehom.

Zakrtil je s svojo dolgo desnico, ko sva se srečala na oglu Gosposke ulice in tedanje Aleksandrove, pred bifejem, in me vprašal pol resno pol hudomušno:

»Pa misliš, da se bo res tudi brez tebe vrtel planet?«

Takrat mi je namreč Vladimir Kralj objavil v »Obzorjih« pesem, v kateri so bili verzi:

Če ko razbojnik na križ bom razpet,
majhen, opfljuvan in zasramovan,
boj z mojo smrtno ne bo še končan:
tudi brez mene se vrtel bo planet.

Pavel Lužnik — Iz Trente — črna kreda

Z nasmeškom človeka, ki je tudi nekoč preboleval petošolske ošpice, čeprav ni bil sam nikoli petošolec (to je omenjal tudi Goran Kovačič v svojem poročilu v »Književniku«, Zagreb, 1933), se je oziral na težave malomeščanskega sinu, deklasiranega fanta, ki se je priključil delavskemu gibanju, ker je v njem videl pravico in bodočnost, ne le narodovo, ampak tudi svojo. V resnici je živel tak ubežni malomeščan uborneje kot pravi proletarec; zakaj nanj je pritiskalo razen gnotne bede še breme moralne dekadence.

Meni je bila tuja Čufarjeva zvestoba gledališki galeriji, prelahkotna se mi je zdela njegova igrivost ob problemih, ki jih

je imel intelektualac-meščan za enkratne in usodne, v katerih sredo se je postavljali in pogosto tudi pretiraval njih usodnost, ker je tudi njegova cena rasla z njimi.

In tako sva se gledala in se smehljala — bolj on kot jaz — in se otipavala. Narahlo, prijateljsko. Najostreje njegove besede so bile tiste o planetu, ki se bo brez mene še naprej vrtel; izrečene z blagohotnostjo, kakor bi mi hotel reči: »Vse najboljše ti želim: da te ne bi na križ razpeli in da se planet ne bi nehal vrteti brez tebe.« Zraven pa veder, optimističen pogled človeka iz ljudstva, človeka z vero, in razpisen zamah z roko, češ: »Allons enfants de la patrie!« — »Naprej, otroci domovine!«

TONE — »SODELAVEC« GESTAPA

Stajerci — to je bil leta 1941 v Ljubljani poseben pojem. Pred Nemci se je zateklo s Stajerskega v Ljubljano več tisoč Slovencev vseh poklicev, vseh prepričan, mladih in starih. Pribežale so cele družine, se nastanile pri sorodnikih, pri prijateljih, in prepričani so bili, da ne za dolgo. Vse je šlo nekako mimo Italijanov. Ko da se nas ne tičejo. Ko da tudi pod njimi ne bi bila ogrožena naša življenja. Ljubljana je kot dobra mati sprejela množice beguncev brez premoženja, brez zaslužka.

Vsekakor je res: neposrednejša nevarnost so bili Nemci. S svojim hrupnim hajlanjem, s svojo zastrašujočo, oglašujočo propagando, ki je vse prekričala, so hoteli že vnaprej omrtviti sleherni misel na odpor, zanesti paniko v zasedeno deželo, razpediti pred seboj, na svojem pohodu vsako kljubovalnost, kakor razpodi volčje krdelo ovce, da jih potem vsako posebej požre. Nemci so že vnaprej obetali, kaj nas čaka, medtem ko tega z italijanske strani ni bilo slišati. Nasprotno — Italijani so hoteli igrati vlogo rešenika, zaščitnika, velikega naroda, ki prevzema pokroviteljstvo nad majhnim, ubogim, nemočnim narodičem.

Priznati je treba: dobili smo živilske nakaznice, makaronov in riža je bilo kar dovolj. Delili so denarne podpore, zalagali javne kuhinje s hrano, in spominjam se, da je obiskal javno kuhinjo nekoč sam Grazioli in se zanimal, kakšna je hrana: mogočen, visok in širokopleč, v gizdalinski, dišeči uniformi se je posprehodil smehljaje med ubornimi mizami brez prtov. Nismo mu

ploskali, niti konvencionalnega spoštovanja nismo izkazali. On pa je bil vseeno dobrohoten in nekam očetovski — imetnik, ki je prišel obiskat kolonijo zamorčkov in se namenil, da si jih pridobi z makaroni in smehljajem namesto z bičem.

Stajerci smo se povezovali z ljubljanskimi organizacijami Komunistične partije in Osvobodilne fronte ter se združevali tudi v posebne stajerske oddelke. Kmalu so se nekateri, posebej izbrani, odpravili nazaj na Stajersko — brez upanja, da bi se še kdaj vrnili ali dočakali tam osvoboditev. Med temi fanti je bil tudi Fluksov Jože. Visok, preprost fant. Nisva delala skupaj, vsaj neposredno ne, ampak že pred vojno je bil tepen na policiji, ker ni hotel priznati, da sem mu jaz dal letake. Prve mesece po vojni se je bil zatekel v Ljubljano in sodeloval že v prvih akcijah. Nekoč je policiji za las ušel, skozi skladišča, kleti, podstrešja in čez strehe. Sploh je bil kot kaka podgana doma po skladiščih in kletih ob Ljubljani, pod Mestnim trgom. Tam je tudi prenočeval, med sodi in zaboji. Bil je med prvimi poslan nazaj v zasedeni, razgnani, preresetani Maribor, v katerem je še vrisalo od zmage opijaneno nemčurstvo; v mestu že ni bilo več slišati slovenske besede, gestapo je razrasel svoje lovke po vseh žilah ... Jožeta so ujeli in ustrelili.

Njegova mama je pisala moji v Ljubljano:

»Danes je tri tedne, odkar ga ni — odšel je moj Jožko, solze pa vrejo in vrejo za njim ...«

DOMINIK MAJETIČ

HIŠA IZ KAMNA

Hiša iz kamna
ob obrežju ceste
in

sanjavi
pločnik
z ženskimi
nogami.
Po obzorju se spuščajo
zeleni
oblaki.

PLOČNIK SANJ

Svoja gola telesa
so položile
na pločnike
sanj.

In smeh
jim je bil
v očeh
pomladnih.

ANDREJA SVETINA-SRČIČ

MATERI

V temo so za vedno
se tvoje oči potopile
in svojo sinjo modrino
za hladne veke so skrile.

Mehki, sivi lasje
v mokri zemlji prhnijo,
drobne, pridne roke
zdaj nič več ne hitijo.

Zlato srce je obstalo
kot da bi ura odbila.
Tvoja topla beseda
se tiho je v molk spremenila.

Vse rože tega sveta
ne morejo skriti gomile,
vse dolge in vroče molitve
mi tebe ne bodo vrnile.

BRANKO SLANOVIC

RADOVNA

Pod Triglavom, po lepi dolini
Radovna bistra šumi,
veter čez travnik zeleni,
čez gozd, tja v goré šelesti:
v njem tožijo davni spomini
iz ognja, krvi porojeni ...

Radovna teče, umira svoj tek,
ko bliža se sencam strahotnim —
ožganim zidovom, ki kvišku strme,
spominom davnina, ki še žive ...
Mar, Radovna, slišiš ta jek
v vetru nad zidom ožganim, samotnim?

Dalje teče Radovna, z njo čas,
bol spominov nosi s sabo,
da utonili bi v pozabo;
v valovih njenih trepetajo,
o času, ko ne bo več nas,
o boli, ki ostane — šepetajo.

KAMNATA ROKA

V tihi noči luna sveti
nad dolino Radovne,
v njej zamrli se šepeti
v tožbo tiho spremene ...

Mesečina sence riše
in spomine hudih dni:
ognja ne, krvi ne zbrise —
nas roka kamnata svari ...

Pavel Lužnik — Domačija v Vrbi — črna kreda

Marija si je popravila čop las, ki ji je neprestano uhal izpod rdeče, na tilniku zavezane rute. Z rokavom si je obrisala potno čelo in globoko zavzdihnila. To utrudljivo ribanje ji je šlo že pošteno na živce, saj je vedela, da se čez štirindvajset ur ne bo nikjer več poznalo, koliko se je namučila nad temi deskami.

Otrokom je že stokrat povedala, naj psu ne mečejo hrane na tla, ampak v njegovo posodo. Vse zaman. Tudi njen mož ni bil otrokom za zgled. Iz hleva ali z njive je prištorkljal naravnost v kuhinjo in prav potrudil se je, da je napravil dolg korak čez predpraznik. Za seboj je pušal kupček mastne zemlje in gnoja. Pa niti stari Lunar, njen tast, ni bil dosti boljši. Ves dan je imel v ustih cigareto in niti pomislil ni, da bi ogorke lahko metal kam drugam kot na tla. Grozno!

Marija je še enkrat zavzdihnila, potopila sirkovno krtačo v vedro in nadaljevala z ribanjem.

Razen Marije so že vsi spali. Otroke je navadila, da so se najpozneje do osmih spravili v posteljo, oba Lunarja pa sta se celo popoldne nalivala z vinom in sta omagala že pred večerjo.

Popoldne sta se Marija in Jože pošteno sporekla. Jože se ves dan ni lotil nobenega dela. Neprestano si je nalival vino in zadovoljno brundal:

»Jutri bo pa praznik.«

»Nehaj že, s tem tvojim praznikom!« je bilo Mariji dovolj. »Kar naprej poslušam ta tvoj praznik. Raje se loti kakšnega dela, da ti ga jutri ne bo treba narediti!«

»Tiho, ženska,« je zarenčal in jo pogledal izpod čela. »Prvi maj je praznik za dedce, zate pa je božični večer.«

Marija je užaljeno utihnila in šla pripravljat hrano za prašiče. Ne, zanj ni bilo niti cerkvenega niti državnega praznika. Samo po tem je vedela, da je praznik, ker je imela takrat še enkratveč dela. Moška sta hotela imeti vse čisto, dobro kosilo na mizi, pijačo in nič dela. Tako je Marija že danes delala kot črna živina. Še deteljo je morala nakositi in pripeljati domov sama, kar se doslej še ni zgodilo. Otroci so ji sicer pomagali, a bili so premajhni, da bi ji bile lahko njihove ročice v pomoč. Najstarejši Nejček je imel šele šest let, mala Mojca tri, vmes pa je bila še drobna in bolehnata Tilka. V Marijine kosti se je začela utrujenost in čeprav je imela šele trideset let, jih je kazala vsaj deset več.

Med premišljevanjem je prišla z vedrom in krtačo do zadnje deske v veliki kuhinji. Pod je bil bel, dišalo je po milu, vmes pa se je mešal vonj po Marijini prepoteni koži. Močne roke so ji za nekaj trenutkov obmirovale ob kleččem telesu, potem pa se je počasi vstala in stopila po široki veži do vhodnih vrat. Previdno jih je odprla, da ne bi njegovo cviljenje prebudilo otrok. Pogled ji je pohitel čez cesto do hleva in kozolca in potem dalje, kjer je v temi le slutila dolge, rodovitne njive in travnik. Iz za kolarnice je prijetno šumljav potok in na bregu, kjer je stala še ena kmetija, se je oglašil pes.

Nenadoma ji je postalo hladno. Na prsih si je zapela razpeto bluzo in počasi odšla v hišo. Pospravila je vedro, krtačo in mokre krpe, se vsa umila z mrzlo vodo in odšla spat.

Zjutraj je bila še pred dnevom na nogah. Otrokom in Lunarjema je pripravila sveže perilo, nakrmila živino, pomolzla, se spet vrnila v hišo in začela pripravljati zajtrk. Ko je kmalu zatem prišel v kuhinjo stari Lunar, nekaj minut za njim pa še mladi, je bilo že vse pripravljeno, Marija pa že utrujena.

»Glej, glej,« se je obregnil Jože, »moja stara sploh ne hodi več spat. Lepo sem jo navadil. Take babe pa res zlepa ne dobiš. Ja, kar lepo sem jo navadil.«

Med tem samogovorom je prinesel steklenico, dva kozarca ter nalil staremu in sebi.

»Trije smo,« je pripomnil stari Lunar, ki se mu je pridna in skrbna Marija dostikrat zasmilila.

»Tiho!« je zavpil Jože nad očetom. »Kmetija je moja, vino tudi in baba tudi! Nobene komande ne potrebujem!«

»No, no,« je mirila Marija. »Ne prepirajta se že pred zajtrkom. Saj mi ni za vino. Tudi za vaju bi bilo bolje, če bi dan začela z zajtrkom namesto z vinom.«

»Tiho!« je zavpil Jože še nad ženo in udaril po mizi, da sta kozarca kar poskočila.

Hrup je prebudil otroke in Marija je imela naenkrat dela čez glavo. Vedela je, da do noči zanj ne bo počitka. Obklela je otroke, jim dala zajtrk, nato pospravila mizo, tekla na vrt, začela pripravljati za kosilo. Še preden je dokončala eno delo, jo je že klicalo drugo. Lunarja sta sedela za mizo in Jože jima je pridno nalival. Stari se je že malo branil, mladi pa je obračal in nalival, obračal in nalival. Pri kosilu je imel že steklene oči in hodil je kot komaj povrženo tele. Ko se je za nekaj časa odmajal iz kuhinje, je Marija rekla staremu:

»Za božjo voljo, oče, storite vendar nekaj. Mene sploh ne poslušate. Ta pijača ga bo pokopala in mene z njim.«

»Eh, kaj, Marička, saj bo počasi nehal. Saj vidiš, da ga že komaj nese.«

»Ne bo nehal, dokler ima steklenico pred seboj. Pojdita v sadovnjak ali v hosto — samo proč od te steklenice. K vragu z njo!« je zavpila, pograbila liter in ga treščila ob tla, da se je na belo zribanih deskah naredil velik, rdeč madež. V hipu ji je postalo žal nepremišljenega, v jezi narejenega giba, a bilo je prepozno za obžalovanje. Počasi je začela pobirati drobce stekla.

»Pomagaj ti bom,« je rekel stari Lunar, vrgel ogorek na tla in se nerodno pripognil.

»Kar pustite, saj sem sama razbila.« Tedaj je stopil v kuhinjo Jože. Žalostno je pogledal polita tla in rekel bolj sam sebi kot onima dvema:

»Le kdo je to naredil?«

Lunar je hotel preprečiti prepir, zato je zmignil z rameni in rekel:

»Iz rok mi je padla.«

»Tebi?!« je Jože privzdignil glas. »Ali nisem že zjutraj povedal, da je vino moje, MOJE!« Potrkal se je po prsih in rekel Mariji:

»Kar sam naj pospravim!«

»Ne bodi siten,« se mu je postavila v bran. »Saj moram za teboj tudi vse jaz pospravljati, zakaj ne bi za tvojim očetom?«

»Molči, baba!« je zarjovel in jo porinil, da bi skoraj padla. Z eno roko se je ujeta za nogo mize, z drugo pa se je oprla ob tla. Čutila je, kako so se ji drobci stekla zabodili v dlan. Dvignila se je in odločno stopila pred moža. Nekaj časa sta se gledala, potem pa je dvignila krvavo roko in z vso silo udarila. Opočel se je, se z obema rokama ujel za rob mize, potem pa bliskovito pograbil kozarec in ga vrgel proti Mariji. Vse se je zgodilo tako hitro, da se niti skloniti ni utegnula, a kozarec je na srečo zletel mimo njene glave in se raztreščil na drugem koncu kuhinje.

Ko je videla, da je najhujša nevarnost mimo, je stekla iz hiše. Videla je otroke, ki so se mirno igrali pod kozolcem in stekla v nasprotno smer, da bi je ne opazili. Ni jih

hotela vznemirjati, saj so že tako dovolj pretrpeli, kadar je bil Jože pijan. Tudi sicer ni skoparil s palico, v pijanosti pa sploh ne.

Upehana je pritekla do kolarnice in sedla na zabojček. Čakala je, da se Jože malo umiri, potem se je nameravala vrniti v hišo.

Tedaj je zagledala moža, kako je počasi prišel iz hiše. Vpil je nekaj o pokvarjenem prazniku in prekleth babah in se oziral naokrog. Marija je vedela, da išče njo. Pomaknila se je še bolj v kot. Videla je, kako se mož počasi opoteka čez cesto. Tedaj je v njegovi desnici opazila nož. Za trenutek je vsa otrpnila od groze. Ko pa je videla, da se je napotil proti kozolcu, se je dvignila in zavpila:

»Otroci, bežite v gozd: Tilka, Mojca, dajta Nejčku roko in tecite!«

Tedaj je iz hiše prišel stari Lunar. Tudi njega je zanašalo in čudno spačen obraz je imel. Pred hišo je obstal. Obstala je tudi Marija. Med njima pa se je kot rabelj ustopil Jože in gledal zdaj očeta zdaj ženo.

Naenkrat se je stari Lunar zamajal in padel. Marija je kriknila. Hotela je steči k njemu, a morala bi mimo moža, ki je v roki še vedno držal nož. Šele zdaj je opazila, da je bila konica krvava.

Obrnila se je in stekla h kozolcu, kjer je prejšnji dan spustila zlomljen ročaj kose. Ni ga mogla najti. »Verjetno so ga odnesli otroci,« je pomislila. Ne da bi še kaj premišljevala, je vzela grablje in se napotila nazaj na cesto. Jože je še vedno stal tako kot prej, stari Lunar pa je nepremično ležal v cestnem prahu. Marija je obstala, ko je bila le še za dve slabi dolžini grabelj od moža. Gledala ga je s strahom, a bila je odločena, da ga bo poskusila ukrotiti in potem pomagati staremu Lunarju.

»No, no,« je zagodel Jože.

»Spusti nož!« je ukazala Marija.

»To pa ne.«

»Spusti ga takoj ali pa te mahnem!«

Jože se je zamajal, čeprav udarca še ni bil.

»Spusti!« je še enkrat zavpila, dvignila grablje, se pogrnala naprej in udarila. Jožetove pijane noge so klecnile in padel je. Skozi razcefrano srajco na levi rami se je videla grda rana, ki so jo naredili zobje grabelj, prav tako tudi na levem licu. Marija je pustila moža in stekla k staremu. Bil je otrpel, oči so nepremično zle nekam navzgor in takoj je vedela, da je mrtev. Kri na vratu se je že strčila in skrila globoko rano, ki mu jo je napravil sin.

Bogve koliko časa bi Marija še čepela ob truplu, če ne bi pridrdrala po cesti konjska vprega. Bil je najbližji sosed, Mačkov. Ustavil je konja, skočil z voza in jih vse tri gledal, kot bi jih videl prvič.

»Kako je to mogoče, Marija?« je vprašal.

»Ne sprašujte,« ga je kratko zavrnila. »Samo v mesto pojdite povedat, kaj se je zgodilo.«

Pognal se je na voz, obvozil mrtvega Lunarja in izginil za ovinkom.

Šele zdaj se je Marija ozrla k Jožetu. Še vedno je sedel na tleh. Z desno roko si je slačil strgano in krvavo srajco, po licih so mu tekale debele solze.

»Joče,« je pomislila Marija. »Pijanec umazani, morilec, joče!«

»Saj te je samo branil, jaz pa sem ga zaklal. O, jaz ubogi, pijani norec! Samo mojo Marijo je branil...«

In spet je zajokal, tokrat naglas.

Iz daljave je Marija zaslišala sireno, katere glas se je bližal. Počasi je odšla proti gozdu, da bi spravila otroke domov.

»Prekleti prazniki,« je stisnila skozi zobe in zajokala.

Dopisnica je nosila znamko s sliko njegovega morilca Adolfa Hitlerja in dva pečata z nemškim orlom in kljukastim križem: »Oberkommando — geprüft« in »Am Schalter eingeliefert« in še številko 200522 pa poštni pečat: Marburg a. Drau 20401942.

O Jožetovih zadnjih dnevih mi je po vojni pisala njegova mati tole:

»Neki tovariš, ki je bil z njim v zaporu in bil nekaj dni po Jožetovi smrti izpuščen, nam je pravil, kako pogumen je bil do zadnjega. Do zadnjega jih je bodril, in ko je šel iz celice, je naročil, naj vzame njegovo suknjo, kdor bo šel prvi iz celice, pa sam ne bo imel suknje. Suknja je bila lepa, še malo nošena. Torej je še v zadnjem trenutku kazal svojo dobrosrčnost: kdor nima, naj vzame...«

Neka gospa iz Sodne ulice je rekla, ko je videla ustaviti avto pred sodnijo, kako so peli v avtu Hej Slovani in Lepa naša domovina. Čudila se je, kdo so ti fantje, in uglekala vmes Jožkoto, kako navdušeno je bil objet z drugimi — in vsi so peli zadnjikrat naše lepe pesmi, preden so stopili na morišče...

Naj omenim še Lurkerjeve besede, ki jih je izrekel mojemu možu, ki je šel k njemu, ogorčen, kako se je to moglo zgoditi, ko so mu prej obljubili, da bo šel Jožko v taborišče. Gestapovec Lurker mu je dejal, da to ni bilo mogoče, ker se je boril Jože v gorah z orožjem v roki proti njim.

Aretiran je bil 14. decembra 1941. Tovarš, ki je bil z njim, je povedal, da je bil dvajsetkrat zaslišan in vsakokrat pretepen z bikovko, naj bi že vendar kaj izdal, a on je vse pretrpel, izdajalec ni hotel biti.

Poslala mi je tudi Jožetovo zadnje pismo — listek, na katerem je bilo s čisto pisavo napisano (posebno razločno, jasno je bila izpisana beseda »smrt«, s pokončno črko »t«):

Dragi moji!

Danes sem bil obsojen na smrt! Ne žalujte za menoj, bodite hrabri, kakor sem hraber jaz. V duhu vas vse poljubljam, Vas domače, mamo, očeta, Majdo, Jelko, Tone, ta, svojo deklico Ančko, vse prijatelje in tovariše. Ohranite me v dobrem spominu, jaz bom do zadnjega trenutka mislil na Vas.

Mnogo poljubov poslednjih Vam poslanih od Vašega Jožeta

Fluks Jože Mehlingerstrasse 12/1 Maribor

Iz tistega časa se tudi razločno spominjam narodnega heroja Milosa Zidanskega. Srečal sem ga pred protestantovsko cerkvijo na Gosposvetski cesti. Poznala sva se iz Maribora, nekaj časa sem bil član celice, katere sekretar je bil: miren, jasen, preprost, trden in nenačut v sebi; oster ko sablja, kadar je udaril po napakah in slabostih.

Potresel mi je roko — imel je široko, delavsko dlan — še pred nekaj dnevi, mogoče včeraj je stiskala kopito puške. V Ljubljano je prišel s hribov, kot tudi mnogi drugi, po organizacijskih opravkih. Obraz mu je prešinjal komaj opazen, zadovoljen smehljaj, poteze so izdajale nekaj tako trdnega, jeklenega, da me je presunilo. Nekaj besed sva spregovorila in si spet stisnila roki, potem pa sem postal in gledal za njim: hodil je počasi, tako trdno in čvrsto je polagal stopala predse, ko da bi nosila neko posebno težo, ko da bi bila v težkih škornjih. In zazdelo se mi je, kot v viziji, da nosi pod širokim plaščem — sabljo. No, sablje prav gotovo ni nosil, nedvomno pa samokres. Ampak tak mi je ostal v spotebe?

minu: kot general v škornjih, s sabljo, ki jo bo zdaj zdaj izdrl, svistnil z njo, posekal sovražnika in odkorakal naprej s svojim čvrstim korakom...

Se tisto leto je padel.

Stanoval sem v Gradišču kot podnajemnik pri Primožiču, upokojenem sodnem uradniku. Bil je že starček, droben in upogojen, trepetajoč, z majhno sivo brado. Ljubljiv možiček, ki je živel le še za svojo pipo in zbirke knjižice. V drugi sobi je živel njegova ločena žena s slaboumno hčerko. Ne eden ne drugi se ni hotel odseliti ali zamenjati. A medtem ko se je mož umikal, je bivša žena rinila za njim, ga ob vsakem srečanju zmerjala in govorila o svojih pravicah — ko da bi živel od tega, da ga žre. Bogve kaj je bilo med njima, mogoče že sama nista več vedela za vzrok razdora — če sta sploh kdaj vedela.

Stanovanje je bilo veliko, vse zastavljeno z omarami in komodami. Iz moje sobe je bil vhod v še eno sobo. Tam je stanoval mlad, svetlolas fant. Hodil je skozi mojo sobo, ne da bi se zmenil zame. Zdel se mi je nervozen, nemiren človek, vse njegovo vedenje, kako je odpiral vrata, kako hodil, izraz njegovega obraza — vse je bilo krčevito, sunkovito. K njemu so pogosto prihajali fantje, sami Stajerci. Nisem se menil zanje, kaj počno v sosednji sobi.

Nekoč je prišel k njemu moj znanec Rihard Bevc. Debelo me je pogledal, ko da ne ve, kam z menoj na tem kraju. Z Rihardom sva se poznala že izpred vojne, iz nižje gimnazije, ko sva bila še učlanjena v krščansko-socialistične »Borce«, on v Celju, jaz v Mariboru, a smo se shajali na skupnih zletih.

Drugi dan me je Rihard poiskal v Ljudski kuhinji in mi šepnil:

»Poznaš tistega fanta, ki stanuje zraven tebe?«

»Ne.«

»Za gestapo dela.«

In povedal mi je čudno zgodbo, ki se je začela zelo vsakdanje: Rihardov prijatelj se je skrivaj vrnil iz Ljubljane v Celje po obleko, mogoče tudi zaradi dekleta. V Celju so ga prijeli, čez nekaj dni pa spet izpustili. In ta prijatelj je pisal Rihardu, naj se tudi on vrne v Celje, češ da je dobro pod Nemci, da bo lahko študiral ali se zaposlil. Pismo pa mu je prinesel moj sosed, ki da redno hodi v Celje, prenaša pošto in nagovarja ljudi, naj se vrnejo, in sploh opravlja za prebegle Celjane »konzularne« posle. Vse to je počel varno, mimo Osvobodilne fronte. Rihard je pustil v Celju starše in se je zveze posluževal. Prišel je celo na sestanek na mejo pri Sentvidu in bil priča, ko so Nemci ugrabili nekega Celjana in ga odvlekli s seboj na ono stran meje... Ko mu je Rihard odgovoril, da se ne namerava vrniti v Celje, mu je moj sosed predlagal, naj se poveže s člani OF in naj pošilja v Celje poročila o delu OF, njihove letake itd., za kar da bo bogato plačan in mu bo zmeraj odprta pot domov.

O tem sem poročal Čufarju, ki je bil moja partijska zveza. Čufar je poročal naprej in dobil sem nalogo: prekinem naj vse stike z organizacijo razen s Čufarjem, ki mi bo dajal navodila. Zadeva je nevarna, resna. Rihard naj se vrne v gestapo!

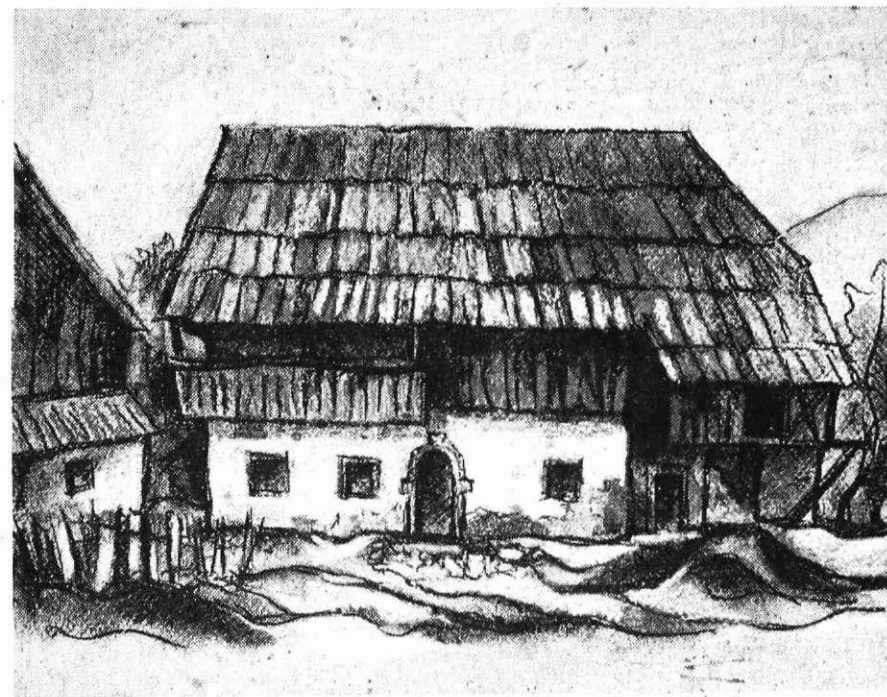
To je bilo kmalu po tem, ko sem se prvič udeležil sestanka kulturniške celice. Sestanek je bil v nekem meščanskem stanovanju sredi Ljubljane, na Gosposvetski cesti, pri nekem Kmetu. Razen Čufarja nisem poznal nikogar. Ko sva se s Čufarjem čez nekaj dni spet dobila, mi je zaupno in s posebnim poudarkom, polnim spoštljivosti in pomembnosti, rekel:

»Pa veš, kdo je bil tisti plečati nasproti tebe?«

Začudeno sem ga pogledal.

»Prežih.«

(Nadaljevanje na 8. strani)

Pavel Lužnik — V Bohinju — sepija kreda

ODLOMEK

1. *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* were determined by the method of Arar and Collins (1971).

Poravnal je odejo, jo stlačil v torbo, odvalil kamen, s katerim je imel zaslonjena vrata, in stopil ven na plano. Sivo, megleno jutro se je sirilo iz noči. Čeprav je čez

«Togotno je brcnil v bel plastični konfinir ob cesti. Nato se v drugega in tretjega. V tega zadnjega je treščil s takšno močjo, da se je izruval in se skotalil pod cesto v reko. Šofer v sivozelenem amiju, ki je prav tedaj pripeljal mimo, je glasno zahupal in hkrati groženo odkimal z glavo. »Ste nica!« je besno siknil Serž, pobral kamen in ga vrgel za odhajajočim avtomobilom. A že naslednji hip se je zavedel, kako je pravzaprav smešen in neumen, ko brca v konfine in uničuje že tako zdrajrsane in posuvsrane čevlje, zraven pa še zmerja ljudi, ki seveda ne morejo biti nič krivi, če se on, Serž Polajnar, brezposelni mornar in faliran študent vlačí kot kakšen berač po tej bogu in ljudem odmaknjeni makadamski cesti, lačen kot pes, prezebel kot pes, moker kot pes, umazan še bolj kot pes, in ni daleč od kilometrov naokrog nobenega kraja, kjer bi si ogrel premrle kosti, posušil plesnivo curje in si napolnil vamp. »Kot pes, ja... Hov-hov-hov.« Zaletelo se mu je in hripavo je zakašljaj. Trpko se je posmehtil: »Saj ščelajati ne morem več. Kreham kot star naš dušen maček.»

Postalno mu je vroče v zapeti vetrovki. Slekli si jo je in položil pod hrbet, da bi se zavaroval pred mokroto namočenje zemlje. Nazadnje je odpel se srajco in pustil soncu, da se mu je paslo po životu. »Kako aem snujšal,« je pomislil, ko se je ozrl navzdol po štrlečih rebrih kosteh in kotanjastem trebuhu.

1. novembra 1976.

je tirada včerašnjih oklevanj.
Vseeno jo nehotе jemljem
za nastavek sedanjosti,
ko brijem izmozgan obraz
z očiti
in kletvami
in solzami.
Zdaj se odvajam
sebe in tebe in vsega,
da bo iz nepričakovane prstenine
zazvonil mešiček
enkratno prebujenost,
da bo jerebica,
šarne gibljivosti,
vzniknila v svet,
da se bo skovir shulil
pod pernico zamaknjenih mrakov,
da se bo razlilo srebro
čez mladje in brinje in trnje,
samo da bo odprt dostop
do vsake pesmi
in vsakega besedila
bodisi za genija
bodisi za sleparja.

celo moje hroščevo zabubanstvo,
ki je kdaj kdaj znam skriti
pod utrjeno glumo za javnost.
Nečimernostna taktika
strmoglavlja prošnjaška tolkala
izpred vhoda
do usmiljenja in odpuščenja.
Vsi moji poprejšnji tovariši
so navpični švišti
narejene nevednosti.
Tujci me bratovsko objemajo,
da se povelčujem v začudenju.
Lahko ostaneš,
Nihče se ne bo obrnil nate,
lahko greš,
nihče te ne bo pogrešal.
Samo zdi se tebi,
da koraki hrestijo
skozí poledenelo kri.

(P. s. K temu spominskemu članku dodajam še dve podrobnosti, ki sem se ju spomnil že po oddaji rokopisa; resda ne pomenita nič bistvenega novega, vendar pa pripoveda k dokumentaciji navedenih spominov: hiša, v kateri sem po naključju stanoval v sosednji sobi z gestapojskim agentom in ki sem jo v tem spominskem zapisu lokaliziral na Gradišče, stoji na oglu Gradišča in Gregorčičeve ulice, vhod pa je iz Gregorčičeve ulice in nosi številko 7. Stanovanje je bilo v drugem nadstropju. Od tedanjih stanovalcev, družine Primožič, ni danes tam nikogar več. Spomin na dogodek sem tudi literarno preoblikoval, in sicer tako, da sem prisodil staremu, upokojenemu sodnemu uradniku Primožiču vlogo

ŠESTA PESNIŠKA ZBIRKA ANDREJA KOKOTA

Pri založbi Obzorja Maribor je pred kratkim izšla šesta pesniška zbirka člana našega kluba ANDREJA KOKOTA. V spremni besedi je Mitja Mejak napisal:

Andrej Kokot je pesnik z onstran naše države karavanske meje, koroški pesnik — ker pa je dandanašnja književnost slovenske manjšine v Avstriji po svojih duhovnih sestavinah in oblikovnih kvalitetah nesporen del sodobne slovenske slovstvene tvorbnosti, je tudi Andrej Kokot brez omejitev polnoveljavni član slovenske ustvarjalne družine.

Troje je značilno za današnje književno sporočilo zamejskih koroških Slovencev:

Najprej — to sporočilo se notranje krepí in postaja duhovno ter formalno vse bolj razvejeno, kljub nacionalni stiski in povečanemu pritisku nemške večine na slovenski koroški živelj. Po desetletjih premolka — tako za časa nacističnega geta kot tudi pred njim — se je slovstvena misel na Koroškem po vojni prebudila in se po eni strani navezala na bogato koroško literarno tradicijo, po drugi pa — seveda v skladu s to tradicijo — na tokove osrednje nacionalne slovstvene ustvarjalnosti. Koroška veja slovenske književnosti šteje vse več imen, večinoma so to nova, mlada imena, s koroškega prihaja vse več dobrih tekstov, ki s svojo mislijo in kvaliteto odmevajo v slovenskem prostoru, ti teksti obsegajo domala vse literarne zvrsti, od lirike do dramatične in esejistike, tako da v resnici lahko govorimo o temeljiti preroditvi, zaokrožitvi in organski vključitvi književnosti zamejskih koroških Slovencev v slovensko ustvarjalno celovitost. Koroški ustvarjalci se tako pridružujejo zamejskim primorskim ustvarjalcem, s tem pa dobiva slovenska umetniška tvorbnost nove razsežnosti in silovitejšo dinamiko.

V drugo — kljub temu, da so koroški pesniki, prozaisti, dramatik in esejisti nedvomno sestavni del slovenske kulturne tvorbnosti, je njihova nacionalna in duhovna situacija vendarle bistveno drugačna od srečnejših vrstnikov v domovini. Njihove duhovne specifičnosti ne ustvarja zgolj pogosto brutalen pritisk večine, ki prinaša poleg ustvarjalnih stisk tudi vsakdanjo eksistenčno skrb, ampak tudi nenehen občutek nacionalne in s tem seveda tudi duhovne ogroženosti na sprednji straži slovenskega življenja in misli. Tudi v najbolj demokratičnih razmerah, ko ne bi bilo stalne raznarodovalne stiske, bi bil ta občutek brez dvoma navzoč in bi usodno vplival na izpovedno usmerjenost in razsežnost. To je popolnoma naraven občutek in najbrž ni samo naključje, da je slovenska književnost ravno v obmejnih pokrajinah — in to znotraj državnih meja — dobila v zadnjih desetletjih svoje najmočnejše temelje in mejnike. Po eni strani ta potencirani občutek nacionalne odgovornosti, ki je seveda prepleten tudi s socialnimi in moralnimi elementi — sprošča ustvarjalni zagon, saj pomeni umetniško delo v tem primeru mnogo več kot zgolj radost nad ustvarjanjem, samó igro, raziskovanje jezika ali pa celo sploh nič, na kar prisegajo nekateri pri nas; kaj takega si zamejski pisatelj sploh ne more privoščiti, pa naj gre za ustvarjalno resnico ali zgolj pozo. Njegova ustvarjalnost je še vedno tradicionalno povezana s samo nacionalno in individualno duhovno eksistenco; slovenska izpoved mu je potrđitev obstoja, samoobramba in obet za prihodnost. Že samo s tem, da ustvarja v slovensčini in slovenskem duhu, potrjuje sebe in svoje ljudstvo. Zato je izpovedna prvina tudi v sodobni koroški književnosti izredno močna; v njej — kot rečeno — ni formalistične igre, ampak je tudi v prim-

ko ne gre za izrazito domovinsko izpoved, v središču resnobna, prvinsko občutljiva izpovedna vsebina čustva. Kljub temu, da je današnja književnost zamejskih ustvarjalcev organsko zraščena z osrednjimi ustvarjalnimi tokovi, je torej vendarle književnost s specifično izpovedno in tudi formalno naravo.

In še tretjič — rečeno je že bilo, da ta specifičnost ne zadeva zgolj posebne domovinske teme, ki je seveda v ustvarjalnosti zamejskih Slovencev neprimerno močnejše zastopana kot v današnji slovenski umetniški tvorbnosti nasploh. Toda, če natanko pregledamo sodobno koroško književno ustvarjalnost, izrazito domovinske tematike niti ni pretirano veliko; namreč, tematike v tradicionalnem pomenu neposrednega nacionalnega protesta ali spodbude, izpovedi nacionalnega duhovnega patosa. Nasprotno: izredno malo je lične patosa, skoraj nič budniškega pesniškega razpoloženja. Čustva in misli koroškega ustvarjalca so globlje in širše; izpoveduje sleherni lično temo, brez zadržkov in omejitev, njegova lična vsebina zajema iz življenjske celovitosti, v njej najdeti prostor tako človekova radost kot stiska. Njegova lirika je lirika človeške intimnosti. Toda ta intimnost je vendarle intimnost koroškega zamejskega človeka z vsemi občutki nacionalne in osebne ogroženosti; v slehernem razpoloženju, pa naj bo še tako intimno rahločutno in zastrto, je navzoče posebno koroško občutje. Na dnu vsega, kar doživlja sodobni koroški pisatelj, je posebna koroška bolečina, posebna slovenska bolečina; zaradi nje njegova izpoved nikakor ni osiromašena, nasprotno, ta bolečina bogati duhovno vsebino, jo spodbuja in celokupni slovenski ustvarjalnosti pridaja posebno čustveno razsežnost. Najbrž ni treba posebej poudariti, da je tako zastavljena ustvarjalnost tudi novina v slovenski domovinski tematiki, saj njeno tradicijo žlahtni s sodobnim občutjem ter mislijo. Če govorimo zgolj o dobrih straneh ter ustvarjalnosti, hkrati tudi ugotavljamo, da je beseda koroškega pisatelja včasih še vedno, zlasti po vnanji bleščavi, malce zastrta, tudi okorno krčevita, da celota ni vselej enakomerno učinkovita. Vendar nekaj nesporno velja: za to besedo ni treba več iskati kakih posebnih vrednostnih kriterijev, presojamo jo lahko z merili, kakršna so v navadi pri presoji celotne slovenske sodobne umetniške tvorbnosti; književnost zamejskih koroških pisateljev nam torej ni pri srcu zgolj zaradi njihovega posebnega nacionalnega polo-

zaja, čeprav seveda tudi ta prvina sega do duše, ampak to književnost cenimo tudi in predvsem zaradi njene resnične umetniške narave, samoraslosti in zrelosti.

Vse to, kar je značilno za sodobno književno tvorbnost zamejskih koroških pisateljev, velja tudi za pesnika Andreja Kokota; v dobrem in slabem morda celo v večji, bolj izraziti meri zaradi tega, ker Kokot razmeroma veliko piše in svoje pesniško delo pogosto publicira v revijah in literarnih knjigah.

Treba pa je vendarle ob tej splošni ugotovitvi poiskati nekaj odtenkov, ki Kokotovo liriko utemeljujejo kot individualni pesniški organizem:

Andrej Kokot se je rodil novembra 1936 v Zgornji vasi nad Kostanjami; končal je kmetijsko šolo, vendar ga je kulturniška žilica odtegnila temeljnemu poklicu. Od 1960. leta je zaposlen pri Slovenski prosvetni zvezi v Celovcu in je od 1963 njen tajnik — to pa se pravi, pobudnik, organizator in spremljevalec slovenskih kulturnih manifestacij na Koroškem. Andrej Kokot je torej kulturni ustvarjalnost ves čas zelo blizu, tako rekoč v njenem središču na Koroškem, vendar do te bližine ni prišel po neki privilegirani izvoljenosti, temveč s svojo voljo in kulturno ambicijo. Kokot je kot pesnik v bistvu samorastnik, kajti tisto malo, kar je odnesel o književnosti iz šol, mu ni moglo biti prava podlaga za ambiciozno lično ustvarjalnost. Z voljo in trdim delom se je zgodaj prebil iz anonimnosti, že od začetka si je zastavil visoke ustvarjalne cilje in razmeroma v kratkem času — uspel.

Ta njegova samorastniška zagrizenost v pesniško delo je najbrž vzrok, da je Kokot v nekaj letih izdal kar pet pesniških zbirk: Zemlja molči (1969), Ura vesti (1970), cikel v zbirki Pesniški listi (1972), Čujte, zvonovi pojo (1973) in Onemelo jutro (1974). Tri izmed zbirk so izšle na Koroškem, ena v Trstu, samo ena v matični domovini. Tudi ta podatek je značilen za usodo koroškega slovenskega pesnika; najbrž bo tako šele pričujoči izbor iz vseh dosedanjih Kokotovih knjig z nekaterimi novimi pesmimi izpričal njegovo pravo pesniško podobo in veljavo. Nikakor ne bi trdili, da so Kokotove pesniške zbirke kvalitetno izenačene, da v njih ni šibkih mest, da je bila naglica pri publiciranju vselej ustrezna — dejstvo pa je, da je Andrej Kokot zgolj z ekstenzivnim ustvarjanjem lahko prebil obroč anonimne osamljenosti, se z nenehno vajo potrdil kot pesnik in se z javnim sporočilom otreles anonimnosti. In prav tako je dejstvo, da

Molče končujemo svoj obhod, ki bi ga ob skulpturah klečečih vojakov najraje še enkrat začel.

Prijatelja in ženo sem dohitel šele ob izhodu.

»Samo trenutek!« ju poprosim. Rad bi nakupil razglednic in diapozitive.

»Ne zapravljaj časa! Tu imaš vse! Še nekaj več.«

Uganila sta vse moje skrite želje. Smehljata se mi. Kdor hoče najti dobrega prijatelja — med Vzhodnimi Nemci si ga bo zagotovo našel. Pri njih je človek vedno kot doma. Naša slovanska gostoljubnost se ob njihovi kar izgubi. Čudno pa ni: v njihovih žilah teče nič koliko naše, slovanske krvi.

Utružena sta. Prepričam ju, da morata domov. Ubogata. Kakó bi Prus kdaj ne ubogal?

Sam se odpravim po Treptowerparku. Cvetlični nasadi. Forma viva. Ne trajna, kot pri nas. Skulpture in plastike tu pa tam menjajo. Park je obširen. Urejen tako estetsko, da se ga je težko nagledati. Škoda, da nimam fotoaparata. Hodim v krogih. Rad bi se naužil te lepote, teh barv.

Vleče me berlinski Kulturpark. Tako imenujejo Berlinčani svoj Lunapark. Preden ga dosežem, mi podplati signalizirajo, da je za danes dovolj hoje. Prehojene kilometre potihem računam.

Nekje med dvajsetim in tridesetim sem. Če se zavzamem, bom danes dosegel maratonsko značko.

Ljudsko zabavišče pripravi obiskovalcu imeniten vtis. Vse je tu: od nore železnice, ki vozaču ob vrtoglavi vožnji sprazni želodec, do Riesenrada. Ne vem, kaj bi izbral. Odločim se za Riesenrad.

Kopija dunajskega Riesenrada: šestintrideset je gondol, sedežev za dvesto in šestnajst ljudi. Ko se pripelješ s sopotniki na vrh, naprava obmiruje. Nekaj minut časa, da se razgledaš po Berlinu. Razgled se ne da primerjati s tistim, ki ga nudijo po Parizu Eiffelov stolp, Slavolok zmage ali Sacreu Ceur. Neskončno velemesto. Daljave vse v megli. Nič ni markantnih točk, da bi se lahko orientiral. Najbolj izstopa reka Spree. In jezera! Berlin je velikansko gnezdo sredi jezer.

Blazna železnica vsiljivo ropota. Kako me mika!

Glej naključje! Tu je prijatelj z dvema vnukoma. Moja mala Kathi! Die kleine Schauspielerinn! In Joerg, njen bratec. Prva jih ima dvanajst, drugi trinajst let. Zda se bo zabava šele zares začela. Sladoleda! Ruskega, seveda. Neznanske porcije. Nič manjše kakor pri nas margarina ali surovo maslo. Smo se ga najedli, da se bog usmili!

Potem pa brž po zabavišču. Skrbel sem, da smo bili daleč od železnice. Pa se ji ni dalo izogniti.

Vseh štirih nas je ravno za vagonček. Škilim v prijatelja. Ima jih kakih trinajst (let namreč) več od mene. Bo upal sesti v voz za vožnjo v pekel? Pa se kar smeje. Kathi in Joerg sta od veselja več v zraku kot na tleh. Menda sem med četverico edina reva. Če upa mularija, kako bi ne jaz?!

»Onkel Janez,« vzklika Kathi, »zwischen der Fahrt will ich mit Dir beisammen sein.«

Vsedli smo se in zdrveli. Navpično gor, naravnost dol, ostro v desno, v levo sem pa gor in dol in sem in tja in sem in tja in gor in dol...

Že marsikaj sem prestal v svojem življenju. Na tisto berlinsko železnico pa se ne vsedem več. Zelodec se mi je pomaknil prav v grlo. Kathi in Joerg sta se smejala na ves glas. Prijatelj je vse bolj bledeel v obraz. Pa jaz?

Ko smo izstopili, sem se pogledal v zrcalo. Sem mar to jaz? Ta bela, blede lica, vedno tako rdeča? Menda sem bil res jaz. Med tem se je stegnulo. Otroka sta odšla s papajčim domov.

Odpeljem se v Berlin. Vse razsvetljeno, čeprav čemi vsa druga NDR v temi. Na

Alexu igra mladinska godba na pihala. Čudno. Uniformirani, železno disciplinirani fantje in dekleta so vedno prijetno pozivljajoči na pogled. Tako resni, a obenem srečni so videti v svoji vlogi.

Klopi pred odrom so prazne. Kdo bi sedel in poslušal? Njih muzika se sliši po vsem trgu. Med bobne in trobente se meša petje. Prihaja z odra na Karl Marx-Allee. Mladinski pevski zbori iz Sovjetske zveze.

Nosi me s trga na trg, z ene aleje na drugo. Nemške mladince spremljajo gostitelji. Berlinčani, ki so jih za teden dni sprejeli v goste. Starejši letniki torej. Pa nič ne pomaga.

Dokončni, odločni pečat daje prestolnici NDR tokrat mladina, zbrana z vsega sveta. Ta teden je Berlin brez dvoma najmlajša prestolnica na svetu.

Friedrichspalast, v kateri se bodo nocoj predstavili naši s svojo gala predstavo, iščem na napačnem koncu. Pa tudi noge so me izdale. Ura se bliža deseti. Dosti pred enajsto ne bom »doma«. Za jutri pa je napovedan karneval.

Doma izvem, da je ob 12.55 umrl Walter Ulbricht. Novice niso skušali tajiti. Voditeljevo skorajšno smrt je pričakovala vsa dežela. Prepričani pa so bili, da je med

festivalom ne bodo objavili. Domačini so zaradi hitre popularizacije novice rahlo osupli. Pri nas doma, v naši hiši, resnično žalostni.

»Karkoli že misli o njem zunanji svet — ravnal je tako, kakor so mu narekovali razmere in čas.«

Zberem se. Resno, prizadeto izrečem sožalje. Po obrazih vidim, kako sta prijatelj in žena potihem upala, da bom to storil. Njihov voditelj je bil. Oba sta ga zelo cenila. Jokata... Docela ju razumem.

Do polnoči teče pogovor po pravilu »o mrtvih le najboljša«. Ljudje mu marsikaj odpustajo. Njegova smrt ne bo motila festivalskega sporeda. Tako je menda želel sam, prěden je izdihnil. Tudi vodstvo se je tako odločilo.

Ljudje, ki sem jih srečal v vlaku in zvečer v Berlinu, so za novico najbrž že vedeli. Pa se nikomur ni poznalo, da bi ga kaj prizadela. Nobenih posledic tega dogodka ni bilo čutiti nikjer. Nič črnih zastav. Nič turobnih obrazov.

Malce čudna smrt državnega voditelja. Uglednega politika mednarodnega komunističnega gibanja.

MLADI NE ČUTITO SMRTI. Pred njimi je boj. Je življenje. Starina naj mrè. Mladina terja svoj prostor.

(SE NADALJUJE)

Andrej Kokot

Nekje pa pesmi pojo

Takale je videti ponoči Rdeča mestna hiša z Neptunovim studentem pred seboj.

(Nadaljevanje z 21. strani)

(ali posluha?), da bi napisali nekaj pozdravnih besed za tako pomemben mednarodni dogodek. Voščimo za rojstne dneve ljudem, ki so daleč od naše politike. Voščimo ob državnih praznikih državam, ki so tuje našemu družbenemu redu. Tokrat pa — vse tako kaže — smo krepko zatajili.

Časnik vsak dan objavlja odmeve na festivalska dogajanja v najrazličnejših delih sveta. Od Sovjetske zveze in prestolnic vzhodnega tabora do Švice, Laosa, Peruja in Tanzanije. Samo nas ni. Nobena odmeva v Jugoslaviji. Pozneje sem dognal, da s se tudi naši časniki obnašali tako, kakor da festivala ni. Moji doma so spremljali ta čas televizijo, poslušali radio. Povedali so mi, da v Sloveniji o tem dogodku ni bilo mogoče ne videti ne slišati prav nič. Pa vendar je bil to X. svetovni festival mladine in študentov z vsega sveta!

Na zadnji strani časnika zagledam med programom tudi naše. Drevi ob sedmih bodo nastopili z »gala prireditvijo« v Friedrichsstadt palači. Nimam še načrta za zvečer. Mogoče jih bom šel lahko pogledat. Dan smo si rezervirali za obisk v živalskem vrtu. Saj sem ga že obiskal pred tremi leti. A tam je mogoče videti, da je en dan premalo. Hodiš, hodiš in se nahodiš, pa je en dan premalo. Vidiš komaj polovico tištega, kar je videti mogoče.

Vzhodnoberlinski živalski vrt je nastal (in še nastaja) na pobude delovnih organizacij, ki so kupile živali ter jim uredile bivališča v parku, nekaj last pruskim junckerjev. Vzidane plošče govore o tem, kateri kolektiv si je utrgal denar za živali in njihov hlevček.

Afriških; azijskih pa mačk iz Amerike, eksotičnih ptic je čez glavo za biologa, ne le za navadnega obiskovalca. Rib in slonov, plamencev in opic, bizonov in ponijev, orlov in vider, kamel in kolibrijev — vsega je na pretek. Stirinožci najmanj v parih, raje v čredah, ptice v jatah.

Predvsem pa levi. Tem so zgradili pravcato kamnato palačo. Pravi levi brlogi so zgrajeni v njej. Nobenih kletk. Od ljudi jih loči razmeroma veliko jezero. Včasih je treba malo počakati, preden se kakšen Clarence pokaže na spregled. Pa niso tako krotki kakor Clarence. Ko tak možakar stopi iz votline, naježi silno grivo, pogleda vate, potlej pa zarjove...

Se pomislil nisem, da me loči jezero od njih. Kar same od sebe so se noge premaknile. Ritenko seveda. Pa kako hitro! In kako daleč! Ko so obstale — ves ta čas je vladal kaos v možganih — sem se nasmejal. Kar jih je prišlo gledat leve, so se tako brezglavo umaknili kakor jaz...

Se vedno tiči v nas nagonski strah neandertalca. Nič ni drugačen kot pred milijoni let: bojimo se močnejših. Bolj groznih. Bolje oboroženih. Takih s kremplji in ostrimi zobmi. Bojimo se vseh, ki žo slabše.

Mimo številnih jat plamencev, čiger, štorkejev, nojev — kar vse živi popolnoma na prostem: nobenih mrež nikjer! — priporakamo do opic.

Tudi té živé na svobodi. Na dveh majhnih, lepo oblikovanih otočjih sredi vode. Džunglo jim nadomešča prostrano leseno ogrodje. Tistih osem ali deset metrov praznega prostora med obema deloma ogrodja preskakujejo kakor za šalo.

Otroci jim mečejo banane. Kupijo jih lahko na stojnici ob sprehajalni poti. Ob vsaki vrženi banani začno opice s predstavo. Mamica na moji desni je komaj zadržala malega junaka, da ni skočil v vodo ter pohitel k opici, ki mu je onstran jarka ponujala olupljeno banana. Fantek je jokal, se otepal materinih rok in zmerjal (precej sočno) na vse strani.

Opica pa kakor da je razumela. Prišla je do vode, prelomila sadež prav pri vrhu, presunljivo toplo pogledala človeka na tej strani vodne pregrade, mu pomežiknila, pociljala ter vrgla, kar je držala v šapi.

Fantek je tisto ujel in hitro stlačil v usta, ob čemer je njegova mati zagnala pravo histerijo. Seveda smo se vsi smejali. Malemu prijatelju opic smo nakupili celo naročje banan.

V obsežnih parkih na poti proti restavraciji gagajo gosi, pojejo ptiči, skačejo verice, jeleni z eleganco dvigajo svoje glave, srne se podijo s srnjaki po svojem eldoradu. V veličastnih krošnjah stoletnih hrastov je vse živo.

Kosilo. Potem Treptowerpark.

Tu so zgradili Sovjeti v času najhujše povojne stiske mogočen spomeniški park rdečearmejecem, padlim v bojih za Berlin. Jasno: plačali so ga Nemci. Vzhodni.

Mogočen obokan vhod. Visoka železna ograja. Nekaj sto metrov široka, dolga skoraj kilometer. Pet minut hoje po pustih tlakovanih cestah do spomeniškega kompleksa.

Na začetku stoji velikanski kip Matere Domovine, ki v nemi bóli sklanja svojo glavo, z roko pa se krčevito grabi za srce. Joče za sinovi, ki daleč pred njo leže v zelenih grobnicah. Visoka, vznemena nad nami jih vidi skozi solze. Našim očem so zakrite. Daleč vzdignjeni pred nami jih skrivata rdeči marmorni zastavi z vojakoma, klečečima na častni straži. Z brzostrelko v desni, s čelado na kolenu v levi roki. Z globoko sklonjeno glavo. Kličeta k tihemu spoštovanju do mrtvih.

V nižini pod nami leži pet ograjenih travnatih površin. Grobnice. Kamniti simboli na sredi vsake od njih:

Pehota. Topništvo. Oklepniške enote. Letalstvo. Mornarica.

Na vsaki strani po šest impozantnih reliefov. Zgovorno pričajo o tem, kako strašna je bila vojna. Na čelnih straneh reliefov izpisani citati. Iz Stalinovih govorov med domovinsko vojno... Dvajset let po Stalinovi smrti jih nihče ni izbrisal.

Na koncu parka velik grič. Spomenik neznanemu junaku stoji na njem. Spominja me na Avalo. Obiskovalec pred spomenikom je kakor mravlja pred človekom. V notranjosti pod kipom obsežen mozaik govori o teži slovesa ob odhodu v domovinsko vojno. O mukah pregnanstva. O ponosnem junaštvu v bojih. O bolečinah ob smrti.

Béga me potratna pozlata na mozaiku. Preveč razkošja za klavno človeško smrt.

Spomnim se naše »ruske« tankovske brigade. Učili so nas Rusi, kako ravnati s tanki.

Zima 1944/45. Vojaški tabor blizu Tule. Snega čez meter. Temperatura od minus osemindeset do dvaindeset stopinj. Celzija. V baraki pišem. Peč za hrbtom mi žari. Črnilo pred menoj je zmrznilo. Obstal sem sredi stavka. Pero pomakam v črni led, ki je vse trši. Hrbet mi gori. Nogé zmrzujejo. Prsti na rokah so trdi.

»Spravi se v posteljo!«

Inštruktor — poročnik Domincev že celo uro v njej drgeta. Skrbi me léči. V valjenkah in bundi ob razbeljeni peči že celo uro drgetam. Kako bo na ležišču?

Tri žimnice imam pod sabo. Sedem kozuhov sem navlekel nase. Potegnili sem jih čez se. Čez glavo.

Pa ni nič pomagalo. Zobje so šklepetali, dokler se končno le ni zazorilo jutro. Potem pa vaje.

Peš prehodi v celcu pot, ki jo boš potem prevozil s tankom! Temperatura nam ni mar. Petdeset stopinj pod ničlo — kdo bi se še za to zmenil?

Potem pa sremška fronta. Ruski inštruktorji so bili z nami. Umirali so, padali so, ginévali so kakor naši fantje.

Klavno. Zanimrno. Prav nič junaško. Smrt ni slavnosten dogodek. Takrat ne pojo fanfare. Ne pritkavajo zvonovi. Samo svinčenka pribirni. Mogoče strel iz topa. Panzerfaust.

24. april 1945. Napad na celi sremški fronti. Prebijamo jo mi, tankisti. Petinšestdeset T-34. Ko smo prišli čez minsko polje, smo se prešteli:

Se vedno nas je ostalo petdeset!

Po riti so nam dali panzerfausti. Na nje nismo bili dovolj pripravljeni. Ruski inštruktorji so to drago plačali. Dominceva ni več med živimi...

Preživel je Stalingrad, Kursk in Varšavo. V Jugoslaviji je našel večni mir. Klanjam se njegovemu spominu! Dober fant je bil.

Odtod odpor do vse pozlate v mozaiku. Travnate zelenice na grobnicah so mi bolj všeč. Mir izžarevajo, tolažbo in življenje. Tému zadnjemu nobena smrt ni mar.

Kljub vsem pomislekom enkratnost sovjetskega spomeniškega parka človeka navda s spoštovanjem do mrtvih. To je brati tudi na obrazih vseh obiskovalcev.

sleheri pesniški korak Andreja Kokota prinaša nekaj novega, boljšega, dragocenejšega, da zori lirčna vsebina in se tanjša občutek za lepoto slovenskega stiha; ekstenzivnost je v Kokotovem primeru vendarle porodila tudi lirčno intenzivnost. Pesnik se je namreč srečno zaustvil vselej takrat, ko je bila nevarnost, da bo njegovo ustvarjalno delo zdrknilo v navado in ne bo več notranje plodovito.

Sprva so pesmi Andreja Kokota krajši lirčni zapisi, impresije, ki so izrazito emocionalno obarvane. Kasneje pesmi razširjajo svoj format in dobivajo bolj in bolj miselno izpovedno vsebino. Včasih je le-ta morda presuhotna, brez lirčnega žara, povečini pa je vendarle v njej pravi notranji ogenj, tista resnična doživetost, brez katere ni umetniške prepričljivosti. Kokotov miselni svet je poln nenavadnih podob, na videz nekam trdih, v bistvu pa izvirnih in porojenih iz individualnega pesniškega sveta. Z razmeroma neredko uporabljenoro koroško narečno besedo in predvsem s temi podobami, ki so zrasle naravnost iz koroške zemlje, prinaša Kokotova lirika že po zunanji plati izrazito koroško besedo in stihotvorno barvitost.

Seveda so Kokotove pesmi še posebej po svojem duhovnem sporočilu nenavadno močno zakoreninjene v koroškem svetu in človeku. Malo je v njih svetlih, srečnih trenutkov in še ti so povezani zgolj s prvinskostjo narave, njene lepote ter menjav. V glavnem pa so te pesmi trpko razmišljajoče, polne bolečine in tesnobe. Takšne so tedaj, ko govore o slovenski usodi na Koroškem s sodobno rodoljubno besedo, in prav takšne so tudi takrat, ko so najbolj intimne, zamišljene nad lastno eksistenco. Presenečata neposrednost in iskrenost, ki v izpovednosti ne poznata poetičnih ovinkov; v celoti je Kokotova lirika daleč od sleherne pesniške zlaganosti in izumetničenosti. Pri tem pa to vendarle ni preprosta izpoved; v njej so bogati čustveni in miselni otenki, premiki in poglobitve. In čeprav je Kokotova osrednja lirčna tema: bolečina, to nikakor ni resignirana lirika. Nenehno so v njej navzoči upor, protest in odločnost; ko gre za domovinsko usodo ali za pesnikovo intimno življenje. Ta upor je porojen iz nekakšne trdne kmečke trmoglavosti in iz prav takšnega zaupanja v lastne moči; zato je v najboljših stihih Kokotova lirika resnično elementarno pretresljiva, prabitno zemeljska in neuničljiva kot večne menjave v naravi. Porajena iz prvinskega ljudskega nagona, iz zemeljske volje ter oplojena z inteligentno lirčno kultiviranostjo, je lirika Andreja Kokota svojevrsten pojav v sodobni slovenski pesniški tvornosti.

Globoko in nenehno na dnu vsega pa je tudi v pesmih Andreja Kokota — bolečina koroškega slovenstva. Svoje koncentrične kroge širi v sleherni razdelek pesnikovega čustva in misli, v vse lirčne cikle in v prav vse pesmi. Domovinske snovi v ožjem pomenu besede je v Kokotovem pesništvu malo in še ta je v tem izboru strogo razredčena. Kokotova lirika je namreč v celoti osebnostno intimna in nacionalna hkrati; takrat, ko poje o zlovesčih slovenskih napisih po koroških vaseh, in takrat, ko je popolnoma sama s koroško zemljo v njeni lepoti in tišini. Občutek prednjega stražarja je v tem pesništvu izredno močan, toda malokdaj patetičen, največkrat intimno, lirčno podoživljen in zato prepričljiv.

Lirika Andreja Kokota je s tem občutjem resnobno boleča, toda hkrati uporniška, nostalgčno otožna, vendar tudi optimistična, realistična, brez velikih iluzij, toda z globoko vero in upanjem, intimna v svojih spoznanjih in razodetjih, vendar splošna s svojim posebnim občutjem. Ta lirika je torej popolnoma takšna, kakršna je prava lirčna izpoved, brez velikih poudarkov in omejitev — vendar lirika s predznakom slovenske koroške bolečine. To je bilo doslej in bo najbrž tudi vnaprej njeno poglavito razpoznavno znamenje.

ANDREJ KOKOT

PROTEST

Protestiram,
ker moram biti.
Protestiram,
ker moram biti, kar sem.
Protestiram,
ker nisem, kar bi lahko bil.
Protestiram,
ker se borim samo za obstoj.
Protestiram,
ker si moram ubijati v glavo,
kar me ne zanima.
Protestiram,
ker sem poskusni zajec.
Protestiram,
ker se ponavljam.
Protestiram,
ker me nihče ne usliši.
Protestiram,
ker sem.
Protestiram,
ker kljub temu hočem biti.

KAKO NAJ POJEM

Kako naj pojem,
ko je zora gluha?
Naj me noč
poslušaj, ko čakam
dan?

Kje dom si, zavetje,
da bi si z moštom
zalival obup?

MOJA POT

Kot gruča
priletelih ženic,
bledih obrazov
in črnih oči
se hiše druga k drugi tišče,
kot da so zatopljene
v zaupni kletki.
Nad njimi pa kot moški
s klobukom čez čelo,
zamišljen v svoje skrbi,
nemo seniki stoje.

MOJ SPOMIN

Moj spomin je razoran
kot starčev obraz,
ki govori brez besed.

A jaz sem še mlad,
zato moram, moram
z besedo na dan.

BEDA

Čeprav
si nevidna,
beda,
me spremljaš,
kot zvesta
žival
in si
usakdanji kruh
mojih misli.

SLOVO

Prijatelja je nekaj zadržalo,
(tudi nanjo čakal sem zama),
grem — v mestu se ne bo poznalo,
če bo jutri eden manj.

Zato, natakaj, vina! —
da hitro utopim slovo.
Potem adijo, hladna ti tujina!
Doma me v pozdrav
vsaj pes obljaj bo!

ROJAKU

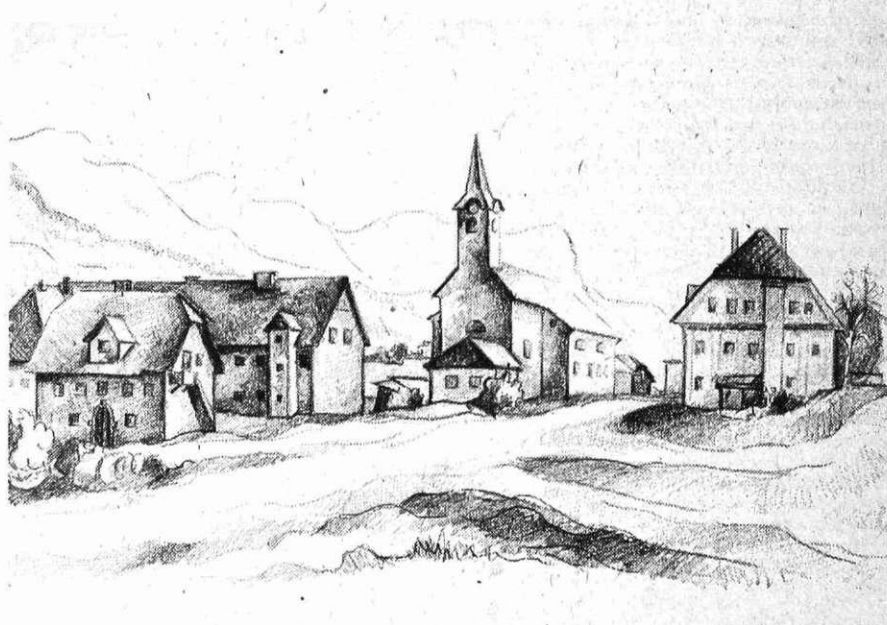
Ali čuješ
topot konjskih
kopit,
kako udarjajo
ob tlak
tvojih odloženih
čustev?

Vem,
da v tebi
trepeče vest
in ti kot neobrzdani
žrebec zapleše
v ekstazo
in v grlu
se ti duši pesem:

Je pa davi svanca padva...

Pogled s televizijskega stolpa na tisti del Vzhodnega Berlina, ki so ga gradili Rusi: Karl Marx-Alle (nekdanja Stalinstrasse), v podaljšku Unten den Linden. V ospredju (s kupolo) das Lehrhaus (Dom učiteljev), na levi pa se že odpira Leninov trg in zelenje Friedrichshaina.

Pavel Lužnik — Stara Sava — svinčnik

MARIJA STANONIK

SKICA O MEDVOJNEM PESNIŠTVU MIHE KLINARJA

Miha Klinar (1922) je že doživel pozornost publicistike in literarne zgodovine, saj so o njem pisali Emil Cesar¹, Boris Pater-
nu² in Viktor Smolej³.

Objavljati je začel komaj sedemnajst-
leten že pred vojno v Mentorju (1939/40)
in v Naši rasti (1940/41)⁴. Že v eni od teh
pesmi odseva vojni čas in slutnja, da so
(topovi) »pripravljeni za nas« (Z gro-
bov)⁵.

Pričujoča skica poskuša opozoriti na
značilne motive Klinarjevega medvojnega
pesništva, ki ga je antologijsko predstavil
v svoji zadnji zbirki Na mrtvi straži⁶.

VOJNA

V prvih mesecih vojne je Klinarjev na-
stop proti okupatorju kljubovalen in jezen,
a hkrati ga obide občutek zapuščenosti:

*Ostali smo sami,
berači brez zavetja.
In čas brez milosti
za smrt nas rešeta.*

(Molk, 23)

Trpka žalost in melanholija sta zelo
opazni značilnosti Klinarjeve vojne poezi-
je. Kot da vojna v njem ni vzbudila mobili-
zacijske poetike, čeprav se je odločil ta čas
stalno spremljati v verzih. S prijateljem
Viktorjem Gregoračem sta hotela izdajati
list Noči, ki bi ga tipkala v dveh izvodih.
Naslov naj bi simbolično izražal, kakšen
čas je nastopil. Glasilo naj bi v likovni in
pesniški govorici spremljalo vse žalostne in
krute dogodke, ki jih bo prinesla vojna.
Klinar je že spesnil nekaj pesmi v ta na-
men, ko so padali na Gorenjskem prvi talci,
npr.

*Zdaj že v večer se dan krvav pretaka
kot ruda raztopljena iz peči.
Po ulici smrt s puškami koraka,
kot da moči življenja se boji.*

*Glej, hribi vsi od zarje so obliti,
svetilniki na poti iz teh dni
v življenje, ki za smrtjo mora priti,
rojeno iz trpljenja in krvi:
življenja, ki v gorah je jelo tleti,
nobena sila več ne more streti.*

(Talci, 26)

Neposredno po dogodku, kot je ome-
njen v naslovu te pesmi, je Gregorač na-
pravil pastel Talci, ki je tragično nedokon-
čan poleg prve strani prve številke namera-
vanega glasila ostal edini spomin na nekda-

nji načrt, ki je propadel zaradi Gregoračeve
smrti v Dragi v januarju 1942. V spomin na
ljubega prijatelja je nastalo nekaj občute-
nih Klinarjevih pesmi:

*Na steni sije tvoja zadnja slika
— Ob Savi vrbe —, ali tvoje roke
ne morejo več iz prsti globoke:
pod krogami omahnili si brez krika.*

O čas pošastni! Reci: Ni resnica!

Posmrtnice za prijateljem Viktorjem
Gregoračem, ušteljenim januarja 1942
v Dragi, 44)

V nekaterih pesmih je uporabil motive
nedokončanih platen mladega slikarja in
mu tako zapustil umetniško najustreznejši
spomin. Te so med Klinarjevimi najlep-
šimi:

*Dim privija se k Mežakli,
sonce jo jesensko barva.
Kaj je zlatemu slikarju?
Zdrnil je za sive skale.
Siva, siva je dolina
kot paleta zaprašena.
Kdo ji dal bo sončnih barv,
kdo nanašal jih na platno,
na pobočje, da zeleno
prekričalo bo sivino,
to sivino, ki nas muči.*

(Nedokončano platno, 45)

Pavel Lužnik — Stara domačija II — črna kreda

Nihče se zaradi tega ne razburja. Novi po-
ložaji vzbujajo le radost, smeh.

Na asfaltu pred klopmi se začno zbirati
»široke množice« vseh barv, ras in narod-
nosti, z vseh naših kontinentov. Napeto
spremljajo komaj začeto igro. Bo močnejša
zadnjica na naslonjalu ali tilnik sedečega
na klopi? Premagani sme sesti na vroči
asfalt ter položiti utrujeno glavo v naročje
zmagovalcu.

Fantje brž ugotove, da je vredno biti
premagan. Vse več je glav v naročjih sreč-
nih zmagovalk, med katerimi se mnoge tru-
dijo, da bi jih bujna fantovska lasišča
žgečkala čim više po bedrih. Krohotanju ni
ne konca in ne kraja. Preglasilo je celo
FDJ-kapelo, ki je prikoralala mimo s svo-
jimi poskočnimi vižami.

Nekomu je postalo prevroče na asfalt-
nih tleh. Terasasti vodnjak pod TV-stol-
pom se je nenadoma napolnil. Črni, rume-
ni, beli se prerivajo v ledeno mrzli plavi
vodi. Kar oblečeni so se pognali noter.
Škropijo se, padajo v vodo, potaplajo drug
drugega, lovijo sapo, skušajo zlesti ven.
Ampak razposajene roke prijateljev in pri-
jateljic z vsega sveta jih vedno znova pah-
nejo v vodo. Usmiljenja so deležni šele
takrat, ko na kolenih s sklenjenimi rokami
prosijo za dovoljenje, da bi smeli stópati na
suh. Po razbeljenem asfaltu se kar kmalu
prelivajo potočki vode, ki se cedi rešenim
kopalcem iz obleke. In tisti, ki ne morejo
v vodnjak, kar v teh potočkih iščejo hladu.

Na stopnicah pod TV-stolpom prepeva
Arabec v burnusu. Spremlja se s piščal-
kami na meh. Nekaj podobnega kot škot-
ske dude. Pred njim je pel Francoz. Navdu-
šil je tisoče poslušalcev. Zivahno so mu
ploskali. V začetku ploskajo tudi Arabcu. Iz
solidarnosti. Potem mu divje žvižgajo. Ko
pa še ne utihne, mu tulijo. Celó v uho.
Arabec piska dalje. Kot da je sam nekje
v puščavi. Otožna, predirljiva melodija, da
bobniči kar poskakujejo. Nazadnje se mu
le posreči razgnati množico.

Ostal je sam. Toži in piska sredi stopni-
šča. Nihče ga ne posluša. Nekaj ubogih par,
ki so bogve kje prespali noč, ob njem mirno
spi. Tudi arabska džehenna jih ne more
prebuditi v življenje.

Dopoldne gre h kraju. Vsaj Museum
für deutsche Geschichte (Nemški zgodov-
vinski muzej) bi še rad obiskal.

Ceprav sem si berlinske ulice že doma
vtepel v glavo, mi podplati postajajo čeda-
lje bolj vroči. Pozabil sem, da je od tele-
vizijskega stolpa čez Marx-Engels-Platz
na Unter den Linden dolga pot.

Poplava ljudi noče in noče usahniti.
Večna gneča, kamor se prestopim. Bolj
moška kot ženska, vseskozi pa vesela, zdra-
va in prijetna. Ženske si na vse načine pri-
zadevajo, da bi jih moški občutili. Zaradi
bližnjega srečanja z Abrahamom mi ti nji-
hovi poskusi dvigajo moralo, pa se mi za-
radi tega nikamor preveč ne mudi.

V Muzeju za nemško zgodovino bi mor-
al ostati človek dneve dolgo, toliko je tu
nakopičeno gradiva. Posebno se mi vtisnejo
v spomin napoleonske vojne pa stoletja
kmečkih puntov, kar je še posebno skrbno
prikazano. Računal sem že doma s tem, da
bom te stvari tu videl, zato sem pazljivo
bral Kleistovega Michaela Kohlhaasa. Iz-
kazalo se je, da čas ni bil proč vržen.

Kmečki upori na Nemškem so bili resda
drugačni od naših, uspehov pa si uporni
nemški kmetje niso priborili dosti več od
naših. Na ta čas nemške zgodovine so
danes v Nemški demokratični republiki
hudo ponosni. Ob njihovem prikazu teh
dogodkov bi se še naši razstavljalci lahko
kaj naučili.

Ob Muzeju za nemško zgodovino stoji
zares monumentalni spomenik žrtvam fa-
šizma in militarizma. Stražarja pred njim
stojita, kot bi ju izklesal. Ne ganeta z očmi.
Nobena mišica v obrazu jima ne trzne.
Kako le moreta takole zdržati?

Zdajci sta puško vrgla iz leve v desno
roko kot na povelje. Oba hkrati. Tudi za

desetinko sekunde ne prepozno. Takšna
mrtva, spomeniška drža — pa tak nenaden
gib. Pogledal sem na drugo stran aleje. Da
ni morda tam kdo, ki bi dajal komando?
Ničesar takega ni videti.

Vsake tri minute puški skočita iz rok
v roke. Pogled pa upirata stražarja ves čas
v neko daljno točko na obzorju. Kipa.
Kako se moreta potem na vsake tri minute
tako skladno premakniti?

Stopim tesno k levemu stražarju. Kot
da me ni zaznal. Strmi naprej v imaginarno
piko tam nekje v daljavi. Spet ta skok
puške iz leve v desno. Trepalnice mu sploh
niso trelele.

Takrat pa sem opazil:

Ob desni nogi droben gumb. Rahel pri-
tisk nanj, ki ga nihče ne more opaziti. Oni
stražar na drugi strani vhoda stoji na
takem gumbu. Pritisk na gumb sproži men-
da sekundni mehanizem. Ko ta zabrni, se
nogi streseta, puški pa zletita iz roke v
roko. Preprosto na pogled, pa vendar do-
volj zapleteno. Najbrž imajo v kaki vojaš-
nici napravo, da na njej mladi Prusi vadijo
svoj gib. Po prusovski natančno. Nobe-
nega amaterizma. Pruska vojska ostane
vedno pruska vojska. Čeprav ji pravijo zdaj
Vzhodni Nemci Volksarmee.

V zgradbi gori večni ogenj. Podobno ka-
kor pod Slavolokom zmage v Parizu. Na
stenah vise venci. Ulbrichtov, CK SED,
RSFSR in številnih drugih delegacij.

Ogenj je čudovit. Kakor da skozi rubine
in smaragde prihaja iz podzemlja. Doživet-
je. Ne mimobežen vtis. Trajen spomin.

Čas je, da se vrnem na Alexanderplatz-
bahnhof. Prijatelj in žena kažeta malce
nestrpnosti. Rada bi vedela, kako sem se
imel in kaj sem videl. Kosilo sta mi prinesla
s seboj, da bi še s tem ne zapravljali časa.
Ob burnem dnevu na hrano še pomislil
nisem.

Dan gre h kraju. Večeri se. Rinemo na
Alex, da bi še o pravem času našli sedeže
pred odrom. Nastopili bosta festivalski de-
legaciji DRV (Demokratične republike
Vietnam) in republike Južni Vietnam.

Vzhodni Nemci imajo radi Vietnamce.
To je ljudstvo, ki mu že desetletje dolgo
plačujejo svoj davek. Vsi, ki delajo ali žive
v zasluženem pokopju, dajejo po en odstot-
tek od svojega dohodka za Vietnam. Nihče
zaradi tega ne nerga. Sami ne živijo dobro.
Skusili so vsi stisko vojnih let. Svoj socializ-
em morajo trdo braniti. Zato je skromen
mesečni dar za Vietnam umeven sam po
sebi.

Vietnamci so se jim tokrat pošteno od-
dolžili. Njihovi delegaciji ne festivalu sta
skoraj množični.

Bojni ples, ki so ga zaplesali ob spre-
mljavi glasbila iz bambusovih palic, je bil
nekaj izrednega. Dekle, ki je pelo vietnam-
ske ljudske pesmi, je bilo tako lepo, da bi si
njene lepote sploh ne prisodil opisovati.

Civilizacija podjarmljenega naroda?
Morda kvečjemu kultura ljudstva, o kate-
rem skoraj nič ali le malo vémo.

Kolikor hitro morem, rinem prijatelja
in ženo na Karl Marx-Allee, kjer nočoj ob
Romunih in domačinih nastopajo Jugoslo-
vani. Domačine smo že zamudili, Romune
v najelegantnejši folklorni izvedbi še ujeli.
Gledalci jim neutrudno ploskajo. Kako
bodo šele Jugoslovani!

Na oder — velikanski oder, kamor se da
spraviti na stotine ljudi — se je primajalo
pet mandeljcev s harmoniko, saksofonom,
kitaro, guslam podobnim instrumentom
(pa ni bila tamburica) in še nečim. Začeli so
uglašati svoja glasbila. Ljudstvo žvižga.

Kakam na folkloro. Na plesni zbor. Na
oder je tema...

Ljubka nemška napovedovalka v samih
superlativih napove jugoslovansko ljudsko
glasbo in folkloro. Kje so torej »Tanec«,
»Lado«, »Kolo«, kje »Tone Tomsič«?

Velikanski prazen oder. V temi. Pete-
rica muzikantov tam v skrajnem levem
kotu pod žarometom. Začno igrati. Ne-
kakšno svojo »Trla baba lan«. In ga je trla,

da se sam bog usmili! Nikoli izpéta, večna
melodija.

Ljudje žvižgajo. Vstajajo. Odhajajo.
Kaj vem kakšna baba na odru pa še kar
naprej tare svoj lan.

Končno ga je strla. Fantje so se stisnili
izpod žarometa v odrešujočo odrsko temo.
Izza paravana pridrobni na desni osem
(beri: osem!) deklet. In že se vije kolo...
Osem mladih deklic pleše ne vem kakšno
kolo sredi Berlina pred tisoči ljudmi! Brez
glasbene spremljave! Tišina je popolna,
dokler ne zadoni smeh. Ljudje se smejejo
obupnemu jugoslovanskemu poskusu pan-
tomime.

Avditorij se ob žaljivih pripombah
vztrajno prazni. Stiskam zobé in gledam
v tla. Skoraj na jok mi gre.

Prijatelja ob strani sprva vljudno mol-
čita. Ko pa vidita, kako se počutim, me
skušata potolažiti:

»Saj tu nihče ne vé, da si tudi ti Jugo-
slovan.«

Že res. Zame nihče ne vé, od kod sem.
Toda vidva vesta! In vsi tisoči ob meni in
za menoj so bili priče naše »produkcije« na
odru. Mar ni to dovolj za zdrav želodec,
poln ponosa na našo umetnost? Za člo-
veka, ki ne prestando hvali svojo domovino?
Jo hoče povzdigniti v nebo?

Cez živahni Alex se prerinemo na po-
stajo. Izstopimo v Plautenwald. Na odru
številka trinajst tam ob devetih zvečer na-
stopa jugoslovanska festivalska delegacija
s svojim kulturno-umetniškim programom.

Nihče ne vé, kje naj bi stala ta številka
trinajst. Noben policaj ne civilist nam tega
ne more pojasniti. Kažipota ni nobenega
nikjer. Sploh nič napisov.

Na dolgi poti od postaje do zabavišč-
nega prostora se tarejo ljudje. Neprene-
homa se moramo klicati, da se ne izgubimo
v gneči. Ura se bliža deveti. Kam bi se
lahko še obrnili?

— Hodimo, hodimo. Sprašujemo. Čez pol
ure obupamo. Odnehamo. Popolnoma. Do-
končno.

Sreča je v tem, da tokrat ni meni ne-
rodno.

Ostane še tolažba:

Festival se je šele začel. Vsaka festival-
ska delegacija nastopa s svojim nacional-
nim programom vsak dan na drugem odru.
Počakal bom torej na prikladnejši dan in
čas nastopa naših.

Berlin, sredi, 1. avgusta 1973

Zjutraj v naglici preletim Neues
Deutschland. Vodje festivalskih delegacij
iz petindvajsetih držav so v spremstvu tri-
tisoč mladih Vzhodnih Nemcev iz erfurt-
skega okraja obiskali Buchenwald. »V boj z
Allendejem! Naj živi revolucija!« To je bilo
geslo na množičnem mitingu solidarnosti
z napredno čilsko mladino. Srečanja z za-
stopniki Bangladeša, Kube, Mozambika,
Koreje, Paname, Feruja. Čilenci so navdu-
šili s poslanico, ki jo je festivalu poslal
nobelovec Pablo Neruda:

»Vaše bratstvo je kruh in je voda, ki ju
potrebuje junaški boj mojega ljudstva.
Samo eno vam pravim, vam, mladim: Čile
je tihi Vietnam! Naj žive naše skupno upa-
nje! Pablo Neruda, Isla Negra. Julij 1973.«

Časopis prinaša izredno dolg povzetek
referata pastora Dietricha Gutscha na
seminarju verne mladine. Program festi-
vala je zasnovan zelo širokosrčno. Politiki
v NDR kažejo resnično naklonjenost do
modernih tokov, ki prevečajo napredno
mladino. Navsezadnje ni nič čudnega, če so
se o referatu tako razpisali. Pastor se je
zavzemal za mirno sožitje vseh ljudi na
svetu, za sodelovanje mladih v osvobodil-
nih gibanjih na vseh celinah. Za našo poli-
tiko. Politiko neuvršenih.

Neues Deutschland omenja ves svet, le
Jugoslavije ne. Festival pozdravljajo Dolo-
res Ibaruri, princ Sufanuvong, predsednik
vlade iz Nepala. Pri nas nismo našli časa

(Nadaljevanje na 22. strani)

Janez Svojsak

MED NEMCI IN MLADINO VSEGA SVETA

2

(DNEVNIK POTOVANJA PO OBEH NEMČIJAH)

Zeuthen – Berlin,
torek, 31. julija 1973

Nič ne bo z načrtom: desetih predstav na dan ne bom mogel videti. Predstave, ki bi jih rad videl, so časovno in krajevno tako raztresene, da bi jih še s helikopterjem komaj ujel. Moje pravzaprav edino prometno sredstvo so noge. Če bi hotel videti, kar je na sporedu od desetih dopoldne do dveh popoldne, bi se lahko prebral. Med enim in drugim prizoriščem pa je treba preteči tudi po pet kilometrov.

Središče Berlina. Dokler traja festival, je tu ustavljen ves promet. Policijski avti v počasnih voznihah spremljajo preskrbovalne tovornjake. Številnim stojnicam zmanjkuje hrane in blaga. Na tone hrenovk, safalad, klobas, stotisoči steklenic piva in sokov gre dnevno v promet.

Pred vsako stojnico so zvite dolge kače. Organizacija preskrbe je odlična, pedantna, čisto nemška. Vse pa kaže, da je naval organizatorje presenetil.

Vzhodni Berlin je v teh dneh festivala najbolj odprto mesto na svetu. Erich Honecker se je s tem že hvalil. Ta teden je prosluli berlinski zid le še simbol Ulbrichtovih časov. Pri festivalskih tiskovnih agenciji je akreditiranih 1489 časnikarjev z vsega sveta. Mladinske festivalske delegacije z vseh kontinentov štejejo več kot 26.000 članov. V Berlin so se zgrnile tisočglave delegacije »plavih srac« iz vseh petnajstih Bezirkov Nemške demokratične republike. V godbah iz posameznih okrajev je najmanj štiristo, nemalokrat pa tudi po več fantov in deklet.

Cel dan korakajo te godbe po Berlinu pa bobnajo in pihajo, igrajo, da je veselje. Tako nekako, kakor »v dobrih, starih časih«. Vsaka godba zase paša za oči. Vsaka posebej uniformirana.

Računam:

Petnajst godb pomeni vsaj osem tisoč mladih glasbenikov, uniformiranih, z vsemi instrumenti, z ustreznim znanjem. »Fušanja« namreč nikdar ni slišati.

Glasba v tej deželi res ne bo zamrla, pa čeprav nabijajo same koračnice. Vodje kapel pred godbami dvigajo in spuščajo svoje okrašene dirigentske palice, jih mečejo v zrak in spet love. Za njimi to počne cela dolga vrsta najstnic. »Bunčuki« so kar naprej v zraku. Mlade, lepe, sveže, izbrane deklice nastavljajo roke, palice pa prileté, kakor bi bile naročene, naravnost vanje. Nobena med njimi nikoli ne vzdigne glave. Nobena nikoli ne pogleda, kako se ji suče tista dolga reč nad glavo. Nikoli nobena ne pogleda kvišku. Samo roko stegne – in palica je v njej! Do stotinke sekunde natančno. Človek si lahko predstavlja dril, kakršnega so morale prestati – dekleta namreč – preden so se povzpele do take dovršenosti.

Umetniki iz vrst jugoslovanske delegacije nastopajo nocoj kar dvakrat: na Karl Marx-Allée in v Plaenterwaldu. Vsaj enkrat bi jih rad videl in slišal. Moja gostitelja bi šla rada zraven, zato dopoldne raje ostajata doma. Spustila sta me samega v Berlin.

Na Alexu se pomešam v množico. Nič ni drugače kot včeraj. Mladina poje, pleše in se smeje. Sonce sije kot po naročilu. Ko sem zapuščal dom, je tam pršlo, se megli-

lo, lilo. V Berlinu so imeli prav, takšno kislo vreme. Zdaj pa nikjer oblačka.

»Sonce si nam prinesel,« se je smejal prijatelj. Kaj bi razlagal, da je tudi meni po dolgem času šele pri njih posijalo.

Nekaj pa se je na Alexu od včeraj le spremenilo. Uvedli so novost: podpisovanje. Vsi se podpisujejo in vsakomur. Pa kamorkoli: v zvezke, beležnice, kar na plakate. »Plave srjace« nosijo s seboj pisala in papir, tuji delegati pa z najvljudnejšimi nasmeški delijo avtograme. Podpisovalcev je na tisoče, prosilcev za podpise desetkrat več. Alexplatz je, gledan s ploščadi hotela »Stadt Berlin«, kaj zanimiv. Stotine krožkov. Prerivanje tisočev mladih teles, da bi prišli čimprej na vrsto za podpis.

Iz vrveža se umaknem v tišino Marienkirche. Druga najstarejša župnijska cerkev v Berlinu iz konca 14. stoletja. Človek se ne more nagledati lepo ohranjenega plesa Smrti, krstnega kamna, številnih nagrobnikov, domiselno razporejenih vsepovsod po cerkvi.

Toda v festivalskih dneh Marienkirche ni le zgodovinska znamenitost. V njej si je mogoče ogledati zares impozantno razstavo o življenju evangeličanskih cerkva v DDR. Panoji so sicer podobni panojem na vseh podobnih razstavah, toda kar vsiljivo prepričujejo obiskovalca, kako ne le ljudje v državi, ampak tudi oblast religiozno življenje več kot tolerira. Podpira ga.

Ko sem si vse ogledal in prebral, sem zbral pogum ter sedel k mlademu človeku ob vhodu. »Fuehrer durch die Ausstellung« (vodič po razstavi) je pripovedoval napis pred njim. Preden sem odprl usta, je ugotovil, da nisem domačin, hkrati pa vprašal, v kakšnem jeziku bi rad prevode vsega, kar sem prebral. Francosko, poljsko, češko? Morda angleško? Rusko? Da. To bi šlo.

Potem sva nekaj časa rusko-nemško drobencljala, preden sva našla skupni jezik. Spočetka je precej zapeto odgovarjal. Šele ko je zvedel, od kod prihajam, se je malo razgovoril. Duška si je dal šele, ko sem ga vprašal za mnenje o mladini, kakršno sem videl, slišal v Münchnu.

Tako skupino so imeli prejšnji dan v gostéh, je rekel. Lahko so seveda govorili, kolikor so mogli in kar so hoteli. Festival jim daje to pravico, oni pa so jo do kraja izkoristili. Spet so si prilastili malika Kristusa kot svojega idola. Drugačnega menda sploh ni. Modna novost. Potem pa da so nastopili oni, torej tisti, od katerih z enim zdajle govorim. Povedali so jim, zahodnim idiotom, kako so se vpregli v oje strica Sama pa mu pomagajo še tam, kjer bi res ne bilo treba.

»Škoda, da niste slišali. Es war ein Panzerkampf, doch Sieger sind nur wir geblichen.« (Tankovska bitka je bila, zmagovalci pa smo ostali samo mi.)

Listam po ruskem prevodu besedil s panojev. Aforizmi Alberta Schweitzerja in Martina Luthra Kinga govore o revščini in lakoti po svetu pa o dolžnosti tistih, ki jim ničesar ne manjka. Plavalasi polizani študent mi neprestano nekaj šepeta. Meša politiko in vero. Dovolj mi je tega. Na kratko mu povem, kako smo mi z vsem tem opravili enkrat za vselej.

Osuplo me pogleda. Prav na to sem čakal. Vljudno mu stisnem roko, peté pa odnesem na zrak.

Množica v parku pred televizijskim stolpom je pod žarki vročega julijskega sonca obmirovala. Srečneži, ki so ulovili prostor na klopéh, so se morali sprijazniti s kaj neudobnim položajem: zamudniki so posedli po naslonjalih na klopéh in svoje zadnjice udobno položili na tilnike sedečih.

Pogled z Leninovega trga na televizijski stolp. V ozadju Zahodni Berlin. Tudi TV-stolp je plačal Zahodni Berlin. Od koderkoli pride človek v sončnem dnevu, od povesod zagleda na kovinski kupoli bleščeči križ, ki se odsvita z zvonika bližnje starodavne Marienkirche.

Za padlega slikarja, za katerim je ostalo na platnu nedokončana in zato siva dolina, je uporabil neimenovano (posredno) metaforo zahajajočega jesenskega sonca. Ubešedena je v zlatem slikarju, ki je zdrsnil za sive skale. V tem primeru moremo pesem razumeti kot opis nedokončane slike in izraz žalovanja zaradi smrti njenega avtorja. V drugem primeru je mogoče pesem interpretirati kot opis resnične pokrajine, ki je siva zaradi zasluga sonca; tedaj je zlati slikar za to sonce neposredna metafora. V obeh primerih pa je siva dolina metafora za pesnikovo tesnobo (ki je je kriv usodni čas. – To moremo dodati šele v zgodovinskem kontekstu pesmi. Prav tako je prva razlaga mogoča le z upoštevanjem konteksta nastanka pesmi ali najmanj ob aktivnem upoštevanju njenega naslova.)

Kljub prijateljevi smrti je Kliner še dalje spremljal vojno dogajanje na Gorenjskem: streljanje talcev, izseljevanje v Srbijo in Nemčijo, množične aretacije. Večkrat so to predvsem kultivirani zapisi dogodkov, ki jih odlikuje tekoč ritem in bodo vedno bolj dragocen dokument. Kadar pa zajame svoja občutja v podobo iz narave, doseže s svojim grozljivim preoblikovanjem njenih naravnih funkcij izjemni učinek:

*Rjavi pajek
s čudnim križem
prede mrežo
po dolini,
prede, prede
misli zlobne.
Mi v nevidni
pajčevini
smo samo
žuželke drobne.
V mreži smo
njegove volje
in kadar se mu
zahoče,
kri sesa nam
in nas kolje.*

(Rjavi pajek, 36)

Bolečina ob smrti talcev preseže samo ljubezen in pesnik poziva naravo, naj žaluje za njimi:

*Zadnji junij. Noč. Poletje.
Svetle zvezde in vonjave.
Misel na oči sanjave
je v tem hipu bogokletje.*

*O ne pojte, črički v travi,
lučke ugasnite, kresnice,
dokler piše smrt vrstice,
dokler smrt nas v zankah davi –*

*na vešalih obviselo
v Kamniku je osem talcev*

*v Kamniku je osem talcev
obviselo, dotrpelo*

*dotrpelo, dotrpelo
v Kamniku je osem talcev.
(Zadnji junij, 53)*

Novovitev verza v Kamniku je osem talcev daje občutek nekakšnega nabijanja – mogoče močnega utripanja srca ob grozni novici. Ritem glagolov, ki se končujejo na -lo (obviselo, dotrpelo) pa je kot da nakazuje vsečo negibnost otrpih teles.

A samotno poveljevanje talcev se pesniku zdi brez haska in njihova smrt ga tako prizadene, da podvomi v moč svojega pesniškega poslanstva:

*Kdo jim sveče bo prižgal?
Kdo tolažil bo nesrečne?
Njihova imena večna
bodo, kot so zvezde večne.*

*Niso to samo besede,
kamen bel za nad grobove?
Njim, ki te dni postrelili
so očete in sinove,
bolečin ne bodo stihili
tvoje pesmi potešili.*

(Mošnje, Lancovo, Golčaj, 40)

Značilen je avtorjev programski umik mobilizacijski poetiki, ki ga je sicer samega skušala (saj takrat ustrezní tisk še ni bil tako razširjen, da bi mogel vplivati že na robu. Pesem je nastala jeseni leta 1941). Ostaja čista človeška bolečina, ki popolnoma zanemari zgodovinsko osmiselitev smrti.

Jeseni leta 1944 se je M. Kliner pridružil Žiljski četi. Obisk pri dobrih ljudeh, ki so lačnim in prezeblim partizanom dajali jesti, smrt, ki je kosila tovariše, strašne govore so našli v njem vestnega in občutljivega zapisovalca, ki pretrese brez velikih besed že s samo izbiro motiva:

*V štalici spi majhen otrok,
grejeta ga telčka.
Otrok ne verjame, da je to bog.
Zanj ni božička.*

*Tako je nekoč na sveto noč
mislił neki otrok...
Danes pa, glej, ko skozi vas smo šli
lačni, prezeblji, izmučeni,
na steni ožgani kot križani bog
je visel mlad fant, na steno pribit.*

(Božična balada, 144)

Značilno je, da vse to sprotno spremljanje vojnega časa si hrupno, bojvito, nikoli ne poziva na boj, niti ne kliče k maščevanju; če taka misel je, jo sporoča izrazito polepšena metafora: »ognjena ptica, / ki kakor puščica / je švisnila / teptanim iz srcas«. Boj je »rdeča seteva«, ki »rodila bednim bo bogato žetev«. Svoboda mu je »pomlad«.

SMRT

Pri Klinerju je pogost motiv smrti, ki bo uničila neizživeto mladost:

*mladost, ki bi morala šele vzcveteti,
pa je brez cvetja morala umreti
osemnajstletna mrtva mladost.*

*Na cesti koraki – bobni mrtvaški,
pod sivo čelado ohola smrt.
(Tesnoba, 11)*

Ta motiv mu zlepa ni priložnost za himnično opevanje mrtvih, še več. Grenko spoznanje ga obide zanje. Živi bodo na mrtve pozabili:

*ZA NAS NE BO SVOBODE.
PO GOZDOVIH
GROBOVI NAŠI BODO
RAZMETANI.*

*In mi v grobovih
žrtve
bomo sami, tako neskončno sami,
saj ČAS V LJUDEH
IZBRIŠE VSE PREHITRO
SPOMIN NA MRTVE.
(Neodposlano pismo, 115)*

A mrtvi si le zaželejo spomina:

*MRTVI SVOBODE SMO PRAG.
Vsakdo bo čezenj šel.
O da bi vsak korak
bil naše krvi odmev.
(Na pragu miru, 159)*

Včasih je motiv smrti skrit v podobo iz narave:

*Le drobna vejica ne koprne,
ne meni več se za ledeni mraz.
Na snegu strta, zlomljena leži,
umiril jo je zli, brezčutni čas.*

NARAVA

Tudi sicer se pesnik rad umakne v naravo. Nastajajo sličice, ki jih je stilno težko enotno opredeliti. V njih se mešajo tako ekspresionistični kot impresionistični in realistični elementi:

*Kakor svetišče vonja hosta po kadilu
in ciklamah, ki dišavijo ozon.*

*V ornatu zlatem dan kleči na gorah
in blagoslovlja svet.*

*V zeleni molk zapel bi psalm
na čast pradavnega boga tišine
in miru.*

*Zrak trepeta kakor prižgana ambra,
zamaknjen v čudno tihi svet ta hip.*

*V tišini, zatopljeni v svet obred,
še ptice so ostale brez glasu.
(Kakor svetišče, 77)*

Razmerje teh treh stilnih prvin se od pesmi do pesmi razločuje:

*Nad gozdno jaso
posejalo je tisoč malih sonc:
zlatu rumeno
med zelenim bronom.*

*V vsakem soncu gozd prašnikov
temnih kot črmlji,
ki z baši črnimi
hite v zlato cvetov
po med.*

*V vonj arnike in zrelih trav
s koraki zaorala je kolona
srebarno gaz
in kot na prečo
razčesala trato.*

*Zrak poln arnike je in medu.
(Srebrna gaz, 70)*

Toda narava ni le lepотно zatočišče, kjer si pesnik oddahne, ampak aktivno spremlja človekova baladna dejanja in razdejanja: **Veter ihti skozi slepa okna pogorišča, odnaša pepel z ruševin, joče za padlimi itn.** In tudi ni le dobra, sočustvujoča, je tudi neobčutljiva za človekove težave:

*Vso noč
vso noč
deževne kaplje
škropé
bijó v obraz –
v deževni marš,
v deževni marš.
In mi gremo
molčé,
molčé,
kot da je planil
trudni čas
v deževni marš.*

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje s 13. strani)

Ta marš se spremeni v usodno vizijo življenja, ki je posplošena na cel svet:

In že
je vsa zemlja
preko dolin,
preko hribov,
prepolna
težkih nog,
...
O kakor da bi se
z morji borili,
življenje
tam za obzorji
lovili —

(Razglašena koračnica, 103)

Če se narava razkrije v določno pokrajino, nas narečne besede in krajevna poimenovanja usmerijo na Gorenjsko in Koroško (Lancovo, Nomenj, Kamnik, Rute, Dobrač itd.).

MISEL (REFLEKSIJA)

je pri Klinarju redka in ne posebno močna. Največkrat so to drobni utrinki o življenju, času, minevanju, svojem poslanstvu. Avtor se sprašuje:

Kako naj postanem kamen,
če sem le gruda
drobljive prsti.
(Elegije, 5)

Več se ustavlja pri pesnjenju. Toži, da ne more peti, kot nekoč in je le struna »v molu otožno pojoča«, ko so misli »težke kakor grobovi«, »a v jutro smrt reži se iz vrstic / z oglasnih desk«. Toda pesmi vse to ne more uničiti, ker je svetloba:

rabljeva sekira
je ne preseka

rabljeve vislice
je ne morejo zadušiti

rabljevi psi
je ne morejo ujeti

rabljeve puške
je ne morejo ubiti ...

Dokler si svetloba,
ne moreš umreti.
(Pesem je svetloba, 62)

Ves bi se ji predal. Uresničil in izničil bi se v njej, vendar je to premalo. V pesmi išče še nadosebno funkcijo. Z njo bi rad pustil »tih spomin / vsem žrtvam boja« in našel »pot do vseh ljudi ... z gorečo vero v boljši svet«, čeprav v razmerah partizanskega življenja ni časa zanjo:

Tu ni časa za stihe
in blagozveneč rime:
usak dan rimam premike
v gorske strmine.

Tu ni časa za sanje,
da bi spletal vrstice.
Tu pri nas je vsakdanje:
glad in smrt in rane ...
(Stopinje v snegu, 87)

Ukaz: Pohod! ... Prelomljena vrstica
in moj sonet se v kaplje mi drobi
kot slani znoj, ki mi drsi čez lica:
v meglo so se zamislile poti.
(Počitek, 104)

Pavel Lužnik — V Routih — črna kreda

LJUBEZEN

Najmočnejši vzgib za pesnjenje Klinarju daje ljubezen. Zaradi časa, ki »kamor stopi, pod seboj vse zmelje«, ne upa v njeno izpolnitev in tudi ob dekletu ne more pozabiti groze sanj, ko po cestah hodijo »skeleti« namesto ljudi, medtem ko mu je prej lahko odgnala »vsako bol s srca«. Ko pa pesnik stopi v partizansko vojsko, spominov na dekle ne spremljajo več uničujoče misli, o njeni nemoči, da ne bi preselila v njem občutij obupa, le zaveda se, da tudi njej čas ne prizanaša:

Morda so postelja ti veje,
položene v sneg
in spiš?

Morda ti kakor meni je nocoj hudo
in se ti zdi, da čas nikoli več
ne zgane se iz ledenih spon
v pomlad

(Misel nate, 110)

Nemalokrat vojna v teh pesmih ponikne in na dan pridejo nihanja njunega osebnega zblíževanja. Pripoveduje o njunem prvem srečanju, o drobnih trenutkih sreče, ko sta skupaj, o uresničitvi ljubezni:

Pojoč o pomladi
sem se ti bližal
kakor na polju orač.
In ti si odprla mi grud:
— Zavrži, zavrži v zemljo,
ki hrepenče te čaka
željna semena
in željna kali.

(Pomladni psalm, 64)

Nadaljuje s krhanjem in ponovnim narščanjem njune ljubezni, s slutnjami slovesa. Ob spominih nanjo počasti vse, kar je bilo prisotno ob njunih srečanjih:

... Molim jezera
v deželi jezer, ki so
naju nosila čolnih
v tiha zavetja
obrežij,
kjer sva se ure in ure
drug drugemu odpirala
kakor nežni cvetovi
lokvanjev,
belih kakor oblaki,
ki so drsli
z jatami čapelj
visoko nad nama
in naju vabili v daljne
neznane kraje

(Daritev lepoti, 84—85)

...

Klinar je bil samoten, tih kronist vojne dogajanja na Gorenjskem in Koroškem. Sam imenuje to svoje pesništvo kronika in v neki pesmi je zapisal: »Kroniko krvavo pišem...« (Tam pod gradom Kamnom v Dragi, 41). O pesmi med NOB pravi: »Akcijska pesem borcem ni nikdar ogrela. Ogrevala pa je na mitingih prebivalce, ki niso bili v partizanih. Borcem je prišla do srca čista lirika.«

Prav tako zvesti zapisi osebnih razpoloženj in občutij dajejo vtis variacij, kar se posebno opazi v uporabi izraznih sredstev. Uporablja tudi embleme iz vojne, ki pa kot taki ne vzbujajo groze, ker so tako povezani z naravo, da izgube svojo strašljivost: Zarja krvavi v oblakih; Jesen kakor žena gola in pretepena krvavi; Zarja

ČRTOMIR ŠIKKOVEC

BUNKOV TONE

Sračje na Podrti gori
vasje, da, klobuk z glave!
Gozd ob vasi — trije bori,
ceste — kozje so steze.

Hiš devet je: Tri lesene,
tri iz kamna in prsti,
tri potegnjene kot štrene —
skozi je veter se lovi.

Tu doma je Bukov Tone,
velik mojster — sladkosned,
pravi volk je na bombone,
kakor medved liže med.

»To ni zdrava, dobra hrana!«
mati tarna od skrbi.
To je štrana zamoštrana,
če je sneden sin za tri.

V stiski se zbero k posvetu
modri vaški padarji,
po posvetu in šepetu
dajo skrbni materi:

»Tega sinu skuhaj čaja,
to encijanov je koren,
in pelina in šetraj —
kmalu zdrav bo kakor dren,

silen bo kot Peter Klepec,
najmočnejši med možmi,
pa še v »Delu« bo pisalo:
»Priden je za mravlje tri!«

NOVEMBER (1944)

V drhtečih hišah motne so luči,
v večer zlovesče se oglašajo

Požarji v dalji ... V očeh skrbi
da jutri groza v vas se privali.

Nemir je v prstih. Grenke so oči
deklet,
ki želje klekljajo si v bele čipke:
naj čipke še kraji nove zibke,
v mrljskih prtihi naj bo klas
požet ...

O, čipk prebelih nežna vezena
posmeh je smrti, kriku iz požara,
ljudem v temnicah, ki jim noč pričara
pričaraspominčre drobni čar v domači
travi ...

SPOMENIK

Na vaškem križpotju,
v pohorskem sivem granitu
vklesana so posvečena imena
padlih partizanov, padlih talcev,
umrlih v taborišču —
iz njih krvi je

zrasla nova domovina.

Mimo topoglavo drvi pločevina.
Matere le in hiše materinsko
gledajo na ta posvečena imena,
na ta žgoči žarek spomina.

V črnih črkah imen, v mrtvih očeh
strti plameni so mlade ljubezni,
veličina upora,
divja nižina ponižanj,
otrplost človeških usod.

Hiše in matere v črnem stoje
na soncu, solze po licih drse
jim v zaprašnost spominov ...
Mimo topoglavo drvi pločevina
s svojim razkošjem cinizma ...

VEČER NA SVETI GORI

(1945)

Večerno sonce v oknih se blesti
Gorice,
ožarja pas srebrni sinje Soče;
pod Sabotinom v bregu drobne koč
se v sence stiskajo kot speče ptice.

Na severu ves venec gor v škrlatu sije,
Trnovski gozd zagrinja proti Čavnu se s
temino,
izgublja se za Krasom morje pod neba
sivino
in lesketanje prvih zvezd na zemljo lije.

Prižigajo povsod luči se kot kresnice,
vasi vselej so z njimi posejane
in iz grobov še svežih, ki so kakor rane,
zaslišimo prerano mrtvih neme klice:

»Kaj zemlja ta krvi je naša spila,
zalila do globin prastare korenine:
zato se rod za rodom že iz davnine
zrašča v zemljo — nezmagljiva sila,

ki se oklepa jo, kot gozd, z žuljavimi
rokami
in globlje, globlje žene rast v zemljo rodno:
prelita kri kot seme se razrasla polno
še v toplih brazdah bo, ki jih svoboda
drami ...

Smo kakor zbor borovcev: v eni misli
zbrani
molče v razsvetljene vasi strmo —
v prividu drug za drugim šli so mimo
v pokončni vrsti mrtvi mladi partizani ...

BENJAMIN GRACER

ALKIMIJA KRANJCA

odtrgaš
kos tapravega:
tistega vinsko prešernega
dekliško medenega ...
življenja
ki odhaja
s solzami in pušljcem —
in se z vriskom vrača ...

ga slečeš
ga zgneteš
ga stlačiš
s soncem v sod ...

spodaj zakuriš
zgoraj zabiješ

in ko se trikrat obrneš:
za kupček ognjenih zlatnikov
resničnosti ubiti sen vrneš ...

CIVILIZACIJSKE MEDITACIJE

V KRIŽIŠČU
MOJE HOJE

NAVZVEN
IN MOJE HOJE
NAVZNOTER
JE SISTEM:
KI UBIJA MOJ ROD
IN IZNIČUJE
ENERGIJE LJUDSTEV ...

NEKDO BO OPRAVIL:

I
z mazohistično srečo objekta
ki se stopnjuje
glede na neizbežno
in dosledno poginjanje subjekta:
z vsemi dodatki

impulzi
in pospeški
v elektronsko opremljenem
civilizacijskem teatru
ki ga vodijo roboti
z gobavo scenarijo
in programirano demagogijo:
o človeški sreči in napredku

II
z univerzalnimi sistemi
poslovno finančnih osebkov
ki manipulirajo z možgani
in mednožji množic ...
in ustvarjajo:
predmetno metafiziko
za množično rojstvo beštij

III
s konzervirano duhovnostjo:
opremljeno z etiketami
minulih genijev ...
ki se bo pokvarila
(četudi bo dokazana
brezdušna zaprtost materije)
Uporabljena:
v tankih curkih svetlobe
bo za toliko krajša pot do zvezd
kolikor daljša bo do človeka ...

BLUF

(razlaga)

V besedi
bluf
(kar poskusite):
bluf ... bluf ... bluf ...
je nekaj kozmično
zaokroženo neumnega
kakor če bi rekel:
muu ... muuu ...
brez goveje pameti
rogov in vampa
Tisti f nasilno
prileti od nekje
in vam lahko pomeri
vsemogoče ...
zame je naprimer:
koeficient smrti

(uporaba)

Beseda je totalna
Zanjo lahko
pozdravite celo oblastnika
(če blefira da pozna
slovat knjižnega jezika) —
in priklonil se vam bo
kot da je maziljena
duhovnost ljudstva —
če tja veter pih ...

Odlična je
za glasno demonstracijo
učencev v razredu:
bluf ... bluf ... bluf ...
(in če se s prsti po klopi
poudarjajo njen u —
kot da odhaja vlak ...)
pritečejo nori solniki
utrjeni od iger za kruh —
in tudi rečejo: uuuuuuu!

(moč)

O njeni eksplozivni moči
vas strokovno pouči
sam Tomaž Salamun ...
avtor teorije: a n t i b l u f
Z njo pošilja
v kozmos svoj duh
Kadar jo dokazuje
grmi iz njegovih pesmi:
puf ... puf ... puf ...
in se podira svet
in on postaja bog ...
(A težko da živi še kje —
razen v Ameriki)

(Nadaljevanje s 17. strani)

je, vedno v tebi. Peljal me je v Inštitut. Bela stavba, beli hodniki, bele sobe, bela vrata, vrata so oštevljena, kakor v bolnišnici. Če pa odpreš okno, udre v to morečo belino ta prekleta morilska megla.

Ana — (krik od delač) Peter! Peter! (Peter teče po hodniku, Anini kriki so vse bližji, udre skozi vrata v sobo) Peter! Peter! Pomagaj, ne daj me njemu, ne daj mu, da bi me ubil!

Peter — (krvoločno) Ana, ne boj se, Ana, tu sem, branil te bom. (Pretepanje, potem strel, hropenje, opotekajoči se koraki, potem Petrov padec.)

Kurt — (prestrašeno, z grgrajočim glasom) Peter!

Peter — (nenadoma oživi, njegov glas je poln življenja, nežen) O, doktor Kurt, kaj pa je? Pa ne, da ti je hudo, ker si me ustrelil? Ti je hudo, ker si ustrelil svojo zadnjo vez s človekom. Vidiš, prisilil sem te v to. Naj ti ne bo hudo, če si me imel rad. Podaril si mi trenutek mladosti, to ti že mora nekaj pomeniti, kaj? Zaradi tega sem te nenadoma vzljubil, veš. Vidiš, tudi v meni je zver, prebudil si jo. Pregriznila ti je goltanec.

Ana — (nežno) O, Peter.

Peter — Da, Ana. Spet sva živa, kajne, Ana. Še enkrat. Pa nisva verjela, da bi bila lahko še kdaj. Rad bi ti povedal, Ana, da te ljubim, da zdaj Tonija ne bi izdal, da imam rad njegovo tuje dekle in njenega otroka, ki se je medtem nekje rodil. Rad bi letel kakor on, rad bi te vzel s seboj, Ana. Vidiš, zdaj bo tudi on umrl. Tako sem se ga bal. Pa je tudi on le človek, tudi njega je strah, ustreliti me je moral, ker ga je bilo strah. Kakor mene, ko sem zasajal injekcijsko iglo v otekle ročice umirajočih sedemletnih dečkov. Tako proseče so me gledali, jaz pa sem jih ubil. Vidiš, ni me ustrelil za znanost, za idejo, strah ga je bilo zase. Ga vidiš, kako joče, ker me je moral ustreliti? Rad me je imel, pa je moral to storiti. Ker sem mu pregriznil goltanec. Ana, ali čutiš sonce? Skozi rešetke na oknu sije, tako prijazno toplo je. Tudi tvoja roka je topla. Reci kaj, Ana.

Ana — Peter, ljubim te, Peter.

Peter — Seveda, saj vem, ljubiva se. Spet znava živeti, vidiš. Pa sva mislila, da ne bo šlo. Žal mi je, da bova morala oditi, tako mlada sva še. Je on še tu? Ne vidim ga, ničesar več ne vidim, samo tvojo roko še čutim v svoji in sonce na obrazu. Tako lepo mi je. Zares mi je žal, da bova morala oditi, tako kratek čas sva živela. Ampak bilo je vredno. Življenje mora biti lepo, kajne Ana.

Ana — Lepo, Peter.

Peter — Rad bi te poljubil, pa ne morem dvigniti glave. Skloni se k meni, Ana. Tako je prav, za slovo se morava poljubiti, kajne, čeprav boš imela zdaj tudi ti kri na ustnicah. Zbogom, Ana.

6.

Kurt — (govori hropeče) Peter. Zakaj. Peter? Zaradi tistega dekleta? Tako rad sem te imel, Peter, preveč rad, da bi te tisto prvo noč skril v džip in te odpeljal v Mesto. Hotel sem te imeti pri sebi, hotel sem paziti nate.

(Sirene zatulijo.)

Paznica — (prestrašeno, ves čas tulijo sirene) Ne hodi, Kurt, prosim, ne hodi! Strah me je.

Kurt — (posmehljivo, sirene utihnejo, sliši se rohnenje letal, ki prihaja bliže) Strah? Tebe je strah? Kje pa si dobila ta tvoj strah? Ubij ga, lopova, kaj pa čakaš, volčjake spusti nanj. Ukaži jim, KOLJI! zate so vedno pripravljene klati. Naj raztrgajo ta tvoj strah.

Pavel Lužnik — Skica iz Slemena — sepija kreda

Paznica — (histerično kriči) Ostani, Kurt, prosim, ostani! Tako me je strah ognja, bomb.

Kurt — Bič! Kje imaš bič? Naklesti že vendar ta tvoj presneti strah, do krvi ga prebičaj, volčjake spusti nanj, saj znaš to, ljubica moja. Obuj že vendar svoje svetle škornje, dvigni glavo, kje pa je tvoj jekleni pogled? Bič imaš! Bič! (z gnusom) Kaj pa lažiš po prahu, strela, take te ne maram, gnusiš se mi!

Paznica — (njeno kričanje se vse bolj oddaljuje) Kurt! Kurt! Ne odhajaj, vzemi me s seboj! Prosim, Kurt, prosim!

Kurt — (spet govori hropeče, u umirajočim glasom) Tako mehke kodre si imel, Peter. Zelel sem si takega sina. Imel sem te rad. Tudi njo sem imel rad — nekdo. Ko sem bil mlad. Ko smo pili pivo. Sonce ti je sijalo na obraz, ko si ležal tam v mlaki krvi. Tisto dekle je bilo pri tebi. Rekla je, da te ljubi. Nisem vedel, da jo ljubiš tudi ti, Peter, nisem vedel. Če bi vedel, bi vaju odpeljal stran. Tudi njo sem ustrelil. Bil pa si že mrtev. Prosila me je, veš. Na njenih ustnicah je bila tvoja kri. Ali si čutil njen poljub? O Peter, kako si me moral sovražiti, jaz pa sem te imel tako rad.

Profesor — (njegov glas odmeva) Za znanost gre, Kurt... v vojni ni prostora za čustva, Kurt... ne razočarajte me, Kurt.

Kurt — O Peter, hotel si, naj umrem. Pa saj vse to ni nič важно, samo zate mi je bilo. Odpeljal bi te v Mesto, če bi mi povedal, da si to želiš. Pa mi nisi povedal, nisi mi zaupal. Imel si me za zver, kakor ona, pregriznil si mi vrat. Peter, oprosti mi.

Deček iz Močvirja — Kje je Peter?

Kurt — Peter? Kateri Peter? Če iščeš mojega Petra, tistega sem... kaj pa delaš tu, otrok? Tu je vojna, v vojni ni prostora za majhne ljudi. Kdo pa pravza-

prav si? A, spominjam se, Petrov deček si, ime ti je — ne, nimaš imena, Deček iz Močvirja si. Peter te je imel rad, hotel te je odpeljati v Mesto. Tebe in tisto dekle. (Sirene zatulijo) Kaj pa je spet to? Torej so našli Močvirje, vidiš.

Deček — (kriči, v tem se že slišijo letala) Letala!

Kurt — Letala, seveda. Saj zato tulijo sirene. Moral bi se nekam skriti. Ne, ne bom se skril, umrl bom. Vidiš to, kar imam v roki. S tem sem ju ustrelil. Veš, prosila me je. Ti me gotovo ne boš prosil. (Kričanje množice, ki vse bolj narašča) Kaj pa pomeni ta trušč? Rad bi imel mir, mi ne morejo dati malo miru?

(Treskanje bomb, hrumenje letal, kričanje množice.)

Deček — (navdušeno kriči) Gorijo, stolpi gorijo! Ljudje tečejo proti vratom. Ljudje iz Močvirja. Ušli bodo! Juhu, ušli bodo! Ljudje iz Močvirja bodo ušli v Mesto!

Kurt — Ušli bodo? Kako neki, otrok? Tam so vendar paznice s pasjimi biči in volčjaki in stolpi in bodeča žica. Ogenj, seveda ogenj. Ogenj je uničil stolpe in paznice z biči se bojijo letal. Morda pa bodo Ljudje iz Močvirja prišli skozi ogenj v Mesto. Teci za njimi, otrok, požen se skozi ogenj, tu je samo smrt, premajhen si še za smrt, zate je življenje. Peter je tako hotel. (Prične kričati, da preglasi hrup.) Glej, tam je Peter, tam, med tistimi ljudmi na oni strani ognja. Teci, otrok, teci skozi ogenj, hitro teci!

Deček — Peter! Peter! (Njegovi vzkliki se oddaljujejo, hrup narašča.)

Kurt — Boš ujel življenje, otrok? Petrov deček si. Teci, teci še hitreje, želim ti, da bi ujel življenje. (Glas postaja vse tišji.) Ogenj. Gorim. Teci, otrok, teci, ujemi življenje. Svojega Petra pa sem ustrelil. Gorim. Postal bom Močvirje — postajam Močvirje...

kot kri. Med večinoma preprostim, črnim besediščem se znajdejo tudi metafore kot so: **Dolina polna Seil in Karibd in kiklopskih oči; Velblodji hrbti Karavank** itd. Z natančnejšo analizo bi se dali odkriti vplivi Mirana Jarca (**črni okostnjak sredi zime / črno razklano drevo**) in Antona Vodnika (**pomladni vrti; V zlatem jutru**).

Po svojem doživljanju vojne in v odnosu do nje, je Klinar, razen v kronikalnem pisanju, ki je po izhodišču programsko, ponekod blizu Minattiju.

Za avtorja je gotovo škoda, da je propadel načrt za izdajo literarnega glasila v Ziljski četi z naslovom **Mlada rast**, katerega urednik bi postal prav on. Izredno močan sovražnikov pritisk... je komaj začeto literarno delo preprečil, še preden je glasilo prvokrat zaokrožilo med borci in koroškimi Slovenci. Tako je jeseni leta 1944 delo zastalo le pri rokopisu prve številke. Prav tako je škoda, da je v težkih vojnih okoliščinah izgubil rokopis pripravljene zbirke, ki ji je ob izidu nameraval dati naslov **Pot skozi mladost**, in da ni našel zveze s Klopčičevo zbirko **Pesmi naših borcev**.

Svoje medvojne pesmi je objavljajal po vojni v revialnem tisku, a razumljivo, niso imele več takega učinka, kot bi ga prej. Verjetno so vzroki za Klinarjevo manj zapazeno mesto v slovenskem NOB pesništvu v tem, da njegove pesmi med vojno, razen v ožjem krogu, niso prišle v javnost. — In zdi se, da se še nismo čisto ovedli dragocenosti njegovih pesniških pričevanj o partizanskih bojih na naši severni meji.

Pavel Lužnik — Pri kmetih — črna kreda

- 1 Emil Cesar, Delež Gorenjske v književnosti narodnoosvobodilnega boja, Kamniški zbornik, Kamnik, 1965, str. 28–32. Esej je s spremembami in dopolnitvami ponovno objavil v Listih, Literarni prilogi tovarniškega glasila Železar, Listi, št. 4, Jesenice, 30. julija 1971, str. 2–6.
- 2 Boris Paternu, Helga Glušič-Krisper, Matjaž Kmecl, Slovenska književnost 1945–1965, SM 1967, str. 128–129.
- 3 Viktor Smolej, Slostvo v letih vojne 1941–1945, ZSS VII, SM 1971, strani 198–199.
- 4 Avtorjevo pismo, Jesenice, 3. nov. 1972.
- 5 Viktor Gregorač, Razmerja, črtice. Zbral, uredil in uvod napisal Emil Cesar, Mala Čufarjeva knjižnica, 3, Jesenice, 1972, str. 19.
- 6 Miha Klinar, Na mrtvi straži, Jesenice 1973. Nekateri citirani primeri so iz že prej objavljenih zbirk Mrtvi bataljon, 1945, Zeleni torzo, 1958 ali celó iz doslej še neobjavljenih pesmi.
- 7 V razgovoru 13. julija 1972.
- 8 Klinar poroča, da je M. Jarca bral, medtem ko A. Vodnika ne omenja. Prim. op. 5, str. 23.
- 9 Prim. op. 1, Listi št. 4, str. 4.

Pavel Lužnik — Iz popotne skicirke — črna kreda

KJE JE PETER

DRAMATIZIRANA NOVELA

Osebe: Peter
Ana
Dr. Kurt
Profesor
Paznica
Kovinski glas (Petrov zasliševalec)
Ona
Deček iz Močvirja
Množica

1.

Peter — (govori monotono, brez poudarkov) Nikjer ni smerokaza — Močvirje — osem kilometrov. Nič takega ni. Šele, ko si tu, veš. Bodeča žica in stražni stolpi. Megla. Predvsem megla. Siva lepljiva megla. In pijavke. Tu gori v Inštitutu jih ni, le doli v Močvirju so, vse polno jih je. Megla pa je tudi tu, pomešana z umazano rumenim dimom, smrdečim po sežganem človeškem mesu. Ta smrdeča megla je najhujše. Oklepa se ti duše. Stiska, stiska. Skozi železne rešetke na oknih pa čez dan posije sonce, žalostno hladno sonce. Nobene toplote ni v njegovih mlečnih žarkih. Zakaj ne? Ali ti veš, Ana?

Ana — (govori prav tako monotono kakor Peter) Vem, vem Peter. Ker smo mrtvi, ker smo že davno umrli za njegovo toploto. Nemara takrat, ko smo izdali sebe. Se spominjaš pomladi, Peter, zadnje pomladi?

Peter — Spominjam se, Ana. Na šoli sem organiziral protestno zborovanje. Saj ni bilo nič, zaradi neke nepomembne pornografske knjige, ki so jo z okrožnico prepovedali. Le malokdo bi jo bral. Ampak šlo je za idejo osebne svobode. (Suho se zasmehuje.) Kako smešno se zdaj to sliši, kajne? Zlezel sem na kateder in vpil — tega nam ne smejo prepovedati, predlagam protestno sedenje na hodniku. O, takrat se nisem bal. Nič bistvenega nisem imel zgubiti, samo iz šole bi me vrgli, če bi povedali, da sem bil jaz. Bilo bi mi vseeno. Tudi o vojni smo veliko govorili. Pravzaprav pa nas ni zares vznemirjalo, bila je daleč od nas. Le kot pojem. Tisti dan sem si kupil sladoled, prvi sladoled to pomlad. Šel sem v park in sedel na klopi pod ozelenelimi kostanji. Sonce je bilo takrat še toplo. Dekleta so bila oblečena v frfotajoča pisana krila in bele bluze brez rokavov. Zdela so se mi kakor veseli pisani metulji. Tebe pa nisem poznal, Ana.

Ana — Nisi. Nikoli me nisi poznal, Peter. Ko sem prišla, si bil že mrtev. Pa nisem vedela, nisem razumela. Bila sem še živa, morda zato, ker so me takoj poslali sem gor, ker nisem bila v Močvirju. Tisti od tam doli so mi rekli, da je tu dobro. Seveda niso nič vedeli. Potem sem vseeno umrla. Tukaj, pri tebi. Imela sem dolge črne lase.

Peter — Še vedno imaš dolge črne lase.

Ana — Niso več taki, Peter. Brez leska so, polomljeni in mrtvi, kakor smo mrtvi mi vsi. Tisti dan pa sem tudi jaz imela frfotajoče pisano krilo in belo bluzo brez rokavov. Bila sem lepa. Bila bi ti všeč. In bila je pomlad.

Peter — Žal mi je, da te takrat nisem poznal, Ana.

Ana — Tudi jaz sem si tisti dan kupila sladoled. Vračala sem se iz šole. Pod pazduho sem nosila knjige, povezane z vrvcio. Rada sem imala knjige. Potem me je nekdo udaril in knjige so mi padle iz rok. Ležale so tam v prahu, nihče jih ni pobral, nikomur ni bilo mar zanje. Berilo se je odprlo. Nekdo v visokih, svetlih škornjih z okovano peto je stopil na odprto stran. Ne na knjige, sem kričala. Ni mu bilo mar. Ozirala sem se. Sonce je sijalo na bele strani odprte knjige in na sled okovane pete.

Peter — Bili so tudi večeri, Ana. Sedel sem na stopnicah pred hišo in igral na kitaro. Potem pa je Toni odšel. Rekel sem mu, da je izdajalec, da ima močnejšo pravico vzeti. Ne, Peter, mi je rekel, nobene pravice nima vzeti tisto, kar ni njegovo. Morala bi poznati Tonija, Ana, dobro bi se razumela.

Ana — Pripovedoval si mi o njem.

Peter — Tudi tisto tuje dekle je odšlo. Ni bila iz našega mesta. Vodila je Krožek Osvobodilnega gibanja, zato sem jo sovražil. Bila je lepa, vitka, visoka. Toni jo je imel rad, ljubila sta se. Jaz pa nisem nobene posebno ljubil, vse so mi bile všeč. Nje seveda nisem maral. Samo nekajkrat sem jo videl, potem so morali pobegniti, nekdo jih je izdal. Peter, spoznal boš, da nisi imel prav, tako žal mi je zate, je rekel Toni, ko je odhajal. Kam greš, sem ga vprašal. Ni mi povedal. Če bi mi povedal, bi ga izdal. Njega in tisto dekle in njunega otroka, ki ga je nosila. Če bi vedel, bi povedal. Ko so me sneli, sem umrl.

2.

Profesor — Kurt, bili ste moj najboljši slušatelj.

Kurt — (odgovarja hvaležno in veselo) Hvala, gospod profesor.

Profesor — Opazoval sem vas. Sposoben strokovnjak ste. Vodili boste Inštitut v Močvirju.

Kurt — (radovedno) V Močvirju? Za kaj gre?

Profesor — Nič več trupel in zajcev in miši, fant moj. Tam boste imeli na razpolago ljudi iz Močvirja. Kolikor jih boste potrebovali. Saj niste preveč čustveni, kaj?

Kurt — Mislim, da res nisem.

Profesor — Prav. Potrebujemo sposobnega mladega strokovnjaka, kakršni ste vi.

Razumete, Kurt? Veliko sem vam zaupal!

Kurt — Razumem, gospod profesor. Ljudje niso važni, za znanost gre.

Profesor — (navdušeno) Odlično, Kurt. Vedel sem, da me ne boste razočarali. Tako je, samo za znanost gre. Znanost je važna, vse drugo je nič, vse drugo naj bo za vas nič.

Kurt — (samogovor) Nosil sem črn frak in cilindar in v gumbnici sem imel rdeč nagelj. Peli smo gaudeamus igitur, juvenes dum sumus... pili smo pivo. Stopal je pred menoj in se smehljala. Želel sem se poročiti z njo. Imela bi majhnega plavolaščka z velikimi zvedavimi očmi, ki bi ga nosil štiporamo in se z njim vozil na vrtljaku. Imela je belo obleko. Nekomu drugemu je veljal njen da, nekdo drug je klečal poleg nje. (Krik.) Zakaj?

Ona — Tako groza me je pred teboj, Kurt. Saj sploh nisi človek, niti trohice čustva ni v tebi! Ti si stroj! Opazovala sem te, ko si seciral. Vsem so se nam tresle roke, le ti si bil miren, popolnoma miren, ničesar nisi čutil.

Kurt — Tisti človek je bil vendar mrtev. Želel sem postati kirurg, dober kirurg. Kirurgu se ne smejo tresti roke, ali ne razumeš tega?

Ona — Ne, ne razumem, da je zate človek kos snovi! Nič drugega!

Profesor — (najprej prihaja njegov glas od daleč, potem je spet razločno slišen) Vam je všeč, Kurt?

Kurt — (kakor bi se nenadoma zbudil, navdušeno) Ja, o ja. Zelo moderno je opremljeno.

Profesor — Opremljeno je za vse raziskave, Kurt. Zdaj je v vaših rokah. Zanesem se na vas, Kurt, na vaše zmognosti. Ne razočarajte me, Kurt.

Kurt — Ne bom, gospod profesor.

Profesor — Dobro, Kurt. In Kurt — nobene čustvenosti, kajne! V vojni ni prostora za te človeške ničevosti.

Kurt — (spet samo zase) Peter. Kako lep si, kadar zjutraj stojiš ob oknu, obsijan s soncem. Tvoji lasje žarijo, okrog glave se ti prižge svetniški venec. Rad te imam, Peter, ti so moj mali deček, moj plavolašček, moj sin. Takega sem si želel od nje. Zdaj pa imam tebe. Rekla mi je, da sem stroj, da ne znam čutiti. Tebe pa imam rad, Peter. Ona! Jeklo v očeh. Kaj se ti je zgodilo, zakaj si prišla sem?

Paznica — Nič. Samo za idejo, za edino pravo stvar, za zmago.

Kurt — Da, seveda za zmago. Za zmago naše stvari. Všeč si mi, ker si pustila življenje in prišla sem, da bi zmagali.

Peter — (kriči) Ne, ne tega, pustite tega, rad ga imam!

Kurt — (nežno) Prav, Peter, če ga imaš rad. Peljal ti ga bom v Mesto, če želiš. Saj lahko dobim toliko drugih, res nočem tega, ki ga imaš ti rad. (Mračneje, brez čustev.) V roki črn bič iz pasje kože, ob nogah lep volčjak z belimi čekanji, s krvavimi očmi. Je tvoj? Seveda, tvoj je, še več jih imaš. Lepi psi. Vrsta golazni. Toliko jih je že bilo, vsi so enaki. Vsi so nič, In nenadoma — (spet prične govoriti nežno) zlati svileni lasje. Stopi iz vrste!

Peter — (preplašeno) Ime mi je Peter.

Kurt — Peter? Bi bil rad znanstvenik, Peter?

Peter (preplašeno) Rad bi ostal živ.

Kurt — (preplašeno) Peter. Nič hudega ti ne bom storil, ne boj se. Veliko te bom naučil, naučil te bom vsega, kar znam. Tudi nje se ti ni treba bati, veš, ne njene bica in njenih volčjakov. Ti si moj mali plavolašček, tebi se ni treba ničesar bati, moj Peter.

3.

Ana — (še vedno govori monotono, brez čustev) Morda pa nisva mrtva, Peter. Morda šele umirava.

Peter — (monotono) Morda, Ana. Mrtvi nimajo spominov, kajne? Torej še nisva mrtva, spomine imava. Rekla si mi, misliš, da si boljši od njega, da si manj kriv? Morilec si kakor on. On mori iz prepričanja, ti iz strahopetnosti, zaradi sebičnega strahu zase, za svoj obstoj. Nisi njegovo orodje, kakor si lažeš, da bi se opravičil pres pred seboj. Njegovo orodje je injekcijska igla, strup, tvoj strah. Njegov pomočnik si.

Ana — Takrat sem bila še živa. Skozi rešetke na oknih je popoldne posijalo sonce. Stala sem ob oknu in čutila njegovo toploto na obrazu, na rokah. Potem si spet prišel. Prosil si me, naj ti pomagam. Iztegnila sem roko, te sprejela. Vedela sem, kaj delam. Zato sem zdaj kriva. S teboj. Z njim. Zato sem zdaj mrtva, zato je zdaj sonce mrzlo, zato sem umrla za njegovo toploto.

Peter — Ali bova še kdaj živela, Ana?

Ana — Ali bi znala spet živeti, Peter? Veš, takrat sem čutil tvoj obraz, tvoje roke, tvoje lase. Tako mehke, svilene lase si imel. Ti pa nisi čutil mojega dotika, ničesar. Potem sem tudi jaz postala neobčutljiva. Ničesar ni več. Samo strah in mrz. In ta umazana smrdeča megla. In seveda spomini. Spominjam se poletnih neviht. Dež in sonce. Brez sonca in dežja ni nič. Samo strah. Na gladini jezera so se delali majhni kolobarčki, vedno novi in novi. Večali so se, medtem so nastajali manjši, se spet večali, bilo je kakor ves čas spreminjajoč se vzorec. Kadar sem opazovala kapljice, ki so padale na gladino jezera, se stapljale z vodo v jezeru, postale del te vodne gmote, nič več ena sama, ampak vse, sem si želela, da bi se tudi sama mogla zlit, postati del gmote. Zato sem pristopila h Gibanju. Bilo je prijetno vedeti, da nisi sam, da še veliko ljudi misli tako, da ti bodo pomagali, če boš njihovo pomoč potreboval. Potem pa so nas stlačili v živinski vagon in šele tu smo zares postali gmota. Pa si nismo pomagali, vsakdo je želel rešiti le sebe. Želim si, da bi imela več lepih spominov. Želim si, da bi te poznala prej, tisti pomladni dan, Peter. Takrat bi te ljubila. Potem bi se lahko spominjala poljubov, toplega stiska rok, blažene predaje teles. Pa ni bilo nič takega, nikoli ne bova poznala tega, Peter. samo mladost je blažena, midva pa sva jo tako kmalu izgubila. Kaj te je naučilo življenje, Peter?

Peter — Nekoč sem verjel, da sem se učil zvestobe, veličine, zaupanja. Potem sem sam pohodil vse to. Potem, ko so me

obesili. Okrog zapestij so mi dali železne obroče in me potegnili pod strop. Na noge so mi privezali uteži. Čutil sem, kako so se mi mišice napele, kako je koža pričela pokati.

Kovinski glas — Kje je tvoj brat?

Peter — (kriči) Ne vem!

Kovinski glas — Nategni!

Peter — (monotono) Nikoli več nisem verjel, če bi vedel, bi povedal.

Kovinski glas — Nategni!

Peter — (monotono) V glavi mi je zvonil velik zvon, kembel je udarjal ob stene lobanje — (kriči) povedal bi!

Kovinski glas — Nategni!

Peter — (kriči) Če bi vedel, bi povedal, povedal bi, povedal bi! (monotono) Potem je počilo. Nič več ni bilo, nikoli več, samo strah. Kje je Toni? Ne veva, sta ponovila kakor avtomata. Očetu se je čez obraz vlekla globoka krvava brazgotina, namesto oči so zrle vame globoke črne prazne votline. Iztaknili so mu oči. Jaz pa nisem ničesar čutil, nič bolečine, nič sovraštva. Zrušil se je v kotu vagona in ščitila ga je s svojim pretepenim telesom, da ga ne bi pohodili. Prosil je vode. Nihče ni imel vode. Potem je tiho umrl. Je on vedel? sem jo vprašal. Vedel je, je rekla. Stala je v vrsti poleg mene. Šel je mimo. Nenadoma se je ustavil, se vrnil, nekaj časa me je gledal.

Kurt — (strogo) Stopi iz vrste!

Peter — Pogledal sem jo, njen obraz je bil prosojen. Bog s teboj, sinko, je rekla. Kje je, sem vprašal. Pilot je, je rekla. Stopil sem iz vrste. Potem so jih odpeljali v Močvirje. Ozirala se je, meni pa je bilo vseeno zanj, samo zase sem se bal. Toni je imel jadralno letalo. Krožil je visoko nad mestom, njegovo letalo se je srebno bleščalo v soncu. Tako sem ga občudoval. Pilot je, je rekla. Jaz pa bi bil povedal.

Kurt — (ukazovalno) Tega bom vzel v Inštitut. Pa da ga ne ostrizete!

Peter — (nič več popolnoma neobčutljivo, v njegovem glasu je strah) Bojim se ga, tako me je strah pred njim. On ne bi nikoli povedal. On živi za idejo, ne zase.

Kurt — Koliko dni?

Peter — Devet. (Spet monotono) Vsak dan kratka črtica, devet črtic. Potem konec. Novo telo na postelji. Vsak dan kratka črtica, devet črtic.

Kurt — Koliko dni?

Peter — (prestrašeno) Devet.

Kurt — (prijazno) Torej zapiši devet, Peter, s tem bova zaključila, še veliko dela naju čaka.

Peter — (monotono) Z džipom sva se peljala v Močvirje. Potrebujem pet dečkov, sedemletnih, je ukazal paznici. Na džip so nama naložili pet dečkov. Gledali so naju z velikimi prestrašenimi očmi. Kakšni okostnjaki, je rekel, s temi si ne moreva pomagati. Izžgi jim pijavke in dobro jih spitaj, Peter. Njihove oči pa so prestrašeno strmele vame. Vidiš, Ana, to vem o življenju. Vem, da se človek izstrada povprečno v devetih dneh, potem tiho umre. Vem, da sem trem sedemletnim dečkom dal morfija, da so hitro umrli. Ne delaj tega, Peter, ti poskusi so zelo važni, mi je rekel. Morala bova pričeti znova. Otroka pa je strmel vame. (Kriči) Ne tega, pustite tega, rad ga imam! (Monotono) Tako sem se bal, da bom moral tudi tega umoriti z morfiem. Prav, Peter, je rekel, če ga imaš rad. Bom že našel druge.

4.

Peter — Zakaj si to storila, Ana?

Ana — Ne vem. Ne vem več. Takrat sem vedela. Morda sem te hotela rešiti. Prosil si me, naj ti pomagam, se spominjaš? Ali pa sem te ljubila? (Se hrešče zasmehuje) Ampak saj to je neumno. Rešitev? Ljubezen? Neumnost, vse sama neumnost. Kje neki.

5.

Peter — (njegov glas je oživel) Nad Močvirjem pa je vedno ta gnusna megla, lepi se ti na dušo, črno dušo. Stiska. Duši. Hoče te zadušiti. Ne moreš je zgrabiti, zadaviti, vreči od sebe. V tebi

(Nadaljevanje na 18. strani)

Pavel Lužnik — Skica iz Slémena — sepija kreda